

ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

โดย

MR.Nittha BOUNPANY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2
ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

HISTORIC URBAN LANDSCAPE OF THE WORLD HERITAGE TOWN OF LUANG
PRABANG, LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Landscape Architecture (Master of Landscape Architecture Program)

Department of Urban Design and Planning

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2018

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
โดย Nittha BOUNPANY
สาขาวิชา หลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ตำนกิตติกุล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

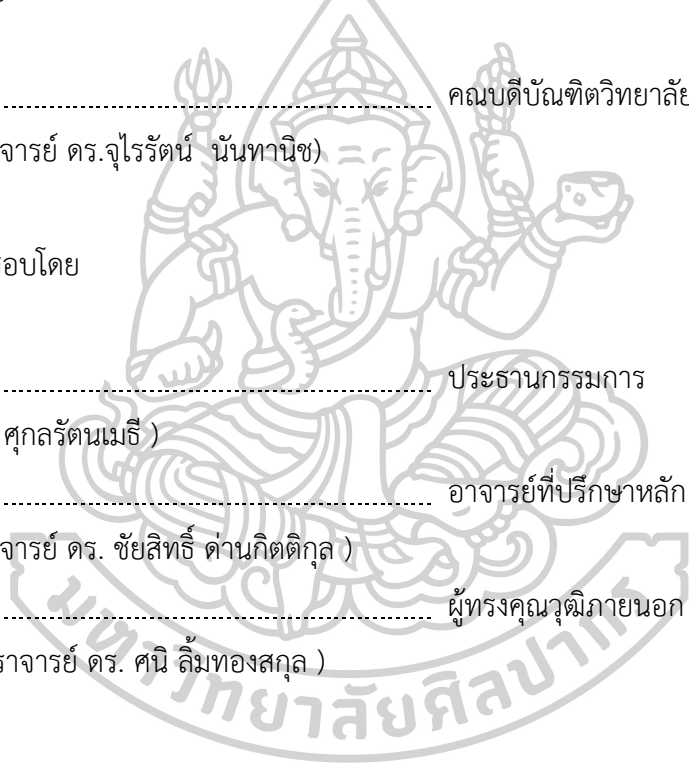
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ดร. สีนินาถ ศุกลรัตน์เมธี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ตำนกิตติกุล)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศนิ ลิ้มทองสกุล)

58060209 : หลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

คำสำคัญ : พัฒนาการ, ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์, เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

MR. Nittha BOUNPANY: ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. ชัย
สิทธิ์ ด้านกิตติคุณ

งานศึกษาวิจัยฉบับนี้ มุ่งเน้นการศึกษาลักษณะทางภูมิทัศน์ ในพื้นที่ภูมิทัศน์
ประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง โดยทำการศึกษาในมิติวัฒนธรรม สังคมและ
สภาพแวดล้อมที่แสดงออกผ่านภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อนำมาซึ่งการอธิบายลักษณะทางภูมิทัศน์ โดย
ทำการศึกษาในพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่า (Zpp-Ua) ได้แก่ ภูมิทัศน์ถนนที่มีความสำคัญและพื้นที่ที่มี
คุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยผ่านการศึกษาข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการลงสำรวจ
ภาคสนาม นำมาสู่การศึกษาวเคราะห์รูปแบบทางภูมิสถาปัตยกรรมควบคู่กับการศึกษาเกณฑ์ของภูมิ
ทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

การศึกษาครั้งนี้ สามารถอธิบายถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อภูมิทัศน์เมือง
ประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สามารถจำแนกให้เห็นถึงลักษณะของภูมิทัศน์ที่แสดงออก
ในรูปแบบทางภูมิสถาปัตยกรรมผ่านคติความเชื่อ ผ่านมิติทางวัฒนธรรม สังคม และคุณค่า
ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของชาวหลวงพระบางนั้นมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่าง
มนุษย์ (คติความเชื่อ วิถีชีวิต) และสภาพแวดล้อม สรรค์สร้างเมืองหลวงพระบางให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ
และความโดดเด่นสวยงาม ศาสนสถานเป็นศูนย์กลางสำคัญของชุมชนโดยมีแบบแผน และทิศทางการ
วางผังที่มีลักษณะพิเศษที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมชุมชน และความเชื่อ ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่
พิเศษนี้ทำให้หลวงพระบางมีข้อได้เปรียบในแง่ของการออกแบบ และการจัดวางองค์ประกอบทาง
ภูมิทัศน์ อันเป็นหลักฐานที่สำคัญในการเชื่อมโยงกันระหว่างอดีตกับปัจจุบันเข้าด้วยกันผ่าน
กระบวนการทางความคิด ความเชื่อ ศิลปะ และการออกแบบอย่างประณีตสวยงาม อิทธิพลของ
อาณานิคมฝรั่งเศสได้ส่งผลให้เมืองหลวงพระบางมีการเปลี่ยนแปลงจากภาพซ้อนทับของโครงสร้างผัง
เมือง และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่แทรกตัวอยู่ร่วมกับชุมชนแบบดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม
ความท้าทายสำคัญของเมืองมรดกโลกหลวงพระบางต้องเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งก่อให้เกิด
ปรากฏการณ์แปลกใหม่ ที่มาพร้อมกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ภายหลังจากการได้รับการขึ้น
ทะเบียนเป็นมรดกโลก

58060209 : Major (Master of Landscape Architecture Program)

Keyword : Development, Historic Urban Landscape, The World Heritage Town of Luang Prang

MR. NITTHA BOUNPANY : HISTORIC URBAN LANDSCAPE OF THE WORLD HERITAGE TOWN OF LUANG PRABANG, LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR CHAISIT DANKITIKUL, Ph.D.

This research studies the landscape characteristics of the World Heritage town of Luang Prabang, Lao PDR. The study aims to provide a critical analysis on the socio-cultural environment of landscape in zones of protection: Zpp-Ua (core heritage area with a high concentration of historical monuments): streetscape, Historical buildings and cultural landscape. The study was conducted by collecting data from historical evidence and architectural surveys to identify the significant physical elements to include the criteria from recommendation of historical urban landscape by UNESCO

The results show that historical development of historic urban landscape of the World Heritage town of Luang Prabang belong to correlation between human Beliefs and environment. Especially religious places are the most important center of communities' settlement and located on significant geography. Furthermore, the historic urban landscape of Luang Prabang is the evidence of the heritage during French colonial protectorate period. A building, streetscape, landscape belong to colonialism style and continue development to the modernism period. However, the historical urban landscape of Luang Prabang is undergoing tremendous change in a relatively short period of time. It encounters to mass tourism that become with popularity of world heritage site.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยเริ่มต้นร่างสร้างวิทยานิพนธ์นี้ขึ้นจากความสนใจใคร่รู้ส่วนตัว ความสนใจในประวัติศาสตร์ของเมืองหลวงพระบาง ประวัติศาสตร์ได้ฝากร่องรอยทางกายภาพเอาไว้กับเมือง ร่องรอยของความทรงจำ ร่องรอยที่ปรากฏอยู่กับสถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ของเมือง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเริ่ม ทำการศึกษาวิจัยพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง แต่อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์ใน ครั้งนี้จะไม่สามารสำเร็จลุล่วงได้เลย หากปราศจากการสนับสนุนทั้งจากบุคคล และหน่วยงาน ต่าง ๆ ที่ ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ดำเนินการสำเร็จเสร็จสิ้นไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. สินีนาถ ศุภรัตน์เมธี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศนิ ลี้มทองสกุล สำหรับคำแนะนำและข้อเสนอแนะ รวมไปถึงมุมมองทางความคิดการปฏิบัติวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ และ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะสำเร็จลุล่วงลงไม่ได้เลยหากขาดการให้โอกาส และการสนับสนุน การให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ รวมไปถึงมุมมองทางความคิดในการพัฒนาความรู้ ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. เกียรติกร เกิดศิริ ที่ให้การสนับสนุน ให้ความความเชื่อเหลือทุก ๆ ด้าน ความหวังดีและความเมตตาที่ อาจารย์มอบให้ รวมถึงวิถีปฏิบัติต่อการบริหารจัดการ การปฏิบัติงาน การวางแผน และความรอบด้าน ของการพินิจ พิจารณาต่าง ๆ ขอขอบพระคุณท่าน อาจารย์ Vira Anolac ผู้ที่สอนให้มีความรู้ มีความ อดทนพยายาม ผลักดัน ส่งเสริมตลอดมา ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณจากใจจริง ขอขอบคุณ คุณอิสระชัย บุรณะ อรรถจัน พี่ชายผู้คอยช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้วิจัยตลอดการทำงานอย่างสม่ำเสมอ คุณอมฤต หมวดทอง และคุณปัทม์ วงศ์ประดิษฐ์ พี่ชาย/พี่สาวที่เคารพรัก คุณกุลพัชร เสนีวงศ์ ณ อยุธยา คุณธนิก หมื่นคำวัง คุณพัฒนพล สิทธิโชค คุณศิริชัย ร้อยเที่ยง พี่ชายที่ร่วมแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้เสมอ คุณ Norkham Seeliphom และ คุณ Chal Yang ที่เป็นกำลังส่วนหนึ่งในการลงสำรวจพื้นที่ศึกษา และ ขอขอบคุณไปยังห้องการมรดกโลกหลวงพระบางในการสนับสนุนข้อมูลสำคัญประกอบเข้ากับการ ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ด้วย

ในท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พ่อแม่ และครอบครัวที่คอยมอบกำลังใจ ให้ความ ไว้วางใจ และสนับสนุนให้ผมได้ก้าวเดิน และเติบโตในเส้นทางของการทำงานวิชาการ ตามความใฝ่ฝัน ในโอกาสนี้ผู้วิจัยจึงใคร่ขอขอบพระคุณต่อความเมตตาและแรงใจที่มอบให้กับผู้วิจัยอย่างเปี่ยมล้นตลอด ช่วงเวลาที่ผ่านมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	3
คำถามของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหา.....	3
ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่	3
ขั้นตอน และวิธีการดำเนินการวิจัย	5
ขั้นตอนของการวิจัย	5
วิธีการดำเนินการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 ความหมาย ทฤษฎี แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ประวัติความเป็นมา ความสำคัญและขอบเขตของมรดกโลกหลวงพระบาง	11
ประวัติความเป็นมาและความสำคัญ.....	11
ขอบเขตของมรดกโลกหลวงพระบาง	13
แนวทางกฎหมายการควบคุมการปกป้องรักษาในฐานะเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง	15

หลักการ ทฤษฎีและนิยามความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์”
 (Historic Urban Landscape)..... 17

ความหมายของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์..... 17

การตั้งถิ่นฐาน (Settlement)..... 17

ลักษณะของเมือง และย่านประวัติศาสตร์..... 18

ภูมิทัศน์เมือง (Urban Landscape)..... 20

สิ่งแวดล้อม (Environment)..... 21

มรดกเมือง (Urban Heritage)..... 21

มรดกทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ..... 21

การศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง 22

พัฒนาการความคิดว่าด้วยภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (Historic Urban Landscape-HUL)..... 29

เป้าหมายสำคัญของการศึกษาย่านภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ 35

บทที่ 3 พื้นที่ศึกษาพัฒนาการภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง 36

ภาพรวมความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของเมืองหลวงพระบาง 36

สมัยก่อนการสถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้าง..... 36

สมัยอาณาจักรลาวล้านช้าง หรือยุคก่อนอาณานิคมฝรั่งเศส..... 38

ยุคอาณานิคมฝรั่งเศส ช่วงศตวรรษที่ 19-20 40

ยุคหลังการสถาปนาประเทศชาติ เมื่อปีค.ศ.1975..... 41

โครงสร้างผังเมืองหลวงพระบางในยุคก่อน และยุคอาณานิคมฝรั่งเศส 42

ยุคก่อนอาณานิคม 42

ยุคอาณานิคมฝรั่งเศส 44

ภาพรวมพัฒนาการระดับผังเมืองหลวงพระบาง 47

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมในเมืองหลวงพระบาง..... 59

อาคารทางศาสนสถาน..... 59

อาคารพักอาศัย (Residential Building).....	72
สมัยก่อนอาณานิคมฝรั่งเศส	72
สมัยอาณานิคมฝรั่งเศส.....	75
วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชาวหลวงพระบาง	78
บทที่ 4 ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง	91
ขอบเขตการศึกษาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง	91
กายภาพของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง.....	93
ผังเมืองหลวงพระบาง ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์แห่งหุบเขาริมแม่น้ำโขง	94
รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน	94
การวางผังเมืองในสมัยอาณานิคม	98
ลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมบนถนนสายสำคัญ.....	102
ถนนศรีสว่างวงศ์.....	102
ถนนโพธิสารราช และถนนเจ้าฟ้าจุ่มเขตทางเมือง	107
ภูมิทัศน์ถนนแคว้นน้ำคาน	110
ภูมิทัศน์ถนนแคว้นน้ำโขง.....	113
ลักษณะภูมิทัศน์สองฝั่งของถนนกิตสารราชและถนนวิษุราช.....	119
ลักษณะภูมิทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำในเขตเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง	123
ลักษณะภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์แหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง	126
ลักษณะภูมิทัศน์ศาสนสถาน	126
ลักษณะภูมิทัศน์ชุมชนที่พักอาศัย	134
ชุมชนเขตหัวเมือง (ชุมชนเขตวัดเชียงทอง).....	134
ชุมชนเขตท้องเมือง (เขตวัดใหม่สุวรรณภูมาราม)	140
ชุมชนเขตหางเมือง (ชุมชนเขตวัดมหาธาตุ).....	144
ชุมชนเขตปากภู (เขตวัดวิษุราช).....	148

ลักษณะภูมิทัศน์พื้นที่สำนักงานราชการ (อาคารในกำกับของภาครัฐ).....	153
ลักษณะภูมิทัศน์พื้นที่สาธารณะ.....	154
รูปแบบสถาปัตยกรรมในแหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง	157
รูปแบบที่ 1: อาคารสำนักงานราชการ.....	157
รูปแบบที่ 2: อาคารที่พักอาศัยทั่วไป.....	159
รูปแบบที่ 3: อาคารเรือนห้องแถวเดี่ยว.....	160
รูปแบบที่ 4: อาคารตึกแถวยาว (Commercial Buildings).....	161
รูปแบบที่ 5: อาคารตึกแถวจีนแบบชั้นเดียว.....	163
รูปแบบที่ 6: เรือนลาวดั้งเดิม.....	163
รูปแบบที่ 7: อาคารสมัยใหม่ระยะต้น (Early Modern Buildings).....	165
ลักษณะอาคารอนุรักษ์ในพื้นที่ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์แหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง.....	168
อาคารที่ถูกอนุรักษ์ไว้ในบัญชีมรดกโลก (World Heritage Conservation Buildings)	171
อาคารที่ถูกอนุรักษ์ไว้ให้คงคุณค่า (Conservation Buildings).....	174
อาคารที่เห็นสมควรให้การอนุรักษ์ (Should be Conservation Buildings).....	175
อาคารที่พักอาศัย และสิ่งปลูกสร้างทั่วไป (Residential and General Buildings).....	177
อาคารที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์.....	178
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา.....	181
พัฒนาการภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง	181
ลักษณะภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์แหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง.....	182
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง.	185
ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาขั้นต่อไป	187
รายการอ้างอิง	188
ประวัติผู้เขียน.....	192

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1: แสดงที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา (แขวงหลวงพระบาง).....	4
ภาพที่ 2: แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา (เขตการอนุรักษ์ของมรดกโลก: Zpp-Ua).....	4
ภาพที่ 3: วิธีการดำเนินงานวิจัย	5
ภาพที่ 4: แสดงขอบเขตภูมิศาสตร์ ที่ตั้งหลวงพระบางที่สัมพันธ์กับแม่น้ำโขง และน้ำคาน ขอบเขต การอนุรักษ์มรดกโลกหลวงพระบาง เมื่อปีค.ศ.2013	10
ภาพที่ 5: แผนผังแสดงขอบเขตการปกป้องรักษา หลวงพระบาง MDP, 2001	14
ภาพที่ 6: ทิศทางการวางตัวเรือนในหลวงพระบาง	23
ภาพที่ 7: ทิศทางการนอนตั้งฉากกับหลังคาเรือนและทิศทางการนอนขนานกับหลังคาเรือน	24
ภาพที่ 8: องค์พระบางปีค.ศ.1920	39
ภาพที่ 9: องค์พระบางปีค.ศ.1930 ประดิษฐานในวิหารของวัดใหม่ ในปัจจุบันถูกรักษาไว้ที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหลวงพระบาง	40
ภาพที่ 10: ภาพแสดงการแบ่งขอบเขตเมืองหลวงพระบาง ตามลักษณะทางกายภาพในยุคก่อนอาณานิคม ฝรั่งเศส	44
ภาพที่ 11: ผังเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1821	45
ภาพที่ 12: ผังเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1887	46
ภาพที่ 13: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 1.....	49
ภาพที่ 14: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 2.....	49
ภาพที่ 15: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 3.....	50
ภาพที่ 16: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 4.....	50
ภาพที่ 17: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 5.....	51
ภาพที่ 18: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 6.....	51
ภาพที่ 19: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 7.....	52

ภาพที่ 20: ภาพเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1950.....	53
ภาพที่ 21: ภาพเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1950.....	54
ภาพที่ 22: ภาพเขียนเมืองหลวงพระบาง โดย Louis Delaporte ปี 1867	55
ภาพที่ 23: ภาพเขียนภูมิทัศน์วัดใหม่ หลวงพระบาง โดย Louis Delaporte ปี 1867	56
ภาพที่ 24: ภาพเขียนภูมิทัศน์งานเปิดตลาดหลวงพระบาง โดย Louis Delaporte ปี 1867	57
ภาพที่ 25: ภาพถ่ายตลาดเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1888	58
ภาพที่ 26: ภาพถ่ายตลาดเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1953	58
ภาพที่ 27: แผนผังแสดงตำแหน่งวัดในขอบเขตมรดกโลกหลวงพระบาง.....	61
ภาพที่ 28: วัดเชียงทอง เมื่อปีค.ศ.1919.....	62
ภาพที่ 29: เจดีย์ และหอไหว้ทางด้านหลังของวัดเชียงทองปีค.ศ.1920.....	62
ภาพที่ 30: ภาพเขียนภูมิทัศน์วัดวิชุน ภาพเขียนโดย Louis Delaporte ปี 1867	64
ภาพที่ 31: ซุ้มประตูวัดวิชุน ที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือติดกับวัดอาราม เมื่อปี 1930.....	64
ภาพที่ 32: ซุ้มประตูวัดวิชุน ที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ติดกับพระธาตุหมากโม เมื่อปี 1932	65
ภาพที่ 33: ภาพถ่ายภูมิทัศน์วัดใหม่ก่อนการบูรณะปีค.ศ.1894	66
ภาพที่ 34: ภาพถ่ายภูมิทัศน์วัดใหม่หลังการบูรณะปีค.ศ.1920.....	66
ภาพที่ 35: ภาพถ่ายวัดภูสีปีค.ศ.1920.....	67
ภาพที่ 36: ภาพถ่ายวัดภูสีปีค.ศ.1920.....	68
ภาพที่ 37: วัดธาตุปีค.ศ.1920	69
ภาพที่ 38: วัดธาตุหลวงปีค.ศ.1894	70
ภาพที่ 39: วัดธาตุหลวงปีค.ศ.1930	70
ภาพที่ 40: พระพุทธรูปใหญ่ที่หล่อด้วยทองสำริดที่วัดมโนรม	71
ภาพที่ 41: พระพุทธรูปใหญ่ทองสำริดที่วัดมโนรมหลังการปล้นสะดมของฮ่อธงดำ	72
ภาพที่ 42: รูปแบบเรือนลาวแบบดั้งเดิม ปี 1887.....	73
ภาพที่ 43: รูปแบบเรือนลาวแบบดั้งเดิม ปี 1890.....	73

ภาพที่ 44: ภาพถ่ายตลาดเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1888	74
ภาพที่ 45: รูปแบบเรือนลาวแบบดั้งเดิม ปี 1894.....	74
ภาพที่ 46: พิธีการเปิดฉลองพระบรมมหาราชวังปีค.ศ.1909	78
ภาพที่ 47: ภาพครอบครัวชนเผ่าลาวลุ่มตระกูลใหญ่ ปีค.ศ.1980.....	79
ภาพที่ 48: ขบวนช้างในวันแรกของปีใหม่ ปีค.ศ.1940	80
ภาพที่ 49: ขบวนแห่พระสงฆ์วันปีใหม่ ปีค.ศ.1960.....	81
ภาพที่ 50: ขบวนแห่หมากหมั้น หมากยั้น ของชาวเมืองเพื่อนำเข้าถวายแก่พระราชวังในวันแรกของปี ใหม่ ปีค.ศ.1894.....	81
ภาพที่ 51: วันแรกของประเพณีปีใหม่ลาวได้มีพิธีการพ้อนปู่เยอย่าเยอ ที่ลานวัดธาตุและวัดวิชุนราชปี ค.ศ.1950	83
ภาพที่ 52: การพ้อนปู่เยอย่าเยอ ในวิหารของวัดวิชุนราชปีค.ศ.1953.....	83
ภาพที่ 53: ประเพณีการแข่งขันเรือ (บุญช่วงเฮือ) บนแม่น้ำคานปีค.ศ.1940.....	84
ภาพที่ 54: ละครการแสดงนิทานพื้นเมือง เรื่องพระลักษณ-พระราม ปีค.ศ.1900.....	85
ภาพที่ 55: หมูนักพ้อนรำของหน่วยพ้อนประจำพระราชวังปีค.ศ.1950	86
ภาพที่ 56: ช่างจักสาน ที่ตลาดท่าเรือเมปีค.ศ.1919.....	87
ภาพที่ 57: ช่างปั้นหม้อดินเผา ในชุมชนบ้านพันหลวงปีค.ศ.1953.....	88
ภาพที่ 58: แม่ญิงลาวเข็นฝ้ายเพื่อเตรียมในการตำหูก ปีค.ศ.1953.....	89
ภาพที่ 59: ช่างตำหูกทอไหม ไทลื้อ บ้านผานมปีค.ศ.1890	89
ภาพที่ 60: แสดงขอบเขตการศึกษาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบางตามลักษณะถนนสาย สำคัญของเมือง.....	92
ภาพที่ 61: ลักษณะที่ตั้งของเมืองหลวงพระบาง (ภาพถ่ายทางอากาศ เมื่อปีค.ศ.2016)	94
ภาพที่ 62: แผนผังแสดงความสัมพันธ์ระดับชุมชนที่มีคติความเชื่อในการวางผังระหว่างศาสนสถาน และหมู่บ้าน เมืองหลวงพระบาง	96
ภาพที่ 63: ลักษณะความสัมพันธ์ระดับโครงสร้างผังเมืองหลวงพระบาง ที่แสดงถึงหลักความคิด และ คติความเชื่อในการวางผังเมือง	97

ภาพที่ 64: ภาพถ่ายทางอากาศแสดงลักษณะภูมิทัศน์วัดจอมลี (ภูสี).....	97
ภาพที่ 65: ลักษณะภูมิทัศน์วัดจอมเพชร เมืองจอมเพชร.....	98
ภาพที่ 66: ลักษณะโครงสร้างผังเมืองหลวงพระบาง ที่ได้รับอิทธิพลระบบความคิดแบบตะวันตกในยุค แห่งการเปลี่ยนแปลง.....	100
ภาพที่ 67: ลักษณะองค์ประกอบโครงสร้างผังเมืองของชุมชนเขตวัดเชียงทอง.....	103
ภาพที่ 68: ภูมิทัศน์ถนนสักกะลินและสถาปัตยกรรมสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสปีค.ศ.1971.....	103
ภาพที่ 69: ภูมิทัศน์ถนนสักกะลินบริเวณวัดสบสุขาราม วัดศิริมงคล วัดศรีบุญเรือง	104
ภาพที่ 70: ภูมิทัศน์ถนนสักกะลิน บริเวณวัดแสนสุขาราม	104
ภาพที่ 71: ลักษณะองค์ประกอบโครงสร้างผังเมืองของชุมชนเขตวัดใหม่สุวรรณภูมาราม.....	105
ภาพที่ 72: ภูมิทัศน์ถนนศรีสว่างวงศ์บริเวณบ้านจุ่มค้องและบ้านเชียงม่วนปีค.ศ.1971.....	105
ภาพที่ 73: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนศรีสว่างวงศ์เขตวัดใหม่บริเวณบ้านเชียงม่วน	106
ภาพที่ 74: ถนนศรีสว่างวงศ์ ถนนที่สำคัญของหลวงพระบาง ในปีค.ศ.1920	107
ภาพที่ 75: ลักษณะองค์ประกอบโครงสร้างผังเมืองของชุมชนเขตวัดมหาธาตุ.....	108
ภาพที่ 76: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนโพธิสาราช บริเวณเกาะกลางถนน ภาพถ่ายปีค.ศ.1973.....	109
ภาพที่ 77: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนโพธิสาราช บริเวณเกาะกลางถนนปีค.ศ.2017.....	109
ภาพที่ 78: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนแคมคาน และตลาดขนาดเล็กข้างถนน ในช่วงปีค.ศ.1971	111
ภาพที่ 79: ภูมิทัศน์สถาปัตยกรรมบนถนนแคมคานเขตหัวเมือง	112
ภาพที่ 80: ภูมิทัศน์ถนนแคมคานเขตหัวเมืองบริเวณบ้านคิลีจูดเชื่อมต่อกับบ้านวัดแสน.....	112
ภาพที่ 81: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนแคมโขง และชุมชนบ้านเชียงทองบริเวณบันไดสิงห์ของวัดเชียงทอง เมื่อปีค.ศ.1971.....	115
ภาพที่ 82: ลักษณะถนน และอาคารที่ได้รับอิทธิพลอาณานิคมฝรั่งเศส ตั้งอยู่ถนนสายแคมน้ำโขงใน บริเวณชุมชนบ้านโพนเฮือง.....	115
ภาพที่ 83: ภูมิทัศน์สถาปัตยกรรม ในบริบทพื้นที่ซ้อนทับหลักความคิดแบบตะวันตกลงในบริบทพื้นที่ ดั้งเดิมบนถนนแคมน้ำโขง ในบริเวณชุมชนบ้านวัดหนองรอยต่อติดกับชุมชนบ้านโพนเฮือง	116

ภาพที่ 84: ลักษณะถนนแคบโขงเขตวัดใหม่สุวรรณภูมาราม ในบริเวณด้านหลังหอพิพิธภัณฑ์ (พระราชวัง).....	116
ภาพที่ 85: ลักษณะภูมิทัศน์สองฝั่งถนน บริเวณท่าเรือเมริมแม่น้ำโขงรอยต่อระหว่างชุมชนวัดใหม่ และชุมชนวัดมหาธาตุ.....	117
ภาพที่ 86: ลักษณะถนนแคบโขง ในบริเวณสามแยกประชา(ร้านกาแฟโบราณประชา) รอยต่อระหว่าง ชุมชนวัดใหม่ และชุมชนวัดมหาธาตุ.....	117
ภาพที่ 87: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนแคบโขงเขตวัดมหาธาตุ.....	118
ภาพที่ 88: แผนผังแสดงลักษณะโครงสร้างถนนสายย่อย และภูมิทัศน์ถนนชุมชนในชุมชนเขตวัด เชียงทองซึ่งเป็นถนนที่เชื่อมโยงตั้งแต่วัดเชียงทองจนถึงพระราชวังเขตวัดใหม่สุวรรณภูมาราม	119
ภาพที่ 89: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนชุมชนในเขตหัวเมืองบริเวณบ้านโพนเฮืองถึงบ้านวัดหนอง.....	119
ภาพที่ 90: ลักษณะภูมิทัศน์สองฝั่งของถนนกิตติสาราชและถนนวิษณุราช.....	120
ภาพที่ 91: ถนนสายสำคัญรอยต่อเขตบ้านวิษณุและบ้านอาโพงหลวงพระบาง ในปีค.ศ.1866 มุมมอง จากจุดที่ 1	121
ภาพที่ 92: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนวิษณุราช มุมมองจากจุดที่ 1	121
ภาพที่ 93: ลักษณะภูมิทัศน์สามแยกวัดวิษณุราช เมื่อปีค.ศ.1971 มุมมองจากจุดที่ 2	122
ภาพที่ 94: ลักษณะภูมิทัศน์สามแยกวัดวิษณุราช มุมมองจากจุดที่ 2 ในปัจจุบัน	122
ภาพที่ 95: ลักษณะบันไดปูนลงสู่ท่าเรือเมล์ ริมแม่น้ำโขงสร้างขึ้นในสมัยอาณาจักร.....	124
ภาพที่ 96: ภาพถ่ายทางอากาศ ลักษณะภาพภูมิทัศน์ชุมชนแคบแม่น้ำโขง.....	125
ภาพที่ 97: ลักษณะสิ่งปลูกสร้างริมแม่น้ำโขง ประเภทร้านอาหาร	125
ภาพที่ 98: ผลกระทบจากภัยธรรมชาติที่มีต่อสิ่งปลูกสร้างริมฝั่งน้ำคานปีค.ศ.2017	126
ภาพที่ 99: ลักษณะตำแหน่งและการวางผังวัดในเขตหัวเมือง	127
ภาพที่ 100: ผังบริเวณวัดเชียงทอง.....	128
ภาพที่ 101: ภาพถ่ายทางอากาศ ลักษณะภูมิทัศน์วัดเชียงทองปีค.ศ.2017	129
ภาพที่ 102: ลักษณะภูมิทัศน์บริเวณด้านหน้าวัดมหาธาตุปีค.ศ.2017.....	129
ภาพที่ 103: ภาพถ่ายทางอากาศ ลักษณะภูมิทัศน์วัดใหม่สุวรรณภูมารามปีค.ศ.2017	130

ภาพที่ 104: ภูมิทัศน์วัดใหม่สุวรรณภูมาราม บนถนนศรีสว่างวงศ์ ในปีค.ศ.2017.....	131
ภาพที่ 105: ภาพถ่ายทางอากาศ ลักษณะทางภูมิทัศน์ภูมิทัศน์พื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติ (Zpp-N)	132
ภาพที่ 106: ลักษณะการออกแบบภูมิทัศน์ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บนภูสี	133
ภาพที่ 107: ลักษณะภูมิทัศน์บันไดทางเดินบนภูสี วัดถ้ำภูสีทางด้านฝั่งทิศตะวันออก.....	133
ภาพที่ 108: ภาพถ่ายทางอากาศ ลักษณะชุมชนเขตหัวเมือง.....	135
ภาพที่ 109: รูปตัดลักษณะภูมิทัศน์ชุมชนบ้านคิสีในเขตหัวเมืองแสดงความสัมพันธ์กันระหว่าง สิ่งแวดล้อมสร้างสรรค์ในพื้นที่ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์.....	136
ภาพที่ 110: ความสำคัญของประเภทอาคารในการควบคุม และดูแลรักษาของสำนักงานมรดกหลวง พระบาง เขตหัวเมือง.....	138
ภาพที่ 111: ลักษณะภูมิทัศน์ชุมชนบนถนนสายรองเขตวัดเชียงทอง	139
ภาพที่ 112: ลักษณะภูมิทัศน์ชุมชนบ้านวัดแสนสิขาราม บนถนนแค่มคาน.....	139
ภาพที่ 113: ลักษณะชุมชนเขตวัดแสนบนถนนแค่มคาน	140
ภาพที่ 114: ภาพถ่ายทางอากาศลักษณะชุมชนเขตท้องเมือง ปีพ.ศ.2560	141
ภาพที่ 115: ความสำคัญของประเภทอาคารในการควบคุม และดูแลรักษาของสำนักงานมรดกหลวง พระบาง เขตท้องเมือง.....	142
ภาพที่ 116: ลักษณะสิ่งปลูกสร้างทั่วไปในชุมชนบ้านป่าขาม ปีพ.ศ.2560	143
ภาพที่ 117: ลักษณะอาคารที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์	144
ภาพที่ 118: ภาพถ่ายทางอากาศลักษณะชุมชนเขตหางเมืองปีค.ศ.2017	145
ภาพที่ 119: ความสำคัญของประเภทอาคารในการควบคุม และดูแลรักษาของสำนักงานมรดกหลวง พระบาง เขตหางเมือง	146
ภาพที่ 120: สถาปัตยกรรมลาวดั้งเดิมบนถนนโพธิสาราช ภาพถ่ายปีค.ศ.1973.....	147
ภาพที่ 121: สถาปัตยกรรมลาวดั้งเดิมบนถนนโพธิสาราช ภาพถ่ายปีค.ศ.2017.....	147
ภาพที่ 122: ลักษณะทางภูมิสถาปัตยกรรมบนถนนเจ้าฟ้ารุ่ง	148
ภาพที่ 123: ลักษณะชุมชนเขตวัดวิชุนราช ในช่วงบงปีค.ศ.1971	149
ภาพที่ 124: ภาพถ่ายทางอากาศเขตวัดวิชุนราช ภาพถ่ายทางอากาศ เมื่อปีค.ศ.2017.....	150

ภาพที่ 125: ความสำคัญของประเภทอาคารในการควบคุม และดูแลรักษาของสำนักงานมรดกหลวง พระบาง เขตพากฎสี่ (เขตวัดวิชุนราช).....	151
ภาพที่ 126: ลักษณะผังชุมชนบ้านขามหย่องในเขตวัดวิชุนราช ภาพถ่ายทางอากาศปีค.ศ.2017 ...	152
ภาพที่ 127: ลักษณะสิ่งปลูกสร้างของชุมชนบ้านขามหย่องในเขตวัดวิชุนราชบริเวณภูสี่.....	153
ภาพที่ 128: ลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมหอฟิธิภักดิ์ (พระราชวัง).....	154
ภาพที่ 129: แผนผังแสดงตำแหน่งของ ตลาดกลางคืน พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	155
ภาพที่ 130: ลักษณะของตลาดมืด(ตลาดกลางคืน).....	156
ภาพที่ 131: ตลาดเช้าท่าเรือเม ในชุมชนบ้านป่าขาม	156
ภาพที่ 132: สำนักงานมรดกหลวงพระบาง เมื่อปีค.ศ.2009.....	157
ภาพที่ 133: หอสมุดแขวงหลวงพระบาง	158
ภาพที่ 134: โรงเรียนประถมสมบูรณ์หลวงพระบาง (Primary School of Luang Prabang).....	158
ภาพที่ 135: โรงเรียนอนุบาลหลวงพระบาง (Kindergarten of Luang Prabang).....	159
ภาพที่ 136: การเปรียบเทียบลักษณะอาคารที่พักอาศัยทั่วไปบนถนนสักกะ	160
ภาพที่ 137: อาคารรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) แบบหลังเดียวลักษณะที่ 1-2	160
ภาพที่ 138: อาคารรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) แบบหลังเดียวลักษณะที่ 3-4	161
ภาพที่ 139: อาคารรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) แบบหลังเดียวลักษณะที่ 5-6	161
ภาพที่ 140: อาคารเรือนห้องแถวไม้โดยมี 16 ห้องด้วยกัน	162
ภาพที่ 141: ตึกแถวยาวปูน	162
ภาพที่ 142: อาคารเรือนแถวจีน บนถนนศรีสว่างวงศ์ในเขตวัดใหม่บริเวณบ้านป่าขาม	163
ภาพที่ 143: ลักษณะภูมิทัศน์เรือนลาวดั้งเดิม บริเวณด้านหน้าวัดใหม่สุวรรณภูมารามหลังการบูรณะ ภาพถ่ายเมื่อปี .พ.ศ.2560	164
ภาพที่ 144: ลักษณะรูปทรงอาคารแบบโคโลเนียล	164
ภาพที่ 145: อาคารสมัยใหม่ระยะต้น (Early Modern Style) ลักษณะที่ 1.....	165
ภาพที่ 146: อาคารสมัยใหม่ระยะต้น (Early Modern Style) ลักษณะที่ 2.....	166

ภาพที่ 147: โรงหนังวาซีปึบนถนนศรีสว่างวงศ์เมื่อปีค.ศ.1971.....	166
ภาพที่ 148: สรุปรภาพรวมทางด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองเก่า	167
ภาพที่ 149: ประเภทความสำคัญของอาคารของเมืองหลวงพระบาง ปี ค.ศ. 2017	170
ภาพที่ 150: วัดเชียงทอง.....	172
ภาพที่ 151: ห้องการແຂ່ງຂ່າວ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง	172
ภาพที่ 152: อาคารละหา ศูนย์ผลิตภัณฑ์ฝ้ายลาว	173
ภาพที่ 153: เือนจัน สถาปัตยกรรมรูปแบบดั้งเดิมประเภทที่พักอาศัย.....	174
ภาพที่ 154: อาคารเรือนห้องแถวบนถนนศรีสว่างวงศ์ เขตวัดเชียงม่วน	175
ภาพที่ 155: อาคารที่พักอาศัยบนถนนแค่มคานเขตวัดเชียงทอง	176
ภาพที่ 156: อาคารที่พักอาศัยบนถนนแค่มโขงเขตวัดใหม่.....	176
ภาพที่ 157: รูปแบบอาคารที่พักอาศัยโดยทั่วไปของหลวงพระบาง	177
ภาพที่ 158: โรงแรมอินดีเฮาส์ (Indigo houses).....	178
ภาพที่ 159: สรุปรภาพรวมทางด้านความสำคัญของแต่ละประเภทอาคารที่ได้รับการอนุรักษ์ในพื้นที่เมืองเก่า	179

บทที่ 1

บทนำ

ด้วย “ข้อเสนอแนะว่าด้วยภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์” ได้มีการผ่านการรับรองในการประชุมสามัญคณะกรรมการของ “องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ” (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) เมื่อวันที่ 10 พ.ย. 2011 ซึ่งมีประเด็นการพิจารณาเรื่อง “พื้นที่เมืองประวัติศาสตร์” เป็นพื้นที่ที่พร้อมไปด้วยความหลากหลายของมรดกวัฒนธรรมที่มนุษย์ชาติมีส่วนร่วม ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้มีพัฒนาการผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนมาในแต่ละยุคสมัย เมื่อพิจารณาลงในเนื้อเมืองแล้วจะประจักษ์หลักฐานอันสำคัญที่บ่งชี้ให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ และความพยายามของมนุษย์ในการปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตในพื้นที่เมืองนั้นๆ ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับกาลเวลา ทั้งนี้ยังส่งเสริมแนวคิดเรื่องการให้ความสำคัญต่อมรดกวัฒนธรรมของเมืองในฐานะที่เป็นพื้นที่ทางสังคม และการส่งเสริมทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติตลอดมา จนถึงในปัจจุบันได้เกิดมีมูลค่าในแง่ของสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ การดำรงอยู่ผ่านมิติทางประวัติศาสตร์ยังได้สะท้อนถึงความสำเร็จขั้นสูงสุดของมนุษย์ในการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ การสรรค์สร้างทางวัฒนธรรม ตลอดจนการสั่งสมของจารีตนิยม และประสบการณ์ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ โดยตระหนักถึงพลวัตตามธรรมชาติของเมือง (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2559)

ความเป็นมาและความสำคัญ

หลวงพระบาง สปป.ลาว ได้มียุคสมัย และช่วงเวลาของการเจริญเติบโตที่สำคัญเช่น สมัยก่อนการสถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้าง สมัยอาณาจักรลาวล้านช้าง สมัยอาณานิคม และหลังการเป็นเมืองมรดกโลกจนถึงปัจจุบัน ช่วงเวลาเหล่านี้ได้ทำให้หลวงพระบางได้มีการพัฒนา และสั่งสมมรดกอันล้ำค่าของเมืองมาโดยตลอด ในฐานะการเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบางนั้นได้ประจักษ์ให้โลกได้รับรู้ถึงประวัติศาสตร์ และ อัตลักษณ์ของความเป็นหลวงพระบางที่โดดเด่น ในช่วงศตวรรษที่ 19-20 หลวงพระบางได้ถูกฝรั่งเศสเข้ามามีบทบาททางด้านการเมือง การได้รับอธิปไตยอาณานิคมนั้นได้ทำให้เมืองได้เปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบตะวันตกเช่น ภูมิทัศน์ และผังเมือง ส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และเศรษฐกิจ-สังคมซึ่งก็ไม่ได้เลวร้าย แต่กลับกันได้กลายเป็นการพลิกประวัติศาสตร์หน้าใหม่ให้กับหลวงพระบาง ถ้ามองในแง่มุมมองทางกายภาพเมือง ภูมิประเทศ และการเลือกการตั้งถิ่นฐานของหลวงพระบางมีความโดดเด่นอย่างมาก ในบริบททางกายภาพทั้งด้านงานภูมิทัศน์สถาปัตยกรรม และโครงสร้างเมืองของหลวงพระบางได้สะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ของพื้นที่

ทั้งในทางด้านการพัฒนาการเมือง และการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรมภายใต้อิทธิพลตะวันตกที่มีความโดดเด่นจากการผสมผสานของรูปแบบตะวันตกกับรูปแบบลาวดั้งเดิม ได้มีความกลมกลืนอย่างน่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น จนถูกจารึกเป็นเมืองมรดกโลกจากองค์การ UNESCO ในเมื่อปีค.ศ.1995 (พ.ศ.2538)

“เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง” เป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ที่สำคัญ เมืองประวัติศาสตร์เป็นที่ตั้งถิ่นฐาน และทำมาหากินที่มีผู้คนอาศัยอย่างต่อเนื่อง มีคุณค่าในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปกรรม เป็นแหล่งสร้างสรรค์ และสั่งสมอารยธรรมของมนุษยชาติ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของหลวงพระบาง เหตุผลที่สำคัญที่ทำให้หลวงพระบางได้กลายเป็นเมืองมรดกโลกแห่งแรกของ สปป.ลาว เนื่องมาจากความโดดเด่นทางด้านคุณค่า และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ซึ่งรวมถึงสิ่งก่อสร้าง และองค์ประกอบเมืองต่างๆ นอกจากนี้จะความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองแล้วยังสะท้อนภาพความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จนเป็นเหตุจุดประกายให้เกิดมีการท่องเที่ยว การบริโภคประวัติศาสตร์

การรับมือในบทบาทเมืองมรดกโลกหลวงพระบางก็ได้มีการออกกฎหมายควบคุมเพื่อให้เกิดสะดวกในการบริหารจัดการเมืองตามแนวทางของ UNESCO เพื่อปกป้องรักษาเมืองให้คงคุณค่าเอาไว้ให้ดีที่สุด เพื่อป้องกันผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะในเขตที่อยู่อาศัย บริเวณศาสนาสถานต่างๆ ป้องกันการแปรผันทางด้านงานสถาปัตยกรรม และลักษณะภูมิทัศน์เมือง ไม่บดบังความความสำคัญทางมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งตามกรอบความคิดของเมืองมรดกโลกแล้ว มีการปฏิบัติด้วยกันสองข้อคือ มีการอนุรักษ์ และการพัฒนาควบคู่กันไปให้มีความสอดคล้อง และเหมาะสมมากที่สุด เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษา และสืบทอดมรดก ผ่านกระบวนการรักษา และพัฒนาเมืองให้ยั่งยืน กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง มีพัฒนาการการเกิดเนื้อเมืองอย่างต่อเนื่องได้มีการจำแนกขอบเขตชัดเจน เพื่อเป็นการสะดวกในการควบคุม และการจัดการเมืองตามมาตรฐานของกฎหมายควบคุม และปกป้องรักษาเมืองมรดกโลกของหลวงพระบางไว้ให้เป็นไปตามนิยามขององค์การ UNESCO เพื่อการรับรู้และเข้าใจในรายละเอียดของปัญหาต่างๆ แนวทาง และเครื่องมือการบริหารจัดการว่าด้วย “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์” จึงได้มีเป้าหมายเพื่อเป็นเครื่องมือในการบูรณาการนโยบายประกอบเข้ากับการปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง โดยมีเป้าหมายที่จะผลักดันให้มีการพัฒนาเมือง เคารพในคุณค่าของมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่อยู่เคียงคู่กันของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สร้างการบูรณาการทางกฎหมาย และการวางแผนที่มีอยู่ให้เหมาะสมมากที่สุด ทั้งยังสร้างความมั่นใจแก่การอนุรักษ์มรดกโลกของเมืองเก่าของหลวงพระบางให้ยั่งยืนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง
2. เพื่อศึกษาลักษณะภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง
3. เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

คำถามของการวิจัย

1. พัฒนาการของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางเป็นอย่างไร
2. ลักษณะของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางในปัจจุบันเป็นอย่างไร
3. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหา

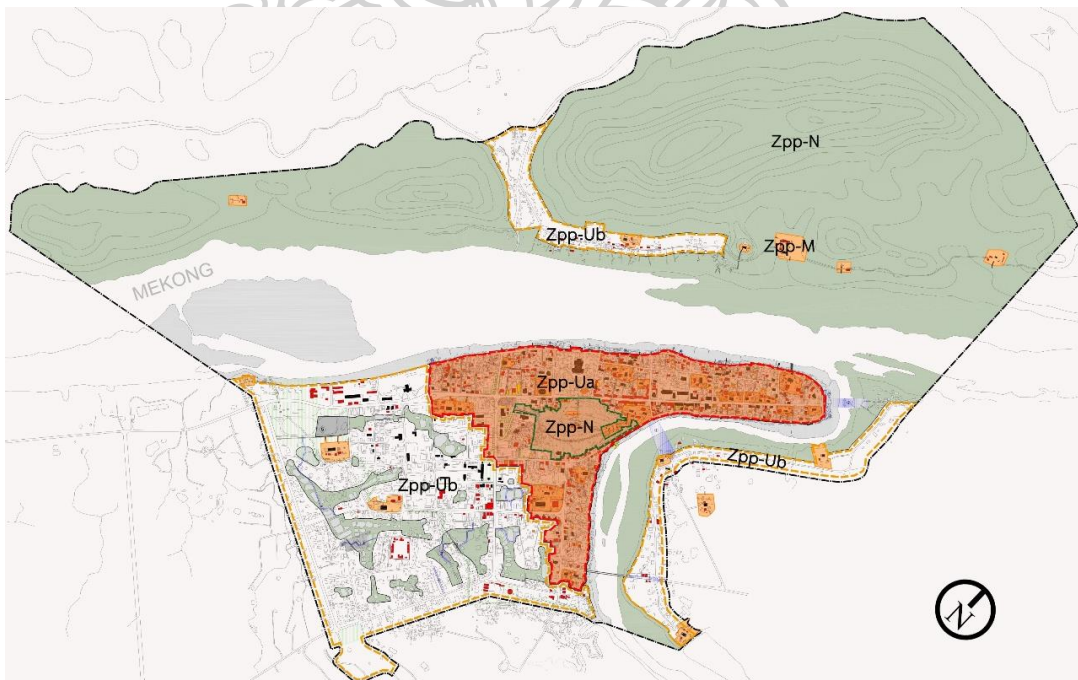
- ศึกษาเพื่อค้นหากรอบแนวคิดทฤษฎีเพื่อเสนอแนวทางการแก้ไข และการจัดการกับปัญหาอันนำมาซึ่งการอนุรักษ์และพัฒนาในทางที่เหมาะสม
- ศึกษาหลักการ แนวคิดและการอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์
- ศึกษาข้อจำกัดในระดับเมืองหรือท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง
- ศึกษาความสำคัญทางด้านมรดกโลก
- ศึกษาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง
- ลักษณะการจัดวางองค์ประกอบภูมิทัศน์ในระดับย่าน

ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่

การศึกษาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ มีการกำหนดพื้นที่ในการศึกษาโดยครอบคลุมพื้นที่เขตอนุรักษ์ย่านเมืองเก่า (Zpp-Ua) และเขตล้อมรอบพื้นที่เมืองเก่า (Zpp-Ub) ที่มีความสัมพันธ์กันทั้งในระบบผังเมือง และการมีหลักความคิดบนพื้นฐานอันเดียวกันมาตั้งแต่อดีต ในความเป็นชุมชนที่เก่าแก่แต่ในอดีตที่ทรงคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยการศึกษาด้านพื้นที่นั้นจะอิงตามหลักฐานที่ปรากฏในเอกสาร หนังสือ ภาพเขียน ภาพถ่ายต่างๆ และลักษณะทางภูมิทัศน์เมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

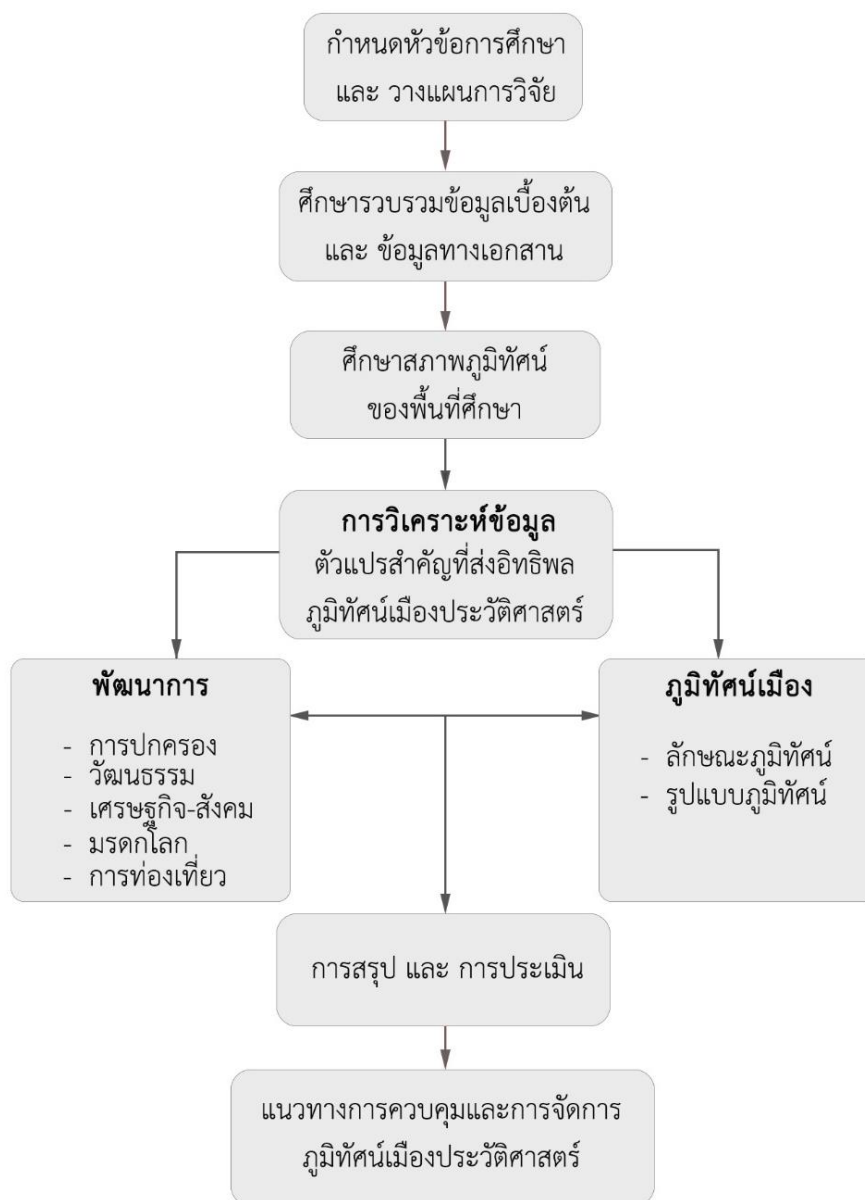

ภาพที่ 1: แสดงที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา (แขวงหลวงพระบาง)

ภาพที่ 2: แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา (เขตการอนุรักษ์ของมรดกโลก: Zpp-Ua)

ขั้นตอน และวิธีการดำเนินการวิจัย ขั้นตอนของการวิจัย

ภาพที่ 3: วิธีการดำเนินงานวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร (Document Research) เพื่อค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ร่วมกับการวิจัยภาคสนาม (Field Research) และการสังเกตการณ์ (Observation) เพื่อศึกษาลักษณะทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

ทบทวนเอกสารเก่า ภาพถ่ายเก่า ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่ จากหน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น สถาบัน การศึกษา ตำรา หนังสือ เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจถึงบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมืองและภูมิประเทศของตำแหน่งที่ตั้งเมืองเก่าหลวงพระบาง และทิศทางของการให้คุณค่าทางวิชาการ และการศึกษารูปแบบทางภูมิสถาปัตยกรรมภายในพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบางได้แก่

- สำนักงานมรดกโลกหลวงพระบาง
- หอสมุดแห่งชาติหลวงพระบาง
- ห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

โดยข้อมูลประเภททุติยภูมิที่ได้จากการศึกษาเอกสารข้างต้นสามารถนำมาสรุปเป็นประเด็น ดังนี้

- ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ และลำดับเหตุการณ์สำคัญต่างๆ เพื่อให้เห็นภาพรวม

และพัฒนาการด้านต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา

- ข้อมูลด้านสภาพภูมิศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐาน
- ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ
- ข้อมูลด้านสังคม และวัฒนธรรม

2. การสำรวจพื้นที่เบื้องต้น

การสำรวจภาคสนามเบื้องต้นนั้นจะใช้วิธีการคือ อิงตามองค์ประกอบระดับย่านของเมืองซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นดังนี้

- พื้นที่ศาสนาสถาน (เขตวัด)
- พื้นที่พักอาศัย
- พื้นที่สำนักงาน ส่วนราชการต่างๆ
- พื้นที่การประกอบธุรกิจ
- พื้นที่วัฒนธรรม ประเพณี
- พื้นที่สาธารณะประกอบกิจกรรมของเมืองต่างๆ

นอกจากนั้นเพื่อสะดวกในการจัดการข้อมูลและการสำรวจพื้นที่ศึกษาจึงใช้วิธีการสำรวจตามแนวถนนและเส้นทางต่าง ซึ่งแบ่งออกเป็น ถนนหลัก ถนนรอง ทางฮ่อม (ซอย) ต่างๆ เพื่อการเข้าถึงพื้นที่ศึกษาอย่างครบถ้วนและถูกต้องตามลำดับความสำคัญ ซึ่งถนนในเมืองหลวงพระบางนั้นมีลักษณะไม่ซับซ้อนเป็นถนนแบบตารางในรูปแบบการวางผังของฝรั่งเศสและมีการจัดการเป็นอย่างดี

สำรวจพื้นที่ภายในบริเวณเขตอนุรักษ์เมืองเก่าหลวงพระบางผ่านการใช้เครื่องมือสำรวจ ด้วยการถ่ายภาพ การสังเกตการณ์ การสำรวจเมืองผ่านการเดินสำรวจภูมิทัศน์ถนน (Streetscape) ซึ่งเชื่อมโยงกันกับฐานข้อมูลของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS), การเขียนทัศนียภาพเบื้องต้น เป็นต้น

- ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา
- การคมนาคมขนส่ง และเส้นทางสัญจร ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ
- การใช้พื้นที่
- การจัดการ การควบคุม
- ลักษณะทางภูมิทัศน์ และสภาพโดยรวมของพื้นที่ศึกษา

3. การเก็บข้อมูลโดยการสังเกตการณ์

- ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน
- รูปแบบและลักษณะภูมิทัศน์
- รูปแบบและลักษณะสถาปัตยกรรม
- ลักษณะการใช้พื้นที่
- องค์ประกอบทางภูมิทัศน์

4. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

4.1. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

วิเคราะห์ข้อมูลด้านพัฒนาการของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบางตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยการใช้ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมทุกด้านเป็นฐานในการวิเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ เพื่อทำการสรุปผลการวิจัย

4.2. วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหา ในส่วนแรกคือ พัฒนาการของเมืองเก่าหลวงพระบาง เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะ ภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และสภาพแวดล้อมโดยรอบ ตลอดจนปัจจัยต่างๆ ที่มีต่อภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง ในทิศทางการพัฒนาเมืองเก่าตามกรอบการนิยามของ UNESCO สำหรับส่วนของเอกสาร หนังสือ และเอกสารทางวิชาการ เป็นไปด้วยการทบทวน ทิศทางของงานที่ทำการศึกษา และการให้คุณค่าต่อพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง ตำแหน่งของข้อมูลด้านภูมิทัศน์สถาปัตยกรรมในเมืองอยู่ ณ จุดใดของงานเชิงวิชาการ เพื่อใช้ในการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ออกมาเป็นชุดความรู้ รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์เชิงบูรณาการข้อมูลต่อไป

4.3. วิเคราะห์รูปลักษณะทางภูมิสถาปัตยกรรม (Morphological Analysis)

การวิเคราะห์รูปลักษณะทางภูมิสถาปัตยกรรม จากการเก็บแบบสำรวจทางภูมิสถาปัตยกรรม ภายในเขตพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง จัดจำแนกรูปแบบทางภูมิสถาปัตยกรรม และระบุตำแหน่งลงในระบบฐานข้อมูลของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อนำไปสร้างชุดการวิเคราะห์อิทธิพลที่ส่งผลต่อรูปแบบทางภูมิทัศน์ ปัจจัย และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการแสดงออก ตลอดจนการปรับตัว และการตั้งถิ่นฐานที่มีความสัมพันธ์ต่อแหล่งโบราณสถานที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์

5. สรุปผลการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยในหัวข้อ “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง” เป็นการศึกษาพัฒนาการเนื้อเมืองเก่าหลวงพระบางเพื่อการรับรู้ และเข้าใจในรายละเอียด ลักษณะ และรูปแบบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมย่านประวัติศาสตร์ในเมืองเก่าหลวงพระบางอย่างเป็นระบบ เพื่อนำชุดข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ การเก็บข้อมูลภาคสนาม และการค้นคว้า ทบทวนเอกสารทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำไปประยุกต์ใช้กับการวางแผน การพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์มรดกโลกหลวงพระบาง ทั้งในส่วนของขยายองค์ความรู้ชุดข้อมูลทางวิชาการ และการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ตลอดจนเป็นแนวทางและข้อมูลสำคัญอันเป็นประโยชน์แก่สำนักงานมรดกโลก ซึ่งเป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่ให้การดูแล รักษา ควบคุม และผู้ที่มีความสนใจในเมืองหลวงพระบางที่จะต้องนำเอาชุดข้อมูลเพื่อประกอบการพัฒนาพื้นที่เมืองเก่า และปริมณฑลเมืองหลวงพระบางอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

บทที่ 2

ความหมาย ทฤษฎี แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

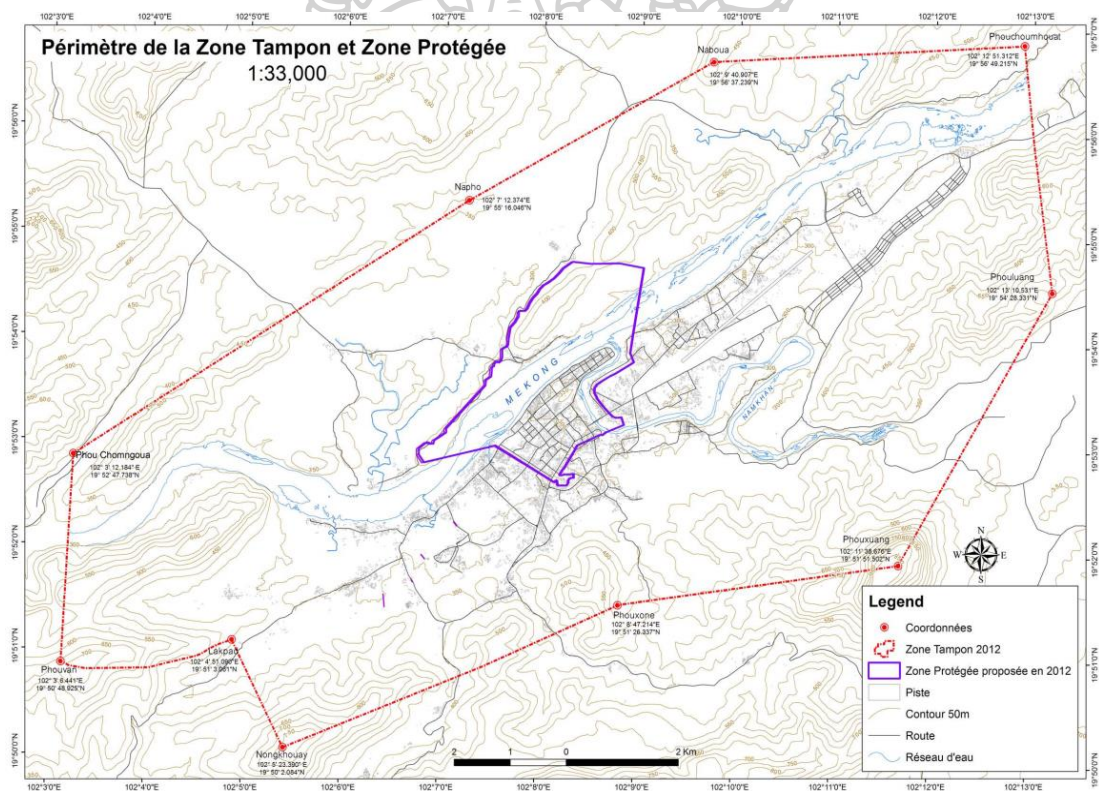
การศึกษาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ย่านเมืองมรดกโลกหลวงพระบางนี้ได้แบ่งส่วนของการทำการศึกษาตามประเด็นสำคัญจากการทบทวนวรรณกรรม เอกสารงานศึกษา งานวิจัย และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ในแต่ละประเด็นเพื่อตรวจสอบสถานภาพของการศึกษา เพื่อตอบประเด็นคำถามของการศึกษาตามองค์ประกอบต่างๆ ให้ครบถ้วนสมบูรณ์

1. ข้อมูลพื้นฐาน และประวัติความเป็นมาของพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง
 - 1.1 ลักษณะทางกายภาพของเมืองหลวงพระบาง
 - 1.2 ลักษณะความสัมพันธ์ของผังเมืองหลวงพระบาง
2. ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และขอบเขตของมรดกโลกหลวงพระบาง
 - 2.1 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญ
 - 2.2 ขอบเขตของมรดกโลกหลวงพระบาง
 - 2.3 แนวทางกฎหมายการควบคุม และการปกป้องรักษาในฐานะเมืองมรดกโลกของหลวงพระบาง
3. หลักการ ทฤษฎี และนิยามความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์” (Historic Urban Landscape)
 - 3.1 ความหมายของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์
 - 3.2 การตั้งถิ่นฐาน (Settlement)
 - 3.3 ความหมายของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์
 - 3.4 ลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์
 - 3.5 ภูมิทัศน์เมือง (Urban Landscape)
 - 3.6 สิ่งแวดล้อม (Environment)
 - 3.7 มรดกเมือง (Urban Heritage)
 - 3.8 มรดกทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ (Cultural Heritage and Natural Heritage)
4. การศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง
5. พัฒนาการความคิดว่าด้วยภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์
6. เป้าหมายสำคัญของการศึกษาย่านภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

ข้อมูลพื้นฐาน และประวัติความเป็นมาของพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง

ลักษณะทางกายภาพของเมืองหลวงพระบาง

เนื้อที่ 708.53 ไร่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 29 หมู่บ้าน มีอาคารที่จัดเข้าในการอนุรักษ์ 611 แห่งและมีพื้นที่ชุ่มน้ำ 183 แห่งที่มีการปกป้องรักษา อาคารในการอนุรักษ์เป็นอาคารที่แสดงมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ สิ่งก่อสร้างเหล่านี้จัดอยู่ใน “Inventory PSMV” และ “Inventory UNESCO” ในขอบเขตการอนุรักษ์ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 เขตได้แก่ เขตวัดเชียงทอง เขตวัดมโนรม เขตวัดวิซุน เขตวัดธาตุหลวง และอยู่นอกพื้นที่ของเขตเทศบาล 3 เขตคือ เขตวัดสังคะโลก เขตเมืองจอมเพชร เขตบ้านผาโคม ตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 9 องศา 0 ลิปดา ถึง 21 องศา 5 ลิปดา และเส้นลองจิจูดที่ 101 องศา 48 ลิปดา ถึง 103 องศา 30 ลิปดาตะวันออก และมีอาณาเขตที่ติดกับแขวงอื่นๆ ได้แก่ ทิศเหนือติดกับแขวงอุดมไซ แขวงผงสาลี ทิศใต้ติดกับแขวงเวียงจันทน์ ทิศตะวันออกติดกับแขวงหัวพัน ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดกับแขวงเชียงขวาง ทิศตะวันตกติดกับแขวงไชยบุรี

ภาพที่ 4: แสดงขอบเขตภูมิศาสตร์ ที่ตั้งหลวงพระบางที่สัมพันธ์กับแม่น้ำโขง และน้ำคาน ขอบเขตการอนุรักษ์มรดกโลกหลวงพระบาง เมื่อปีค.ศ.2013

ที่มา: UNESCO World Heritage Site

(http://whc.unesco.org/en/list/479/multiple=1&unique_number=1954)

หลวงพระบาง เป็นเมืองเอกของแขวงหลวงพระบาง และเป็นศูนย์กลางการปกครองทางภาคเหนือของ ส ป ป.ลาว พื้นที่ราบขนาดเล็กที่ถูกกำหนดขอบเขตและรูปทรงของเมืองด้วยลักษณะของกายภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ล้อมรอบด้วยภูเขา สายน้ำ ตั้งแต่อดีต ตัวเมืองมีการวางทอดยาวตามลักษณะภูมิศาสตร์ของที่ตั้ง และอยู่ท่ามกลางภูเขาสายน้ำโขง (น้ำของ) และสายน้ำคานที่เป็นแม่น้ำสายสำคัญได้ไหลมาบรรจบกันทางด้านบริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเก่าหลวงพระบาง มีภูเขาตั้งอยู่ใจกลางเมืองที่แรกว่าภูสีที่มีความสำคัญมากในอดีตถึงปัจจุบันไม่ว่ามิติทางความเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และยังเป็นสถานที่โดดเด่นคู่มือเมือง ซึ่งภูเขาล้อมรอบเมืองนั้นมีความสูงเฉลี่ยจากระดับทะเลปานกลาง ประมาณ 1,300 เมตร หลวงพระบางนับได้ว่าเป็นพื้นที่มียุทธศาสตร์ของที่ตั้งเมืองเพื่อรับมือและหลีกเลี่ยงภัยอันตรายจากสงคราม ทั้งนี้ยังเหมาะกับการเป็นศูนย์กลางของการค้าในระดับภาคพื้น ซึ่งปรากฏให้เห็นในตำนาน นิทานพื้นบ้านที่นำสินค้ามาเพื่อการแลกเปลี่ยนซื้อขายต่างๆ จากการมองเห็นภาพสำคัญในอนาคตของหลวงพระบางด้วยทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ที่มีอยู่ ใช้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานของชาวหลวงพระบางในอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีการปรับตัวและพัฒนาเมืองมาอย่างต่อเนื่อง

ประวัติความเป็นมา ความสำคัญและขอบเขตของมรดกโลกหลวงพระบาง

ประวัติความเป็นมาและความสำคัญ

สมบัติอันล้ำค่าของโลกไม่ว่าทางด้านธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ทั่วทุกมุมโลกมากมายหลายแห่ง ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมหรืออารยธรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องร่วมกันพิทักษ์รักษาและปกป้องและด้วยเหตุผลนี้ในการประชุมสมัชชาสามัญขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ครั้งที่ 17 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 1972 ได้มีมติรับรองอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก (The World Heritage Convention) โดยมีประเทศต่างๆ ให้สัตยาบันเพื่อเข้าเป็นประเทศภาคีด้วยความสมัครใจอนุสัญญาดังกล่าวมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี 1975 ซึ่งการที่จะได้รับการประเมินคุณค่าให้เป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมจะต้องมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อตามหลักเกณฑ์มาตรฐาน (World Heritage Cultural Criteria) ของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ค.ศ. 1972 ดังต่อไปนี้

- I. เป็นตัวแทนในการแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดของมนุษย์
- II. ที่ตั้งของเมืองหลวงพระบางมีลักษณะโดดเด่นพิเศษ มีการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนถึงกาลเวลา ตัวเมืองมีอิทธิพลต่อการผลักดันให้เกิดการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง มีความเด่นชัดในด้านการ

ออกแบบทางสถาปัตยกรรม และ ภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรม สู่การพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และมีการสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง

III. เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน หรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

IV. รูปแบบของสถาปัตยกรรม และภูมิทัศน์อันได้เป็นหลักฐาน มรดกที่สำคัญ ยังแสดงถึงความมีนัยสำคัญในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่ชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของการพัฒนา วัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

V. เป็นสถานที่โดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ มีขนบธรรมเนียมประเพณี แห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่าย จากผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม และตามกาลเวลา

VI. มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ หรือมีความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์

หลวงพระบางเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่โบราณที่ได้สั่งสมมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าอย่างมากมาย การดำรงชีวิตได้มีพัฒนาการ มีวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อ ที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง ในวันที่ 2 ธันวาคม 1995 ตัวเมืองหลวงพระบางได้ถูกองค์การยูเนสโกเข้ามาสำรวจเมืองหลวงพระบางตามข้อเสนอให้เมืองนี้ได้เป็นมรดกโลกซึ่งมีรายงานกล่าวถึงหลวงพระบางว่าเป็นเมืองที่ยังรักษาความเก่าแก่ดั้งเดิมเอาไว้ได้ดีที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณเมืองเก่าหลวงพระบางระหว่างแม่น้ำโขงและแม่น้ำคานบนพื้นที่ 2 ตร.กิโลเมตร ซึ่งรวมเอาวัดเชียงทอง หอพิพิธภัณฑน์ วัดใหม่สุวรรณภูมารามและพระธาตุภูสีห์ได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกโลก โดยจากตัดสินจากองค์การ “สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ” (International Council on Monuments and Sites: ICOMOS) ว่ามีความเป็นเลิศด้วยเหตุผลความมั่งคั่งของมรดกทางสถาปัตยกรรม และศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ในวาระที่ 19 ของการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกได้รับเอาเมืองหลวงพระบางเข้าในบัญชีมรดกโลกขององค์การ UNESCO โดยเฉพาะความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมลาว และสถาปัตยกรรมร่วมสมัย อาณานิคม การอยู่ร่วมกันของเมืองกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน และพืชพันธุ์นานา ชนิด มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ฉะนั้น จึงเกิดมีแนวคิดโครงการที่ได้ตระหนักถึงความจำเป็นของร่วมมือกับท้องถิ่นเพื่อปกป้องรักษาให้ทรงคุณค่า และยั่งยืนตลอดไป ซึ่งทิวทัศน์ทางวัฒนธรรมของตัวเมืองหลวงพระบางก็คือหมากผลแห่งการประกอบส่วนของหน่วยงานท้องถิ่น และชาวหลวงพระบางผู้อยู่อาศัย โดยเมืองหลวงพระบางได้ถูกจัดเข้าในบัญชีของมรดกโลกด้วยเงื่อนไขที่สำคัญคือเงื่อนไขข้อที่ II, IV, V ดังนี้

II. ที่ตั้งของเมืองหลวงพระบางมีลักษณะโดดเด่นพิเศษ มีการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนถึงกาลเวลา ตัวเมืองมีอิทธิพลต่อการผลักดันให้เกิดการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง มีความเด่นชัดในด้านการ

ออกแบบทางสถาปัตยกรรม และ ภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรม สู่การพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และมีการสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง

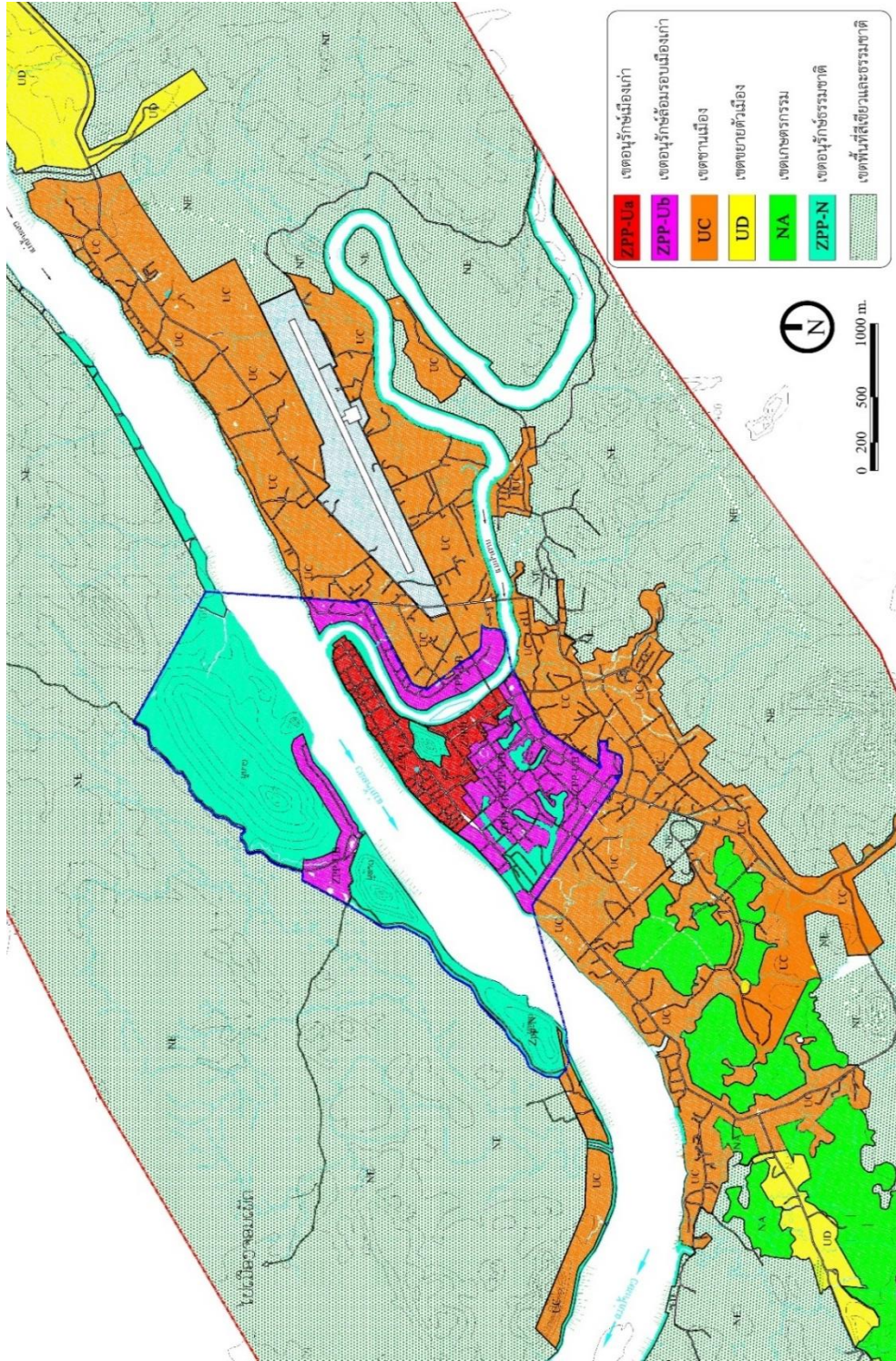
IV. รูปแบบของสถาปัตยกรรม และ ภูมิทัศน์อันได้เป็นหลักฐานมรดกที่สำคัญยังแสดงถึงความมีนัยสำคัญในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่ชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของการพัฒนา วัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

V. เป็นสถานที่โดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ มีขนบธรรมเนียมประเพณี แห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่าย จากผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม และตามกาลเวลา (UNESCO, 1995)

ขอบเขตของมรดกโลกหลวงพระบาง

ด้วยเหตุผล และคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันของพื้นที่เมืองการจัดแบ่งขอบเขตออกอย่างชัดเจนนั้นจะช่วยให้เกิดความเข้าใจง่ายต่อการทำงานเช่น การป้องกัน และการควบคุมของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์ และพัฒนาเขตเมืองไม่ให้เมืองหยุดนิ่ง

- **Zpp-Ua เขตการอนุรักษ์ตัวเมืองเก่า:** คือเขตเมืองเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ให้มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ซึ่งประกอบด้วย ที่อยู่อาศัย ศาสนาสถาน สำนักงานสำคัญ พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ทางพิธีกรรมต่างๆ นอกนี้ยังหมายรวมเอาพื้นที่ทางธรรมชาติ
- **Zpp-Ub เขตการอนุรักษ์ล้อมรอบใจกลางเมือง:** คือพื้นที่ซึ่งอยู่ระหว่างพื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ที่เสี่ยงต่อเสถียรภาพของพื้นที่อนุรักษ์ สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อพื้นที่ข้างเคียง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งทางด้านชีววิทยาและทางสังคม สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ พื้นที่เขตกันชนภายในพื้นที่อนุรักษ์ เขตกันชนป่าไม้ เขตกันชนเศรษฐกิจ และเขตกันชนก่อสร้าง
- **Zpp-M เขตการอนุรักษ์เขตวัด:** ถือเป็นเขตหนึ่งที่สำคัญอย่างมากของเมืองโดยเฉพาะวัดในหลวงพระบาง โดยเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ชาวเมืองให้การเคารพบูชามาแต่โบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาก เขตวัดมีความจำเป็นที่จะต้องแยกออกเป็นอีกพื้นที่หนึ่งเพื่อแสดงถึงความโดดเด่นทางศาสนา
- **Zpp-N เขตการอนุรักษ์ธรรมชาติ พื้นที่สีเขียว:** พื้นที่สีเขียวเป็นพื้นที่ที่สำคัญมากต่อเมืองมรดกโลก โดยเสริมสร้างลักษณะ และยังคงความอุดมสมบูรณ์ของเมือง นอกนี้ยังช่วยให้เมืองมีความยั่งยืน พื้นที่สีเขียวหรือพืชพันธุ์จะแสดงถึงลักษณะของภูมิอากาศ และภูมิประเทศ พืชพันธุ์พื้นถิ่นนั้นก็ยิ่งมีความสำคัญที่จะต้องอนุรักษ์เอาไว้

ภาพที่ 5: แผนผังแสดงขอบเขตการปกป้องรักษา หลวงพระบาง MDP, 2001
 ที่มา: ปรับปรุงจากสำนักงานมรดกโลกหลวงพระบาง

แนวทางกฎหมายการควบคุมการปกป้องรักษาในฐานะเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

การจัดการเพื่อควบคุมภูมิทัศน์ของเมืองนั้นทางสำนักงานมรดกโลกหลวงพระบางได้ลงมือปฏิบัติอย่างเข้มข้น อันเนื่องมาจากเมื่อครั้งในปี.ศ.1994 หลวงพระบางได้มีการจัดตั้งโครงการ Inventory of the Historical Monument of Luang Prabang ซึ่งได้รับการร่วมมือ และทุนสนับสนุนจากฝรั่งเศส โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อตระหนักเห็นถึงความสำคัญของเมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง และผลักดันให้เมืองหลวงพระบางกลายเป็นเมืองมรดกโลก โดยใช้ชุดข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญจากกฎระเบียบของเมือง และการสำรวจของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อป้องกันการทำลายสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเมือง

หลวงพระบางได้สร้างเครื่องมือ เพื่อจัดตั้งปฏิบัติการปกป้องรักษามรดกของชาติ โดยมีความต้องการในการใช้เครื่องมือให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของที่ตั้ง มีความจำเป็นในการรับผิดชอบในการคุ้มครองมรดกของตัวเมือง และบุคคลสำคัญต่างๆ หลวงพระบางได้รวมเอาสถานที่ที่สำคัญของเมือง รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อันที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่า และความสำคัญทั้งหมดเพื่อเข้าประกอบการวางแผนนโยบายเพื่อปกป้องรักษาหรือการควบคุมการพัฒนาในระดับตัวเมือง ในการจัดตั้งปฏิบัติหน้าที่ของอำนาจการปกครองท้องถิ่น ประชาชนและนักอนุรักษ์มรดก ตัวเมืองหลวงพระบางมีเครื่องมือด้านกฎหมายที่สำคัญ “ว่าด้วยแผนผังตัวเมือง” ซึ่งถูกกำหนด และรองรับใช้ในเมื่อปี.ศ.1996 กฎหมายควบคุมตัวเมืองหลวงพระบางได้มีความสำเร็จในขอบเขตโครงการช่วยเหลือทางด้านเทคนิคขององค์การสหประชาชาติ(United Nations; UN) หลวงพระบางเป็นเจ้าของมรดกอันสำคัญทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม และขอบเขตธรรมชาติหลายแห่งที่อยู่ภายในตัวเมือง ภูมิทัศน์ธรรมชาติทั้งภายใน และบริเวณอ้อมรอบตัวเมือง ซึ่งตัวเมืองได้แบ่งออกเป็นหลายหลายเขตแต่ละเขตได้วางเป้าหมายและการกำหนดระเบียบกฎหมายไม่ว่าจะเป็นทางด้าน การนำใช้ที่ดิน ความสูงอาคาร รูปแบบ การจัดวาง องค์ประกอบ และวัสดุต่างๆ

บนขอบเขตทางด้านระเบียบกฎหมายของแผนผังตัวเมืองหลวงพระบาง ที่ได้แสดงในใบอนุญาตการปลูกสร้างนั้นได้ออกให้บนพื้นฐานการปฏิบัติอย่างมีผล เหมาะสม และถูกต้องไปตามกฎหมายการควบคุมไว้ การขึ้นบัญชีอาคารที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ดังได้มีการนำเสนอให้ต่อกับองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้มีเอกสารยืนยันเพื่อรองรับเอาหลวงพระบางเข้าในบัญชีมรดกโลก ซึ่งขึ้นบัญชีโดยกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมแห่ง สปป.ลาว การเสนอในวันที่ 24 กันยายน ค.ศ. 1995 ที่สำนักงานของ UNESCO ด้วยเอกสารที่ประกอบขึ้นเพื่อจัดนำเอาตัวเมืองที่รวมเอาทั้งอาคารพลเรือน อาคารศาสนา สำนักงานต่างๆ อ้างอิงตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกภายใต้เงื่อนไข

กฎหมายในประเทศ และหน่วยงานรัฐบาลทุกระดับ พร้อมประชาชนเข้าใจในการปฏิบัติตามกฎหมาย ขณะเดียวกันการขึ้นบัญชีในระดับท้องถิ่นของหลวงพระบางนั้นได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดโดยแผนกแถลงข่าว และวัฒนธรรมหลวงพระบางซึ่งเป็นหน่วยงานประจำแขวงหลวงพระบาง โครงข่ายของตัวเมืองได้ประกอบเอา เขตวัดวาอาราม บรรดาอาคาร และสำนักงานต่างๆ ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ นอกนั้นยังมีเรือนห้องแถวหลายรูปแบบที่ถูกสร้างขึ้นในต้นศตวรรษที่ 20 ในความแตกต่าง และหลากหลายของตัวเมืองหลวงพระบางได้ทำให้กลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของเมืองหลวงพระบางเป็นมรดกสำคัญของประเทศ (UNESCO, 1995)

อนุสัญญาการคุ้มครองมรดกโลกได้เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการและอนุรักษ์แหล่งมรดกโลก ซึ่งมีข้อปฏิบัติตามกฎหมาย 4 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1. ต้องระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมและเก็บข้อมูลเพื่อการทำทะเบียนของทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า ซึ่งอาจรวมถึงวัตถุสิ่งของเทคนิควิธีและผู้คน
2. มีระบบการจัดการแหล่งมรดกโลก แหล่งมรดกโลกทุกแห่งจำเป็นต้องมีระบบการจัดการซึ่งในบางกรณีอาจอยู่ในรูปแบบของแผนแม่บทการจัดการกรอบความคิดที่สำคัญในระบบการจัดการ คือ การแบ่งพื้นที่การดูแลและจัดการแหล่งมรดกโลกหนึ่งๆ จะเป็นไปได้มากยิ่งขึ้นหากมีการใช้กฎหมายกำหนดพื้นที่สองส่วน ได้แก่ เขตพื้นที่คุ้มครองโบราณสถาน (Core zone) และเขตพื้นที่กันชน (Buffer zone) การกำหนดพื้นที่การจัดการภายในบริเวณของแหล่งมรดกโลกนั้นๆ เป็นโดยรวมถึงเขตพื้นที่กันชน (Buffer zone)
3. ในพื้นที่คุ้มครองโบราณสถานจำเป็นต้องมีการคุ้มครองอย่างเข้มงวด โดยห้ามไม่ให้มีการอยู่อาศัยของมนุษย์และควบคุมการก่อสร้างเพิ่มเติมอย่างเข้มงวด ห้ามมิให้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ นอกเหนือไปจากงานด้านการอนุรักษ์เท่านั้น
4. มีการจัดการการเข้าเยี่ยมชมที่เหมาะสม ที่มีแผนผังแม่บทเพื่อการจัดการแหล่งมรดกในประเด็นดังนี้
 - การจัดการทรัพยากรและการปกป้องรักษา
 - การใช้ของมนุษย์ซึ่งรวมไปถึงการท่องเที่ยว
 - การวิจัย และการเฝ้าระวัง
 - การบริหารจัดการ

ที่ตั้งของเมืองหลวงพระบางนั้นได้มาจากความอุดมสมบูรณ์ความมั่งคั่งทางมรดกที่โดดเด่นจากสิ่งก่อสร้างแบบพื้นเมืองไปสู่การก่อสร้างวัดที่ปราณีตนั้น ลักษณะที่ตั้งของตัวเมืองมีการพัวพันพิเศษระหว่างสิ่งปลูกสร้างกับสถานที่ พืชพันธุ์ที่ปรากฏขึ้นมีอย่างมากมายในใจกลางเมือง และเป็นสัดส่วนที่เหมาะสม ในลักษณะที่โดดเด่น และการผสมผสานอันล้ำค่าเหล่านี้เป็นก้าอันหนึ่งอันเดียวกันที่ปกคลุมหลวงพระบางที่ควรแก่การปกป้องรักษาให้ดีขึ้น และในปัจจุบันก็มีเป้าหมายเพื่อให้

ระเบียบกฎหมายมีผลบังคับใช้ และมีความสมบูรณ์แบบมากที่สุด ซึ่งด้วยลักษณะของหลวงพระบาง นั้นมีแนวโน้มที่จะแพร่ราม และขยายตัวของเมืองออกไป ต้องดำเนินการไปตามกรอบการอนุรักษ์ ความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเมือง เพราะสาเหตุนี้การกำหนดขอบเขตการขึ้นบัญชีมรดกโลกจึงได้ติด พันธ์บ่วงประกอบสำคัญทางมรดกโดยต้องเคร่งครัดการควบคุมขอบเขตขยายของตัวเมือง

หลักการ ทฤษฎีและนิยามความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์”

(Historic Urban Landscape)

ความหมายของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ คือการเสริมสร้างความเข้าใจต่อกับพื้นที่ของเมือง ที่ได้ก่อรูป ขึ้นมาจากการสั่งสมผลลัพธ์ของประวัติศาสตร์ คุณลักษณะทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางธรรมชาติ ขยายขอบเขตของ “การเป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์” ที่มีบริบทของเมืองและกระบวนการ จัดการภูมิศาสตร์เป็นพื้นฐานได้แก่ สภาพแวดล้อมและลักษณะทางธรรมชาติที่โดดเด่นของพื้นที่ที่ถูก สร้างขึ้นทั้งในยุคประวัติศาสตร์ และยุคร่วมสมัย ไม่ว่าโครงสร้างพื้นฐานที่อยู่เหนือและใต้พื้นดิน พื้นที่ โลง สวน รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการเชิงพื้นที่ การรับรู้ ความสัมพันธ์เชิงทัศน์ ตลอดจนองค์ประกอบอื่นๆ ที่เป็นทั้งหมดของโครงสร้างเมือง นอกจากนี้ยังรวมถึงสังคมและการ ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมและคุณค่า กระบวนการทางเศรษฐกิจ และมีมิติของมรดกทางวัฒนธรรม นามธรรม ในฐานะของความสัมพันธ์กับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งย่านภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์นั้นคือพื้นที่ที่รักษาไว้ซึ่งคุณภาพของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม มนุษย์ ยกระดับผลิตผล และการบริหารจัดการเมืองอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงการ ส่งเสริมพลวัตทางสังคมและอุดมซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในการบูรณาการดังกล่าว จึง เป็นปัจจัยที่สำคัญของการอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ ที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาในมิติทาง สังคมและมิติทางเศรษฐกิจที่มีรากฐานมาจากความสัมพันธ์อันที่สมดุลกันระหว่างการจัดการเมืองและ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเชื่อมประสานระหว่างมรดกจากอดีต ปัจจุบันและอนาคตเข้าด้วยกันได้อย่าง มีความเหมาะสม และยั่งยืน (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2559)

การตั้งถิ่นฐาน (Settlement)

ความเข้าใจในแบบแผนการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีพื้นฐานมาจากการรับรู้ ทางประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ เสนอเค้าโครงความคิดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ในพื้นที่ ขณะทีภูมิศาสตร์เสนอเค้าโครงความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ของเหตุการณ์ในความเปลี่ยนแปลงหรือก็คือ ประวัติศาสตร์ให้กรอบการศึกษาแบบแผนการตั้งถิ่นฐานในมิติของเวลา ส่วนภูมิศาสตร์ให้กรอบ

การศึกษาแบบแผนการตั้งถิ่นฐานในมิติของพื้นที่ด้วยความสัมพันธ์ดังกล่าว ความรู้ทางประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์จึงเป็นแหล่งอ้างอิงหลักให้กับแนวคิด ทฤษฎีหลักการระเบียบวิธีวิจัย นโยบายและปฏิบัติการต่างๆ ซึ่งเป็นผลผลิตของศาสตร์หรือแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องกับสังคมชุมชนทางหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตร์ว่าด้วยการจัดการพื้นที่อย่างเช่น สถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม การออกแบบวางผังชุมชนเมือง และการวางแผนภาค เมื่อเป็นเช่นความรู้ที่ว่าด้วยการตั้งถิ่นฐาน รวมทั้งศาสตร์ที่เกี่ยวข้องย่อมหนีไม่ต้องผันแปรไปตามลักษณะการรับรู้ทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ (ณัฐวดี ปรียวนิตย์, 2012)

ลักษณะของเมือง และย่านประวัติศาสตร์

เมืองประวัติศาสตร์นั้นเป็นเมืองที่มีช่วงอายุในการใช้งาน (Life Span) อยู่ช่วงเวลาใดหนึ่งหรือตั้งแต่ช่วงเวลาในอดีตต่อมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน เป็นเขตหรือพื้นที่ที่เป็นชุมชนบริเวณหนึ่งประกอบด้วยอาคาร สิ่งก่อสร้างในการดำเนินชีวิต และสภาพแวดล้อม มีการปกครอง มีผู้ปกครองมีการจัดการและการบริหารอย่างมีระบบ เมืองเหล่านั้นมีหลายลักษณะและมีความแตกต่างกันตามขนาด รูปแบบ องค์ประกอบเมือง เนื้อหาทางวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐาน และการใช้ประโยชน์ของเมืองนั้น เมืองประวัติศาสตร์ได้มีการแบ่งตามลักษณะและช่วงอายุของเมือง สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ (ธาดา สุทธิธรรม, 2533)

1. เมืองร้าง เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้า อยู่ในช่วงเวลาหนึ่งหรือหลายช่วงเวลาก่อนที่จะถูกทิ้งร้างจนถึงปัจจุบัน เมืองในลักษณะนี้สามารถคงอยู่ต่อไปได้เรื่อยๆ ยกเว้น โครงสร้างโบราณสถานและวัสดุที่อาจจะเสื่อมโทรมได้ไปตามกาลเวลา และเนื่องจากไม่มีการใช้งานหรือรักษาอื่นใด ลักษณะเมืองแบบนี้อาจมีเหตุอันเนื่องมาจากภัยสงคราม หรือภัยพิบัติต่างๆ จากธรรมชาติ

2. เมืองโบราณที่ถูกทิ้งร้างและนำกลับมาใช้ใหม่ในปัจจุบัน เนื่องจากพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันถูกจำกัดขึ้น จึงมีการกลับไปตั้งถิ่นฐานที่เดิม และการไปตั้งถิ่นฐานแบบนี้ มักจะไปทำลายหลักฐานของเมืองโบราณเดิมด้วยปรากฏการณ์ของการขยายตัวของประชากร เหตุการณ์การบุกรุกเมือง และทำลายโบราณสถานซึ่งเป็นองค์ประกอบและเนื้อหาของเมืองเพื่อการสร้างอาคารใหม่ๆ ประกอบกับความจำเป็นในการเพิ่มปริมาณของระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ซึ่งหากไม่คำนึงถึงแผนผังเมืองโบราณจะมีผลทำให้ สัดส่วน ขนาด รูปแบบการใช้สอย และบรรยากาศของเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างสิ้นเชิง ฉะนั้นสิ่งสำคัญของมาตรการการอนุรักษ์ คือการพิจารณาปรับใช้ให้เข้ากับกิจกรรมใหม่ๆ ของเมือง อย่างรอบคอบ โดยการท่องเที่ยวอาจมีผลในการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ และจูงใจให้มีการอนุรักษ์ แต่อาจจะส่งผลในทางบวกและลบในเวลาเดียวกัน ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐบาลและประชาชนที่ต้องดำเนินการเพื่อความอยู่รอดของเมือง

3. เมืองที่มีการพัฒนามาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเมืองโบราณหรือเมืองประวัติศาสตร์ที่มีการใช้งานสืบเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของเมือง ซึ่งมีพัฒนาการในความเป็นเมืองตามกาลเวลา ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลความเสื่อมโทรม หรือถูกทำลายเนื้อเมืองในหลายๆ ลักษณะ รวมทั้งการขาดการจัดการทางเศรษฐกิจสังคมที่เหมาะสม การปรับใช้ประโยชน์ใหม่ๆ หรือการเพิ่มปริมาณของสาธารณูปการและสาธารณูปโภคที่เป็นมูลเหตุที่ส่งอิทธิพลให้รูปแบบ ลักษณะ และบรรยากาศของเมืองเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายไป

4. เมืองที่ถูกทิ้งร้างไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และถูกนำกลับมาใช้ใหม่ในยุคประวัติศาสตร์ถึงปัจจุบัน เมืองลักษณะนี้ได้ทิ้งหลักฐานหรือร่องรอยการพัฒนาของเมืองในสมัยโบราณก่อนที่จะหยุดการใช้งานไป ในเวลาต่อมาก็ได้มีการกลับเข้าไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในยุคประวัติศาสตร์และทำให้เมืองมีพัฒนาการจากยุคประวัติศาสตร์มาถึงยุคปัจจุบัน

ย่านประวัติศาสตร์หมายถึงพื้นที่ใดหนึ่งที่ถูกกำหนดขอบเขตที่มีความสำคัญหรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นทางสถาปัตยกรรม เรื่องราวทางประวัติศาสตร์การวางผังเมืองหรือสิ่งแวดล้อมมนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็พื้นที่เมืองหรือชนบทที่มีการกำหนดขอบเขตทางภูมิศาสตร์ได้ ซึ่งเป็นแหล่งที่สำคัญที่มีเชื่อมโยง หรือแสดงถึงความต่อเนื่องและสาระที่สำคัญของอันหนึ่งอันเดียวกันในแง่ประวัติศาสตร์ หรือสุนทรียภาพ อันเนื่องมาจากการวางแผนหรือพัฒนาทางกายภาพทำให้มีคุณค่า มีลักษณะที่โดดเด่น โดยย่านประวัติศาสตร์จะต้องถูกจัดอยู่ในหนึ่งของลักษณะดังต่อไปนี้ (กรรณิการ์ สุธีรัตนภิรมย์, 2548)

- ย่านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรม (Architectural or Historic District)
- ย่านประวัติศาสตร์การพาณิชย์ (Commercial District)
- ย่านประวัติศาสตร์การอุตสาหกรรม (Industrial District)
- ย่านประวัติศาสตร์พื้นถิ่น (Rural District)
- พื้นที่ทางโบราณคดี (Archaeological District)

หลวงพระบางนับว่าเป็นเมืองที่มีพัฒนาการและอารยธรรมมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์ โบราณสถานที่มีการใช้งานสืบเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของเมือง อย่างมีพัฒนาการในความเป็นเมืองตามกาลเวลามาอย่างต่อเนื่องถึงหลวงพระบางจะผ่านเหตุการณ์และช่วงเวลาความเสื่อมโทรม การถูกทำลายเนื้อเมืองของกลุ่มฮ่อ งดดำหรือยุคการเปลี่ยนแปลงสมัยอาณานิคมในอดีตหรือในลักษณะต่างๆ รวมทั้งการขาดการจัดการทางเศรษฐกิจสังคมที่เหมาะสม จนถึงปัจจุบันก็มีการพัฒนา การปรับใช้ประโยชน์ ทั้งยังมีการเสริมสร้างคุณภาพทางด้านสาธารณูปการและสาธารณูปโภคของเมืองอีกด้วย เหล่านี้ได้เป็นมูลเหตุที่ส่งอิทธิพลให้รูปแบบ ลักษณะ และบรรยากาศของเมืองเปลี่ยนแปลงไป

ภูมิทัศน์เมือง (Urban Landscape)

ภูมิทัศน์เมือง มักจะพบเห็นในวิชาชีพทางด้านสถาปัตยกรรมโดยทั่วไปมักจะเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว แนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมือง นับได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าของความงดงามของเมืองที่เกิดจากการใช้ธรรมชาติ และการสรรสร้างของมนุษย์ เพื่อสร้างให้เมืองเกิดความสวยงาม โดดเด่นหรือมีความแตกต่างกันในทางลักษณะ อัตลักษณ์ ภูมิทัศน์เมืองได้แสดงออกถึงลักษณะพื้นที่เมืองที่ถูกล้อมรอบด้วยขอบเขตหรือกำแพง อันเป็นพื้นที่ที่แยกตัวจากพื้นที่ชนบท และมีระเบียบแบบแผนของการจัดวางองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมือง ซึ่งภูมิทัศน์เมืองมีหลักพิจารณา 2 ประเด็นคือ

ทางด้านสัณฐานวิทยาของเมือง (Urban Morphology) ซึ่งมีหมายความว่า เป็นรูปร่างทางกายภาพของเมืองซึ่งประกอบด้วยรูปแบบถนน รูปร่างอาคาร สถาปัตยกรรม สัดส่วนและความหนาแน่น

การแบ่งเขตหน้าที่ (Functional Zonation) หมายถึงรูปแบบการใช้ที่ดินภายในเมืองหรือบริเวณต่างๆ ของเมืองซึ่งมีหน้าที่แตกต่างกันไปเช่น ที่อยู่อาศัย เขตการค้า การปกครอง นอกนั้นการแบ่งเขตยังเกี่ยวข้องกับรูปแบบทางสังคม คือพื้นที่การครอบครองของผู้ที่มีฐานะที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นความแตกต่างทางภูมิทัศน์เมือง

เควิน ลินช์ สถาปนิกและนักวางผังชาวอเมริกัน ได้ให้นิยาม ภูมิทัศน์เมือง ว่าเป็นการรวมองค์ประกอบในการรับรู้ของเมืองจากผู้พบเห็น ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 อย่าง คือ

- ทางสัญจร (Paths)
- ขอบเขต (Edges)
- ย่าน (Districts)
- จุดศูนย์รวม (Nodes)
- จุดหมายตา (Landmarks)

โดยองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ จะสร้างมโนทัศน์ในการรับรู้เมืองของผู้สังเกต หากสภาพแวดล้อมของเมืองมีการจัดองค์ประกอบที่เหมาะสม ก็จะทำให้เกิดจินตภาพที่ชัดเจน และส่งผลให้เมืองนั้นๆ มีความน่าประทับใจต่อผู้พบเห็นได้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเมืองได้มีองค์ประกอบคือ ระบบการวางผังเมือง เส้นทางคมนาคม พื้นที่เมืองและพื้นที่ว่าง สวนสาธารณะและย่านสำคัญของเมือง ปัจจัยในเชิงนามธรรมและรายละเอียดต่างๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับเมือง (Kevin Lynch, 1977)

นอกจากองค์ประกอบพื้นฐานทั้ง 5 ที่ประกอบกันเข้าเป็นโครงสร้างของเมืองแล้ว ยังมีปัจจัยและองค์ประกอบย่อยอื่นๆ อีกหลายประการซึ่งส่งผลให้เกิดลักษณะเฉพาะตัวของเมืองแต่ละเมืองออกไป ซึ่งปัจจัยหรือองค์ประกอบดังกล่าวได้แก่รูปทรงของที่ดินหรือสภาพภูมิประเทศพืชพันธุ์ธรรมชาติ ภูมิอากาศ นอกจากนี้ยังรวมถึง รูปร่าง ขนาดและความหนาแน่นของเมือง ลักษณะเนื้อเมือง พื้นที่เว้นว่างในเมืองและพื้นที่เปิดโล่ง มุมมองและเส้นขอบฟ้าของเมืองซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า

ภูมิทัศน์เมืองนั้นคือ “การรวมเข้าด้วยกันระหว่างสภาพทางธรรมชาติและงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยการออกแบบหรือปรับปรุงคุณภาพทางทัศนียภาพในสภาพแวดล้อมที่เป็นส่วนของเมือง เพื่อให้เกิดความร่มรื่น สวยงาม มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละเมือง

สิ่งแวดล้อม (Environment)

โดยธรรมชาติของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์แล้วจะมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ก่อให้เกิดความท้าทายต่อการจัดการสภาพแวดล้อมของเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการใช้ทรัพยากรและพลังงาน เป็นวิธีการและรูปแบบใหม่สำหรับการใช้ชีวิตในเมือง ที่ต้องยืนอยู่บนฐานของการคำนึงความเปราะบางทางด้านนิเวศวิทยาและการปฏิบัติที่มุ่งเสริมสร้างทางด้านความยั่งยืน และคุณภาพชีวิตในสังคมเมืองตามแนวทางที่หลากหลาย เหตุใดก็ตามเราควรหมายรวมเอาทั้งมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงของเมืองประวัติศาสตร์นั้นยังได้นำมาซึ่งผลกระทบและสร้างความขัดแย้งกับพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมเมืองอาจเกิดในเวลาสั้นๆ แต่จะสร้างผลกระทบกับพื้นที่ไปอย่างยาวนาน ฉะนั้นการจัดการภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์จึงถูกจัดขึ้นมาเพื่อช่วยในการจัดการ บรรเทาปัญหาผลกระทบนั้นให้น้อยลง (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2559)

มรดกเมือง (Urban Heritage)

มรดกเมืองหมายรวมทั้งองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมต่างๆ ทั้งนี้ถือว่าเป็นกุญแจของทรัพยากรในการเพิ่มศักยภาพในพื้นที่เมืองให้น่าอยู่ ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรและสภาพความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่เมือง สนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจ และการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในระดับมหภาค ซึ่งในอนาคตของมนุษยชาติจะถึงจุดเปลี่ยนที่จะต้องมีการวางแผนและจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การวางผังเมืองและการบริหารจัดการทรัพยากร การอนุรักษ์จะกลายมาเป็นที่กลยุทธ์ในการสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตของเมืองและคุณภาพชีวิตบนพื้นฐานของความยั่งยืน (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2559, D-30)

มรดกทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ

ในการประชุมสมัยสามัญขององค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กำหนดไว้ว่า มรดกทางวัฒนธรรมนั้นได้ประกอบด้วยสิ่งที่สร้างสรรค์ ของมนุษย์ในอดีตที่เป็นทั้งรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้างต่างๆ และนามธรรม เช่น ศิลธรรม จริยธรรม ภาษา สุนทรียศาสตร์ อาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา ความเชื่อและอื่นๆ

ในครั้งที่ 17 เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน ปี 1972 ณ กรุงปารีส ที่ประชุมได้มติอนุมัติ ว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของโลก ได้ให้คำจำกัดความในเรื่องของมรดกทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ ไว้ดังนี้ (UNESCO, 2515)

มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) อนุสัญญาว่าด้วยมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. โบราณสถาน ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานประติมากรรมหรือจิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างของโบราณคดีธรรมชาติ จารึก ถ้ำ ที่อยู่อาศัย และร่องรอยที่ผสมผสานกันของสิ่งต่างๆ ข้างต้น ซึ่ง มีคุณค่าโดดเด่นในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาการ

2. กลุ่มอาคาร กลุ่มของอาคารที่แยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสถานที่จากสภาพภูมิทัศน์ ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่น ในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือวิทยาการ

3. แหล่ง ผลงานที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ และธรรมชาติและบริเวณอันรวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในมิติทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติวงศ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและมรดกโลกทางธรรมชาติ ให้นิยาม “มรดกทางธรรมชาติ” มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

ลักษณะทางกายภาพและทางชีวภาพ หรือกลุ่มของสภาพทางธรรมชาติซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลในมิติทางสุนทรียศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์

สภาพองค์ประกอบทางธรณีวิทยา หรือธรณีสังฐาน หรือบริเวณที่พิสูจน์ทราบได้อย่างชัดเจนว่าเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสิ่งที่มีชีวิตและพืชที่ได้รับการคุกคามซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลในมิติทางวิทยาศาสตร์ หรือการอนุรักษ์

สภาพทางธรรมชาติ หรือบริเวณที่พิสูจน์ทราบได้อย่างชัดเจนว่ามีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลในมิติทางวิทยาศาสตร์ หรือการอนุรักษ์ และความมรดกตามธรรมชาติ (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2561)

การศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง

จากการศึกษาของ ชาร์ปองเตียร์ เคลมองท์ และ ปีแอร์ เคลมองท์ “เรือนลาว: ในเขตเวียงจันทร์และหลวงพระบาง” เมื่อปีพ.ศ.2546 ซึ่งได้ศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ลักษณะองค์ประกอบของเรือน การศึกษานี้ยังมีหลักการและทฤษฎีบางส่วนที่มี

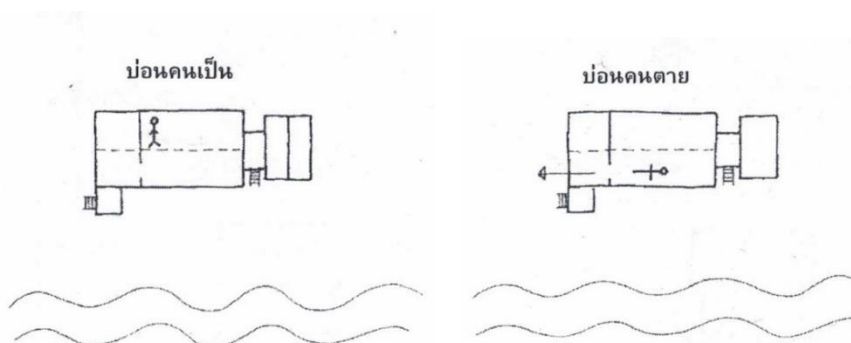
ความสำคัญและเกี่ยวข้องกับกายภาพของภูมิทัศน์หลวงพระบางเช่น รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและทิศทางการวางตัวเรือนต่างๆ ซึ่งเป็นการศึกษาบุกเบิกที่สำคัญที่สร้างให้เกิดความเข้าใจในลักษณะทางสถาปัตยกรรมและการวางผังของหมู่บ้าน ตลอดจนคติความเชื่อเรื่องการวางตัวเรือนให้หันสันหลังคาประธานขนานกับแม่น้ำซึ่งเป็นลักษณะการวางผังในระดับครัวเรือนที่ส่งอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการวางผังเมืองหลวงพระบาง ส่วนตัวเรือนหลวงพระบางนั้นพบว่าการสร้างบ้านของชาวลาว โดยเฉพาะในหลวงพระบาง ตัวเรือนมักจะกำหนดทิศในเนื้อที่ อิงตามสายน้ำไหลที่อยู่ใกล้บ้านที่ตนตั้งบ้านอยู่เป็นหลัก สายน้ำเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการกำหนดทิศซึ่งโดยทั่วไปมักจะมีด้วยกัน 2 ทิศ คือ ทิศที่ไหลมาจาก และทิศที่จะไหลไปหา นั่นคือทิศเหนือและทิศใต้ สองทิศนี้เป็นแกนชี้ทิศอันดับแรกที่สำคัญกว่า และเป็นตัวกำหนดตัวอื่นๆ ด้วย ซึ่งมีความเชื่อว่าคนที่นอนจะไม่นอนขนานกับสายน้ำ เพราะว่าจะไหลไปตามสายน้ำ แต่จะนอนขวางกับสายน้ำหรือนอนตั้งฉากกับหลังคาเรือน ส่วนการนอนขนานกับหลังคานั้นมีความเชื่อว่าจะใช้กับคนที่ล่วงลับไปแล้วเท่านั้น (ชาร์ปองเตียร์ เคลมองท์ & ปีแอร์ เคลมองท์, 2546)

การตั้งถิ่นฐาน Sophie Clement-Charpentier และ Pierre Clement ผู้ศึกษาลักษณะรูปแบบการตั้งชุมชนของชาวหลวงพระบางสมัยโบราณก่อนจะมีการตัดถนนจินตนาการตาม และวิธีการของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส Charpentier และ Clement ได้อธิบายการตั้งถิ่นฐานของคนหลวงพระบางในอดีต ว่ามีความสัมพันธ์กับตามทิศทางการไหลของน้ำโขง และน้ำคาน โดยเฉพาะการวางทิศทางของตัวเรือน

จากงานวิจัยดังกล่าวได้ทำให้ผู้ศึกษาสามารถให้ข้อสรุปว่า ชุดความคิด และความเชื่อเหล่านี้ก็ได้เป็นผลที่กำหนดลักษณะภูมิทัศน์เมือง เช่น การวางผังเมือง รูปแบบของชุมชน และรูปแบบทางสถาปัตยกรรม รวมถึงการเกิดมีพื้นที่ทางพิธีกรรม กิจกรรมทางศาสนาต่างๆ และนั่นก็คือผลการถ่ายทอดจากนามธรรมสู่รูปธรรมอย่างชัดเจน

ภาพที่ 6: ทิศทางการวางตัวเรือนในหลวงพระบาง

ภาพที่ 7: ทิศทางการนอนตั้งฉากกับหลังคาเรือนและทิศทางการนอนขนานกับหลังคาเรือน
ที่มา: หนังสือ เรือลลาว: ในเขตเวียงจันทน์และหลวงพระบาง พ.ศ.2546

ในปีพ.ศ.2537 สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์เมืองโบราณ: ศึกษาเปรียบเทียบเมืองหลวงพระบาง และเมืองเชียงใหม่” โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเมืองทั้งสองในมิติต่างๆ อาทิ เช่น ด้านสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และผังเมือง ซึ่งมีบางส่วนที่ได้อธิบายถึงประวัติศาสตร์ ลักษณะ และองค์ประกอบของวัดในหลวงพระบาง ซึ่งครอบคลุมคิดในการศึกษาของสุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ นั้นใช้คำอธิบายถึงความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมระหว่างล้านช้างและล้านนาในอดีต อีกทั้งผู้คนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่เมืองทั้งสองก็ต่างเป็นกลุ่มคนผู้พูดภาษาตระกูลไทที่มีวัฒนธรรมและเชื่อถือในพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกันจึงทำให้แบบแผนทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ ของเมืองทั้งสองมีความคล้ายคลึงกัน (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2537)

เมื่อปีพ.ศ.2548 ได้มีการศึกษาของ วรรัฐ ลาขโรจน์และเบญจวรรณ กองสาสนะ ซึ่งได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ “แบบแผนของผังวัดในเมืองหลวงพระบาง” โดยผู้วิจัยทั้งสองได้กำหนดกรอบการศึกษาวิเคราะห์แบบแผนการวางผังวัด โดยพิจารณาระบบความสัมพันธ์ของตำแหน่งอาคารต่างๆ ในผังรวมทั้งหมดของวัด ซึ่งมีประเด็นการศึกษาที่สำคัญคือ การวางทิศทางของแผนผังวัดโดยรวมที่สัมพันธ์กับโครงสร้างกายภาพภายนอกคือ ระบบของเมือง และ สัมพันธ์กับโครงสร้างกายภาพภายใน คือ ตำแหน่งต่างๆ ของอาคารทั้งในเขต พุทธาวาต และเขตสังฆาวาส ได้วิเคราะห์หาความหมาย และความสัมพันธ์กับประเภทอาคาร ตรวจสอบระบบการวางผังถึงการเปลี่ยนแปลง และคลี่คลายปัญหาสำคัญในประวัติพุทธศาสนาของหลวงพระบาง การวิจัยมีลักษณะมุ่งเน้นผังบริเวณวัดในเขตพุทธาวาส โดยไม่ได้ศึกษาองค์ประกอบประเภทในเชิงวิวัฒนาการของรูปแบบ (วรรัฐ ลาขโรจน์ & เบญจวรรณ กองสาสนะ, 2005)

ข้อสรุปของผู้ศึกษาเห็นว่า พุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญมากๆ ของเมืองหลวงพระบาง ตามความเชื่อของชาวลาว โดยเฉพาะเมืองพระบางเองการตั้งหมู่บ้านมักจะยึดเอาศาสนาสถานเป็นหลักสำคัญของตำแหน่งหมู่บ้านซึ่งลักษณะหมู่บ้านจะสร้างวัดไว้ทางเหนือหรือพื้นที่ที่สูงกว่า

ส่วนบ้านเรือนประชาชนจะเกาะกลุ่มกันอยู่ทางใต้ หรือพื้นที่ที่ต่ำกว่า เพราะมีความเชื่อว่าวัดนั้นคือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ซึ่งต้องเคารพบูชากราบไหว้ในพุทธศาสนาได้แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนาก็เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดลักษณะภูมิทัศน์เมือง ลักษณะของชุมชนเช่นเดียวกัน

เมื่อปีพ.ศ.2559 (ปีค.ศ.2016) อณล ชัยมณี ได้ทำการศึกษาในประเด็น “พัฒนาการของเมืองและรูปแบบสถาปัตยกรรมในหลวงพระบาง ภายใต้อิทธิพลตะวันตกในยุคอาณานิคม” (Urban Development and Architectural Typologies in Luang Prabang under the Western Influences during the Period of Colonial State) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา และสรุปผลกระทบจากอิทธิพลตะวันตกช่วงยุคอาณานิคมของฝรั่งเศส การศึกษาและรวบรวมข้อมูล (1) ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความสามารถในการทำงาน และประวัติศาสตร์ของหลวงพระบาง (2) ศึกษาการพัฒนาของเมืองและงานสถาปัตยกรรมในหลวงพระบางทั้งในยุคก่อนและยุคอาณานิคม (3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหลวงอาณานิคม ในการศึกษาพบว่าอิทธิพลของฝรั่งเศสได้ส่งผลให้เมืองหลวงพระบางมีลักษณะเป็นแบบเดียวกับที่ใช้ในรายละเอียดของบริบททางกายภาพดังกล่าวยังมีความยึดโยงกับความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาวิถีชีวิต และวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในพื้นที่อยู่ทำให้เมืองหลวงพระบางมีการผสมผสานลักษณะทางโครงสร้างของเมือง และงานสถาปัตยกรรม ในการศึกษาของอณล ชัยมณีได้ผลสรุปดังนี้

“ในยุคอาณานิคมฝรั่งเศสนั้นได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเมืองหลวงพระบางอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งการตัดถนน การสร้างชุมชนรวมถึงการสร้างงานสถาปัตยกรรมรูปแบบใหม่ ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เมืองหลวงพระบางมี ลักษณะทางกายภาพรวมถึงวิถีชีวิตบางส่วน เปลี่ยนแปลงไปจากยุคก่อนอาณานิคม เช่น ทางเท้าตามลุ่มแม่น้ำที่เคยเป็นทางสัญจรหลักถูกแทนที่ด้วยถนน ทำให้ผังเมืองมีลักษณะเป็นตาราง (Block, Grid) อย่างชัดเจน และส่งผล ให้พื้นที่ริมแม่น้ำ ที่เคยเป็นพื้นที่รวมตัวของผู้คนในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ถูกลดความสำคัญลง และถ่ายเทสู่ถนนหลัก รวมถึงอาคารรูปแบบทันสมัยหรืออาคารอาณานิคม ถูกก่อสร้างขึ้นบนถนนเส้นที่ตัดใหม่โดยมีการวางตัวของอาคารเป็นระเบียบ และมีแบบแผนมากขึ้นตามโครงสร้างใหม่ของเมือง ทำให้เกิดเป็นชุมชนแบบอาณานิคม (Colonial City) และการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ได้มีอิทธิพลต่อความเชื่อ วิถีชีวิต และภูมิวัฒนธรรมเดิมของคนในพื้นที่”

ภูมิทัศน์ของหลวงพระบาง จึงเป็นส่วนผสมระหว่างแนวความคิดแบบตะวันตก และความเชื่อแบบดั้งเดิมของพื้นถิ่น ทำให้เมืองนี้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นทางกายภาพที่น่าสนใจ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวเมือง หลวงพระบางเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย จากพื้นที่ของการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ามาสู่เมืองท่องเที่ยว ส่งผลอาคารบ้านเรือนต่างๆ ถูกปรับเปลี่ยนการใช้งาน จากบ้านพักอาศัย อาคารราชการ ไปสู่โรงแรมขนาดเล็ก ร้านอาหาร พิพิธภัณฑสถาน รวมไปถึงธุรกิจที่ตอบสนองความต้องการ

ของนักท่องเที่ยว นำมาซึ่งราคาที่ดินที่เพิ่มขึ้นทำให้ชาวหลวงพระบางดั้งเดิมย้ายออกจากพื้นที่มากขึ้น เป็นลำดับ (Grey, 2016) แต่ด้วยบริบททางกายภาพทั้งด้านโครงสร้างเมือง และงานสถาปัตยกรรมที่ถูกอนุรักษ์ไว้ก็ยังสามารถแสดงออกถึงเอกลักษณ์ดั้งเดิมในด้านสังคมและความเชื่อ รวมถึงประวัติศาสตร์ของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน (อนล ชัยมณี, 2559)

ในการศึกษาวิจัยของศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ ในปีพ.ศ.2553 “หลวงพระบางในจักรวาลวิทยาแบบรัฐจารีต: พื้นที่พิธีกรรม และขบวนการกายเป็นราชธานีของอาณาจักรลาวล้านช้าง ได้อธิบายถึงพัฒนาการของเมืองหลวงพระบางในฐานะราชธานีแห่งราชอาณาจักรลาวล้านช้างสมัยแห่งรัฐจารีตโดยแบ่งเป็นยุคดังนี้

- สมัยยักษ์นั้นทากับจันทพานิช: เรื่องเล่าเชิงนิทานของผู้เข้ามาปกครองเชียงทองครั้งปฐม
- คนชะวากับเมืองชะวา: รอยต่อระหว่างนิทานกับเรื่องเล่าถึงประวัติศาสตร์
- อดีตของเมืองหลวงพระบางสมัยเริ่มต้นสถาปนาของอาณาจักรลาวล้านช้าง
- รัฐจารีตช่วงระยะการสถาปนาพุทธศาสนาลงบนพื้นที่ของผีและนาคาคติ (สมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม-พระเจ้าหล้าแสนไท)
- เมืองหลวงพระบาง รัฐจารีตช่วงสุดท้าย (หลังการย้ายราชธานี-ก่อนตกอยู่ในการครอบครองของอาณานิคมฝรั่งเศส)

ต่อมาเมื่อปีพ.ศ.2554 กษม อมันตกุล ได้ทำการศึกษาการออกแบบสัญลักษณ์ในเมืองมรดกโลก “หลวงพระบาง” และอัตลักษณ์ที่ยังคงอยู่ ซึ่งได้กล่าวว่าปัจจุบันภาพสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายภาพ เป็นสื่อที่มีบทบาทอย่างมากในสังคมชีวิตประจำวัน ถ้าเรามองไปรอบๆ ตัวจะเห็นสื่อที่เป็นเครื่องหมายภาพปรากฏอยู่ทั่วไปตามท้องถนนหรือแม้กระทั่งสถานที่ท่องเที่ยว และตามเมืองต่างๆ การออกแบบสัญลักษณ์ให้บรรลุเป้าหมายมีความสวยงาม ไม่เป็นผลกระทบต่อภูมิทัศน์เมือง นักออกแบบมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงหลักสำคัญ 3 ประการคือ

1. ความงามของสัญลักษณ์จะต้องเกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพ (Aesthetic Form) คือความงดงามของรูปแบบของสัญลักษณ์ไม่ว่าจะเป็น Representation หรือ Abstract ก็ตาม
2. ต้องเหมาะสมกับกาลเวลาทุกยุคทุกสมัยควรหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นความนิยมชั่วคราว
3. ต้องนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายประการสามารถลอกเลียนด้วยวิธีต่างๆ เช่นการย่อหรือขยาย

ในปัจจุบันมักพบเห็นสัญลักษณ์สื่อความหมายอยู่ไปทั่วเมือง สัญลักษณ์เหล่านั้นก็ถูกออกแบบมาใช้ หรือประยุกต์ เพื่อสื่อความหมายต่างๆ สัญลักษณ์ที่นำมาใช้อาจเป็นรูปภาพ ตัวหนังสือ ตัวเลข และเครื่องหมายต่างๆ การออกแบบสัญลักษณ์ที่อยู่ในเมืองที่มีบริบททางวัฒนธรรม การเป็นเมืองมรดกโลกนั้นยังต้องคำนึงถึงข้อจำกัดหลายๆ อย่าง ในการออกแบบต้องให้ความสำคัญ ในการคำนึงถึงความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หลวงพระบางถือเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรม และเป็นแหล่งของศิลปะรวมทั้งสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรมแบบลาวดั้งเดิม หรือแบบตะวันตก ยังคงแสดงถึงภูมิปัญญาในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และสะท้อนวัฒนธรรมในการ จัดสรรทรัพยากรซึ่งยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องในฐานะความเป็นมรดกโลกของเมืองหลวงพระบาง ปรากฏออกอย่างเป็นรูปธรรม ในผลงานการออกแบบเพื่อสร้างสรรค์ต่างๆ นั้นต้องไม่ส่งผลกระทบต่อ ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์แม้แต่ทางใดก็ตามเพื่อยังคงมรดกวัฒนธรรมอันล้ำค่านี้เอาไว้ (เกษม อมันต กุล, 2554)

เมื่อปีพ.ศ.2560 อุ่นเฮือน เพชรสุวรรณ ได้ทำศึกษาการอนุรักษ์โบราณสถานในพื้นที่เมืองมรดกโลกแขวงหลวงพระบาง ตามผลสรุปกระบวนการอนุรักษ์โบราณสถาน ภายในแขวงหลวงพระบาง มีการวางแผน ที่ตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของแหล่งมรดกทางโบราณสถานต่างๆ โดยหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบทั้งหมด ทั้งการออกกฎหมาย ข้อกำหนด และระเบียบการต่างๆ รวมถึงการวางแผนผังตัวเมือง และการออกระเบียบการเฉพาะเพื่อคุ้มครอง และอนุรักษ์ ในการบังคับและส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันคุ้มครองอนุรักษ์โบราณสถานอันเป็นสมบัติ และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชาตินั้นเพื่อสร้างความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม จารีตประเพณี และวัฒนธรรม มุ่งเน้นการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนาในฐานะเมืองมรดกโลกให้ยั่งยืน เพื่อการอนุรักษ์ บำรุงที่เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสม สำนักงานมรดกโลกหลวงพระบางประกาศบังคับใช้ พร้อมกับมอบอำนาจในการกำกับ ควบคุม ซ่อมแซม ด้ดแปลง และผลิตสร้างสิ่งต่างๆ บนพื้นที่ ภายภาพภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบางให้เป็นไปตามแผน สำหรับการสงวนรักษาหรือการ คงคุณค่าโบราณสถานในเขตพื้นที่เมืองมรดกโลกแขวงหลวงพระบางนั้น ต้องมีความเข้มงวดในการ ควบคุมในการบริโภคทั้งในมิติสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม

การบริหารจัดการเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ และได้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตาม 5 ขั้นตอน นับตั้งแต่การวางแผน การจัดการองค์กร การบังคับงาน การประสานงาน และการควบคุม เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการ การอนุรักษ์โบราณสถานในพื้นที่เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบางเป็นสถานที่สำคัญที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ การอนุรักษ์มรดกที่ดีเด่นของโลกประจำปีค.ศ.2015 และเป็นเมืองน่าท่องเที่ยวที่สุดอันดับ 1 ของโลกในปี พ.ศ.2560 (โดยนิตยสารด้านการท่องเที่ยวชั้นนำของโลก (Travel+Leisure) ในสหรัฐอเมริกา) ซึ่ง

หลวงพระบางประสบความสำเร็จหลายครั้งจนถึงปัจจุบัน โดยการที่หลวงพระบางได้เป็นจุดหมายปลายทางที่น่าเที่ยวที่สุดในโลก จึงส่งผลทำให้มีชาวต่างชาติเดินทางมาเที่ยวชมมรดกอันล้ำค่าอย่างมากมาย การรับมือต่อปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ยังต้องเข้มแข็งขึ้น ของการทำงานของรัฐบาลร่วมมือกับคนในท้องถิ่น เนื่องจากเมืองหลวงพระบางมีความโดดเด่น และเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว รัฐบาลจึงยกให้เป็นเมืองนำร่องด้านการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ โดยมีกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ปีใหม่ลาว การแข่งเรือ บุญไหลเรือไฟ งานประเพณีต่างๆ หลวงพระบางเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของ สปป. ลาว และยังได้รับการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางด้านการปกครอง และเศรษฐกิจทางภาคเหนืออีกด้วย (อุ๋นเฮือน เพชรสวรรค์, 2560)

จากงานศึกษาวิจัยของหลายท่านข้างบนนี้มีความสำคัญอย่างมากต่อการใช้กระบวนการทางความคิดเพื่อนำมาอธิบายลักษณะภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะผลงานการศึกษาวิจัยของ ชาร์ปองเตียร์ เคลมองท์ และปีแอร์ เคลมองท์ ที่ได้ทำการศึกษาประเด็นการตั้งถิ่นฐานของชาวลาวในอดีต ที่ยังปรากฏให้เห็นได้เป็นจำนวนมากในพื้นที่ศึกษา งานศึกษานี้จะเป็นกระบวนการ และข้อเสนอแนะที่ดีในการอธิบายลักษณะกายภาพของเมืองหลวงพระบาง ต่อมางานศึกษาวิจัยของ สุรัสวดี สุขสวัสดิ์ ศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์เมืองโบราณ: ศึกษาเปรียบเทียบเมืองหลวงพระบาง และเมืองเชียงใหม่” ยังให้ข้อคิดเชิงการเปรียบเทียบด้านสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และผังเมือง ในการศึกษาของ วรรัฐ ลาขโรจน์ และเบญจวรรณ กองสาสนะ ซึ่งได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ “แบบแผนของผังวัดในเมืองหลวงพระบาง” ปีพ.ศ.2548 ในการศึกษาที่ยังไม่ได้อธิบายถึงที่มาความสำคัญในการเลือกตำแหน่งที่ตั้งของศาสนสถานได้อย่างชัดเจน ซึ่งจากความเชื่อและความเข้าใจของชาวลาวศาสนสถานนับได้ว่าเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน ในบทความนี้จะเป็นข้อคิดในการศึกษาศาสนสถานเพื่อวิเคราะห์ถึงที่มาความสำคัญในการ เลือกตำแหน่งวัด และทิศทางในการวางผังวัด รวมถึงชุดข้อมูลทางประวัติศาสตร์

การศึกษาวิจัยต่อมา อณล ชัยมณี ได้ทำการศึกษาในประเด็น “พัฒนาการของเมืองและรูปแบบสถาปัตยกรรมในหลวงพระบาง ภายใต้อิทธิพลตะวันตกในยุคอาณานิคม” ในปีพ.ศ.2559 ก็เป็นชุดข้อมูลสำคัญในการอธิบาย เสริมขยายองค์ความรู้ทางด้านพัฒนาการของเมืองหลวงพระบาง โดยเฉพาะรูปแบบทางสถาปัตยกรรม และการวางผังเมืองที่เป็นการได้รับอิทธิพลมาจากอาณานิคมฝรั่งเศส แต่อย่างไรก็ตามในมุมมองทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบางแล้วบทความนี้ยังไม่ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์กันของสิ่งปลูกสร้างกับสภาพแวดล้อม และความพิเศษของภูมิประเทศแห่งนี้ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจ และสำคัญต่อการอธิบายภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางแห่งนี้ให้มีความสมบูรณ์และแม่นยำมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่ให้ข้อคิดและการเปรียบเทียบข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพื่อวิเคราะห์หากการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างทางภูมิทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาและข้อมูลหลักฐานสำคัญอันได้แก่ภาพถ่ายเก่าหรือภาพเขียนต่างๆ

พัฒนาการความคิดว่าด้วยภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (Historic Urban Landscape-HUL)

ในเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2554 (ค.ศ.2010) โดยองค์การวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ได้มีการรับรองในการประชุมสามัญประจำปี ซึ่งถือเป็น แนวทางและเครื่องมือการบริหารจัดการว่าด้วย “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์” ในเอกสาร “ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์” “UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape” ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเป็นเครื่องมือในการบูรณาการนโยบายเข้ากับการปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสรรค์สร้างโดยมีเป้าหมายที่จะผลักดันให้การพัฒนาเมืองเคารพในคุณค่าของมรดกธรรมชาติและวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

จากกรอบแนวคิดว่าด้วย “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์” เห็นได้ว่ามีกระบวนการด้านชุดความคิดลำดับความเหมาะสมของพัฒนาการของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นเครื่องมือเข้าในการบูรณาการ และการพัฒนาพื้นที่อันทรงคุณค่าและโดดเด่นที่ผ่านมาหลายเวลาจนถึงปัจจุบัน การอนุรักษ์เมือง (Urban Conservation) เป็นส่วนหนึ่งในชุดความคิด และนโยบายด้านมรดกทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ เมืองประวัติศาสตร์ (Historic Towns) และพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ (Historic Urban Areas) ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Culture Heritage) อันเป็นพื้นที่ที่พร้อมไปด้วยความหลากหลายของมรดกวัฒนธรรมที่มนุษยชาติมีส่วนร่วม ซึ่งมีพัฒนาการผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนในแต่ละยุคสมัย เมื่อพิจารณาลงในเนื้อของเมืองจะพบหลักฐานสำคัญที่บ่งชี้ถึงปฏิสัมพันธ์ และความพยายามของมนุษย์ในการปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตในสถานที่นั้นๆ ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับกาลเวลา เนื่องจากมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม และศิลปวัฒนธรรม อันเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมอันที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ และรูปแบบของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ ทั้งนี้ยังส่งเสริมแนวคิดเรื่องการให้ความสำคัญต่อมรดกวัฒนธรรมเมืองในฐานะที่เป็นพื้นที่ทางสังคม และสังคมของวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ตลอดจนในปัจจุบันก็มีมูลค่าในแง่ของสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจทั้งนี้ การดำรงอยู่ผ่านมิติทางประวัติศาสตร์ได้สะท้อนถึงความสำเร็จในขั้นสูงของมนุษย์ต่อการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ การสรรค์สร้างทางวัฒนธรรม ตลอดจนการสั่งสมของจารีตนิยม และประสบการณ์ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ โดยตระหนักถึงพลวัตตามธรรมชาติของเมือง ด้วยความพยายามจึงได้มีการกำหนดหลักการ และการวางแนวทางในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศมีพัฒนาการจากการ

บูรณะโบราณสถาน จนถึงการบูรณะแหล่งที่ตั้งรวมถึงมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยได้มีกฎบัตรและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมือง (Urban Conservation) ตามลำดับเวลาและวาระความสำคัญดังนี้

1. กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และการบูรณะโบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง (International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites) หรือ กฎบัตรเวนิส (Venice Charter, 1964) ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาพัฒนาการของการร่างข้อกำหนดเรื่องพื้นที่ย่านประวัติศาสตร์ เกิดขึ้นมาควบคู่กับการศึกษาอย่างเป็นระบบในแวดวงวิชาการ ตั้งแต่ “กฎบัตรเวนิส” (The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites) ที่ถูกประกาศขึ้นในปีค.ศ.1964 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นแรกของแม่แบบการอนุรักษ์ที่ผ่านช่องทางขององค์การระดับนานาชาติมาสู่การเกิดขึ้นของเวทีความร่วมมือในระดับชาติ และระดับนานาชาติที่มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น นำมาสู่การก่อตั้งกลไกสำคัญอย่าง สภานานาชาติว่าด้วยการดูแลอนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี หรือ ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) ซึ่งมีหน้าที่เป็นองค์กรวิชาชีพทางมรดกวัฒนธรรมในระดับสากล ที่คอยสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐ และภาคสังคม โดยมีเป้าหมายการทำงานเพื่ออนุรักษ์ และปกป้องโบราณสถาน มีรูปแบบของหน่วยงานเป็น องค์กรอิสระ (NGO) และยังมีหน้าที่สำคัญคือเป็นที่ปรึกษาอย่างเป็นทางการขององค์กรวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) และคณะกรรมการมรดกโลก อย่างไรก็ดี ในภาพรวม “กฎบัตรเวนิส” เป็นเพียงการให้ความสำคัญแก่สิ่งปลูกสร้าง และตัวโบราณสถานเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว (ICOMOS, 1998b) ซึ่งในช่วงเวลา 10 ปีให้หลัง ความก้าวหน้าในเรื่องการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมก็ได้พัฒนาขึ้นอีกระดับ ผ่านเวทีสากลระดับภูมิภาคคือ “ปฏิญญาอัมสเตอร์ดัม” (The declaration of Amsterdam) และ “กฎบัตรยุโรปว่าด้วยสถาปัตยกรรม” (The European Charter of the Architectural) ที่ลงนามโดย “สภายุโรป” (The Council of Europe) ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1975 อันเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการตระหนักถึงส่วนประกอบอื่นนอกเหนือจากโบราณสถาน โดยมีใจความของปฏิญญาตอนหนึ่งว่า

- มรดกทางสถาปัตยกรรมของยุโรปไม่ได้มีความสำคัญแต่เพียงโบราณสถาน แต่ยังหมายรวมไปถึงกลุ่มของอาคารสถาปัตยกรรม ในเขตพื้นที่ของเมืองเก่า ลักษณะเฉพาะของชุมชน ในธรรมชาติและสภาพแวดล้อมสรรค์สร้างนั้นอีกด้วย
- มรดกทางสถาปัตยกรรมได้เก็บรวบรวมเรื่องราวในอดีตเอาไว้ เป็นแหล่งที่ทรงคุณค่า และสร้างสมดุลให้แก่ชีวิตของชนรุ่นหลัง
- มรดกทางสถาปัตยกรรมเป็นดังหัวใจที่มีคุณค่าทางจิตวิญญาณ วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ

- โครงสร้างทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากพื้นที่เอื้อให้เกิดสมดุลทางสังคม
- มรดกทางสถาปัตยกรรมมีความสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคน
- มรดกเหล่านี้กำลังเผชิญกับอันตรายจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ
- การบูรณาการการอนุรักษ์เพื่อหลีกเลี่ยงจากอันตราย
- การบูรณาการการอนุรักษ์นั้นขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของกฎหมาย การปกครอง สภาพเศรษฐกิจและการสนับสนุนทางเทคนิค

2. มติจากการประชุมสัมมนาระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ขนาดเล็ก (Resolutions of the International Symposium on the Conservation of Smaller Historic Towns) ในการประชุมสามัญครั้งที่ 4 ICOMOS ระหว่างวันที่ 29-30 พฤษภาคม พ.ศ.2518 (ค.ศ. 1975) ที่ประชุมได้ผ่าน “มติจากการประชุมสัมมนาระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ขนาดเล็ก (Resolutions of the International Symposium on the Conservation of Smaller Historic Towns)” มติดังกล่าวเป็นการขยายหลักการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ขนาดเล็ก (Smaller Historic Town) โดยระบุว่า เมืองประวัติศาสตร์ ขนาดเล็ก จำแนกออกได้หลายรูปแบบตามลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้น และตามลักษณะเฉพาะซึ่งแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขนาด บริบททางสังคม และบทบาททางเศรษฐกิจ มาตรการในการฟื้นฟูและปรับปรุงเมืองเหล่านี้จะต้องให้ความเคารพต่อสิทธิ ประเพณี และความต้องการของผู้อยู่อาศัย ตลอดจนเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของชุมชน มติดังกล่าวเรียกร้องให้บรรจุประเด็นปัญหาและความจำเป็นของเมืองประวัติศาสตร์ขนาดเล็กเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำนโยบายระดับภาค ให้มีการประสานแผนของหน่วยงานสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อเมือง เช่น การกำหนดที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม โครงข่ายการจราจรและสาธารณูปโภคสาธารณูปการต่างๆ ขณะที่ในการวางแผนระดับท้องถิ่น ให้คำนึงถึงการรักษาคคุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์และดูแลขนาดของสิ่งก่อสร้างใหม่ให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของเมือง อาคารสำคัญ และภูมิทัศน์ของเมืองที่มีอยู่เดิม รักษามุมมองทางสายตาและความเชื่อมโยงของที่ว่าง ถนนและจุดต่างๆ หลีกเลี่ยงการรื้อถอนองค์ประกอบที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ แนะนำให้เอาอาคารเก่ากลับมาใช้ประโยชน์ใหม่แทนการรื้อถอน และเสนอแนะให้มีการพัฒนาวิธีการสำรวจ ประเมิน และอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ขนาดเล็ก รวมทั้งกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความภูมิใจ และให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหันมาสนใจดูแลเอาใจใส่เมืองประวัติศาสตร์ให้มากยิ่งขึ้น (ICOMOS and the Authors, 1993b)

3. ข้อเสนอแนะของยูเนสโกเกี่ยวกับการปกป้องและบทบาทร่วมสมัยของพื้นที่ประวัติศาสตร์ (UNESCO's Recommendation Concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas) ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสามัญของยูเนสโกที่เมือง ไนโรบี (Nairobi) เมื่อวันที่

26 พฤศจิกายน ค.ศ.1976 โดยสาระสำคัญคือการทำคำจำกัดความของ “พื้นที่ประวัติศาสตร์ (Historic Area)” และอธิบายถึงหลักการและมาตรการทั่วไปในการปกป้องพื้นที่ประวัติศาสตร์ มาตรการที่แนะนำประกอบไปด้วยมาตรการทางด้านกฎหมายและการบริหารจัดการ เช่น การทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับการวางแผนภาคและเมือง และนโยบายด้านการเคหะ การจัดการระบบในการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ การจัดทำมาตรการสนับสนุนทางการเงินในการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเก่าในพื้นที่ประวัติศาสตร์ มีการการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบประสานการจัดทำแผนการอนุรักษ์และเอกสาร การจัดหาทะเบียนพื้นที่ประวัติศาสตร์ การสำรวจข้อมูลทางด้านสถาปัตยกรรม สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และข้อมูลทางเทคนิค รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับเมืองและภาคในระดับกว้าง การจัดทำแผนการดำเนินงาน การศึกษาวิจัย การให้การศึกษาในโรงเรียน และการสร้างความร่วมมือในระดับนานาชาติ (ICOMOS and the Authors, 1993d)

4. กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas) หรือกฎบัตรวอชิงตัน (Washington Charter) ในการประชุมสามัญครั้งที่ 6 ICOMOS ในปีพ.ศ.2524 (ค.ศ.1981) ที่กรุงโรม (Rome) ประเทศ อิตาลี ในที่ประชุมได้ผ่านมติให้มีการร่างกฎบัตรเพื่อการอนุรักษ์สวนประวัติศาสตร์และเมืองประวัติศาสตร์เพื่อเพิ่มเติมให้กฎบัตรเวนิสมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นจากนั้นมีการจัดเตรียมร่างกฎบัตรเพื่อการอนุรักษ์เมืองและพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ หรือ “กฎบัตรวอชิงตัน” ซึ่งผ่านการรับรองจากที่ประชุมสามัญ ICOMOS ที่กรุงวอชิงตันดีซี เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2530 (ค.ศ.1987) เป็นเอกสารที่กำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ในภาพกว้าง โดยให้ความสนใจกับพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ทั้งเมืองใหญ่ เมืองเล็ก และศูนย์กลางเมือง หรือย่านประวัติศาสตร์ รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบทั้งสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และชุมชนเมืองอื่นๆ กฎบัตรดังกล่าวยังได้ระบุถึงความจำเป็นในการบูรณาการการอนุรักษ์เมืองเข้ากับนโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การวางแผนภาคและเมืองในทุกๆระดับ รวมทั้งคุณลักษณะของเมืองที่จะต้องสงวนรักษาไว้ว่าประกอบด้วยลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์ของเมือง หรือพื้นที่เมือง (Historic Character of the Town or Urban Area) และองค์ประกอบทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจที่แสดงถึงลักษณะดังกล่าวดังต่อไปนี้ (ICOMOS, 1998a)

- รูปแบบแผนผังของเมืองที่เห็นได้จากการแบ่งพื้นที่ดินและโครงข่ายถนน
- ความสัมพันธ์ระหว่างอาคารและพื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่ง
- รูปลักษณ์ภายในและภายนอกของอาคารที่เห็นได้จากสัดส่วน ขนาด รูปแบบ การก่อสร้างวัสดุ สี และการตกแต่ง

- ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือชุมชนเมืองและแหล่งที่ตั้งที่แวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและ ที่มนุษย์สร้างขึ้น
- การใช้สอยที่หลากหลายที่มีอยู่ในเมือง หรือชุมชนเมือง ตามกาลเวลา การกระทำใดๆ ก็ตามต่อคุณลักษณะดังกล่าวมาแล้วนั้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นของดั้งเดิมของเมือง และชุมชนเมืองประวัติศาสตร์

5. กฎบัตรเวนิส ได้มีการเพิ่มเติมกฎบัตรและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองเพื่อเสริมกฎบัตรเวนิสอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองโดยตรงเช่น การมีมติเพื่อการฟื้นฟูแหล่งที่ตั้งเมืองประวัติศาสตร์ (Resolutions on the Regeneration of Historic Urban Sites) เป็นผลมาจากการประชุม ICOMOS ที่ประเทศเชโกสโลวาเกีย ในระหว่างวันที่ 24-26 มิถุนายน ค.ศ.1996 ซึ่งมติดังกล่าวนั้นยังได้ระบุว่า การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เป็นหน้าที่ของทุกๆ ประเทศทั่วโลก การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เป็นหน้าที่ของนักผังเมือง นักสถาปนิก นักวิศวกร และนักอนุรักษ์โบราณสถาน รวมทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ก็เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ มติยังได้ระบุถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่กระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ พร้อมทั้งมีการเรียกร้องให้ทุกประเทศอนุรักษ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ไว้ (ICOMOS and the Authors, 1993c)

มติแห่งบรูจส์ หลักการบูรณะเมืองประวัติศาสตร์ (The Resolutions of Bruges: Principles Governing the Rehabilitation of Historic Towns) หลักการบูรณะเมืองประวัติศาสตร์ซึ่งนำเสนอต่อที่ประชุมสัมมนาระหว่างประเทศเรื่อง “การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์” ที่เมืองบรูจส์ (Bruges) ประเทศออสเตรีย เมื่อวันที่ 12-15 พฤษภาคม พ.ศ.2518 (ค.ศ.1975) ระบุถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ โดยกล่าวว่าคุณค่าทางวัฒนธรรมและความงามเป็นสิ่งสำคัญของเมืองประวัติศาสตร์ แต่สิ่งสำคัญยิ่งกว่านั้นคือบทบาทหน้าที่ทางสังคมในฐานะเป็นสถานที่พบปะของสังคมเมือง และเป็นถิ่นที่อยู่ที่มีความหลากหลายการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ การบูรณะและการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยเพื่อให้ตอบสนองความต้องการปัจจุบันจึงเป็นสิ่งสำคัญของนโยบายด้านที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ ในการดำเนินการดังกล่าวจะต้องให้ความเอาใจใส่ต่อสิทธิของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสจะต้องสามารถอยู่อาศัยในที่เดิมได้ต่อไปเมืองประวัติศาสตร์จะต้องได้รับการอนุรักษ์ภายใต้กรอบของการวางแผนภาคและเมือง โดยการอนุรักษ์เมืองจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ด้านสังคมและเศรษฐกิจของภาค ขณะเดียวกันความต้องการต่างๆ ของภาคก็จะต้องได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมกับการอนุรักษ์เมือง ในการอนุรักษ์เมืองอาจจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่างเพื่อตอบสนองต่อชีวิตในปัจจุบัน แต่จะต้องระมัดระวังไม่ให้กระทบต่อโครงสร้าง และประวัติศาสตร์ของเมือง การวางผัง ความหนาแน่น และสัดส่วนของ

เมืองจะต้องได้รับการเก็บรักษา ความเป็นของแท้ดั้งเดิมของโบราณสถานและกลุ่มอาคารจะต้องได้รับการอนุรักษ์ตามหลักการของกฎบัตรเวนิส (ICOMOS and the Authors, 1993a)

ประเทศสมาชิก และองค์กรระหว่างประเทศทั้งของภาครัฐและเอกชนควรสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชน รวมถึงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในแนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์โดยการเผยแพร่องค์ความรู้จากกรณีศึกษาและการปฏิบัติที่เหมาะสมจากประเทศอื่นที่มีความแตกต่างทางภูมิทัศน์จากทั่วโลกเพื่อช่วยเพิ่มความแข็งแกร่งให้แก่เครือข่ายและการแบ่งปันองค์ความรู้ และการเสริมสร้างขีดความสามารถของพื้นที่ประเทศสมาชิกควรประสานความร่วมมือระหว่างองค์การระหว่างประเทศและองค์กรหรือหน่วยงานท้องถิ่นให้ขยายขอบเขตความร่วมมือเพิ่มมากขึ้นการพัฒนาระหว่างประเทศและหน่วยงานตัวแทนความร่วมมือของประเทศสมาชิก รวมทั้งองค์กรภาคเอกชน และมูลนิธิควรกระตุ้นการพัฒนากระบวนการทางวิจิตรศิลป์ที่จะช่วยในการพิจารณาการเข้าถึงภูมิทัศน์ชุมชนย่านประวัติศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบที่จะเข้ามาช่วยเหลือและโครงการที่เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชนนั้นๆ

ในส่วนหลวงพระบาง คณะกรรมการมรดกโลกจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะอนุรักษ์และปกป้องรักษามรดกทางวัฒนธรรม และธรรมชาติอันมีลักษณะโดดเด่นมีคุณค่าอย่างสูงในระดับสากลให้เป็นมรดกโลกของมนุษยชาติไว้ โดยมีหลักการที่ถือเป็นหัวใจหลักที่สำคัญ ต่อการทำงานโดยอิงตามข้อตกลงร่วมของมวลสมาชิกองค์การ UNESCO ในปีพ.ศ.2515 (ปีค.ศ. 1972) ภายหลังจากที่ได้รับการตกลงเห็นชอบแล้วก็ได้มีการการจัดตั้งคณะกรรมการมรดกโลก (World Heritage Committee) และกองทุนมรดกโลก (World Heritage Fund) ขึ้นเพื่อดำเนินการในหลักหลักการที่เหมาะสมดังกล่าวโดยองค์การทั้งสองนั้นเริ่มต้นดำเนินการมาตั้งแต่ปีค.ศ. 1976 หน้าที่สำคัญของคณะกรรมการมรดกโลกแบ่งออกเป็น 4 ข้อการปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. เพื่อแยกประเภทของมรดกตามข้อเสนอจากบรรดาประเทศสมาชิกเพื่อนำเสนอมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีคุณค่าในระดับสากลของประเทศนั้นๆ ได้บรรจุไว้ในบัญชีมรดกโลกตามข้อตกลงร่วมจากสมาชิกองค์การ UNESCO
2. เพื่อตรวจสอบการปกป้องรักษามรดกที่มีการนำเสนอในบัญชีโดยมีการประชุมร่วมกันระหว่างบรรดาประเทศสมาชิก
3. เพื่อจัดการตัดสินใจในกรณีเร่งด่วนสำหรับมรดกโลกที่ตกอยู่ในอันตราย เพื่อให้ทันการณ์ในการจัดการ การอนุรักษ์ไว้
4. เพื่อตัดสินใจในการสร้างทรัพยากรจากกองทุนมรดกโลกในการสนับสนุนการดำเนินงานอนุรักษ์ของรัฐต่างๆ ที่เป็นสมาชิกในทิศทางที่เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับมรดกอันมีคุณค่าทางสากลในหลักการที่เหมาะสมอันเดียวกัน

เป้าหมายสำคัญของการศึกษาย่านภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบางคือ พื้นที่เมืองอันเป็นที่รับรู้กันว่าเป็นผลจากการสั่งสมขึ้นจากประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า มีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ซึ่งหลวงพระบางเองก็มีการตั้งถิ่นฐานมีเรื่องเล่า มีตำนาน มีวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อและสังคมเมืองมาแต่ช้านาน มีการพัฒนาแนวคิดของผู้คนสู่การขยายตัวไปตามศูนย์รวมทางเศรษฐกิจสังคม แนวคิดในการพัฒนาในอดีตนั้นได้ทำเพื่อแสดงถึงความรุ่งเรืองความยิ่งใหญ่จนเกิดมีเอกลักษณ์ทางศิลปะ วัฒนธรรม ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยอิงใส่บริบทของสังคมของการแลกเปลี่ยนด้านองค์ความรู้ความสามารถทางด้านฝีมือการค้าขาย อันเป็นจุดเปลี่ยนเมืองในอดีต ตัวเมืองและสภาพแวดล้อมเมืองได้ถูกสร้างขึ้นในยุคประวัติศาสตร์และยุคร่วมสมัย การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของเมืองที่อยู่เหนือและใต้พื้นดิน พื้นที่โล่งและสวน รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการเชิงพื้นที่ ตลอดจนการ รับรู้ และความสัมพันธ์เชิงทัศน์ ตลอดจนองค์ประกอบอื่นๆ ทั้งหมดของโครงสร้างเมืองผ่านช่วงของการปกครองแต่ละสมัย ซึ่งหลวงพระบางเองก็ได้รับการพัฒนาปรับปรุงมากมายด้วยรูปแบบของการพัฒนาของเดิมผสมกับของใหม่ความโดดเด่นด้วยผังเมืองใหม่ของหลวงพระบางจากเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส อันเป็นจุดเปลี่ยนลักษณะภูมิทัศน์ ในฐานะเมืองมรดกโลกแล้วสมควรที่จะมีจุดมุ่งหมายการพัฒนาเมืองเพื่อความยั่งยืน ตามคำแนะนำแนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังควรตอบสนองวัตถุประสงค์ที่จะอนุรักษ์คุณภาพของสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพิ่มศักยภาพการปรับปรุงการใช้งานของพื้นที่ในเมืองให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน อีกทั้งการยอมรับลักษณะที่เปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในเมืองและการส่งเสริมความหลากหลายทางด้านสังคมและการใช้งานของพื้นที่ รวมไปถึงเป้าหมายของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของเมือง การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเป็นรากฐานสำคัญ ในความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตกับมรดกที่ตกทอดมาจากอดีต แนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์มีแนวคิดที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญของมนุษย์ การพัฒนาสภาพสังคม และระบบเศรษฐกิจ และการหาเครื่องมือในการจัดการกายภาพและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อให้มั่นใจว่าการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่กลมกลืน และสร้างการบูรณาการให้เข้ากันได้กับมรดกวัฒนธรรมในที่ตั้งทางประวัติศาสตร์และสอดคล้องกับบริบทของภูมิภาคด้วย แนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ได้เรียนรู้จากประเพณีและแนวความคิดของชุมชนท้องถิ่น ใน ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญเคารพคุณค่าชุมชนในระดับชาติและนานาชาติ (UNESCO, 2011)

บทที่ 3

พื้นที่ศึกษาพัฒนาการภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง

เมืองหลวงพระบางในเขตเมืองเก่าเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์ยิ่ง ด้านภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่สืบเนื่องกันมา มีความสัมพันธ์ทางด้านมิติความเชื่อ และวัฒนธรรมสังคมในพื้นที่นี้มาอย่างช้านานเพื่อทำความเข้าใจต่อรายละเอียดความเป็นมาของเมืองหลวงพระบาง ส่วนการศึกษาในเรื่องภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบางนั้นจึงมีการจัดเรียงเนื้อหาอย่างเป็นลำดับขั้นตามความสำคัญและช่วงเวลา เพื่อการศึกษา และวิเคราะห์ในส่วนถัดไป เนื้อหาของบทนี้จึงได้ทำการแบ่งประเด็นที่สำคัญตามลำดับภาพรวมความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ หลักฐาน และข้อมูลพื้นฐานสำคัญของเมืองหลวงพระบาง

ในการศึกษาด้านหลักฐาน และข้อมูลพื้นฐานของเมืองหลวงพระบางนั้นจะแบ่งประเด็นการศึกษาตามพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เพื่อชี้ให้เห็นถึงเอกลักษณ์ ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเมืองในทิศทางต่างๆ ดังนี้

ภาพรวมความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของเมืองหลวงพระบาง

การศึกษาชุดข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของหลวงพระบาง โดยผ่านมิติทางความเชื่อ ความเป็นมาเมืองหรืออาณาจักรลาวล้านช้าง รูปแบบของเก่าและเมืองแบบใหม่ในสมัยอาณาจักรฝรั่งเศสจนถึงปัจจุบันและข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง ซึ่งหลวงพระบางได้มีพัฒนาการในการเจริญเติบโตของเมืองที่สำคัญตามช่วงเวลาดังนี้

สมัยก่อนการสถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้าง

ในสมัยก่อนการเกิดมีอาณาจักรลาวล้านช้าง โดยความเป็นมาจากพงศาวดารนิทานพื้นบ้านของชาวหลวงพระบางกล่าวว่า ในอดีตหลวงพระบางเป็นพื้นที่ที่แผ่ไปด้วยอำนาจแห่งอิทธิฤทธิ์อันได้ก็ให้เกิดความเชื่อต่อๆ กันมาเป็นเวลานานทั้งเป็นการเล่าปากต่อปากจากคนเก่าแก่ในท้องถิ่น และบางส่วนก็ถูกทำเป็นหนังสือเอาไว้ หลวงพระบางนอนอยู่ในพื้นที่ราบลุ่ม ภูเขา และโบราณสถานมากมายที่มีความเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในอดีตผู้คนที่ได้อาศัยอยู่พื้นที่นี้ซึ่งเป็นชนเผ่าแรกคือชนเผ่า “ขมุ” กาลเวลาผ่านไปก็ทำให้ชนเผ่านี้ได้มีการเติบโตใหญ่ขยายตัวมากขึ้นจนเกิดมีชุมชน โดยเริ่มแรกในการสร้างเมืองของเมื่อก่อนที่ชื่อว่า เมืองเชียงตุงเชียงทองนั้น โดยฤๅษีสองพี่น้องได้มาสืบตรวจเห็นว่าพื้นที่ตรงเมืองเก่าหลวงพระในปัจจุบันนี้มีความอุดมสมบูรณ์ มั่งคั่ง มีทรัพยากรมากมาย มีลักษณะทางภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการเลือกเป็นถิ่นฐานเพื่ออาศัย

อยู่จึงได้ตัดสินใจเอาเป็นที่ตั้งเมืองในเมื่อก่อน ในการหมายเขตเมืองในเมื่อก่อนได้มีความเชื่อว่าจะยึดเอาตามภูมิประเทศนั้นก็คือสายน้ำ ภูเขา และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ โดยการมีการตั้งเสาหลักเมืองซึ่งหลวงพระบางเองได้มีเสาหลักเมืองตั้งอยู่ด้านบนของภูสี ที่ตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมือง และมีหลักหมั่นก้อนกายฟ้า และท้ายชัน ส่วนที่ตั้งอยู่นอกเมืองคือมีภูเขาธรรมชาติที่อยู่ล้อมรอบ อันเป็นเครื่องหมายเขตเมือง และยังเป็นกำแพงใหญ่ให้แก่เมืองที่มีชื่อว่าภูล้านภูช้างอันเป็นนิมิตหมายจนกลายเป็นชื่อของ “อาณาจักรแห่งล้านช้าง” ในเวลาต่อมาจนกระทั่งได้รับอิทธิพลจากภาษาบาลี และสันสกฤต จึงถูกเปลี่ยนชื่อมาเป็น “นครศรีสัตนาคนหุต” ที่แปลว่า “ล้านช้าง” นั่นเอง

นอกจากนั้นยังมีเรื่องขุนบรมราชาธิราชที่เป็นเทวดาฟ้าแถมที่ถูกส่งมายังเมืองมนุษย์โดยให้ เป็นกษัตริย์ปกครองครองเมืองแถม การกำหนดเขตแดนของเมืองโดยมีนิยามพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏให้พบเห็น อันมีบทบาทสำคัญต่อรูปแบบการปกครอง ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่ อยู่ในพงศาวดารล้านช้างที่มีการกล่าวถึงตำนานการสร้างเมืองหลวงพระบางที่มีนัยที่สำคัญในการให้ความหมายแก่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ว่าเป็นพื้นที่ของผีบรรพบุรุษ หรือผีอารักษ์ในตำนานของ ขุนบรมที่ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของตำนานผีบรรพบุรุษ ผีอารักษ์ และยังคงแสดงให้เห็นถึงระบบความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษผีอารักษ์แฝงอยู่ในเนื้อเรื่องของขุนบรมที่ลงมาสร้างบ้านแปลงเมืองโดยเป็นผู้บุกเบิกพื้นที่นี้ และต่อมาเป็นเรื่องของผู้ที่คอยรับใช้ใกล้ชิดขุนบรมคือผู้ใหญ่ หรือ “ปู่เยอ ย่าเยอ” คอยให้ความช่วยเหลือทำให้ได้รับความเคารพนับถือหรือเป็นผีบรรพบุรุษ ผีอารักษ์ของผู้ปกครองเมือง และชุมชนในยุคขุนบรม หรือยุคประวัติศาสตร์ของชนชาติลาวซึ่งในปัจจุบันก็ยังถูกยกมาเป็นอัตลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อที่ยังเคารพนับถือ โดย “ขุนลอ” ไอรสที่สำคัญได้ถูกขุนบรมส่งมาสถาปนาเมืองศรีสัตนาคนหุตอุมราชธานีเมืองขวา หรือเชียงคองเชียงทอง ซึ่งก็คือเมืองหลวงพระบางในปัจจุบันขึ้นเป็นปฐมอาณาจักรลาว และทรงครองราชย์มาตั้งแต่ พ.ศ.1241 หรือ ปี ค.ศ.698 ส่วนไอรสคนอื่นๆ ทั้ง 6 นั้นขุนบรมโปรดให้ไปสร้างบ้านแปลงเมืองจนเกิดเป็นอาณาจักรต่างๆ ที่ในภาคพื้นสุวรรณภูมิ (วรัญญู ลาชโรจน์ & เบญจวรรณ กองสาสนะ, 2005)

หลวงพระบางนับว่าเป็นราชธานีที่เก่าแก่ตั้งอยู่ท่ามกลางสรรพสิ่งทั้งหลายที่น่าตื่นตาตื่นใจอันพันอย่าง มีปูชนียสถานยุคก่อนประวัติศาสตร์บ้านเชียงเหล็ก 3500 ปีก่อน ค.ศ. และทิวทัศน์ธรรมชาติอันสวยงามของน้ำโขงที่เต็มไปด้วยปรีศนา และเรื่องราวกล่าวขานที่ไม่อาจลืมเลือนได้ ทุกสิ่งเหล่านี้ ได้ประดับ และเพิ่มความงามความมีเสน่ห์ให้แก่สี่แสนแห่งวัฒนธรรมด้านต่างๆ ของลาว ยังมีความเชื่อในเรื่องของพระยานาคในหลวงพระบางซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญ และสัมพันธ์กับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของในหลวงพระบางซึ่งมักจะเห็นทั้งในภาพวาด และรูปปั้นพระยานาคปรากฏอยู่ในวัดจำนวนมาก หลวงพระบางเองก็ได้รับการขนานนามว่าเป็น “นครแห่งพระยานาค” โดยพระยานาคถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยคุ้มครองปกป้องรักษาบ้านเมือง และชาวลาวโดยเฉพาะเมืองหลวงพระบางที่ชื่อ

ว่า ศรีสัคนาคคนहुตหรือแปลว่าเมืองนาคเจ็ดหัว ที่ตั้งชื่อตามตำนานการสร้างเมืองที่มีฤๅษีมาสอนให้ผู้คนในท้องถิ่นรู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และในนั้นมีทั้งยักษ์ พญานาคเจ็ดหัว มนุษย์และได้นำลักษณะมงคลของพญานาคนั้นมาตั้งเป็นชื่อเมืองต่อไป ในวัฒนธรรมของชาวหลวงพระบาง การนับถือ นาคเป็นสัญลักษณ์แห่งต้นกำเนิดของชนชาติที่มาของความเชื่อเรื่องนาค อาจมาจากตำนานในความเชื่อของบรรพบุรุษชนชาติลาว จากตำนานกล่าวว่านาคที่อยู่อาศัยอยู่ตามสถานที่ต่างๆ เหล่านี้เป็นสัญลักษณ์แทนหัวหน้ากลุ่มชนหรือผู้ปกครองชุมชนในพื้นที่ต่างๆ

สมัยอาณาจักรลาวล้านช้าง หรือยุคก่อนอาณาจักรฝรั่งเศส

สมัยอาณาจักรลาวล้านช้าง ได้เริ่มปรากฏความเป็นเมือง และชุมชนได้อย่างเป็นรูปร่าง ในช่วงรัชสมัยของเจ้าฟ้าร่ม ที่ทรงรวบรวมอาณาจักรลาวให้เป็นปึกแผ่น และ ก่อตั้งเมืองเชียงตุง เชียงทองขึ้นให้เป็นราชธานี ซึ่งกล่าวว่าเป็นอาณาจักรลาวล้านช้าง ส่วนคำว่า “หลวงพระบาง” นั้นได้มีที่มาจากกษัตริย์ของขอมได้พระราชทานองค์พระบางให้แก่เจ้าฟ้าร่ม ในปี ค.ศ.1358 และได้นำไปประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงตุง เชียงทอง อันเป็นพระพุทธรูปศิลปะสลักหินลุ่มบ้านคูเมืองที่มีความศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นที่มาของคำว่า “หลวงพระบาง” หลวงพระบางนั้นมีประวัติศาสตร์ ความเป็นมาอย่างต่อเนื่องมายาวนาน เป็นเมืองศูนย์กลางที่ยังคงรากเหง้าของอาณาจักรล้านช้างที่รุ่งเรืองในอดีต มีความโดดเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น จากบันทึกจากประวัติศาสตร์ลาวได้เขียนไว้ว่าในสมัยของเจ้าฟ้าร่มปกครองนั้นได้ปรากฏมีพุทธศาสนาในขณะเดียวกันการนำเอาองค์พระบางจากอาณาจักรขอมสู่ล้านช้างและปฏิบัติกันมาอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเมืองแห่งอารยธรรมล้านช้างที่ถูกโอบอ้อมด้วยธรรมชาติ ป่าไม้ และขุนเขา มีความสวยงามดงามด้วยภูมิทัศน์ท่งนา ผู้คน บ้านเรือน วิวทิวอาราม และพระราชวังเดิมจนได้กลายเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในระดับสากลที่มีฐานะพร้อมถูกยกย่องให้เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และธรรมชาติ รวมทั้งสถาปัตยกรรมอันสวยงามในปัจจุบัน

ความเป็นสังคมเมืองขยายตัวมากขึ้น มีภาษาท้องถิ่นทำให้พื้นที่ที่มีความหนาแน่น และมีศูนย์กลางของชุมชน ในสมัยพระเจ้าวิสุทราช (พ.ศ.2044) โดยพระองค์ได้ทรงเริ่มวางรากฐานของเมืองเชียงทอง ให้เป็นพื้นที่ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา โดยมีการสร้างวัดวิสุทราช บนพื้นที่หลังพูลี และอัญเชิญ “พระบาง” มาประดิษฐานในอารามวัด ในปีพ.ศ.2046 ซึ่งวัดดังกล่าวคือ พุทธศาสนสถานแห่งแรกภายในกำแพงเมืองเชียงทอง หรือหลวงพระบาง โดยวัดเชียงทอง สร้างในปีค.ศ.1560 (พ.ศ.2103) ก่อนย้ายราชธานีมาเวียงจันทน์ ตั้งอยู่ในพื้นที่แหลมบริเวณจุดบรรจบกันของแม่น้ำโขง และแม่น้ำคาน ซึ่งกลายมาเป็นศูนย์กลางของตำแหน่ง “หัวเมือง” และเป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาจึงถูกสร้างขึ้นโดยชื่อว่า วัดเชียงทอง และช่วงเวลาต่อมาในสมัยของพระเจ้า

ไชยเชษฐาธิราช ราชธานีของอาณาจักรลาวล้านช้างถูกย้ายไปนครเวียงจันทน์ และเมืองเชียงทองถูกเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นหลวงพระบางเพื่อสถาปนาเป็น “ราชธานีของพระพุทธศาสนา” ช่วงเวลานั้นมีการสร้างวัด และอุโบสถมากมาย โดยมีดำเนินการจากหลายภาคส่วนทั้งราษฎร ข้าราชการ และคหบดี ทั้งนี้เพื่อเป็นไปตามพระราชดำริของเจ้ามหาชีวิตที่ต้องการทำลายคติความเชื่อเรื่องผีโดยยึดถือพุทธศาสนาเป็นหลักศูนย์รวมทางด้านความคิดความเชื่อของหลวงพระบางตลอดมา (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2553a) เมื่อสิ้นแผ่นดินในสมัยของสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชอาณาจักรล้านช้าง ก็ได้มีกษัตริย์ปกครองสืบต่อกันมาหลายรัชกาล ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดในช่วงรัชกาลของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ในปีค.ศ.1638-1695 ถือว่าเป็นยุคทองแห่งอาณาจักรล้านช้าง พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีความตั้งมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรม (คุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมือง ให้มีความเป็นไปโดยชอบธรรม และยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชนจนเกิดความชื่นชมยินดี) และเป็นต้นบ่อของประชาชน

ภาพที่ 8: องค์พระบางปีค.ศ.1920

ในพิธีสงฆ์ในวันี่สามของปีใหม่ของทุกๆ ปีซึ่งเป็นวันที่สังขารขึ้นพระบาง จะถูกแห่ไปประดิษฐานที่หอสงฆ์ของวัดใหม่และประชาชนชาวลาวทั้งปวงมารดสรนน้ำองค์พระบาง

ภาพที่ 9: องค์พระบางปีค.ศ.1930 ประดิษฐานในวิหารของวัดใหม่ ในปัจจุบันถูกรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหลวงพระบาง
ที่มา: จากหนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง, 90.

ยุคอาณานิคมฝรั่งเศส ช่วงศตวรรษที่ 19-20

ในช่วงเวลานี้หลวงพระบางถูกอาณานิคมฝรั่งเศสกำหนดให้เป็นเขตในอารักขาทางตอนเหนือซึ่งหมายถึงเขตปกครองโดยทางอ้อมขณะที่ตอนกลาง และตอนใต้ผู้ปกครองในฐานะอาณานิคมโดยตรงตั้งแต่ในปีค.ศ.1946 หลวงพระบางก็ได้ถูกปกครองเป็นหน่วยการปกครองเดียวกันกับอาณานิคมส่วนอื่นของฝรั่งเศส ฉะนั้นฝรั่งเศสก็ยังดำรงความเป็นราชนคร หรือเป็นเมืองที่มีกษัตริย์ประทับอยู่ซึ่งถูกยกระดับให้เป็นกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรล้านช้างของลาวทั้งประเทศ หลวงพระบางเป็นพื้นที่ของกษัตริย์ในบริบทของการสู้รบเมืองหลวงพระบางจึงเป็นเขตที่ได้รับการคุ้มกันการพิเศษ และเป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัยได้ทำให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ ที่หนีภัยพิบัติจากการทิ้งระเบิดเข้ามาอยู่ในเมืองที่ปลอดภัย ในขณะที่เดียวกันบรรดานักธุรกิจในเมืองหลวงพระบางจำนวนมากโดยเฉพาะสาวจีนและเวียดนามกับทยอยออกจากราชาธานีไปอยู่เวียงจันทน์ และต่างประเทศ ความรุนแรงในการสู้รบที่ยังดำเนินอยู่รายรอบปริมนทลแต่ในความคิดของหลวงพระบางก็ยังคงดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง

หลวงพระบาง เป็นหนึ่งในเมืองที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากตะวันตกจากการตกเป็นรัฐอาณานิคมของฝรั่งเศสเป็นเวลา 82 ปี (พ.ศ.2463-2518) ส่งผลให้ลักษณะทางกายภาพโดยรวมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนจากยุคก่อนการเข้าครอบครองสู่ยุคอาณานิคม จากโครงสร้างของเมืองและงานสถาปัตยกรรมที่ยึดโยงกับสายน้ำ และความเชื่อรวมถึงลักษณะเด่นทางภูมิศาสตร์ในยุคก่อนอาณานิคม มาสู่ความหมายใหม่ของพื้นที่ทางสังคมเมืองรวมถึงสิ่งปลูกสร้างแบบทันสมัยภายใต้แนวความคิดแบบตะวันตกจากการเป็น “รัฐชาติสมัยใหม่” (Modern Nation State) มีการสร้างถนน และทางสัญจรตามแผนผังแบบตะวันตก งานสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นที่เคยถูกก่อสร้างอย่างเรียบง่ายจากวัสดุธรรมชาติ และวางตัวตามแนวสายน้ำตามความเชื่อ และวิถีชีวิตได้ถูกเปลี่ยนถ่ายสู่งานสถาปัตยกรรมแบบ “อาคารอาณานิคม” ที่มีความซับซ้อนเรื่องรูปแบบ โครงสร้าง และวัสดุ ก่อสร้าง รวมถึงทิศทางการวางตัวของอาคารก็ถูกเปลี่ยนให้หันเข้าสู่ถนนหลักตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้แนวความคิดของฝรั่งเศส (Somsanouk Mixay, 2004)

อย่างไรก็ตามโลกทัศน์แบบตะวันตกก็ไม่สามารถลบเลือนวิถีชีวิต ศรัทธา ของชาวเมืองไปได้ทั้งหมด ดังนั้นบริบททางกายภาพทั้งด้านงานสถาปัตยกรรม และโครงสร้างเมืองของหลวงพระบาง จึงมีความโดดเด่นในการผสมผสานวิถีชีวิต และลักษณะทางกายภาพระหว่างตะวันตกและตะวันออกได้อย่างน่าสนใจและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ จากผลกระทบของการท่องเที่ยวรวมถึงวิถีชีวิตของคนที่เปลี่ยนแปลงไป แต่งานสถาปัตยกรรม และโครงสร้างเมืองก็ยังสามารถสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ในด้านพัฒนาการเมือง และการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรมภายใต้อิทธิพลตะวันตก รวมถึงของความเชื่อ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในสมัยนั้นได้อย่างชัดเจน

ยุคหลังการสถาปนาประเทศชาติ เมื่อปีค.ศ.1975

ในช่วงภายหลังการยุติการสู้รบหรือช่วงเวลาที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวสามารถควบคุมอำนาจการปกครองได้ทั้งประเทศซึ่งหมายความว่า ส ป ป.ลาว ได้เป็นประเทศเอกราช ในเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ปีพ.ศ.2518 (ปีค.ศ.1975) อันถือเป็นวันชาติและวันถือกำเนิด ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สปป. ลาวได้ประกาศเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นสังคมนิยมและดำเนินนโยบายเปิดประเทศเพื่อการพัฒนาในหมู่ประเทศสังคมนิยม โดยรัฐบาล สปป.ลาว ได้ประกาศนโยบายจินตนาการใหม่เมื่อปีพ.ศ.2532 (ปีค.ศ.1989) เพื่อเปิดประเทศรับความสัมพันธ์ และการพัฒนาด้วยแนวคิดใหม่มากยิ่งขึ้น ด้วยทรัพยากรอันล้ำค่าได้ทำให้การท่องเที่ยวก็เป็นหนึ่งในโลกที่สำคัญของลาว สำหรับการพัฒนาของประเทศชาติ หลวงพระบางซึ่งเป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของประเทศเมืองนี้ได้รับการยกเว้นจากการโจมตีของฝ่ายทหารคอมมิวนิสต์เป็นกรณี

พิเศษในขณะที่ยังคงทุกแขนงทางภาคเหนือ ถือเป็นเขตสู้รบสำคัญในการโจมตีด้วยอาวุธลักษณะต่างๆ อย่างรุนแรงเรื่องเล่าและข่าวลือเกี่ยวกับพื้นที่เมืองหลวงพระบาง ในการปฏิวัติทั้งหมดเป็นไปได้ด้วย ข้อตกลงร่วมบางประการของทางการทหาร และการรับรู้ของชาวลาวต่อกับหลวงพระบางนั้นถือว่า หลวงพระบางเป็นเมืองแห่งวัฒนาอาราม เป็นเมืองวัฒนธรรมและเป็นเมืองที่มีความศักดิ์สิทธิ์

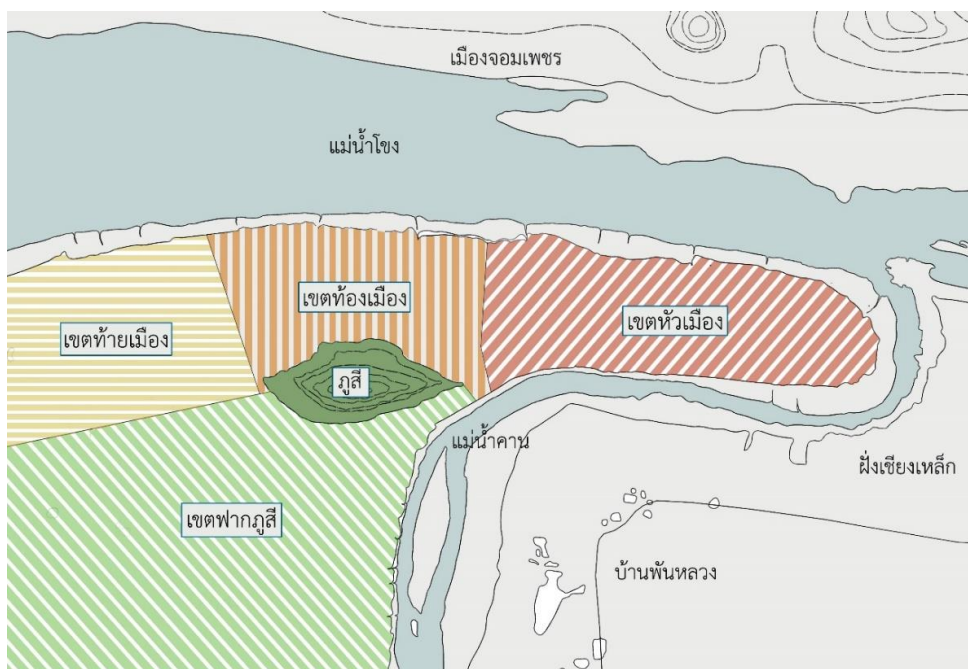
ทิศทางการพัฒนาประเทศนั้น รัฐบาลลาวยังคงมุ่งเป้าหมายการนำประเทศให้หลุดพ้นจากสถานะประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุดภายในปี 2563 ขณะเดียวกันลาวดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบ เปิดกว้าง เพื่อสร้างดุลยภาพในการพัฒนาสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ เตรียมความพร้อมต่อการ เป็นประธานอาเซียนในปี 2559 หลวงพระบางเองก็เป็นศูนย์กลางที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศที่มีความสัมพันธ์กันด้วยความร่วมมือระดับสากล นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในเรื่องทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เมืองหลวงพระบางมีบทบาทสำคัญอย่างต่อเนื่อง เมื่อโลกพัฒนาก้าวไปข้างหน้า การเปลี่ยนแปลงความหมายจากยุคการปกครองเก่า หรือการปกครองแบบกษัตริย์เพื่อก้าวสู่วิธีคิดหรือ รูปแบบใหม่ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงความหมายของหลวงพระบาง โดยเงื่อนไขของอาณานิคมปรากฏ อย่างเป็นรูปธรรมคือการจัดทำโครงสร้างผังเมือง ด้วยเหตุผลสำคัญหลายประการคณะกรรมการ มรดกโลกแห่งองค์การ UNESCO ได้ให้หลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลกแห่งแรก และแห่งเดียว ก่อน จะประกาศเมืองมรดกโลกแหล่งที่ 2 ของประเทศ คือ ปราสาทวัดภูจำปาสัก เมื่อปีค.ศ.2001 ด้วย สถานภาพของมรดกโลกหลวงพระบางคณะกรรมการมรดกโลกได้ชี้แจงประเด็นเหตุผลหลักสำคัญเพื่อ การผลักดันให้เกิดเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติขึ้น (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2553b)

โครงสร้างผังเมืองหลวงพระบางในยุคก่อน และยุคอาณานิคมฝรั่งเศส

ยุคก่อนอาณานิคม

ในยุคแรก หลวงพระบางมีชื่อเดิมว่า “เมืองเชียงตุงเชียงทอง” ซึ่งตัวเมืองเกิดขึ้นจากความ เชื่อดั้งเดิม และลักษณะทางภูมิศาสตร์ มีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับนาคาคติ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเกิดขึ้น ตามลุ่มน้ำสำคัญต่างๆ เช่น น้ำคาน น้ำโขง และน้ำดง โดยแบ่งพื้นที่ทั้งหมดเป็น 10 เขต คือ เชียงตุง เชียงดง ล้านช้าง และเขตศรีสัตนาคนหุตทั้ง 7 ที่เรียงตัวเลียบบแม่น้ำคานและแม่น้ำ โขง โดยเอานาค ทั้งเจ็ดเป็นนิมิต ซึ่ง พื้นที่ของนาคคนต่างๆ ถูกจัดวางตาม บทปาวบวชาเทพยาดา หรือที่เรียกว่า “ก้าน ถวายเทพ” ในยุคนั้นหลวงพระบางได้ถูกตั้งเป็นราชธานีโดยมีชื่อเรียกว่า “ศรีสัตนาคนหุต ราชธานี เชียงตุงเชียงทอง” โดยแต่ละจุดได้มีการพัฒนา และเชื่อมต่อเข้าหากันเป็นศูนย์กลางที่แสดงขอบเขต ของเมืองอย่างชัดเจน (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2553c)

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ ยังได้อธิบายถึงการแบ่งเขตของเมืองไว้ว่ามีเขต เขตหัวเมือง เขตท้องเมือง เขตท้ายเมือง และเขตปากภู การอธิบายเมืองแบบนี้ได้แสดงให้เห็นว่าเมืองหลวงพระบางนี้เป็นเมืองที่มีชีวิตชีวา อุดมไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ ลักษณะการขยายตัวของเมืองนั้นได้เริ่มจากเขตหัวเมืองลงไปตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ และขนานไปกับแม่น้ำ เขตหัวเมือง กลางเมือง ท่างเมือง ปากภู พื้นที่ทางสังคม และพื้นที่พิธีกรรมที่มีสายน้ำ และภูสือเป็นสิ่งกำหนด เป็นผลมาจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เมืองหลวงพระบางที่มีโครงสร้างเป็นแหลมยื่นยาวตามแนวการไหลของสายน้ำ และมีการบีบรัดของสายน้ำ มีภูเขาดังอยู่ใจกลางเมือง ส่งผลต่อรูปร่างของผังเมืองที่ยาวแหลมไปตามรูปร่างของพื้นที่กายภาพ จึงส่งผลต่อการอยู่อาศัยมีการแบ่งกลุ่มชุมชนในตัวเมืองเป็นเขตหัวเมือง ท้ายเมือง ปากภู แต่โดยทั่วไปแล้วชาวหลวงพระบางรุ่นเก่านั้นจำแนกพื้นที่ตามความสัมพันธ์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือการจำแนกจากองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง ในการตั้งชุมชนในหลวงพระบางนั้นได้ยึดถือเอาวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และวัดนั้นจะถูกเลือกตามเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ และลักษณะที่พิเศษของพื้นที่อีกด้วย โดยเขตหัวเมืองมีวัดเชียงทองเป็นศูนย์กลาง และเขตท้องเมืองมีวัดใหม่สุวรรณภูมารามเป็นศูนย์กลาง เขตท้ายเมืองมีวัดมหาธาตุเป็นศูนย์กลาง และปากภูมีวัดวิษณุราชเป็นศูนย์กลางของชุมชน แต่ความเคยชินของชาวหลวงพระบางในปัจจุบันมักจะเรียกตามชื่อของสถานที่สำคัญ หรือสถานที่ที่สามารถเข้าใจกันได้ในพื้นที่นั้นๆ การกำหนดเขตวัดที่สัมพันธ์กับการแบ่งเขตเมืองมีความหมายเชิงปฏิบัติ การในทางพิธีกรรม เช่น ประเพณีงานบุญปีใหม่ที่มีมาตั้งแต่อดีต เพราะได้มีประเพณีการแห่ขอ ในอดีตมีจุดเริ่มขบวนแห่จากบริเวณเขตวัดใหม่สุวรรณภูมารามหาวัดเชียงทองแต่เนื่องด้วยความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมประเพณี และมีขบวนแห่จำนวนมากจากภาคส่วนต่างๆ จึงได้ย้ายขบวนแห่เริ่มต้นจากเขตท้ายเมืองหาเขตหัวเมือง ก็คือเริ่มจากวัดมหาธาตุหาวัดเชียงทองที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ก่อนสมัยอาณาจักรฝรั่งเศสที่เชื่อมโยงกับโลกทัศน์การแบ่งชุมชนตามลักษณะกายภาพ และเขตวัดมาเกี่ยวข้องซึ่งในปัจจุบันชาวหลวงพระบาง ยังคงมีการจำแนกเขตวัด และชุมชนตามโลกทัศน์เดิมสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2553d)

ภาพที่ 10: ภาพแสดงการแบ่งขอบเขตเมืองหลวงพระบาง ตามลักษณะทางกายภาพในยุคก่อนอาณานิคมฝรั่งเศส

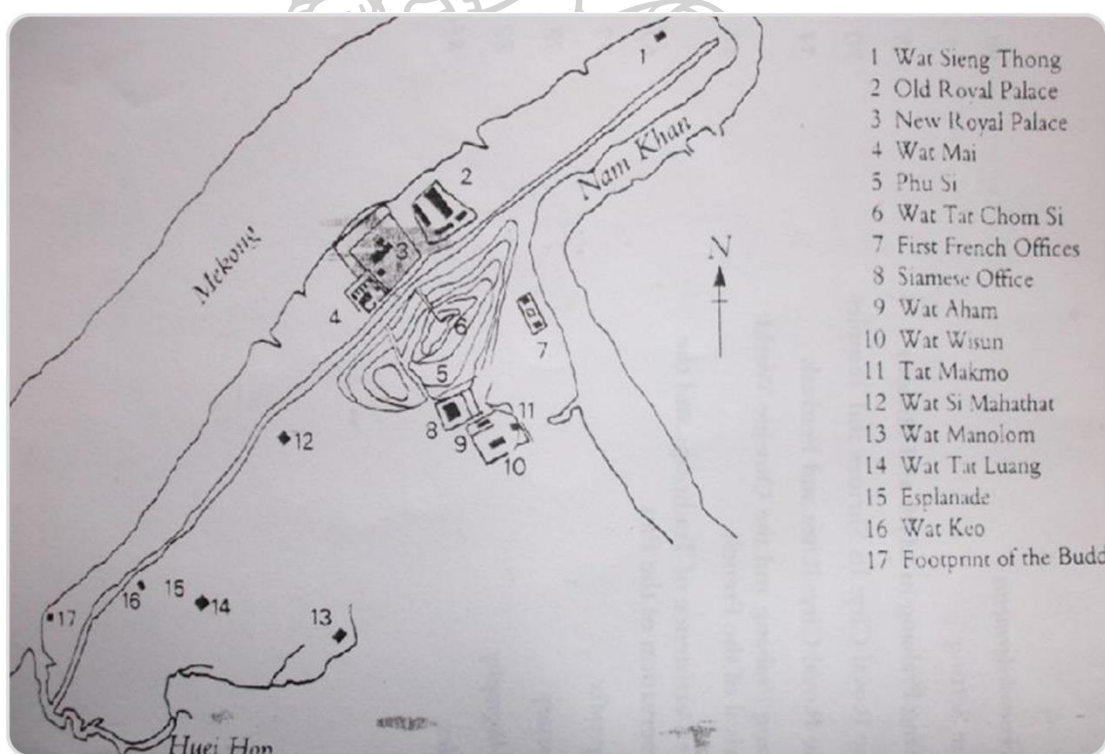
ปรับปรุงเพิ่มเติมจาก: (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2553e)

ยุคอาณานิคมฝรั่งเศส

ภูมิสังฐาน และที่ตั้งของเมืองหลวงพระบางที่เป็นที่ราบระหว่างแม่น้ำภูเขาคือที่ตั้งอยู่บริเวณที่ปากแม่น้ำคานที่ไหลมารวมกับแม่น้ำโขง มีถนนสายสำคัญที่ตัดผ่านตัวเมืองมีความยาวไปตามแนวของแม่น้ำโดยพฤติกรรมในการดำรงชีวิตจึงเกิดมีทางฮ่อม (ทางซอย) เชื่อมระหว่างริมฝั่งแม่น้ำทั้งสองบริเวณนี้เป็นที่อยู่อาศัยของพลเมือง จากการศึกษาบริบทเมืองหลวงพระบางเพราะว่าตัวเมืองเก่าเป็นเมืองที่มีขนาดเล็กโดยมีจุดเริ่มต้นอยู่ตรงพื้นที่ปากน้ำคาน และวางตัวยาวตามลำน้ำโขงลงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นระยะประมาณ 1 กิโลเมตรโดยมีความกว้างเพียง 250 เมตร ตรงบริเวณใจกลางเมืองมีภูเขาที่สำคัญคือกุสึโดยมีบางส่วนที่อยู่ใกล้กับลำน้ำหรืออยู่บนที่ลาดชันทำให้มีผลต่อการวางตัวอาคารประเภทต่างๆ ลงในแผนผังของเมือง

ชุมชนเมืองหลวงพระบางได้มีการก่อร่าง และการขยายตัวในช่วงยุคก่อนฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง ได้รับอิทธิพลจาก 2 ปัจจัยหลักที่สำคัญ คือ ปัจจัยแรก ด้วยลักษณะทางกายภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งได้มีการแบ่งเขตแดนเป็นไปตามลักษณะแม่น้ำสายสำคัญ เช่น น้ำโขงและน้ำคาน เป็นตัวกำหนดลักษณะขอบเขตของเมือง ปัจจัยสอง ด้วยคติความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ พญานาค ทำให้เกิดเป็นพื้นที่ทางพิธีกรรมซึ่งเป็นศูนย์กลาง และพื้นที่ทางสังคมของคนในชุมชน ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิ

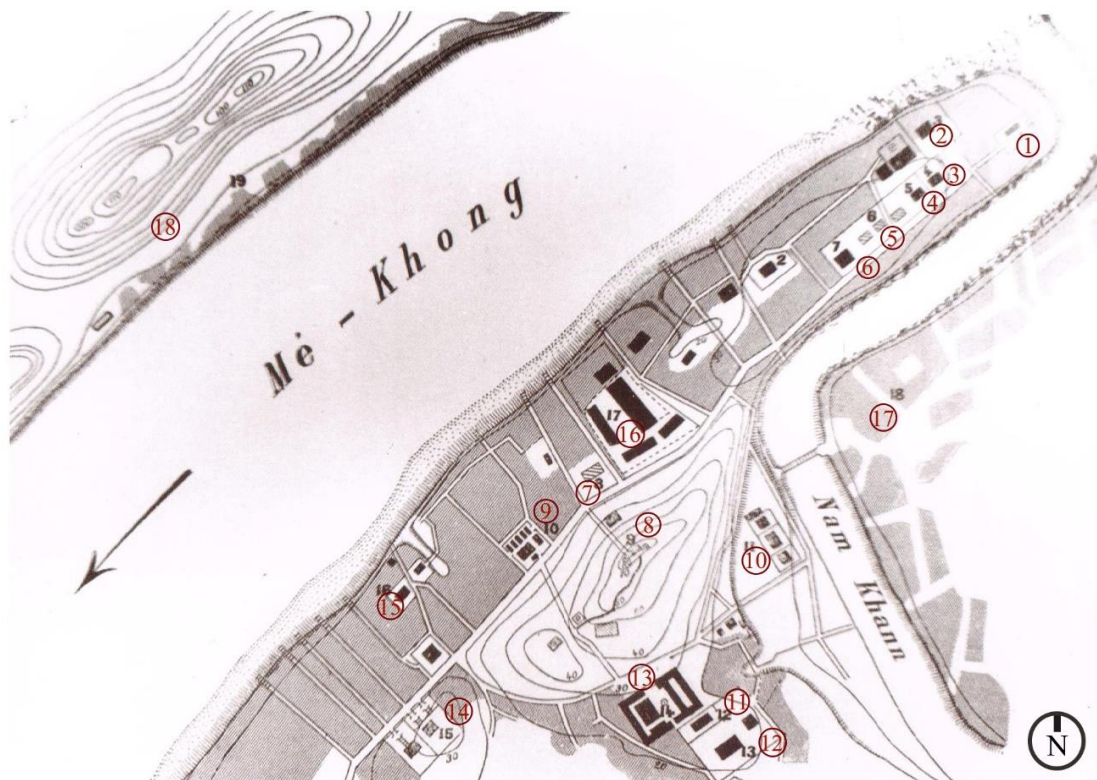
ราช หรือในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 11 พื้นที่เหล่านี้ได้ถูกแทนที่ โดยพื้นที่ทางพุทธศาสนา ทำให้วัด กลายมาเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งการอนุรักษ์มรดกโลกหลวงพระบางนั้นได้มีขอบเขตที่ควบคุมเอา พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่อันมีความคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม พื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับ เมืองหลวงพระบางในปัจจุบันจากการปกครองของฝรั่งเศสในฐานะเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสเป็น ช่วงเวลา 61 ปีช่วงฝรั่งเศสยึดครองได้มีการวางระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองใหม่เช่นการตัดถนน ลักษณะเป็นระบบตารางภายใต้แนวคิดแบบตะวันตก โดยมีการตัดถนนสายสำคัญที่ปัจจุบันได้รับการ ประกาศให้เป็นถนนสายวัฒนธรรมคือถนนศรีสว่างวงศ์ (ถนนปาวี) มีการขยายถนนให้กว้างกว่าเดิม ซึ่งทำให้พื้นที่วัดถูกลดลง ตัดถนนสายลอง ทางฮ่อม ตามส่วนต่างๆ ถนนที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันจึง มีลักษณะที่เชื่อมต่อกันเหมือนตาข่ายง่ายแก่การจดจำมีการเข้าถึงเมืองได้อย่างสะดวก ฝรั่งเศสยังได้ สร้าง สะพานข้ามน้ำคาน ท่าเรือ และอาคารพระราชวัง สำนักงาน บ้านเรือนสมัยใหม่ในรูปแบบ และ เทคนิคสมัยใหม่ที่สร้างด้วยปูนผสมกับวัสดุธรรมชาติในรูปทรงของอาคารรูปแบบหลวงพระบาง ผสมกับรูปแบบอาณานิคมกลายเป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัย นอกนั้นยังมีการสร้างกำแพงรั้วพร้อม ทาสีอาคาร บ้านเรือนของประชาชน และวัด ภายภาพของเมืองหลวงพระบางมีความเป็นระบบ ระเบียบมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 11: ผังเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1821

ที่มา: สำนักงานมรดกโลกหลวงพระบาง

ภาพที่ 11 แสดงให้เห็นถึงการวางผังเมืองหลวงพระบางใหม่ของฝรั่งเศส 1. วัดเชียงทอง 2. ตำแหน่งพระราชวังเดิม 3. พระราชวังใหม่ 4. วัดใหม่สุวรรณนาราม 5. ภูสี 6. วัดถ้ำภูสี 7. ที่ทำการฝรั่งเศส 8. ที่ทำการสยาม 9. วัดอาฮาม 10. วัดวิชุนราช 11. พระธาตุมากโม 12. วัดมหาธาตุ 13. วัดมโนรม 14. วัดธาตุหลวง 15. ลานหลวง 16. วัดแก้ว 17. วัดพระบาทใต้

ภาพที่ 12: ผังเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1887

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 142

ภาพที่ 12 แสดงให้เห็นถึงการวางผังเมืองหลวงพระบางใหม่ของฝรั่งเศส โดยมีการปรับแก้ลำดับตำแหน่งอาคารใหม่ 1. วัดปากคาน 2. วัดเชียงทอง 3. วัดสีบุนเฮือง 4. วัดธาตุน้อย 5. วัดสบลิกขาราม 6. วัดแสน 7. วัดป่าฝาง 8. ภูสี 9. วัดใหม่สุวรรณนาราม 10. เรือนพักชั่วคราวฝรั่งเศส 11. วัดอาฮาม 12. วัดวิชุนราช 13. ค่ายทหาร 14. วัดมหาธาตุ 15. วัดโพนชัย 16. พระราชวัง 17. คุ่มปากคาน 18. คุ่มเชียงแมน

จากผังเมืองทั้งสองระยะมีข้อสังเกตเห็นว่าตัวเมืองมีการขยายตัวไปทั่วทั้ง 4 เขตของเมืองแล้วเช่น เขตหัวเมือง เขตท้องเมือง เขตท้ายเมือง และเขตพากฏ โดยผังเมืองในภาพที่ 11 นั้นจะปรากฏพระราชวังอยู่สองตำแหน่ง ซึ่งตำแหน่งหมายเลข 2 คือพระวังเดิมที่อยู่ทางด้านบนถัดจากพระราชวังหลังใหม่หมายเลข 3 ซึ่งตรงกับตำแหน่งพระราชวังหลังปัจจุบัน ส่วนโครงสร้างผังเมืองในช่วงปีค.ศ.1821 นั้นยังไม่ปรากฏชัดเจน ยังมีการอาศัยอยู่ร่วมกันแบบเป็นกลุ่ม พอมาถึงช่วงเวลาหนึ่งจากแผนที่เมืองเมื่อปีค.ศ.1887 มีการขยายตัวมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นขนาด และจำนวนของอาคารในเมือง เมืองมีรูปร่างที่ชัดเจนขึ้น มีการทำถนนเพิ่มขึ้น ส่วนพระราชวังนั้นผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเดิมพระราชวังตั้งอยู่บริเวณวัดเชียงม่วนคาดได้ว่าเป็นอาคารรูปทรงแบบลาวดั้งเดิม ก่อนที่จะถูกย้ายตำแหน่งที่ตั้งเป็นพระราชวังที่พบเห็นในปัจจุบันที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสด้วยรูปทรงของอาคารได้รับอิทธิพลแบบตะวันตกผสมกับรูปแบบลาวดั้งเดิมซึ่งประเด็นนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจในการทำสำรวจวิจัย

ภาพรวมพัฒนาการระดับผังเมืองหลวงพระบาง

จากภาพรวมทางประวัติศาสตร์อันได้ส่งผลต่อการพัฒนาเมืองจากชุมชนเล็กๆ ขยายตัวเป็นสังคัมรัฐจารีต ผ่านยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงของอาณานิคมฝรั่งเศส ก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการพัฒนาประเทศแห่งสังคัมนิยม โดยในหนังสือ “Luang Prabang: an Architectural Journey” (Somsanouk Mixay, 2004) ในเมื่อปีค.ศ.2004 ได้แบ่งพัฒนาการผังเมืองหลวงพระบางเอาไว้ 7 ช่วงระยะดังนี้

ระยะที่ 1: ตัวเมืองมีการป้องกันโดยธรรมชาติที่เป็นคูเมืองด้วยแม่น้ำสองสายคือแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน ด้วยลักษณะทางภูมิประเทศอันพิเศษนี้จึงเกิดมีการตั้งถิ่นฐานเพื่อดำรงอาศัยอยู่ โดยชุมชนดั้งเดิมนั้นได้เริ่มจากบริเวณเขตหัวเมือง (ดูภาพที่ 13)

ระยะที่ 2: เมื่อมีการเพิ่มขึ้นของประชากรตัวเมือง แต่ละชุมชนก็ได้มีการขยายตัวไปตามลักษณะของเมืองมีถนนผ่ากลางเมืองโดยมีชุมชนตั้งอยู่ตามสองฝั่งถนน ขยายตัวสู่เขตท้องเมืองไปตามริมแม่น้ำคาน และแม่น้ำโขง โดยยึดอาชีพในการหาปลา การเกษตรกรรมตามริมแม่น้ำทั้งสอง ใจกลางและพื้นที่สูงของตัวเมืองมักจะเป็นตำแหน่งที่ตั้งของวัดวาอาราม และชุมชนก็จะเกาะกลุ่มกันอยู่รอบๆ วัดนั้นๆ (ดูภาพที่ 14)

ระยะที่ 3: โดยพื้นฐานแล้วการตั้งถิ่นฐานของคนลาวมักจะเลือกตั้งชุมชนอยู่บริเวณที่ใกล้กับแม่น้ำอันเนื่องมาจากความเชื่อ และความจำเป็นในการใช้น้ำ ทั้งยังเป็นแหล่งที่สามารถทำมาหากินได้ ชุมชนเมืองในอดีตจึงมีการพัฒนา โดยมีการสร้างทางเดินที่ชัดเจนยิ่งขึ้นระหว่างชุมชน และทางเดินลงสู่แม่น้ำหรือพื้นที่เกษตรกรรม อันเนื่องมาจากพฤติกรรม และความเคยชินในการดำรงชีวิต ลักษณะของเมืองที่ตั้งอยู่บนผืนดินลูกพูกมีแม่น้ำทั้งสองข้างของตัวเมืองความสูงจากหน้าน้ำโดยประมาณ 10-

15 เมตร ฉะนั้นเพื่อความสะดวกในการสัญจรจึงเกิดมีการทำบันไดลงสู่แม่น้ำ และพื้นที่การเกษตร ส่วนวัดแต่ละวัดก็มีทางเดินลงสู่แม่น้ำเช่นเดียวกันแต่จะแยกกันกับทางเดินของชาวบ้าน และคนที่สามารถมาใช้น้ำจุดเดียวกันกับพระสงฆ์สามเณร ได้มีเพียงชาวบ้านที่เป็นผู้ชายเท่านั้น (ดูภาพที่ 15)

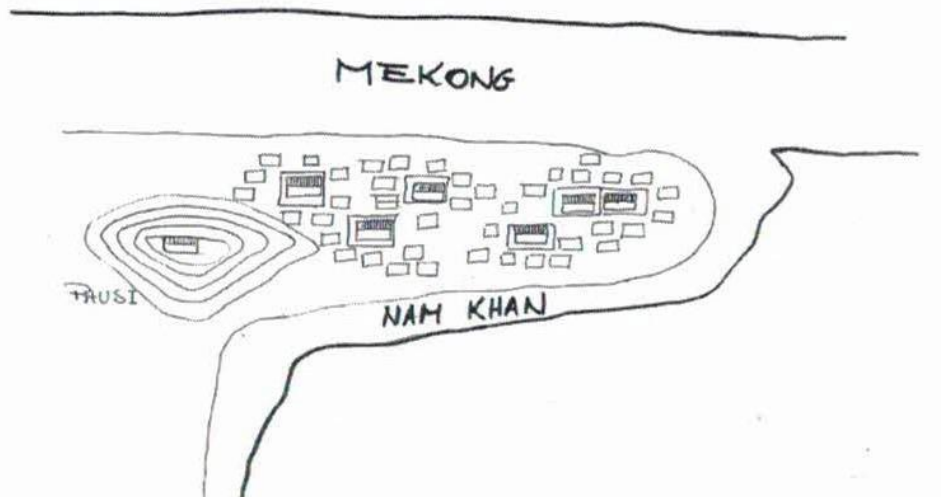
ระยะที่ 4: ในเมื่อปีค.ศ.1909 ได้มีการวางผังเมืองครั้งแรกโดยมีการตัดถนนสองสายเป็นแกนสำคัญ ถนนแรกคือ ถนนปาวี หรือถนนศรีสว่างวงศ์ (Sisavangvong Road) ผ่านกลางเมืองนับตั้งแต่หัวเมืองจนถึงท้ายเมือง และถนนสายที่สองคือ ถนนกิตติสาราช (Kitsarat Road) โดยถูกสร้างขึ้นที่หลังจากถนนริมน้ำโขงตัดผ่านถนนศรีสว่างวงศ์ออกสู่ทางเลขที่ 13 เหนือขึ้นสู่อุโมงค์และลงทางใต้สู่เวียงจันทร์ ถนนสองสายนี้เป็นตัวขับเคลื่อนทิศทางการขยายตัวของเมืองในอนาคต (ดูภาพที่ 16)

ระยะที่ 5: ในช่วงระหว่างปีค.ศ.1915-1925 ตัวเมืองมีการขยายตัวหนาแน่น และมีการพัฒนาสู่การเป็นสังคมเมืองมากขึ้น เกิดมีการกั้นขอบเขตเรือนแต่ละหลัง แต่อย่างไรก็ตามการกั้นรั้วไม่ได้ถูกตัดขาดกันกับสังคมภายนอก การกั้นรั้วในอดีตนอกจากจะแสดงถึงการเป็นเจ้าของเรือน หรือที่ดินเรือนแล้ว ยังกั้นเพื่อการเลี้ยงสัตว์ และการทำสวนครัวภายในรั้วเรือน โดยได้มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และวัดจะมีทางเข้าออกด้วยกันสองทางคือ ทางหลักออกสู่พื้นที่ว่าง หรือถนนสาธารณะ และทางรองลงสู่ทำน้ำซึ่งเหล่านี้เป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวหลวงพระบาง (ดูภาพที่ 17)

ระยะที่ 6: ภายหลังจากการปกครองของเจ้าอาณานิคมในช่วง ในปีค.ศ.1946 ภูมิทัศน์เมืองแบบดั้งเดิมก็หายไป โดยมีการนำเอารูปแบบและวิธีคิดแบบตะวันตกเข้ามาเช่น การวางผังเมืองแบบตาราง มีการสร้างสำนักงาน ที่อยู่อาศัยในรูปแบบตะวันตก หรือเรียกว่า รูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) เป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกที่ผสมผสานกับรูปทรงลาวดั้งเดิม (Lao Tradition Style) ทั้งในเรื่องเทคนิคการก่อสร้างอีกด้วย โดยกระจายอยู่ตามริมถนนสายต่างๆ ของเมือง ได้ปรากฏภูมิทัศน์รูปแบบใหม่ เกิดมีองค์ประกอบที่ทันสมัยเช่น อาคาร ถนนลาดยาง (Paved Road) กำแพงรั้ว ทางซอย (ทางฮ่อม) ทางเดินริมถนน บันไดที่ปูด้วยอิฐแดงขึ้นมาที่สวยงาม และโดดเด่น การที่ได้รับอิทธิพลแบบตะวันตกได้ทำให้รูปแบบอาคารในช่วงนี้เริ่มมีอาคารตึกแถวแบบอาคารพาณิชย์ (Commercial Building) วางตัวยาวตามถนนเพื่อการอยู่อาศัย และการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า ทั้งขายเครื่องย่อยต่างๆ แก่ชาวต่างชาติ พ่อค้าชาวขายนั้มาเยือน รวมทั้งคนในชุมชนด้วยกัน (ดูภาพที่ 18)

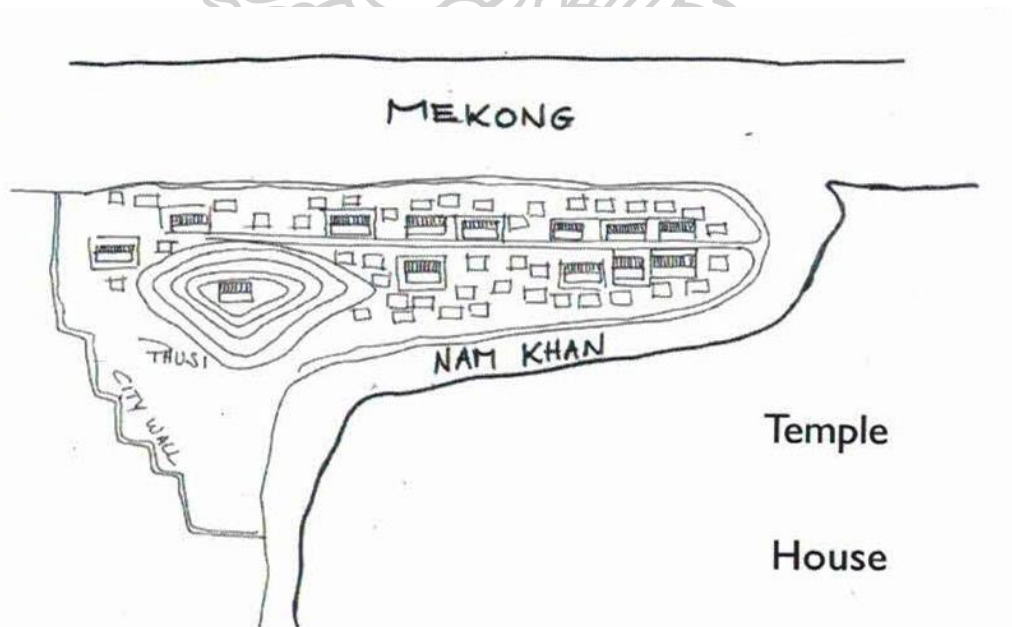
ระยะที่ 7: เมื่อตัวเมืองขยายตัวหนาแน่นมากขึ้นสังคมเมืองยิ่งเข้มข้นขึ้นมากเท่านั้น จำนวนอาคารตึกแถวก็ได้เพิ่มขึ้นในรูปแบบที่คล้ายๆ กัน แต่ไม่มีความซ้ำกัน อาคาร หรือเรือนดั้งเดิมของลาวที่ประกอบด้วยเรือนพื้นถิ่นได้กระจายทั่วเมืองอย่างไม่เป็นระเบียบอยู่รวมตัวกันตามพื้นที่ลุ่ม และพื้นที่บริเวณล้อมรอบพุทธศาสนสถานภายใต้ความคิด และความเชื่อ การแทรกตัวของอาคารอยู่ภายในผังสี่เหลี่ยมนั้นได้ถูกล้อมกรอบด้วยอาคารอาณานิคม โดยชุมชนเหล่านี้จะไม่ปรากฏด้านหน้า

บนแนวถนนเส้นหลักด้วยรูปแบบผังเมืองแบบตารางอาคารที่อยู่ใจกลางจะถูกบดบังด้วยอาคารอื่นที่อยู่บริเวณด้านหน้า จะมีเพียงทางเล็กๆ เท่านั้นที่สามารถเข้าหาอาคารนั้นได้ (ดูภาพที่ 19)

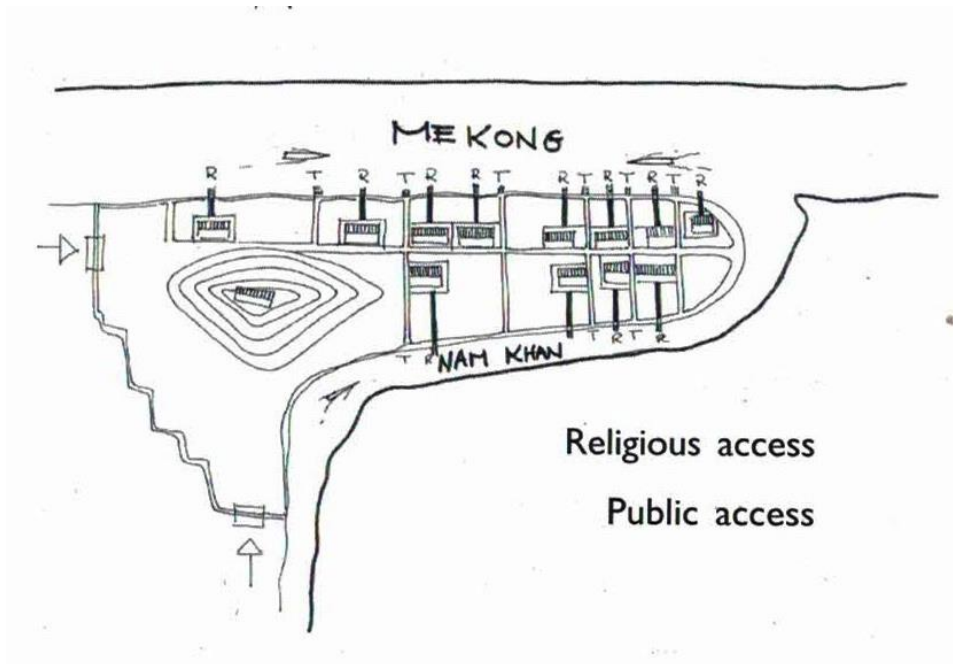
ภาพที่ 13: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 1

ที่มา: หนังสือ Luang Prabang: An Architectural journey, โดย Ateliers de la Peninsule: 2004, 38

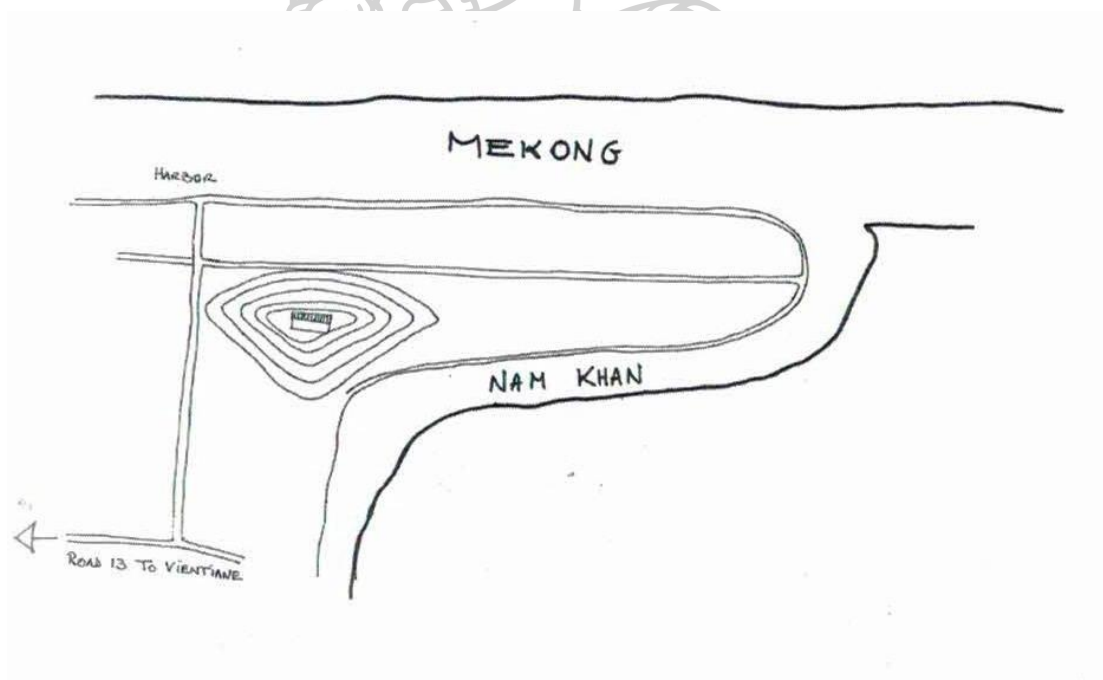

ภาพที่ 14: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 2

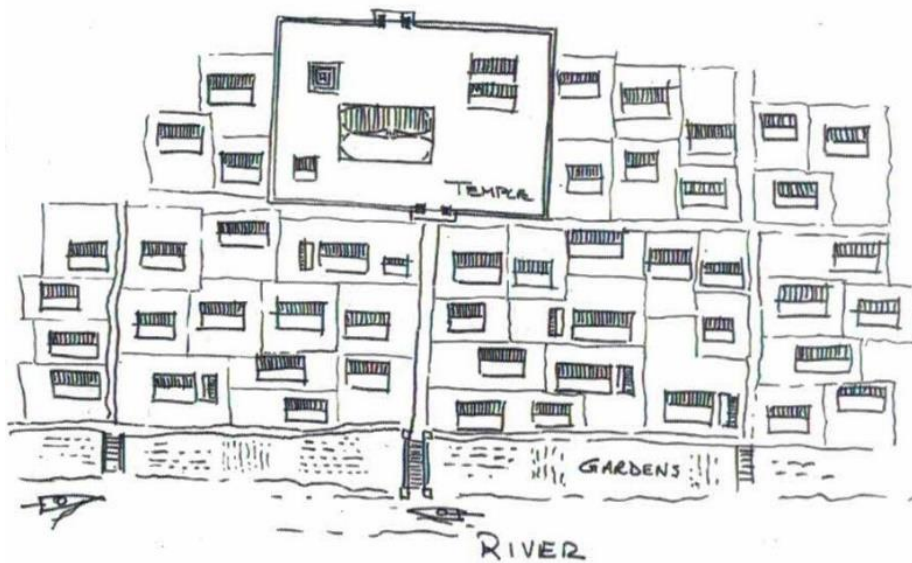
ที่มา: หนังสือ Luang Prabang: An Architectural journey, โดย Ateliers de la Peninsule: 2004, 38

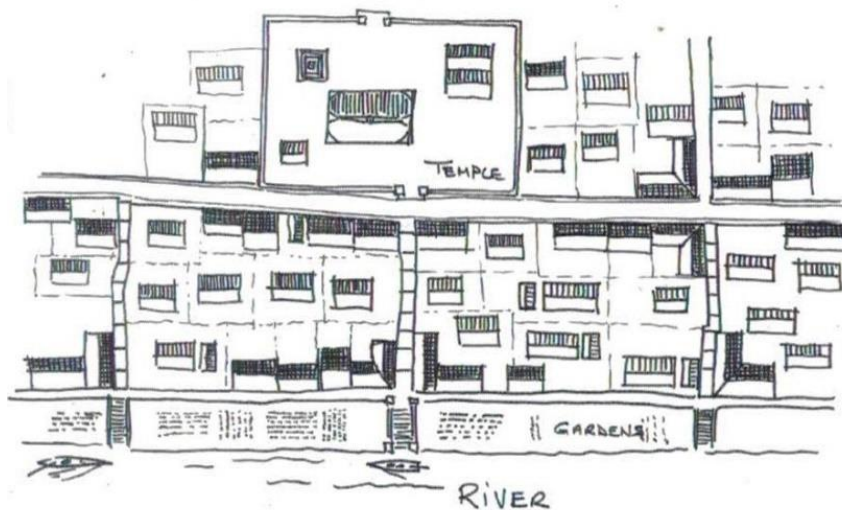
ภาพที่ 15: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 3
 ที่มา: หนังสือ Luang Prabang: An Architectural journey, โดย Ateliers de la Peninsule:
 2004, 38

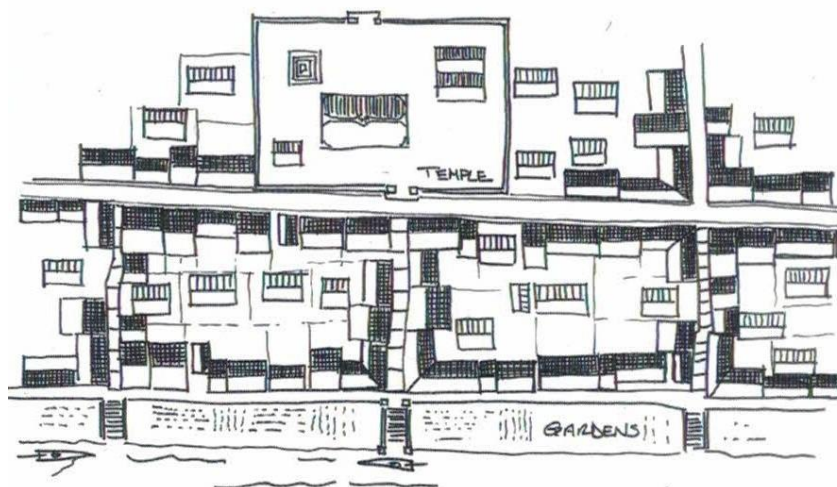
ภาพที่ 16: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 4
 ที่มา: หนังสือ Luang Prabang: An Architectural journey, โดย Ateliers de la Peninsule:
 2004, 39

ภาพที่ 17: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 5
 ที่มา: หนังสือ Luang Prabang: An Architectural journey, โดย Ateliers de la Peninsule:
 2004, 39

ภาพที่ 18: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 6
 ที่มา: หนังสือ Luang Prabang: An Architectural journey, โดย Ateliers de la Peninsule:
 2004, 39

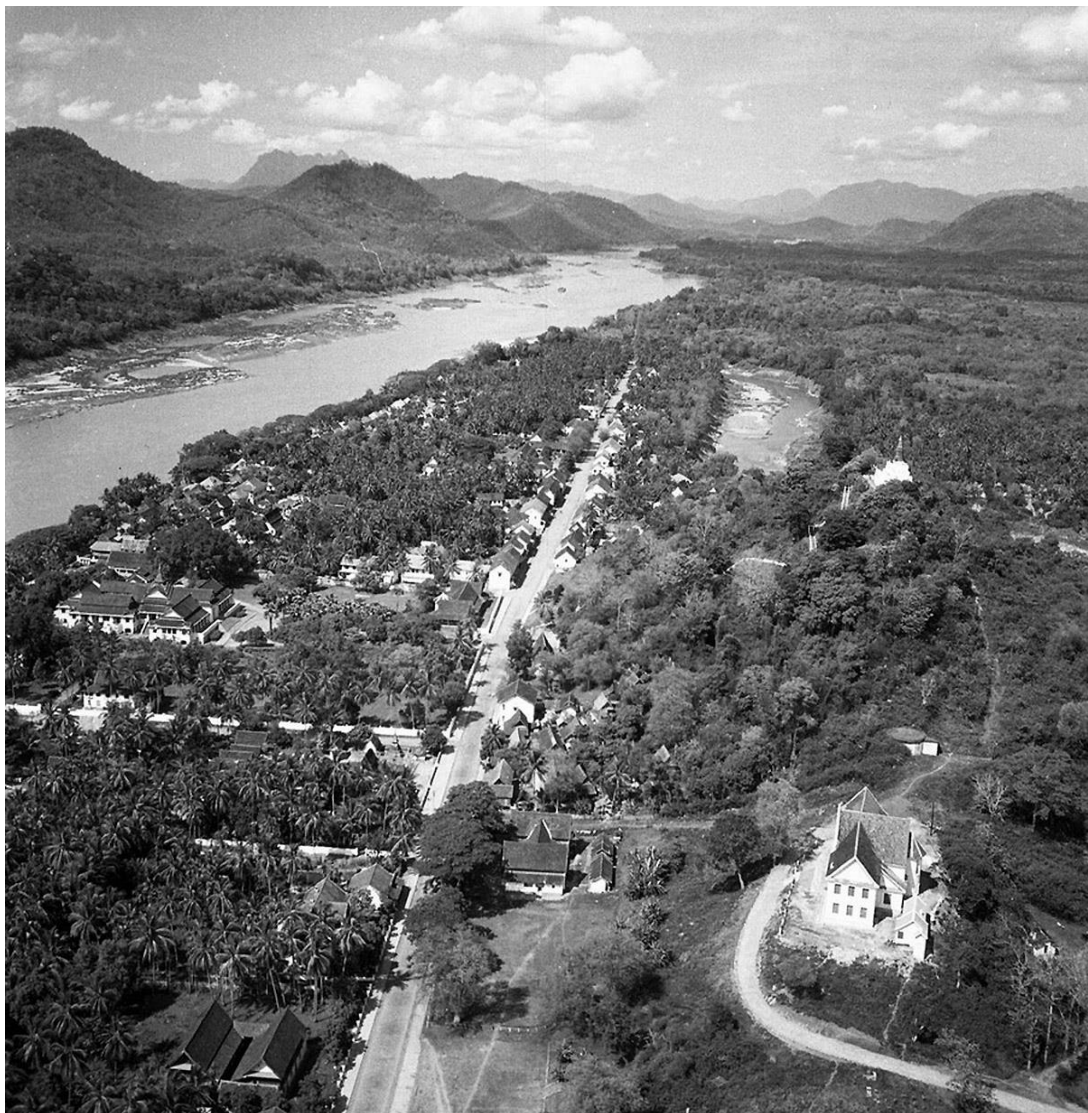

ภาพที่ 19: พัฒนาการผังเมืองหลวงพระบาง ระยะที่ 7

ที่มา: หนังสือ Luang Prabang: An Architectural journey, โดย Ateliers de la Peninsule: 2004, 39

จากภาพทั้งหมดนี้สามารถกล่าวสรุปได้ว่าตั้งแต่แรกเริ่มของการตั้งถิ่นฐานนั้นได้ตั้งอยู่บริเวณเขตหัวเมืองเป็นจุดแรก เมื่อชุมชนมีการขยายตัวมีจำนวนเรือน และประชากรในชุมชนมากขึ้นก็มีการขยายตัวไปตามทิศทางของเมืองโดยขยายไปตามแนวแม่น้ำโขง และแม่น้ำคาน จากข้อเสนอของโจเซฟ เคลมมอนด์-ชาร์ ปองติเอร์ และปีแอร์ เคลมมอนด์ ว่าในการการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะรูปแบบการตั้งชุมชนของชาวหลวงพระบางสมัยโบราณ มีความสัมพันธ์กับสายน้ำ มีการกำหนดการวางผังชุมชนสัมพันธ์กับภูมิประเทศ และทิศทางการไหลของน้ำโขง โดยเฉพาะการวางทิศทางของตัวเรือนนั้นยังมีความเชื่อของผู้อยู่อาศัย นอกจากนี้ ยังได้ปรากฏถนนตามจินตนาการและความเคยชินจากการใช้งาน การเข้ามาของอิทธิพลตะวันตกได้สร้างความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากได้แก่ การสร้างถนนตามรูปแบบตะวันตก การเกิดขึ้นใหม่ของอาคารสมัยใหม่จำนวนมาก สิ่งเหล่านี้ถูกวางแทรกลงพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม ปรากฏมีสังคมเมืองและกิจกรรมที่หลากหลายอันเป็นผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ ด้วยความโดดเด่น และเป็นที่ประจักษ์คุณค่าความสำคัญในภายหลังศาสนาสถานส่วนใหญ่จึงถูกอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดีโดยมีขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจน การสร้างถนนในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสนั้นยังคงรุกล้ำพื้นที่สำคัญต่างๆ มากมายโดยเฉพาะการสร้างถนนทับลงพื้นที่ทางศาสนาสถานทำให้สิ่งปลูกสร้างสำคัญสูญหายไปหลายแห่ง แต่อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับความเชื่อและการนับถือในพระพุทธศาสนานั้นยังถูกรักษาไว้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งถนนที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ จะตัดผ่านบริเวณด้านหน้าวัดเดิมที่เป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งมีความสำคัญในพื้นที่ พร้อมกับเชื่อมต่อพื้นที่ดังกล่าวกับอาคารทางราชการหรืออาคารที่มีความสำคัญในยุคอาณานิคมทำให้ชุมชนเดิมที่วางตัวอยู่ล้อมรอบวัดยังคงอยู่บริเวณเดิม

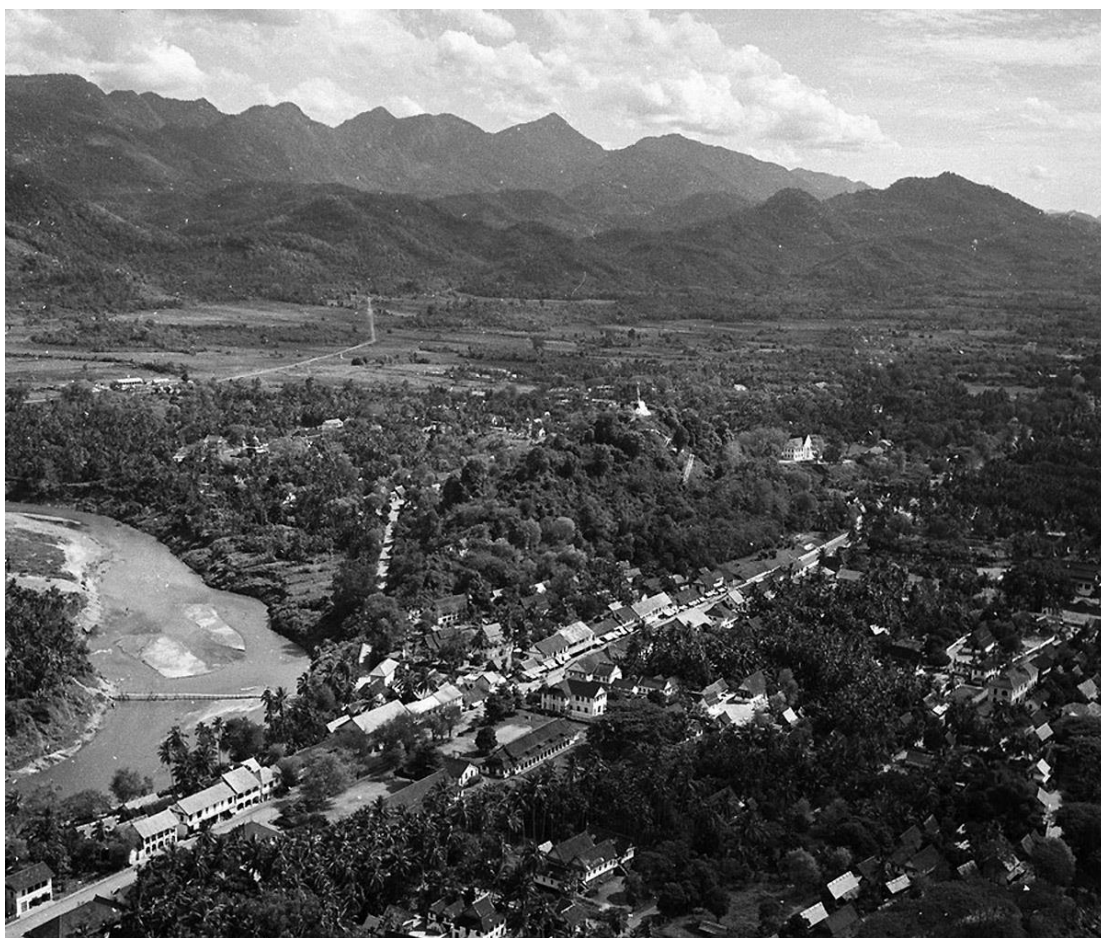
เพียงแค่อุบล้อมรอบโดยถนนตัดใหม่และชุมชนแบบอาณานิคมที่เพิ่มเติมเข้ามา ส่วนงานสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก จะปรากฏในส่วนของวัสดุการก่อสร้าง แต่รูปแบบงานสถาปัตยกรรมยังใกล้เคียงรูปแบบเดิมอยู่มาก รวมถึงอาคารอาณานิคมที่ดำเนินการก่อสร้างโดยชาวต่างชาติ ยังมีลักษณะการผสมผสานกับอาคารแบบดั้งเดิม ทั้งในเรื่องวัสดุพื้นถิ่น ทรงหลังคา และผังอาคาร

ภาพที่ 20: ภาพเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1950

ที่มา: <https://saigoneer.com/old-saigon/old-saigon-categories/9102-photos-a-glimpse-into-1950s-cambodia-and-laos>

ภาพที่ 20 แสดงถึงลักษณะของเมือง และความหนาแน่นของการอยู่อาศัยของชาวหลวงพระบาง ภายหลังจากการตัดถนนสี่เหลี่ยมวงรี และการเกิดมีอาคารรูปแบบตะวันตกวางตัวตามถนน (Colonial Style) ในขณะเดียวกันภาพนี้ยังแสดงลักษณะทางภูมิประบางส่วนของหลวงพระบางอีกด้วย ที่ได้กล่าวว่า นครหลวงพระบางนั้นได้ถูกล้อมรอบด้วยภูเขาเป็นกำแพงเมืองทางธรรมชาติ

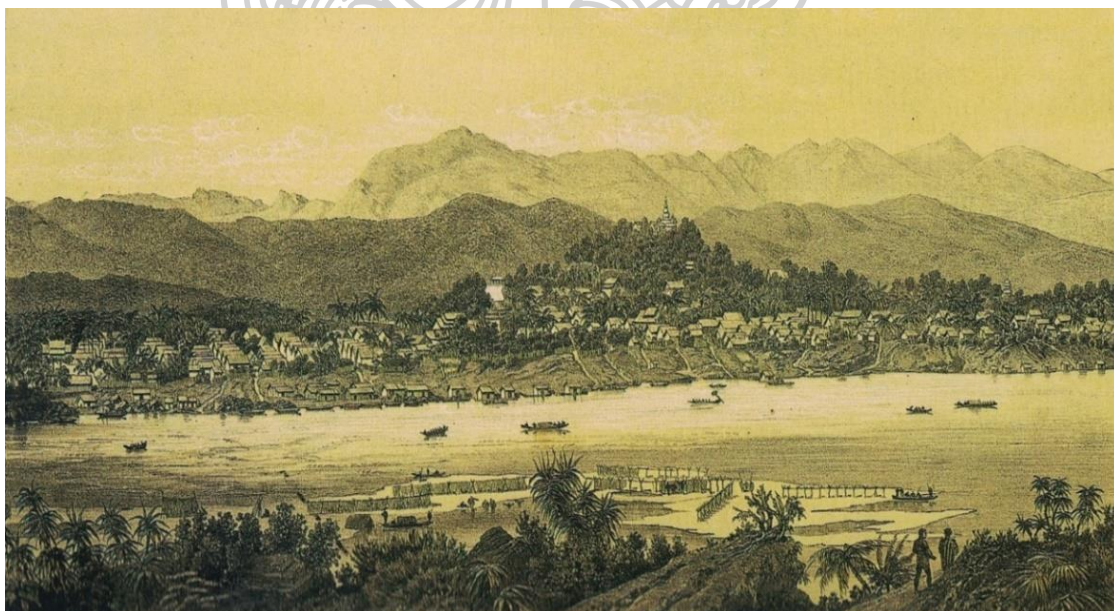
ภาพที่ 21: ภาพเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1950

ที่มา: <https://saigoneer.com/old-saigon/old-saigon-categories/9102-photos-a-glimpse-into-1950s-cambodia-and-laos>

ภาพที่ 21 แสดงถึงลักษณะการตั้งอยู่ของอาคารเรือนแถววางตัวอาคารไปตามถนนสี่เหลี่ยมวงรี ในขณะเดียวกันภาพนี้ยังแสดงลักษณะทางภูมิประบางส่วนของหลวงพระบางอีกด้วย ที่ได้กล่าวว่า นครหลวงพระบางนั้นได้ถูกล้อมรอบด้วยภูเขาเป็นกำแพงเมืองทางธรรมชาติ

จากข้อมูลภาพเขียนของ LOUIS DELAPORTE ชาวฝรั่งเศสได้เขียนบันทึกภาพตัวเมืองหลวงพระบาง เมื่อปีค.ศ.1867 ย้อนหลังเมื่อ 149 ปีที่แล้วจากอีกฝั่งของแม่น้ำโขงในวันนั้นได้เป็นหลักฐานสำคัญที่ชี้ให้เห็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของหลวงพระบางในอดีตที่โดดเด่นด้วยพระธาตุภูสีที่ตั้งอยู่ด้านบนจอมภูเขาใจกลางเมือง โดยมีชุมชนเช่น วัดวาอาราม พระราชวัง และบ้านเรือนของประชาชนอยู่รอบ ๆ จากภาพเขียนสามารถสังเกตเห็นรูปแบบและทิศทางของการวางอาคารประเภทต่างๆ ที่แทรกซ้อนกันอยู่กับต้นมะพร้าวและพรรณไม้อื่นๆ ในท้องถื่น มีภูเขาสูงชันวางอยู่ล้อมรอบเมือง การปลูกสร้างอาคารต่างๆ อันได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะกายภาพทางภูมิทัศน์ของหลวงพระบาง ด้วยความเชื่อและลักษณะของภูมิประเทศจึงเห็นได้ว่าการปลูกสร้างและการวางทิศทางของอาคาร สันหลังคาบ้านและวัดทุกหลังได้มีแบบแผนในการสร้างหลังคามีลักษณะที่ขนานไปกับแม่น้ำ (Louis Delaporte, 1867)

โดยภาพเขียนทิวทัศน์เมืองหลวงพระบางได้มองจากฝั่งแม่น้ำโขงซึ่งชาวหลวงพระบางมักจะเรียกว่าฝั่งเชียงแมน หรือเมืองจอมเพชรในบริเวณของวัดจอมเพชรนั่นเองมีตั้งสง่าอยู่อีกฟากฝั่งน้ำ ซึ่งภาพเขียนภาพนี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตในเมื่อก่อนเช่น การเดินเรือเพื่อค้าขาย หาปลาและใช้เป็นพาหนะในการเข้ามาฝั่งเชียงแมน ส่วนริมฝั่งน้ำก็มีการทำการเกษตรกรรมเช่นสวนผักต่างๆ เพื่อเป็นอาหารในครอบครัว หรือเอามาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ซึ่งมีตลาดเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนค้าขาย บางคนก็นำมาขายในตัวเมืองหลวงพระบาง หรือมานำเอาของสิ่งของค้าขายไปขายที่ฝั่งเมืองจอกเพชร (ดูภาพที่ 22)

ภาพที่ 22: ภาพเขียนเมืองหลวงพระบาง โดย Louis Delaporte ปี 1867

ที่มา: หนังสือ A Pictorial Journey on the Old Mekong Cambodia, Laos, Yunnan, 1866-1868, 182

ภาพที่ 23: ภาพเขียนภูมิทัศน์วัดใหม่ หลวงพระบาง โดย Louis Delaporte ปี 1867

ที่มา: หนังสือ A Pictorial Journey on the Old Mekong Cambodia, Laos, Yunnan, 1866-1868, 184

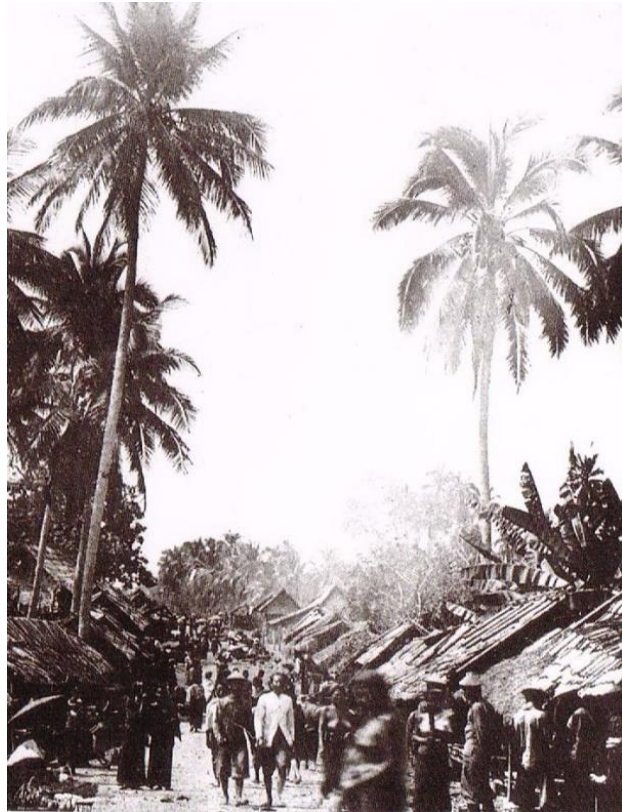
ภาพที่ 23 ภาพเขียนวัดใหม่สุวรรณภูมิรามในปีค.ศ.1867 นั้นเป็นภาพเก่าก่อนมีการตัดถนนของการวางผังเมืองของฝรั่งเศส ซึ่งแสดงให้เห็นความเป็นเมืองแต่ช้านานมาแล้วแสดงออกผ่านลักษณะพืชพันธุ์ และวิถีชีวิตของชาวหลวงพระบางในเมื่อก่อนในยุคความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมและเต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ในอดีต ในส่วนลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัดเองก็มีความโดดเด่นและสวยงามด้วยรูปทรงลาวหลวงพระบาง

ย่านการค้าหรือตลาดในหลวงพระบางในอดีต เป็นเขตหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของเมือง ชาวเมืองต้องอาศัยบทบาทด้านอาหารและผลิตผล ซึ่งจะซื้อขายกันบริเวณตลาด ตลาดสมัยนี้ยังเป็นศูนย์กลางการค้าระยะไกลอีกด้วย ตลาดเป็นแหล่งรวมกลุ่มช่างฝีมือชำนาญเฉพาะอย่างและเป็นที่อยู่ของพ่อค้าอีกมากมายที่แตกต่างกันทั้งเชื้อชาติ และชนเผ่า ตลาดเป็นเสมือนพื้นที่สาธารณะที่มีการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายที่สามารถเข้าถึงพื้นที่นั้นได้โดยมีกิจกรรม วัตถุประสงค์ต่างๆ การใช้พื้นที่ที่มีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมที่สะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนนั้นๆ

งานเปิดตลาดหลวงพระบางเมื่อปี ค.ศ.1867 แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย รูปร่างหน้าตา ในการมาค้าขายคนต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรมนั้นรวมมี พ่อค้าชาวลาว ชาวญัตถอย ชาวจีน พม่าและชาวเวียดนาม บ้างก็มาเพื่อค้าขายบ้างก็มาอาศัยอยู่ ตลาดนี้มีความยาวถึง 2 กิโลเมตร ในเมื่อก่อนถือได้ว่าเป็นตลาดที่ใหญ่และหลวงพระบางเองก็เป็นศูนย์รวม การแลกเปลี่ยนซื้อขายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันได้แสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของหลวงพระบางในอดีต เมื่อกาลเวลาผ่านไปเศรษฐกิจสังคม และการปกครองมีการเปลี่ยนแปลง พ่อค้าชาวต่างชาติก็ ทะยอยกลับคืนสู่ถิ่นฐานเดิมของตน บางจำนวนก็ยังอาศัยอยู่หลวงพระบางต่อไป ซึ่งยังปรากฏให้เห็นในว่ายังมีคนเชื้อชาติ จีนและเวียดนามที่แต่งงานและอาศัยอยู่ในหลวงพระบางรวมทั้ง ประเพณีความเชื่อก็ยังคงหลงเหลือให้เห็นมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 24: ภาพเขียนภูมิทัศน์งานเปิดตลาดหลวงพระบาง โดย Louis Delaporte ปี 1867
ที่มา: หนังสือ A Pictorial Journey on the Old Mekong Cambodia, Laos, Yunnan, 1866-1868, 183

ภาพที่ 25: ภาพถ่ายตลาดเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1888

ที่มา: หนังสือมรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 122

ภาพที่ 26: ภาพถ่ายตลาดเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1953

ที่มา: หนังสือมรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 136

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมในเมืองหลวงพระบาง

หลวงพระบางเป็นเมืองที่มีมรดกทางสถาปัตยกรรมพิเศษเฉพาะที่สะท้อนการผสมผสานกันได้อย่างลงตัวของสถาปัตยกรรมเมืองของลาวดั้งเดิมกับสถาปัตยกรรมยุโรปในยุค (colonial era) ในศตวรรษที่18-20 รูปแบบและวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารต่างๆ บ้านแบบลาวดั้งเดิมที่ยังคงมีอยู่นั้นส่วนมากเป็นบ้านไม้ มีเพียงวัดเท่านั้นที่เป็นหิน และปูนซึ่งประดับประดาอย่างสวยงามด้วยรูปปั้น ภาพ แกะสลัก ภาพวาด การปิดทอง และเครื่องเรือนต่างๆ และวัสดุที่นำเข้ามาในลาวในช่วงอาณานิคม ซึ่งสิ่งปลูกสร้างแบบอาณานิคมที่เป็นอิฐและมักมีระเบียง และใช้ไม้เป็นลวดลายตกแต่งนั้น มีให้เห็นตามถนนสายหลัก และริมแม่น้ำโขง โบราณสถานในเมืองหลวงพระบางที่ประกอบไปด้วยสิ่งปลูกสร้างหลักๆ อย่างเช่น ศาสนสถาน อาคารสาธารณะ และบ้านเรือนแบบเก่าที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมเฉพาะแบบอันเกิดจากการผสมผสานกันได้อย่างลงตัวระหว่างศิลปะการก่อสร้างแบบลาวดั้งเดิมกับแบบตะวันตก ภูมิทัศน์ของเมืองหลวงพระบางที่ได้รับการรักษาไว้อย่างดียิ่ง อีกทั้งประชาชนลาวในหลวงพระบางยังคงมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติและปฏิบัติรักษาจารีตประเพณีดั้งเดิมของตนไว้ได้เป็นอย่างดี อาทิ การทำบุญ ตักบาตร ประเพณีสงกรานต์ อีกทั้งยังมีไมตรีต่อผู้มาเยือนเป็นประจำ

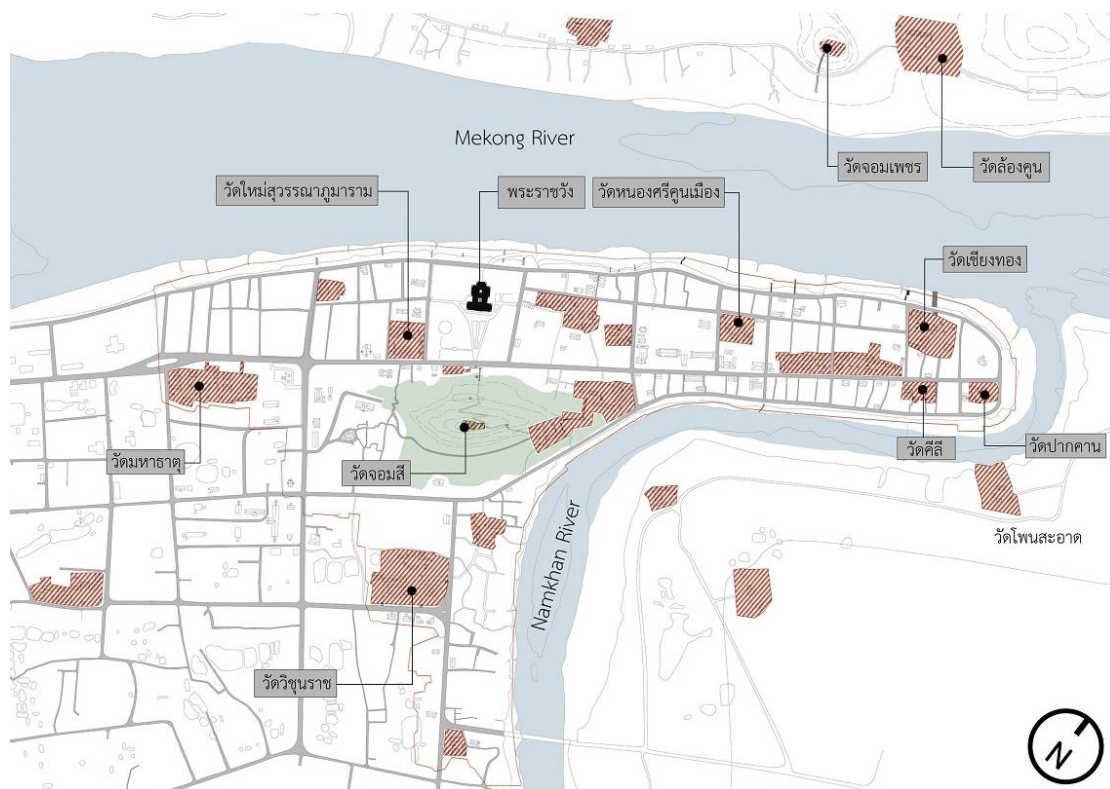
อาคารทางศาสนสถาน

ความสำคัญของหลวงพระบาง ในฐานะมรดกอันล้ำค่าของประเทศนั้นได้ปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดโดยอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีตำนานเรื่องเล่ากล่าวขานถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และสำคัญทางศาสนา ตามตำนานการเกิดชนชาติ การเกิดเมือง ในการปกครองเขตเมืองในเมื่อก่อนผู้ปกครองของทุกสมัยต่างก็ให้ความสำคัญต่อการสร้างถาวรวัตถุเป็นวัฒนธรรมหลวงเพื่อเป็นอนุสรณ์ก่อให้เกิดการปลูกจิตสำนึก และการรับรู้ของวัฒนธรรมที่สร้างโดยผู้ปกครองเมืองในเวลาต่อมาแสดงออกผ่านความศักดิ์สิทธิ์ของสถาปัตยกรรม และปูชนียสถานทางศาสนาอันเป็นเครื่องมือสำคัญ ก่อให้เกิดมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญต่างๆ มากมายอันถือเป็นหลักฐานยืนยันถึงรากฐานความเชื่อต่อการนำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาในสังคมแล้วมีการสร้างสัญลักษณ์ และภาพแทนเพื่อเป็นความหมายแก่ทางสังคมได้รับรู้ และเข้าใจเช่น พระธาตุ รอยพระบาท และวัดต่างๆ โดยผู้ที่ปกครองได้ใช้ในการสร้างความชอบธรรมสำหรับสถานภาพที่สูงกว่าการใช้ศาสนาเพื่ออธิบายสถานะของคนต่างๆ ในสังคมลักษณะนี้พบเห็นอดีต และเกิดมีประเพณีงานบุญ และพิธีกรรมต่างๆ ที่จะต้องจัดขึ้นในทุกๆ ปีเพื่อตอกย้ำความสำคัญ และปฏิบัติอย่างเป็นประเพณีของพื้นที่ต่างๆ และได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

วัด ในพุทธศาสนานั้นเป็นสถานที่สำคัญ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นศูนย์รวมของชาวหลวงพระบางนับตั้งแต่การนำมาซึ่งพุทธศาสนาด้วยสมเด็จพระเจ้าฟ้างุ้มเข้ามาอาณาจักรล้านช้าง การสร้างวัดได้บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ ความเป็นเชื้อชาติและความเป็นมาของ

ชาวหลวงพระบาง ด้วยการยึดมั่นในความเชื่อและเคารพในหลักทางพุทธศาสนาจึงทำให้มีการปกป้องรักษาศาสนาสถานมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ในอดีตเมื่อศตวรรษที่ 18 ในหลวงพระบางมีวัดถึง 65 แห่ง จนมีนามว่า “นครแห่ง 65 วิหาร” หรือ “อัญมณีแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในปัจจุบันเหลือเพียง 29 วัด ในนั้นมีจำนวน 3 วัดที่ยังคงรักษารูปแบบโครงสร้าง และลวดลายแบบดั้งเดิมเอาไว้ เช่น วัดเชียงทอง วัดปากคาน และวัดคิสิ ซึ่งมีหลายมูลเหตุที่ทำให้สูญหายของศาสนาสถานในหลวงพระบางเช่น สภาพภูมิอากาศและพายุฝนที่ทำลายโครงสร้างเหล่านี้ อีกสาเหตุหนึ่งคือถูกอัคคีไฟเผาตัวเมืองหลายครั้งโดยเฉพาะในปี 1774 การก่อสร้าง และการบูรณะฟื้นฟูตัวเมืองคืบในช่วงสมัยเป็นหัวเมืองขึ้นของเจ้าอาณานิคมได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และทำลายวัดวาอารามเป็นจำนวนมาก

จากการศึกษาฐานข้อมูลเอกสารเห็นว่าวัดสกลิขารามมีอายุการก่อสร้างมากกว่าวัดอื่นๆ ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2028(1485) ถูกสร้างขึ้นก่อนจะมีวัดเชียงทอง วัดแสนสุขาราม วัดปากคาน วัดสิบุญเฮือง ต่างๆ ตามมา โดยอิงตามวัดที่ยังคงเหลืออยู่ในปัจจุบัน และอันดับที่สองคือวัดวิษณุราช โดยบริเวณเขตปากภูนั้นก็มีวัดอาไฟ วัดหมื่นนา ตั้งอยู่ใกล้กัน และส่วนที่สามคือวัดมหาธาตุที่ตั้งอยู่เขตท้ายเมือง โดยมีวัตถุประสงค์สร้างเพื่อการเคารพบูชา และพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ ซึ่งถ้าดูในภาพรวมแล้วเห็นว่าวัดทั้งหมดนี้ตั้งอยู่ตำแหน่งที่ต่างกันโดยวัดสกลิขารามตั้งอยู่ในเขตหัวเมืองซึ่งได้มีการสันนิษฐานว่าบริเวณนี้คือเขตชุมชนเดิมตั้งแต่แรกเริ่มสร้างเมือง ส่วนวัดวิษณุราชนั้นตั้งอยู่ในเขตปากภู และวัดมหาธาตุตั้งอยู่เขตท้ายเมืองนั้นหมายความว่าเมืองได้มีการขยายตัวออกไปตามวัด หรือการใช้พื้นที่บริเวณนั้นๆ ส่วนเขตท้องเมืองตามที่ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ ได้กล่าวแบ่งไว้นั้นก็มีวัดหนองศรีคุณเมืองที่ถูกสร้างขึ้นใน ปีพ.ศ.2272 และเกิดมีวัดใหม่สุวรรณภูมาราม วัดจุมค้องสุรินทราราม วัดเชียงม่วน-วชิรมังคลารามตามมา ซึ่งในบริเวณนี้สันนิษฐานว่าเป็นเขตการปกครอง และการค้าขายจนนำมาซึ่งความเจริญของเขตท้องเมือง วัดในหลวงพระบางนั้นถึงแม้จะถูกสร้างเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจมวลมนุษย์ เคารพในพุทธศาสนาแล้วยังมีบางวัดอุปประสงค์ในการสร้างที่แตกต่างกันเช่น สร้างด้วยความศรัทธาในพุทธศาสนา สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์สถาน สร้างเพื่อการประดิษฐานของพระพุทธรูปองค์สำคัญ สร้างเพื่อเป็นพื้นที่ปฏิบัติ และเผยแพร่ธรรมต่างๆ

ภาพที่ 27: แผนผังแสดงตำแหน่งวัดในขอบเขตมรดกโลกหลวงพระบาง

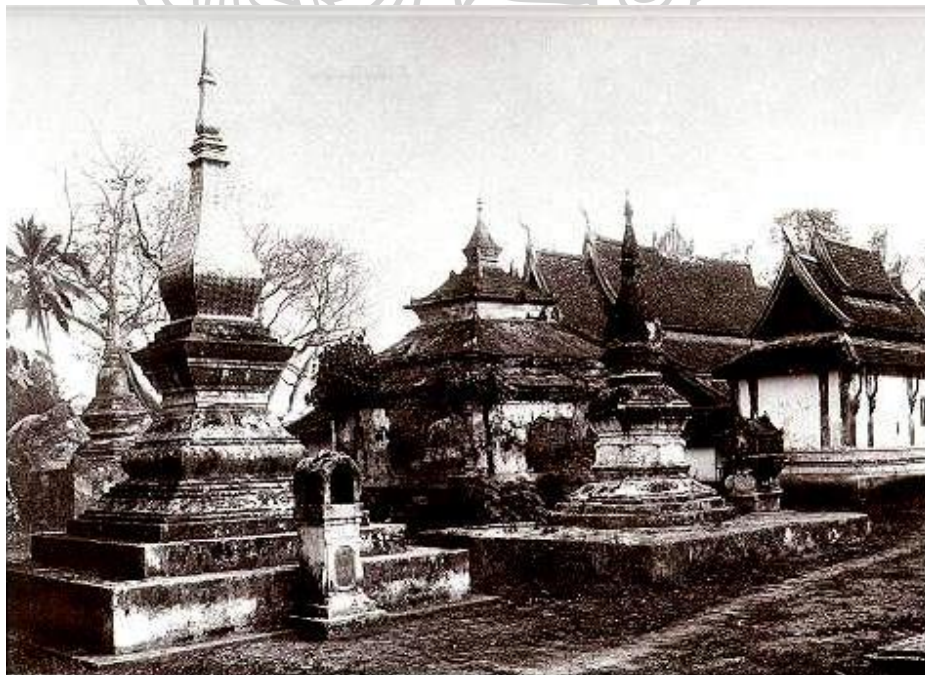
วัดเชียงทอง เป็นวัดที่ตั้งอยู่จุดพิกัดระหว่างน้ำโขงและน้ำคานเป็นวัดที่เก่าแก่วัดหนึ่งในบรรดาวัดวาอารามในหลวงพระบาง ประวัติของวัดเชียงทองได้มีความสัมพันธ์กับพงศาวดารของการก่อสร้างตัวเมืองแรกแห่งนี้ วัดเชียงทองสร้างขึ้นในปีค.ศ.1560 หรือในระหว่างพ.ศ.2102-2103 โดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์ผู้ปกครองอาณาจักรล้านช้างและล้านนา สร้างขึ้นก่อนที่พระองค์จะย้ายเมืองหลวงมายังนครหลวงเวียงจันทน์ วัดเชียงทองได้ถูกบูรณะซ่อมแปลงด้วยกัน 2 ครั้งในปีค.ศ. 1928 และช่วงระหว่างปีค.ศ.1952-1960 ในสมัยพระเจ้าศรีสว่างวงศ์ วัดถือเป็นประตูเมืองทางด้านทิศเหนือ และก็ยังเป็นท่าเทียบเรือด้านเหนือของเมืองอีกด้วย สำหรับการเสด็จประพาสทางชลมารคของกษัตริย์หลวงพระบาง วัดเชียงทองจึงได้รับการอุปถัมภ์มาโดยตลอดโดยเฉพาะ ในสมัยเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์และเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนา กษัตริย์สองพระองค์สุดท้ายของลาวด้วยสิ่งที่ไม่โดดเด่นและสะดุดตาเมื่อเข้ามาในเขตพุทธาวาส ก็คือลวดลายประดับตามฝาผนังสิม (วิหาร) สิมวัดเชียงทองนับเป็นสิมล้านช้างที่สมบูรณ์ที่สุด และมีความงามเป็นเอกลักษณ์ บนสันหลังคาของหลังคามีเครื่องยอดที่ชาวลาวเรียกว่า “ช่อฟ้า” ลวดลายประณีตสีทองอร่ามตาโดดเด่นอยู่กลางสันหลัง รูปทรงของสิมที่อ่อนช้อยโค้งงามนี้นั้น มีหลังคาซ้อน 3 ชั้นลดหลั่นคลุมต่ำ ถือเป็นแบบฉบับของสิมแบบล้านช้าง (คณะกรรมการแห่งชาติลาว, 2002)

ภาพที่ 28: วัดเชียงทอง เมื่อปีค.ศ.1919

ที่มา: จากหนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 29

ภาพที่ 28 ในช่วงสมัยที่วัดเชียงทองได้เคยเป็นทั้งประตูเมือง และเป็นท่าเรือ ทางด้านเหนือหรือหัวเมือง ละเป็นสถานที่ การเสด็จประพาสของพระมหากษัตริย์

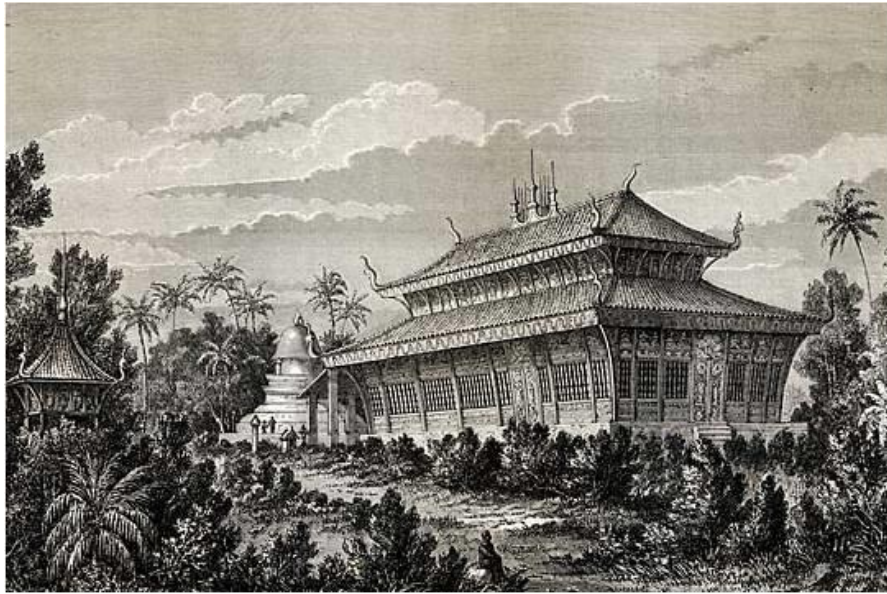
ภาพที่ 29: เจดีย์ และหอไหว้วางด้านหลังของวัดเชียงทองปีค.ศ.1920

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 31

วัดวิชุนราช เป็นหนึ่งในบรรดาวัดที่งามสง่างามที่สุดของเมืองหลวงพระบางในอดีตราชอาณาจักรล้านช้าง สร้างขึ้นระหว่างปี 1512-1515 ในรัชกาลของพระเจ้าวิชุนราช แต่เดิมวิหารสร้างด้วยไม้แกะสลักทั้งหมดแต่หลังปัจจุบันนี้ได้ปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ด้วยอิฐแถมทั้งหมดโดยทำตามรูปร่าง และการจัดวางตามวิหารเดิมทั้งหมดโดยเฉพาะคือการจัดวางบรรดาช่องเปิดหน้าต่าง ด้านในของวิหารเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดองค์หนึ่งของหลวงพระบางทำด้วยอิฐ ลงรัก (ทาน้ำเกลือ) และปิดทอง (พอกด้วยทองคำ) อาคารเป็นรูปแบบสิบสองปันนา หลังคาลาดคลุมทั้งสี่ด้าน จุดเด่นอยู่ที่คอสองจะยกระดัดสูงขึ้นไปสวนบนหลังคาประดับด้วยโหง่ รูปพญานาคสามเศียร และตรงกลางสันหลังคามือข้อฟ้าเป็นรูปปราสาทยอดฉัตรเล็กกลดหลั่นหลายชั้นประดับอยู่ บริเวณหน้าต่างประดับด้วยลูกมะหวดขนาดใหญ่ บานประตูด้านหน้าทั้งสามช่องแกะสลักลงปิดทองรูปพระศิวะ พระวิษณุ พระพรหม พระอินทร์ อย่างสวยงามตามแบบศิลปะเขียงขวาง นอกจากนี้แล้วภายในพระอุโบสถนั้นก็ยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระประธานขนาดใหญ่ที่สุดในหลวงพระบางและโบราณวัตถุ ที่เก็บรวบรวมมาจากวัดที่สร้างต่างๆ ภายในหลวงพระบาง วัดวิชุนราชนี้ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระบางซึ่งอาราธนามาจากเมืองเวียงคำ ภายในวัดวิชุนราชมีปทุมเจดีย์หรือพระธาตุดอกบัวใหญ่ ซึ่งพระนางพันดินเขียงพระอัครมเหสีของพระเจ้าวิชุนราชโปรดฯ ให้สร้างขึ้นในพ.ศ.2057 (ปีค.ศ.1514) ด้วยรูปทรงของเจดีย์ที่มีลักษณะคล้ายแฉกไม้ผ่าครึ่ง ทั้งยังเป็นที่มาอันได้ทำให้ชาวเมืองหลวงพระบางเรียกว่า “พระธาตุหมากโม” ยอดพระธาตุมีลักษณะคล้ายรัศมีแบบเปลวไฟของพระพุทธรูปแบบลังกาหรือสุโขทัย บริเวณมูฐานชั้นกลางและชั้นบนมีเจดีย์ทิศทรงบัวตูมทั้งสี่มุม พระธาตุหมากโมนีมีสีดำแก่ๆ ในช่วงระหว่างเมื่อปีค.ศ.1942-1975 วัดวิชุนได้กลายมาเป็นหอพิพิธภัณฑสถานของพุทธศิลปะ ยังเคยเป็นสถานที่รวบรวมบรรดาศิลาจารึกที่ดงามชุดต่างๆ บรรดาพระพุทธรูปและสิ่งของเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมแบบศิลปะขอมในศตวรรษที่ 11 และ ศตวรรษที่ 12

ภายในบริเวณวัดวิชุนนี้ได้ถูกอ้อมด้วยกำแพงทั้งสี่ด้านมีประตูโขงสี่ตำแหน่งด้วยกัน ในรูปทรงหอปราสาทแบบสามสันประดับยอดด้วยรูปชั้นธดอกบัว อยู่ด้านหน้าของวิหารมีปูชนียสถานรูปจัตุรัสลูกหนึ่งซึ่งส่วนบนเป็นรูปทรงกลมตัดครึ่งที่ชื่อว่าพระธาตุปทุมหรือธาดอกบัวใหญ่ แต่มักจะรู้จักกันดีในชื่อว่า “พระธาตุหมากโม” ธาดูนี้สร้างขึ้นระหว่างปีค.ศ.1514-1515 ซึ่งลูกทรงตัดครึ่งนี้เป็นลักษณะพิเศษอันหนึ่งอันเดียว ที่ไม่พบเห็นในที่ใดของประเทศลาว ที่มีรูปทรงที่แตกต่างและประดับยอดด้วยลูกพระรัศมีแบบเปลวไฟของพระพุทธรูปลาวซุ่มประตูวัดวิชุน ที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือติดกับวัดอาราม เมื่อปีค.ศ.1930 ก่อนถูกทำลายบางส่วนในเวลาเมืองหลวงพระบางถูกจุดเผาในปีค.ศ.1887 และก่อนการบูรณะ ซ่อมแปลงโดยพระเจ้าจักรินทร์ในปีค.ศ.1898 วัดวิชุนได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในช่วงรัชสมัยของเจ้ามหาชีวิตจักรินทร์ จำนวน 2 ครั้ง ผู้ซึ่งเป็นพระราชบิดาของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ ในปีค.ศ.1914 ในรัชสมัยของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์มีการปฏิสังขรณ์อีกครั้ง

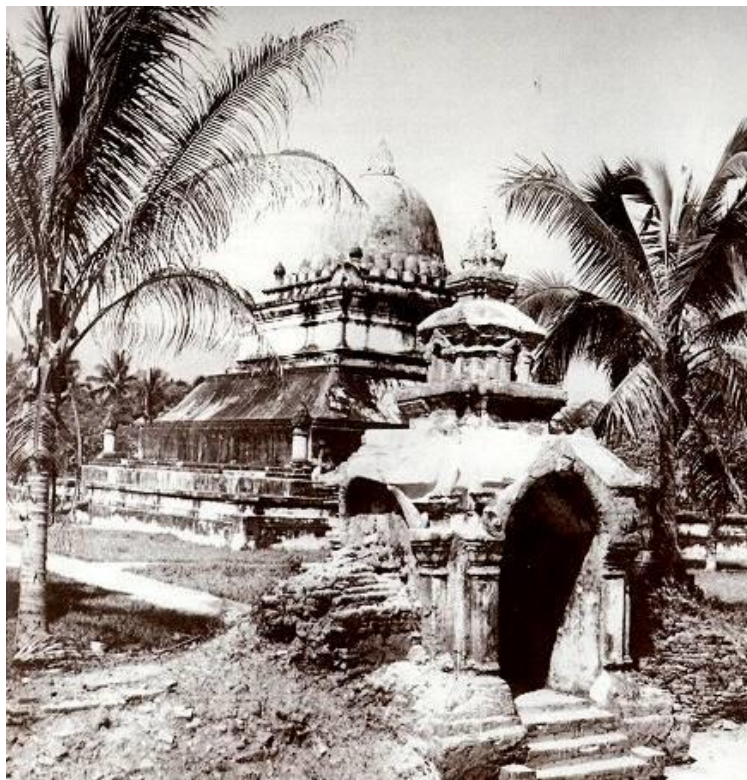
ซึ่งการบูรณะในครั้งนี้ได้พบโบราณวัตถุมากมาย เช่น เจดีย์ทองคำ พระพุทธรูปหล่อสำริด พระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปเงิน โดยเฉพาะพระพุทธรูปที่แกะสลักจากแก้วซึ่งมีความคล้ายคลึงกับพระแก้วมรกต โบราณวัตถุเหล่านี้ได้นำถวายเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ และเก็บรักษาไว้ในพระราชวังหลวงพระบางในปัจจุบัน (วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์, 2548)

ภาพที่ 30: ภาพเขียนภูมิทัศน์วัดวิซุน ภาพเขียนโดย Louis Delaporte ปี 1867
ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 57

ภาพที่ 31: ซุ้มประตูวัดวิซุน ที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือติดกับวัดอาราม เมื่อปี 1930
ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 58

ภาพที่ 32: ชุมประตู่วัดวิชน ที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ติดกับพระราชอุทยานเมื่อปี 1932
ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 59

วัดใหม่สุวรรณภูมาราม วัดใหม่ เป็นหนึ่งในบรรดาวัดที่มีความเก่าแก่และสวยงามที่สุดในหลวงพระบาง วัดใหม่ได้ถูกสร้างขึ้นเมื่อปีค.ศ.1796 โดยพระเจ้าอนุรุต ส่วนชื่อวัดใหม่นั้นอาจจะเป็นชื่อที่ถูกตั้งขึ้นใหม่หลังมีการบูรณะซ่อมแซมใหม่เมื่อปีค.ศ.1821 โดยพระเจ้ามังหาตุลาต พระราชโอรสของพระเจ้าอนุรุต พระองค์ยังได้สร้างระเบียงสองห้องที่มีเสาอยู่ทางด้านหน้า และด้านหลังของวิหาร ในปี ค.ศ.1891 ในราชการของพระเจ้าอู่คำ พระราชโอรสของพระเจ้าสักกะริน ได้ทรงสร้างระเบียงด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก สิ่งที่น่าสนใจของวัดใหม่คือความโดดเด่นของหลังคาซ้อนชั้น และการประดับตกแต่งแบบลาวดั้งเดิม ในปีค.ศ.1943 และ ปีค.ศ.1962 ได้มีการบูรณะวัดใหม่อีกครั้ง ส่วนใหญ่เป็นการประดับแก้ด้วยรูปปูนดำทำจากซีเมนต์ ทาด้วยน้ำเกลี้ยงหนึ่งเปลือกจากนั้นพอกด้วยคำทองเปลว เป็นเรื่องเล่านิทานพระเวสสันดร รวมทั้งแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวหลวงพระบาง วัดใหม่ได้รับการบูรณะซ่อมแซมหลายครั้งแต่ก็ไม่ได้แตกต่างไปจากรูปเดิมมาก แต่ในปัจจุบันองค์ประกอบของวัดบางส่วนได้หายไปเช่น หอไตร ที่ตั้งอยู่แนวรั้ววัดหรือริมถนนได้ถูกย้ายไปไว้ทางด้านหลังของวัด อาจเป็นเพราะอยู่ใกล้กับถนนเกินไป ต่อมาก็ได้หายไปด้วยเหตุผลพังทลายตามกาลเวลาและดินฟ้าอากาศ (วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์, 2548)

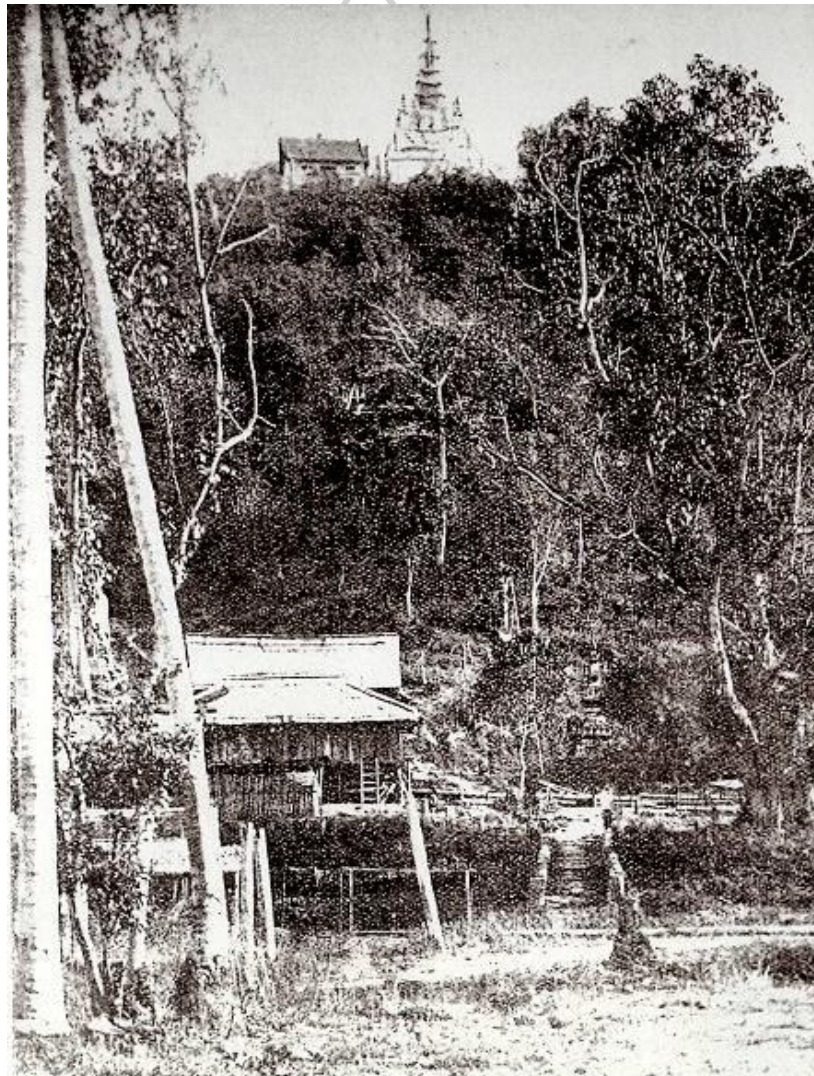

ภาพที่ 33: ภาพถ่ายภูมิทัศน์วัดใหม่ก่อนการบูรณะปีค.ศ.1894
ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 47

ภาพที่ 34: ภาพถ่ายภูมิทัศน์วัดใหม่หลังการบูรณะปีค.ศ.1920
ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 48

พระธาตุภูสี สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอนุรุจ ประมาณพุทธศักราช 2347 (ปีค.ศ.1804) พระธาตุนี้ตั้งอยู่บนยอดสูงสุดของภูสี บนความสูง 150 เมตร พระธาตุนี้มองเห็นได้แต่ไกลแทบจะทุกมุมเมืองของหลวงพระบาง ตัวพระธาตุเป็นทรงดอกบัวสี่เหลี่ยมทาสีทอง ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมยอดประดับด้วยฉัตรทองสำริดเจ็ดชั้น สูงประมาณ 21 เมตร ส่วนด้านทิศตะวันตกจะมองเห็น แม่น้ำโขง ช่วงที่คดเคี้ยวเข้าหากันในกสิบเขาและจากยอดภูสียังมองเห็นพระราชวังเดิมที่ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง พระธาตุจอมสี ไม่ได้เป็นสิ่งก่อสร้างแห่งเดียวบนยอดภูสียังมีสิ่งก่อสร้างทางพระพุทธศาสนาอีกหลายแห่งเช่น วัดถ้ำภูสี วัดป่าแค วัดศรีพุทธบาท วัดป่ารวกอีกด้วย (วรรัฐ ลาซโรจน์ & เบญจวรรณ กองสาสนะ, 2005)

ภาพที่ 35: ภาพถ่ายวัดภูสีปีค.ศ.1920

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 77

ภาพที่ 36: ภาพถ่ายวัดภูสีปีค.ศ.1920

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 76

วัดมหาธาตุ หรือ วัดธาตุ ถูกสร้างขึ้นในปีค.ศ.1548 ในราชการของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช โดยวิหารหลังเก่าของวัดถูกลมพายพัดจนพัง ในปีค.ศ.1900 และได้สร้างขึ้นใหม่ในระหว่างปีค.ศ. 1907-1910 โดยพระเจ้ามหาอุปราชบุญคง วิหารหลังเก่าเป็นอาคารที่มีระเบียงล้อมรอบๆ มีหลังคาแบบสองชั้นประดับด้วยแขนงรูปนาคหัวเดียว วัดนี้ได้รับการซ่อมแปลงคืนหมดทั้งหลังนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1963 เป็นต้นมา วิหารของวัดในสภาพปัจจุบันนี้เป็นวัดที่มีหลังคาแบบเดียว ด้านหลังของวิหารมีพระธาตุใหญ่องค์หนึ่งตั้งอยู่ พระธาตุนี้สร้างขึ้นในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 วัดธาตุเป็นหนึ่งสถานที่สำคัญของการจัดตั้งเฉลิมฉลองบุญปีใหม่ลาว เมื่อวันี่สามของปีใหม่จะมีขบวนแห่ที่สำคัญและยิ่งใหญ่ประจำปีมาวัดนี้ขบวนพระสงฆ์ที่มาจากวัดเชียงทองวัดอาราม วัดวิซุน เพื่อเข้าร่วมพิธีพ็อนรำฉลองของผิอารักษ์เมือง “ปุเยอ ย่าเยอ” (วรัฐ ลาชโรจน์ & เบนญจวรรณ กองสาสนะ, 2005)

ภาพที่ 37: วัดธาตุปีค.ศ.1920

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 66

นอกจากนี้ยังมีวัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์หลวงพระบางจำนวน 2 วัดได้แก่ วัดธาตุหลวง และวัดมโนรม โดยสองวัดนี้ตั้งอยู่ในเขตล้อมรอบใจกลางเมืองเก่า (Zpp-Ub) ซึ่งมีที่มาและความสำคัญต่อเมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบางดังนี้

วัดธาตุหลวง สร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2361 ในสมัยการปกครองขอพระเจ้ามหาชาชีวิตมิ่งธาตุราช ซึ่งเป็นสมัยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในหลวงพระบาง วัดนี้ตั้งอยู่ส่วนท้ายเมืองอยู่ติดกับลานประหาร หรือพื้นที่ทางพิธีกรรมก่อนจะถูกเปลี่ยนมาเป็นสนามกีฬา ตั้งอยู่ในเขตป้อมล้อมรอบเมืองเก่า หรือที่เรียกว่าเป็นพื้นที่กันชน (Zpp-Ub) ในปัจจุบันถูกสัมปทานด้วยกลุ่มนายทุนเพื่อปรับปรุงเป็นพื้นที่สาธารณะของเมืองขนาดใหญ่เพื่อรองรับกิจกรรมของเมือง สิ่งที่น่าสนใจ คือสิ่งก่อสร้างที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์เช่น พุทธสีมา พระธาตุหลวง ธาตุบรรจุอัฐิของพระเจ้ามหาชาชีวิตศรีสว่างวงศ์ พุทธสีมามีลักษณะแบบไทลื้อเช่น แผ่นผังของสิมเป็นอาคารทรงโรงขนาดใหญ่มีฐานชุกชีลอยตัวสามารถเดินประทักษิณได้ มีหลังคาสองส่วนยกสูงด้วยปูนคอสอง มี 3 ห้องลอย 9 ห้องขวาง นอกนี้วัดถูกสร้างให้มีความสัมพันธ์กันกับลานหลวงที่เป็นพื้นที่ทางพิธีกรรมต่าง ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าวัดนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากกับการปฏิบัติประเพณี (วรลัญจก์ บุญสุรัตน์, 2548)

ภาพที่ 38: วัดธาตุหลวงปีค.ศ.1894

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 20

ภาพที่ 39: วัดธาตุหลวงปีค.ศ.1930

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 66

วัดมโนรม สร้างขึ้นโดยพระเจ้าสามแสนไทไตรภูวนาท ราชโอรสของพระเจ้าฟ้ารุ่ง ผู้ก่อตั้งราชอาณาจักรล้านช้างราวๆกลางศตวรรษที่ 14 เป็นวัดเก่าเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปทองสำริดองค์ใหญ่ที่สุดเสียหายจากการทำลายไป พระเจ้าสามแสนไทไตรภูวนาท อาณาจักรล้านช้างในระยะนี้ คงมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรน่านและอาณาจักรล้านนาพอสมควร จึงทำให้พระพุทธรูปองค์นี้มีลักษณะคล้ายกับพระพุทธรูปในศิลปะสุโขทัย และศิลปะอื่นๆ จึงได้หล่อพระพุทธรูปองค์ใหญ่นี้ไว้ในระหว่างปีค.ศ.1378-1379 วัดมโนรม ซึ่งตั้งอยู่บริเวณนอกกำแพงเมืองได้ถูกปล้นสะดม โจมตีด้วยพวกฮ่อธงด้า ก็ได้ทำลายพระพุทธรูปด้วยการเจาะท้องพระพุทธรูป ในปีค.ศ.1887 และได้รับการบูรณะคืนมาใหม่ ในปีค.ศ.1971 โดยพระพุทธรูปองค์นี้เป็นที่รู้จักกัน และเป็นที่เคารพของชาวเมืองหลวงพระบาง

ภาพที่ 40: พระพุทธรูปใหญ่ที่หล่อด้วยทองสำริดที่วัดมโนรม

ภาพที่ 40 พระพุทธรูปใหญ่ที่หล่อด้วยทองสำริดที่วัดมโนรม จากการพบเห็นจากศิลาจารึกได้เขียนไว้ว่าพระพุทธรูปองค์นี้มีน้ำหนักถึง 9,700,000 กิโลกรัม หรือราวๆ 12 ตัน สูง 6 เมตร พระเศียร 1.9 และ 4 เมตรเฉพาะพระวรกาย

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 61

ภาพที่ 41: พระพุทธรูปใหญ่ทองสำริดที่วัดมโนรมหลังการปล้นสะดมของฮ่อองค์ดำ
ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 62

อาคารพักอาศัย (Residential Building)

สมัยก่อนอาณานิคมฝรั่งเศส

บนพื้นฐานการดำรงชีวิตของมนุษย์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนด้วยลักษณะที่ตั้ง การพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรม และวัสดุในการก่อสร้าง สถาปัตยกรรมในหลวงพระบางเรือนในอดีตนั้นได้ถูกสร้างด้วยไม้ หิน ภูเขาหิน ผนังที่สร้างจากกาวหนังสัตว์ ไม้ไผ่ และดินเหนียว ส่วนรูปแบบของเรือนยังมีความแตกต่างกันอันเนื่องจากการจำแนกชนชั้นเช่น พระมหากษัตริย์ เจ้าขุนมูลนาย จนถึงประชาชน สำนักรูปแบบ และขนาดอาคารจึงได้มีความแตกต่างกันทั้งในรูปแบบทรง วัสดุก่อสร้าง พื้นที่ใช้งานภายในเรือน รวมไปถึงองค์ประกอบตกแต่งภายในเรือนต่างๆ การตั้งถิ่นฐานของชาวลาวมักจะถูกสร้างขึ้นในบริเวณที่ใกล้กับแม่น้ำ และลำธารเป็นเหตุผลต้นๆ แต่ด้วยลักษณะทางภูมิอากาศเรือนจึงต้องถูกสร้างให้มีความเหมาะสม ซึ่งในช่วงฤดูฝนมักเกิดน้ำท่วม การยกพื้นเรือนให้สูงขึ้นนั้น (House on stilt) จะช่วยป้องกันโคลน และน้ำท่วม นอกจากนี้ยังเข้ากับภูมิอากาศ เรือนมีชานด้านหน้า และพื้นที่ภายในที่ชัดเจนมีทั้งพื้นที่กลางแจ้งและในร่ม เปิดพื้นที่ด้านหน้าออกสู่ถนน

ภาพที่ 42: รูปแบบเรือนลาวแบบดั้งเดิม ปี 1887

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 147

ภาพที่ 43: รูปแบบเรือนลาวแบบดั้งเดิม ปี 1890

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 147

ภาพที่ 44: ภาพถ่ายตลาดเมืองหลวงพระบางปีค.ศ.1888

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 135

ภาพที่ 44 ภาพถ่ายบริเวณตลาดที่ชาวบ้านได้นำเอาผลผลิตมาขายเช่น หม้อ ไห ซึ่งในอดีตนั้นได้มีชุมชนผลิตอยู่ทางอีกฟากหนึ่งของน้ำคาน คือ ชุมชนบ้านพันหลวง ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ปั้นหม้อ ปั้นไหเป็นอาชีพหลัก ขณะเดียวกันในภาพนี้ยังได้แสดงถึงลักษณะของสถาปัตยกรรมประเภทเรือนอยู่อาศัยของชาวหลวงพระบางในยุคนั้นอีกด้วย

ภาพที่ 45: รูปแบบเรือนลาวแบบดั้งเดิม ปี 1894

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 145

สมัยอาณานิคมฝรั่งเศส

อาคารการปกครองส่วนใหญ่สร้างขึ้นในช่วงปีค.ศ.1910-1925 รูปทรงภายนอกมีลักษณะเฉพาะตัว เป็นการผสมกันระหว่างรูปแบบตะวันตก และรูปแบบลาวเดิม โดยมีการออกแบบปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพดินฟ้า อากาศ อาคารรูปแบบใหม่นั้นยังคงรักษารูปแบบการใช้งานเดิมเอาไว้ และมีการสร้างหลังคาบ้าน ระเบียง ระบายอากาศ สิ่งที่เพิ่มเติมเข้ามาใหม่คือวัสดุในการก่อสร้างที่ทันสมัย และคงทนต่อสภาพอากาศมากขึ้น จากการสร้างบ้านด้วยไม้ไผ่ก็ได้รับการพัฒนามาใช้ไม้เนื้อแข็งผสมกับปูน แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานี้การเกิดรูปแบบอาคารตะวันตกจะพบเห็นได้คือ ประเภทอาคารที่เป็นอาคารราชการ (พระราชวัง สำนักงาน โรงเรียน) อาคารพาณิชย์กรรม และอาคารพักอาศัยเท่านั้น โดยยกเว้นอาคารทางศาสนา และเรือนดั้งเดิมที่อนุรักษ์ไว้

อาคารพักอาศัย สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- อาคารไม้ (Wooden House)
- อาคารกึ่งไม้ และก่ออิฐ (Brick and Half-timber House)
- อาคารอาณานิคมลาว (Lao Colonial House)

โดยประเภทที่หนึ่งเป็นการเปลี่ยนรูปแบบจากอาคารแบบดั้งเดิมเพียงแต่ปรับเปลี่ยนวัสดุการก่อสร้างเช่นเปลี่ยนจากไม้ไผ่เป็นไม้เนื้อแข็ง ส่วนประเภทที่สองก็ได้มีการเปลี่ยนรูปแบบจากอาคารแบบดั้งเดิม โดยมีการใช้วัสดุผสมผสานกันระหว่างไม้ และการก่ออิฐในการก่อสร้าง และปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่บางส่วนของบ้าน โดยมีข้อสังเกต เช่น วัสดุผนังหลังคาได้ใช้กระเบื้องดินเผา และมีลวดลายปูนปั้นบริเวณกรอบสันและบันลุม สีหน้า (หน้าบัน) ฐานเสาใช้วัสดุก่อแทนการใช้ไม้ มีการก่อชั้นห้องเพิ่มเติมในชั้นล่างเพื่อเป็นส่วนเรือนครัว ห้องน้ำ หรือสามารถเป็นห้องนอนต่างๆ ก็ได้ เรือนลาวแบบดั้งเดิมบันไดเรือนจะอยู่ด้านนอกเรือนบางหลังก็ถูกปรับเปลี่ยนหรือพัฒนานำเข้ามาสร้างไว้ภายในเรือนเพื่อให้กิจกรรมภายในเรือนมีความต่อเนื่องกัน และปลอดภัยยิ่งขึ้น ส่วนอาคารอาณานิคมลาว ความหมายคืออาคารที่ได้รับอิทธิพลทางรูปทรงสองรูปแบบคือ รูปแบบลาวดั้งเดิม และรูปแบบตะวันตกที่ผสมผสานกันอย่างลงตัว ซึ่งอาคารรูปแบบนี้มักถูกก่อสร้างเพื่อเป็นที่พักอาศัยในยุคนาณานิคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม มีบทบาทที่จะทำให้มีแนวโน้มการใช้ชีวิตสมัยใหม่ และเทคโนโลยีใหม่ๆ มีอิทธิพลอย่างมากต่อสภาพอาคารแบบดั้งเดิม ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างของเดิมและใหม่ การนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยใช้ในการก่อสร้าง และเทคนิคการก่อสร้างมีบทบาทอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้านดั้งเดิม นำมาซึ่งการปรับตัวให้เข้ากับเรือนของตนเพื่อตอบสนองความต้องการ และความต้องการของพวกเขาการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพ และทางสัณฐานวิทยาเกิดขึ้น การนำใช้วัสดุสมัยใหม่ผ่านกระบวนการแปรรูปแบบใหม่ได้เกิดขึ้น ทำให้ภูมิทัศน์ทางกายภาพ

ที่แปรเปลี่ยนไปตามบริบท ซึ่งในกรณีของเมืองประวัติศาสตร์นั้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจเป็นการลดทอนคุณค่าทางสุนทรียภาพ และคุณภาพเมือง

หลวงพระบางยังได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก แบบจีน และแบบเวียดนามผสมผสานกัน กลายเป็นอาคารประเภท “เรือนห้องแถว-ตึกแถว” ที่เรียกกันว่า “อาคารพาณิชย์กรรม” สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกยังมีบทบาทในการปรับเปลี่ยนรูปทรงของอาคารประเภทที่พักอาศัย จากการผสมผสานกันระหว่างสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก และสถาปัตยกรรมแบบลาวดั้งเดิม กลายมาเป็นอาคารรูปแบบใหม่ที่ถูกรเรียกว่า (Colonial Styles) ซึ่งอาคารประเภทนี้มักจะพบอยู่คู่กับบริบทของเมืองเก่าเป็นจำนวนมาก โดยอาคารเหล่านี้ถูกใช้ประโยชน์ทั้งสำหรับการพักอาศัย การพาณิชย์กรรม การบริการต่างๆ หรือการทำหน้าที่เป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาชุมชน โดยเรือนแถวส่วนมากในหลวงพระบางจะไม่เรียงตัวกันยาวมากนัก เนื่องจากอาคารบางส่วนได้ถูกดัดแปลงจากบ้านเดี่ยวเพื่อจุดมุ่งหมายทางเชิงพาณิชย์ หรืออาคารบางหลังได้ถูกสร้างขึ้นใหม่โดยเจ้าของเพียงคนเดียว ไม่ได้รวมกลุ่มกันเป็นชุมชน นอกจากนี้ยังมีอาคารบางจำนวนที่กระจายอยู่ตามตัวเมืองที่มีรูปทรงอาคารแบบสมัยใหม่ (Early Modern Buildings) มีขนาดด้านหน้าของอาคารกว้างถึง 2-3 ห้อง และมีความสูง 2-4 ชั้นเฉลี่ยความสูงอาคารประมาณ 12-15 เมตร

อาคารเรือนห้องแถว (Row Houses) หมายความว่า อาคารที่ก่อสร้างต่อเนื่องกันเป็นแถวยาวตั้งแต่สองคูหาขึ้นไป มีผนังแบ่งอาคารเป็นคูหาและประกอบด้วยวัสดุไม่ทนไฟเป็นส่วนใหญ่เป็นสิ่งปลูกสร้างที่เป็นที่อยู่อาศัยและมีกิจการการค้าอยู่ด้วยซึ่งอยู่ชั้นล่างของบ้านจะเป็นร้านค้าส่วนชั้นบนบ้านจะเป็นที่อยู่ของเจ้าของบ้าน ส่วนครัวเรือนจะถูกแยกออกไปทางด้านหลังของบ้าน โดยจะแยกกันระหว่างพื้นที่ใช้สอย และอยู่อาศัย นอกจากนี้เรือนลักษณะนี้ยังรวมเอาสิ่งปลูกสร้างที่มีลักษณะชั้นเดียวทำด้วยไม้ที่มีทั้งการค้าขายและอยู่อาศัยในเรือนหลังเดียวกัน สถาปัตยกรรมรูปแบบนี้จะเห็นได้ในบริเวณริมทะเลหลัง และริมถนนใหญ่ของตัวเมือง

อาคารตึกแถว (commercial Buildings) หมายความว่า อาคารที่ก่อสร้างต่อเนื่องกันเป็นแถวยาวตั้งแต่สองคูหาขึ้นไป มีผนังแบ่งอาคารเป็นคูหาและประกอบด้วยวัสดุทนไฟเป็นส่วนใหญ่ เป็นอาคารประเภทสร้างขึ้นใหม่ตามริมถนน การก่อสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก การออกแบบมีรูปทรงธรรมดา บางครั้งเรือนประเภทนี้ยังเป็นเรือนเดี่ยว สูงสองถึงสามชั้นด้านข้างเป็นผนังปิด การใช้งานภายในอาคารก็ลักษณะคล้ายกันกับเรือนแถวประเภทอื่น ในหลวงพระบางมีอาคารหนึ่งที่มีความสูงถึงสี่ชั้นซึ่งอาคารเหล่านี้มีความสูงที่ไม่กลมกลืนกับขนาดอาคารในบริเวณเท่าไร ตึกแถวเหล่านี้ได้มาเปลี่ยนแทนเรือนเก่าดั้งเดิม ทั้งยังเป็นผลกระทบต่อกฎมิตินของเมือง

อาคารราชการ (Government Buildings) อาคารพระราชวังหลวงพระบางก็เป็นหนึ่งรูปแบบอาคารที่ได้รับอิทธิพลแบบตะวันตกผสมกับกันรูปแบบลาวดั้งเดิม โดยอาคารพระราชวังจะใช้เทคนิคการก่อสร้างแบบตะวันตก มีเฉพาะรูปทรงหลังคา จะถอดรูปแบบมาจากวัดหรือรูปแบบอาคารทางพระพุทธศาสนา ผนัง และเสาใช้วัสดุทุกอย่างหมด มีขนาดใหญ่โตกว่าสิ่งปลูกสร้างทั่วไปในยุคก่อนตะวันตกล่าอาณานิคมในหลวงพระบาง มีรายละเอียดการตกแต่งเป็นแบบตะวันตก เช่น ซุ้มประตูทรงโค้ง ลวดลายปูนปั้น บริเวณหน้าบัน ทรงหลังคาเป็นจตุรมุข หลังคาซ้อนชั้นที่มีความซับซ้อน และมีการใช้ไม้ ขนาดใหญ่เป็นโครงสร้างหลังคา ใช้กระเบื้องดินขอเป็นวัสดุผนังหลังคา โดยพระราชวังตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงหันหน้ามาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตรงกันข้ามกับ ภูสี อาคารลักษณะที่เตี้ย ชั้นเดียว ตั้งอยู่บนฐานยกพื้นสูงที่มีความสวยงาม และสง่า นอกจากความสง่าของตัวอาคารแบบฝรั่งเศสอาณานิคมผสมศิลปะล้านช้างแล้ว ความสง่ายังเกิดมาจากสภาพแวดล้อมโดยรอบอีกด้วย พระราชวังแห่งนี้เป็นที่ประทับของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ เป็นระยะเวลาช้านาน จนสิ้นพระชนม์ โดยด้านนอกของอาคารเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ หอพระด้านหน้าเป็นที่ประดิษฐานพระบาง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของลาว ซึ่งมีน้ำหนักรวมทั้งสิ้นราว 43 ถึง 54 กิโลกรัม ตามตำนานได้เล่าว่าพระพุทธรูปองค์นี้ได้ถูกสร้างขึ้นที่เกาะสิงหลเมื่อราวๆ ศตวรรษ ที่ 1 โดยเจ้าฟ้าจุ่มทรงได้รับพระราชทานจากกษัตริย์เขมรนำมาประดิษฐานไว้ที่หลวงพระบาง ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี.ศ.2518 พระราชวังหลวงพระบาง ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นพิพิธภัณฑ์ พระราชวังหลวงพระบางสร้างขึ้นในปี.ศ.1904 มีแผนผังเป็นรูปกากบาทและสร้างฐานซ้อนกันหลายชั้น ในปัจจุบันในบริเวณพระราชวังหลวงพระบางมีการจัดการพื้นที่ให้แลดูโปร่งร่มรื่นไปด้วยต้นไม้ใหญ่ริมฝั่งโขงด้านหลังหรือแนวต้นตาลสองข้างถนนที่นำเข้าสู่ตัวอาคารพระราชวัง ธรรมชาติเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้พระราชวังหลวงพระบางงดงามอย่างมีคุณค่าและมีเอกลักษณ์ของตัวเองมีความบริสุทธิ์ และมีความสมถะ

จากข้อมูลเบื้องต้นที่กล่าวมานั้นเห็นว่า งานสถาปัตยกรรมในยุคก่อนอาณานิคมได้ถูกก่อสร้างด้วยรูปทรงที่เรียบง่าย ใช้วัสดุจากธรรมชาติในการก่อสร้าง และมีการตั้งถิ่นฐานตามความเชื่อ และวิถีชีวิต ในช่วงเวลาต่อมาจากเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม-สังคมที่หลากหลายโดยเฉพาะชาวตะวันตก งานสถาปัตยกรรมในหลวงพระบางได้ถูกเปลี่ยนถ่ายสู่แบบ “อาคารอาณานิคม” ที่มีความซับซ้อนเรื่องรูปแบบ โครงสร้าง วัสดุก่อสร้าง และวิธีการก่อสร้าง รวมถึงกลุ่มอาคาร ทิศทางการวางตัวของอาคารก็ถูกเปลี่ยนแปลงให้หันเข้าสู่ถนนหลักเกิดสังคม และวิถีชีวิตใหม่ ที่ได้เปลี่ยนแปลงภายใต้แนวความคิดของฝรั่งเศส แต่ก็ไม่ได้ถูกเปลี่ยนไปทั้งหมด ด้วยความเชื่อ และวิถีชีวิตที่เรื่องที่ยากจะเปลี่ยนแปลงได้ทำให้บางส่วนของอาคารไม่ได้ถูกลืมไปยังคงนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และลงตัว ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมในพื้นที่ของหลวงพระบางอีกด้วย

ภาพที่ 46: พิธีการเปิดฉลองพระบรมมหาราชวังปีค.ศ.1909

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 143

ภาพที่ 46 พระบรมมหาราชวัง เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์นับตั้งแต่พระเจ้าศรีสว่างวงศ์ กษัตริย์แห่งอาณาจักรหลวงพระบางเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2447 (ปีค.ศ. 1904) จนในปัจจุบันได้กลายเป็นหอพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในหลวงพระบาง

วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชาวหลวงพระบาง

วัฒนธรรมมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Culture ได้รวมเอาความคิด ความเชื่อ ความเคารพ และการปฏิบัติในรูปแบบหรือเรื่องเดียวกัน จนได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตซึ่งมีทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมเป็นสิ่งที่จับต้องมองเห็นได้ วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจะปรากฏในรูปของวัตถุส่วน วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมคือพฤติกรรม และที่จับต้องหรือ ยากที่จะมองเห็นได้ในทันที ได้แก่ ความรู้สึก คุณค่าปรัชญาความเชื่อ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งทั้ง 2 ส่วนจะประกอบอยู่ในวิถีชีวิตของคนในสังคมวัฒนธรรมคือทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น จากกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ ได้แก่ การรู้จักคิด รู้จักใช้ รู้จักถ่ายทอดซึ่งเป็นลักษณะสำคัญ

ในอดีตกลุ่มคนแรกที่อาศัยอยู่ในบริเวณหลวงพระบางนี้คือ ชนเผ่าขมุ ผู้ที่ปฏิบัติ และนับถือในศาสนาผี ก่อนที่จะถูกแทนที่ด้วยชนเผ่าลาวลุ่มผู้ซึ่งนับถือผีฟ้าผีดิน ภายหลังจากได้มีการนำเอาพุทธศาสนาเข้ามาเผยแพร่ด้วยเจ้าฟ้าผู้ม กษัตริย์องค์แรกของอาณาจักรลาวล้านช้าง ต่อมาก็ได้มีการปลี่ยนการนับถือศาสนาผีโดยเจ้าเพชรราช

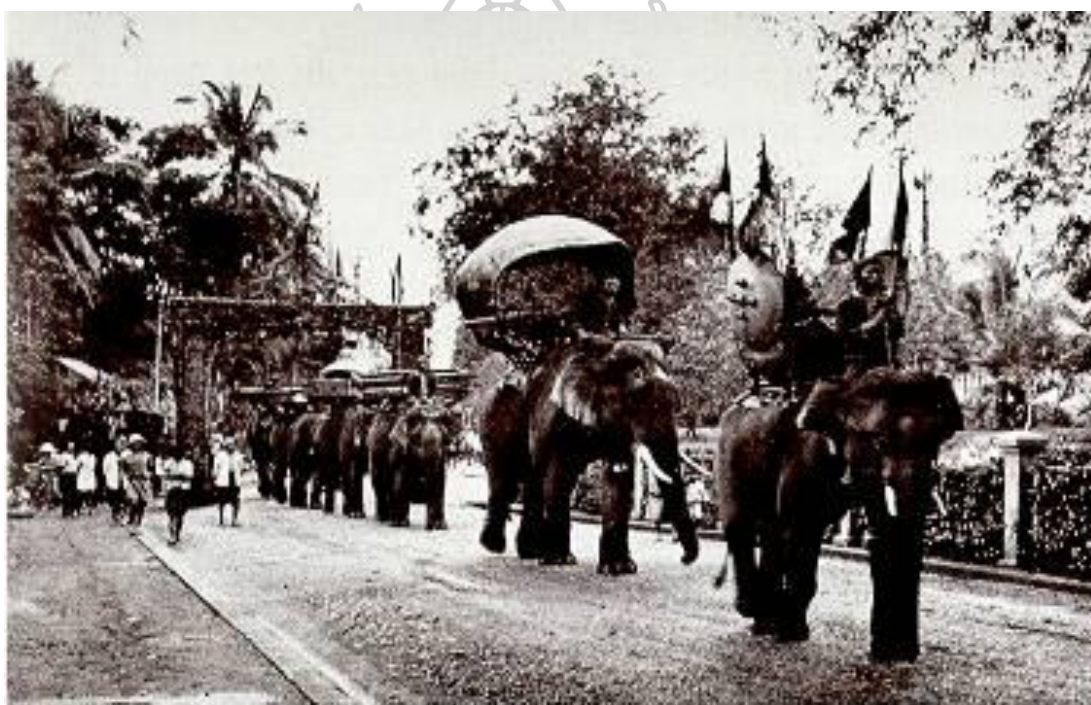
ทั้งนี้ ในปัจจุบันชาวลาวนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 70 ของประชากรในประเทศ โดยเฉพาะชนเผ่าลาวลุ่ม และชนเผ่าลาวลุ่มถือเป็นประชากรพื้นฐาน หรือเป็นคนดั้งเดิมของเมืองหลวงพระบาง โดยมีอาชีพรับราชการ ค้าขาย และเกษตรกรรม โดยอาศัยอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ของเมืองเช่น เขตหัวเมือง เขตท้องเมือง เขตท้ายเมือง และเขตปากภู ด้วยในอดีตหลวงพระบางเป็นราชธานีแห่งกษัตริย์ จึงส่งผลให้มีพื้นที่ทางสังคมที่แยกระดับชนชั้นเช่น กษัตริย์ ข้าราชการขุนนางชั้นต่างๆ และชาวบ้าน (ชาวบ้านยังถูกแยกเป็นชนกลุ่มฐานะดี และยากจน) ในครอบครัวหรือวัฒนธรรมลาวแล้วผู้ชายจะเป็นหัวหน้า เป็นเสาหลักของครอบครัว ด้วยการมีอาชีพหลักของตนไม่ว่าจะเป็นขุนนาง หรือประชาชน พ่อค้าชาวขายต่าง ส่วนแม่หญิงมีหน้าที่ดูแลบ้านเรือนขณะที่ผู้เป็นพ่อหรือสามีไปทำงาน โดยมีอาชีพคือ การดำหูกทอไหม จักสาน ทำอาหารต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันอาชีพเหล่านี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นมรดกภูมิปัญญาที่ยังคงสืบทอดกันมา

ภาพที่ 47: ภาพครอบครัวชนเผ่าลาวลุ่มตระกูลใหญ่ ปีค.ศ.1980

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 124

วัฒนธรรมถูกประดิษฐ์สร้างขึ้นมาเพื่อสัมพันธ์กันกับพุทธศาสนา และประวัติศาสตร์ได้สร้างแรงจูงใจให้เกิดเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมา เช่น งานบุญปีใหม่ลาว บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา ประเพณีการแข่งขันเรือ และบุญประเพณีอื่นๆ ที่มีความสำคัญนั้นได้มีศูนย์รวมอันเดียวกันที่ยึดเอาไว้ อย่างเหนียวแน่นคือพุทธศาสนา อันเนื่องมาจากพื้นฐานการให้ความสำคัญมาตั้งแต่อดีตที่ได้ปลูกฝังไว้กับชาวหลวงพระบางจากรุ่นสู่รุ่นจนมาถึงปัจจุบัน ได้มีการแต่งเติมให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น การทำความเข้าใจในเรื่องมรดกนั้นต้องรู้ซึ่งถึงความเป็นมา และคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ไม่ได้เป็นไปตามกระแสทางสังคมแต่อย่างใด การรู้จักเรียนรู้ และการบริโภคโดยคำนึงถึงคุณค่าที่ล้ำค่า ความหายากนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ

ภาพที่ 48: ขบวนช้างในวันแรกของปีใหม่ ปีค.ศ.1940

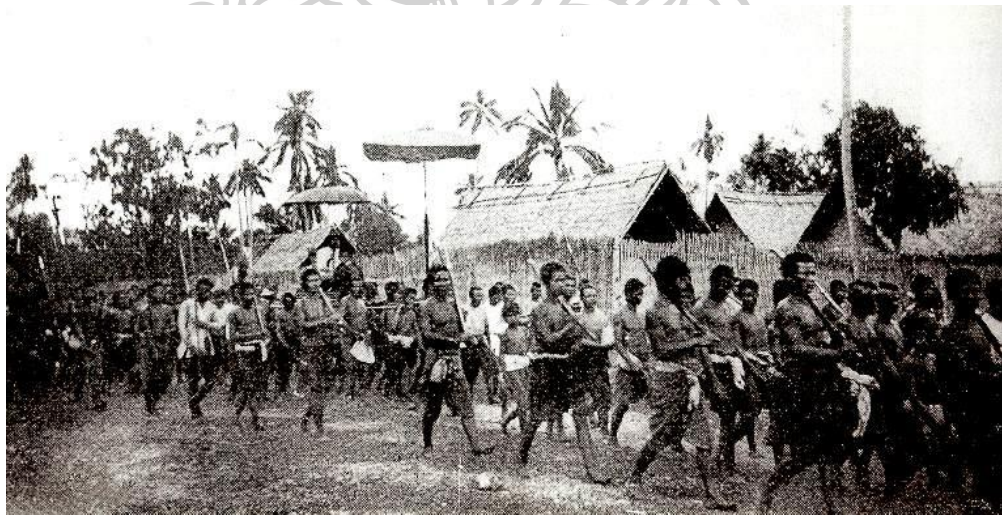
ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 99

ภาพที่ 48 แสดงให้เห็นพิธีการที่ยิ่งใหญ่และความเข้มแข็งทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งนั้นเป็นประเพณีที่มีการนับถือในอดีต โดยเฉพาะพิธีกรรมงานบุญปีใหม่ ในช่วงท้ายของสมัยราชอาณาจักรซึ่งได้ประดิษฐ์สร้างนางสังขารเข้ามาประกอบไว้ในช่วงแห่งบุญปีใหม่ โดยพระยา บุญคง ปะติจิต ผู้เป็นเจ้าของกำแพงนครซึ่งถือเอาประเพณีนางสังขารเป็นมรดกขึ้นสำคัญที่ภาครัฐผู้ฝ่ายราชอาณาจักรได้มอบให้เป็นมรดกของเมืองหลวงพระบางต่อมา

ภาพที่ 49: ขบวนแห่พระสงฆ์วันปีใหม่ ปีค.ศ.1960

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 100

ภาพที่ 50: ขบวนแห่หมากหมั้น หมากยี่น ของชาวเมืองเพื่อนำเข้าถวายแก่พระราชวังในวันแรกของปีใหม่ ปีค.ศ.1894

ในภาพที่ 50 นี้ นอกจากจะแสดงถึงพิธีการทางวัฒนธรรมแล้วยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะของชุมชนเมือง สถาปัตยกรรม และพืชพันธุ์ต่างๆ

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 107

“ปู่เยอ-ย่าเยอ” เป็น “ผลิตภัณฑ์” บนพื้นที่ราชธานีเชียงใหม่ ที่เกิดขึ้นจากการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ และการยื้อยุดระหว่างพุทธศาสนากับผีบรรพบุรุษ ในช่วงที่พระเจ้าฟ้างุ้มถูกกดดันจากกลุ่มอำนาจเดิมโดยใช้ผีเป็นเงื่อนไขในความขัดแย้ง พระเจ้าฟ้างุ้มจึงทรงโปรดให้มีการสร้างหุ่นหน้ากากของปู่เยอ-ย่าเยอ ซึ่งเป็น “ผีบรรพบุรุษ” มีที่มาจากตำนานขุนบรมราชาธิราช ทั้งสองเป็น “แกน” หรือ “ผีแกน” ผู้เดินนำหน้าเพื่อทำหน้าที่ขับไล่บรรดาภูตผี ปีศาจ และยักษ์ร้ายออกจากทางเสด็จจากเมืองฟ้า ลงมายังเมืองมนุษย์ของขุนบรมราชาธิราช ครั้นเมื่อมีการสร้างบ้านแปงเมืองเรียบร้อยแล้ว ปู่เยอ-ย่าเยอ ยังได้ช่วยขจัดทุกข์ภัยให้กับลูกหลานเสมอมา จนวาระสุดท้ายปู่ย่าทั้งสองได้ขึ้นอาสาทูษณ์ทุกข์ให้กับ ผู้คนด้วยการโค่นเครื่องเขาคาดที่ปกคลุมเมืองลุ่มจมนองไม่เห็นตะวัน และไม่สามารถทำมาหากินได้ ท้ายสุดไม้ยักษ์ได้ล้มทับร่างปู่เยอ-ย่าเยอถึงแก่ความตาย กลายเป็นเทพารักษ์ปกปักรักษาราชธานี แห่งอาณาจักรล้านช้าง และเป็นผีที่ชนชาติลาวให้ความเคารพยำเกรง ตั้งแต่กษัตริย์จนถึงสามัญชน และเป็นผีในจินตนาการของคนเชียงใหม่ที่ถูกชูเป็นคู่ปรปักษ์กับพุทธศาสนาซึ่งเป็นสิ่งใหม่ สาธุใหญ่คำจันทร์ วิเคราะห์ว่า ด้วยเหตุผลข้างต้น พระเจ้าฟ้างุ้มต้องการเอาใจคนส่วนใหญ่ จึงได้บัญชาให้ประดิษฐ์สร้าง ‘หุ่นหน้ากาก’ จากนั้น ปู่เยอ-ย่าเยอก็ได้กลายเป็นภาพตัวแทนของผีบรรพบุรุษ และเป็น “ตัวละคร ที่มีตัวตนทางกายภาพในเรือนร่างหุ่นหน้ากาก และได้ถูกประกอบไว้ในราชพิธีกรรม และพิธีกรรมระดับราชธานีตลอดมา โดยเฉพาะราชพิธีราชาภิเษกและถวายเพลิงพระศพแก่กษัตริย์แห่งล้านช้างทุกพระองค์ การที่พระเจ้าฟ้างุ้มสร้างหุ่นหน้ากากปู่เยอ-ย่าเยอ ได้ผ่อนคลายความตึงเครียดในภาวะความขัดแย้ง ระหว่างกลุ่มผู้นับถือผีกับพุทธศาสนาไปได้ เป็นการเริ่มต้นแนวคิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อชุดเดิม ที่น่าจะเป็นผลดีต่อการปกครองมากกว่าการใช้วิธีที่แข็งตึงแบบคู่ตรงกันข้าม แนวคิดดังกล่าวได้ส่งผลอย่างชัดเจนในสมัยอาณาจักรลาวล้านช้าง (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2553f)

ภาพที่ 51: วันแรกของประเพณีปีใหม่ลาวได้มีพิธีการฟ้อนปู่เยอย่าเยอ ที่ลานวัดธาตุและวัดวิชนราชปี
ค.ศ.1950

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 105

ภาพที่ 52: การฟ้อนปู่เยอย่าเยอ ในวิหารของวัดวิชนราชปีค.ศ.1953

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 106

บุญประเพณีการแข่งขันเรือ (บุญช่วงเฮือ) เป็นหนึ่งกิจกรรมที่สืบทอดกันมาจากรากอดีต ได้รับการอนุรักษ์ และการพัฒนาโดยตลอด ซึ่งงานบุญจัดขึ้นในเดือน กันยายนของทุกๆ ปี จัดในวัน ประเพณีสำคัญคือ "งานบุญห่อข้าวประดับดิน" ซึ่งจะแตกต่างจาก "งานบุญแข่งเรือ" ของนครหลวง เวียงจันทน์ ซึ่งจะจัดในช่วงวันออกพรรษา ความสำคัญของงานบุญประเพณีเป็นการทำบุญอุทิศส่วน กุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ ในอดีตกาลการแข่งขันเรือมีไว้เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับในยามศึก สงคราม ต่อมาภายหลังจัดเพื่อเฉลิมฉลองให้เกิดความสนุกสนาน โดยตามประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่ โบราณจะใช้แม่น้ำคานเป็นสนามในการแข่งขัน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้เหนียวแน่นยิ่งขึ้น ด้วย ประเพณีการแข่งขันเรือเป็นกิจกรรมที่ครึกครื้น สนุกสนาน มีความเป็นเอกลักษณ์ จนทำให้ชาวลาวแทบ ทุกเขตได้นำเอาประเพณีนี้ไปเป็นกิจกรรมตามประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ และปฏิบัติกันมาอย่าง ต่อเนื่อง ทำให้เป็นที่รู้จักกันในคุณค่าความสำคัญทั้งภายในและต่างประเทศ

ภาพที่ 53: ประเพณีการแข่งขันเรือ (บุญช่วงเฮือ) บนแม่น้ำคานปีค.ศ.1940

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 108

โขนพระลักษณพระราม หลวงพระบางนั้นได้กำเนิดมาเมื่อนานแล้ว และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในช่วง ทศวรรษที่ 1960 จนถึงปัจจุบัน โดยใช้นักแสดงเด็กล้วนๆ การแสดงจะใช้วิธีการเล่าเรื่องโดยบรมครูผ่านการขับร้องเป็นทำนองเสนาะ และบทสนทนา มีการภาคเสียงซึ่งจะใช้ผู้ให้เสียงหลายคน พร้อมดนตรีประกอบ เพื่อให้ให้นักแสดงท่าทางประกอบการเต้นหรือรำไปตามจังหวะ โขนพระลักษณ-พระรามเคยเป็นการแสดงที่ขึ้นชื่อในยุคนั้น ด้วยการเป็นเอกรักษ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่มีความผูกพันกับเรื่องความเชื่อของชาวหลวงพระบาง บทพ็อนโขนพระลักษณ-พระราม จึงได้รับการฟื้นฟูให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่งเพื่อแสดงถึงเอกรักษ์ทางวัฒนธรรมสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ในปัจจุบันมีคณะกรรมการแสดงประจำพระราชวังเก่า

ภาพที่ 54: ขณะการแสดงนิทานพื้นเมือง เรื่องพระลักษณ-พระราม ปีค.ศ.1900

ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 108

หลวงพระบางเคยเป็นศูนย์กลางอาณาจักรล้านช้างรุ่งเรืองที่สุดในรัชกาลพระเจ้าฟ้างุ้มแหล่งหล้าธรณี นาฏศิลป์หรือการพ็อนรำที่ชาวหลวงพระบางสืบทอดในกิจกรรมประเพณีพ็อน บวงสรวงสืบมา คือ พ็อนนางแก้ว คำว่านางแก้ว กร่อนมาจากคำว่า พระนางแก้วแก้งยาผู้เป็นมเหสีพระเจ้าฟ้างุ้ม และธิดาภคินีเขมร ได้นำเครื่องดนตรี และการพ็อนรำ มาจากเขมร พร้อมกับพระบาง เพื่อที่ระลึกถึงพระนางเมื่อนำพระบางสร่งน้ำจึงพ็อนถวายพระนางแก้วก็เลยสืบต่อมา การพ็อนรำของลาวเป็นการพ็อนรำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีความสวยงาม เป็นศิลปะการแสดงที่อ่อนช้อยและบ่งบอกถึงความเป็นลาวอย่างชัดเจน การแต่งตัวของนักพ็อนรำมีความเรียบง่าย ไม่มีเครื่องประดับมากมาย บ่งบอกถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวลาว

ภาพที่ 55: หมูนักรัฟองรำของหน่วยฟ้อนประจำพระราชวังปีค.ศ.1950

ที่มา: หนังสือมรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง, 113

นอกจากนี้ชาวหลวงพระบางยังมีหัวใจประดิษฐ์สร้าง ความเป็นช่างฝีมือในการประยุกต์ ทรัพยากรจากธรรมชาติเข้าในการดำรงชีวิตประจำวัน ทั้งยังเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้แก่ ครอบครัว และชุมชนที่ยังคงถูกถ่ายทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

การจักสาน เป็นภูมิปัญญาพื้นฐานของชาวหลวงพระบาง ตั้งแต่เมื่อครั้งการรู้จักนำไม้ไผ่มา สร้างบ้าน และประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่างๆ หัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่ สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่อดีตตั้งแต่สมัยอาณาจักรลาวล้านช้างจนถึงปัจจุบัน หัตถกรรมเครื่อง จักสานเป็นตัวอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นภูมิปัญญาอันเฉลียวฉลาดของคนในท้องถิ่น ที่ใช้ภูมิปัญญา สามารถนำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ซึ่งมีประโยชน์ในการดำรงชีวิต หัตถกรรมเครื่องจักสานได้มีการพัฒนาตลอดเวลาโดยอาศัยการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง การดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้เอาการรู้หนังสือมาเกี่ยวข้อง การ เรียนรู้ต่างๆ อาศัยวิธีการฝึกหัด และบอกเล่าซึ่งไม่เป็นระบบ สะท้อนให้เห็นการเรียนรู้ ความรู้ที่สะสม ที่สืบทอดกันมาจากอดีตมาถึงปัจจุบันหรือที่เรียกกันว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นกระบวนการถ่ายทอด ความรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ท่าภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นคงอยู่ต่อเนื่อง และยั่งยืน หัตถกรรมเครื่อง จักสานมีความนิยมมาก มีการส่งเป็นสินค้าและเพื่อนำมาใช้เอง ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพของชาวหลวงพระ บางก็ว่าได้

ภาพที่ 56: ช่างจักสาน ที่ตลาดท่าเรือเมปีค.ศ.1919

ที่มา: หนังสือมรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง, 138

หม้อดินเผา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา เป็นเวลายาวนาน โดยกลุ่มผู้ผลิตเป็นชาวลาว ลุ่ม และผู้หญิงยึดเป็นอาชีพ โดยมีการส่งขายที่ตลาดเขตวัดใหม่สุวรรณาราม ส่วนเครื่องหม้อดินเผาที่ ดีและสวยงามก็จะถูกซื้อโดยกลุ่มคนผู้ที่มีฐานะ บ้านพันหลวงเป็นที่รู้จักในเรื่องหม้อดินเผาสำหรับ ทำอาหารที่ดี และมีคุณภาพสูง โดยผู้หญิงในชุมชนมีส่วนร่วมกับการผลิต บ้านพันหลวงเป็นชุมชนที่มี เอกลักษณ์ มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริมให้หลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลกใน สถานะภาพที่เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิม การดำรงชีวิต และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จน ภายหลังเมืองหลวงพระบางกลายเป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ในปัจจุบันมีผู้คนให้ความสนใจ สนใจอย่างมากมาย ทั้งกลุ่มผู้สนใจในการศึกษาความเป็นมา วิธีการผลิต หรือการมาซื้อสินค้า

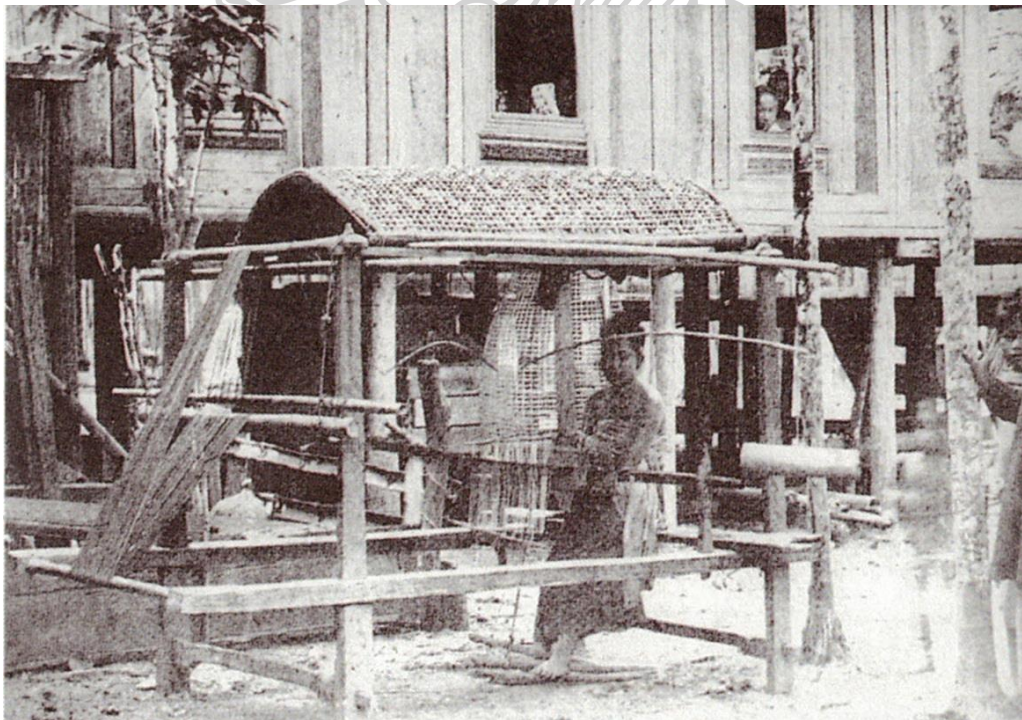
ภาพที่ 57: ช่างปั้นหม้อดินเผา ในชุมชนบ้านพันหลวงปีค.ศ.1953

ที่มา: หนังสือมรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง, 138

การทำหูกทอไหม มีความเกี่ยวข้องกับคนหลวงพระบางมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากในอดีตแขวงหลวงพระบางเคยเจริญรุ่งเรืองมายาวนานโดยมีหลายชนเผ่าที่อาศัยอยู่ มีศิลปะและวัฒนธรรมที่โดดเด่นในหลายๆด้าน ทั้งยังเป็นอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยเฉพาะชนเผ่าลาว และไทลื้อที่มีฝีมือในการสร้างสรรค์ผลงานด้านการหัตถกรรม ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรม และภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ในการสร้างผลงานเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ ในมิติทางวัฒนธรรม การทำหูกทอไหมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวหลวงพระบางที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่น ในด้านพระพุทธศาสนามีการผสมผสานกับความเชื่อเรื่องพิธีกรรม และมีประเพณีต่างๆ ที่ผูกพันกับความเชื่อควบคู่กับวิถีชีวิตพื้นบ้าน และการทำมาหากินในสังคมเกษตรกรรม เป็นผลงานศิลปะที่มีบทบาทสำคัญจึงเปรียบเสมือนสายใยเชื่อมอดีตกับปัจจุบัน ที่สามารถเล่าเรื่องราวเป็นเส้นทางที่สร้างวัฒนธรรมที่ดำรงมาจนถึงปัจจุบัน (จรัญ ชัยประทุม, 2556)

ภาพที่ 58: แม่หญิงลาวเซ็นฝ้ายเพื่อเตรียมในการตำหูก ปีค.ศ.1953
ที่มา: หนังสือมรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง, 139

ภาพที่ 59: ช่างตำหูกทอไหม ไทลื้อ บ้านผานมปีค.ศ.1890
ที่มา: หนังสือมรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง, 139

ในภูมิภาคนี้เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางแห่งนี้ มีปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนของในแต่ละยุคสมัย ในศตวรรษที่สิบเจ็ดมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคลี่คลายชุดข้อมูลหลักทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเพื่อนำมาซึ่งการอธิบาย ขยายความในประเด็นของการศึกษา การกำหนดอาณาจักรลาวล้านช้าง และการนำเอาองค์พระบางมายังหลวงพระบางนั้นเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญต่อความเป็นเมืองแห่งพุทธศาสนาของหลวงพระบางในปัจจุบัน ด้วยความคิดความเชื่อ การเคารพบูชาของชาวลาวจึงเกิดการสร้างศาสนสถานในพื้นที่แห่งนี้อย่างมากมาเพื่อเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นศูนย์รวมจิตใจรวมถึงเป็นที่ปฏิบัติทางศาสนา นอกจากนี้ความเชื่อยังถูกนำมาผสมผสานเข้ากับภูมิปัญญาแสดงออกผ่านการตั้งถิ่นฐาน ทางศิลปะ และสถาปัตยกรรมอีกด้วย ต่อมาในเมื่อครั้งการถูกทำลายและปล้นเมืองจากกลุ่มฮ่อตรงดำนั้นทำให้เมืองหลวงพระบางแห่งนี้ได้สูญเสียมรดกเมือง และภูมิภาคนี้ไปอย่างมาก ทำให้ภูมิภาคนี้มีการเปลี่ยนแปลง ต่อมาก็มีการฟื้นฟูเมืองขึ้นใหม่เช่น การบูรณะปรับปรุง รวมไปถึงการสร้างสิ่งใหม่อันได้แก่ ศาสนสถาน อาคารบ้านเรือนของชาวเมืองเป็นต้น ต่อมาในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสทำให้เมืองหลวงพระบางได้รับอิทธิพลที่แปลกใหม่เข้ามาอย่างมากมา ได้แก่ โครงสร้างผังเมืองใหม่ รูปแบบทางสถาปัตยกรรม รวมถึงสังคมและวัฒนธรรมแบบตะวันตกซึ่งเหล่านี้เป็นหนึ่งในปรากฏการณ์ที่แทรกซ้อนอยู่ในพื้นที่ภูมิภาคนี้เมืองหลวงพระบาง เป็นส่วนหนึ่งในเหตุการณ์ที่สำคัญทำให้หลวงพระบางมีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ชาวหลวงพระบางยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้เมืองหลวงพระบางกลายเป็นเมืองที่มีเหตุการณ์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ด้วยเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองประวัติศาสตร์ และศูนย์กลางการปกครองในอดีต โดยมีลักษณะเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่ยังคงมีพลวัต ดังในคู่มือการนำเสนอ “แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติเป็นแหล่งมรดก” ได้ให้นิยามไว้ว่า เมืองประวัติศาสตร์ที่ยังคงมีพลวัตนั้นเป็นเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานที่ยังแสดงออกถึงความสัมพันธ์กับสภาพธรรมชาติอย่างใกล้ชิด และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องภายใต้อิทธิพลทางสังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนจนถึงภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ทว่าการประเมินความเป็นของแท้ดั้งเดิมของแหล่งยาก อีกทั้งนโยบายการอนุรักษ์ก็มีปัญหาต่างๆ จำนวนมาก (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2561)

บทที่ 4

ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง มีเอกลักษณ์ และความสำคัญเฉพาะอันปรากฏผ่านประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวเมืองมาอย่างต่อเนื่อง โดยพื้นที่คาบสมุทรนี้ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญตั้งแต่แรกเริ่มประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวหลวงพระบาง โดยได้ประจักษ์หลักฐานให้เห็นถึงอารยธรรมผ่านมรดกที่ถูกส่งสมกันมาแต่เมื่อครั้งอดีตเช่น ความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานถ้ำตั้งเมืองปากอู แขวงหลวงพระบาง และศาสนสถาน อาคารสำนักงาน อาคารที่พักอาศัย ที่เป็นอาคารอาคารอนุรักษ์คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางวัฒนธรรมภายในตัวเมืองเก่า อันได้เป็นภาพสะท้อนของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ หลวงพระบางเป็นพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการเมือง อย่างตลอดมา ซึ่งในมิติทางมรดกทางวัฒนธรรมนั้น หน่วยงานท้องถิ่น ได้ทำหน้าที่หลักคือการอนุรักษ์ ปกป้องรักษา ออกกฎหมายการควบคุม ให้การดูแล และทำนุบำรุงซึ่งรวมเอา สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม หลักฐานทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏให้เห็นในเมืองหลวงพระบางถูกสร้างขึ้นด้วยความศรัทธาของชาวเมืองในอดีต เช่น พุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีอาคารสำนักงาน อาคารที่พักอาศัย และอาคารพาณิชย์กรรมซึ่งสร้างขึ้นโดยเอกชน และรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจบางประเภทต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ อันเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาพัฒนาการ ทางศิลปวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์

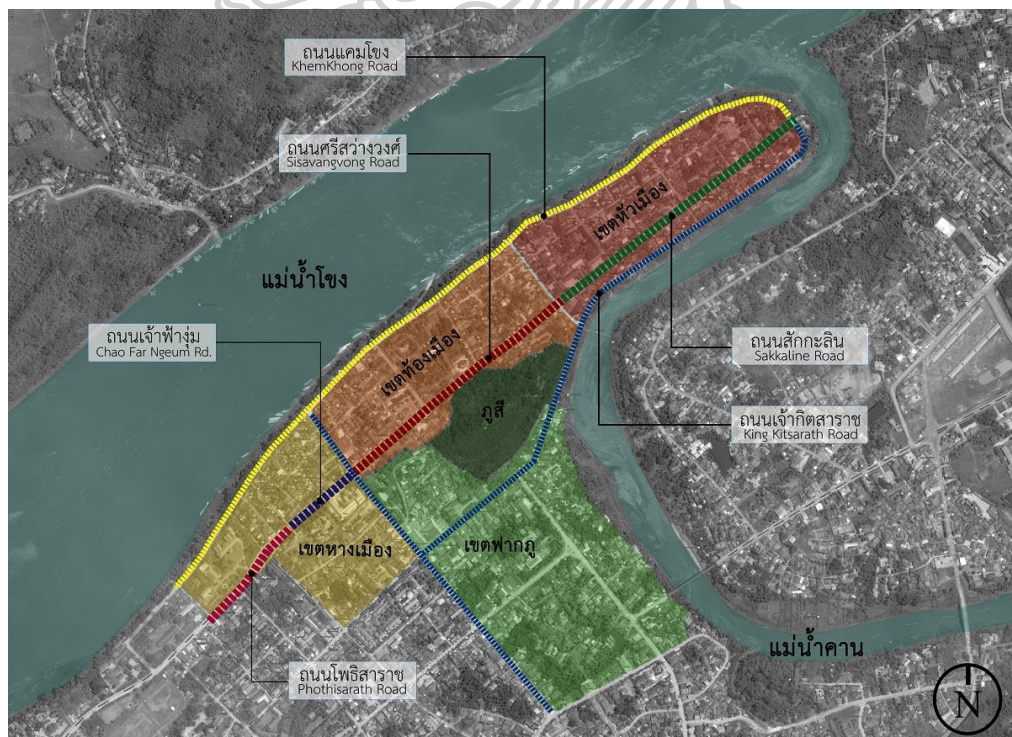
ดังนั้น เพื่อทำความเข้าใจถึงมิติของพื้นที่ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง นำมาสู่การวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม และวัฒนธรรม ในบทนี้ผู้วิจัยจึงทำการอธิบายถึง ขอบเขตของพื้นที่ และลักษณะทางกายภาพ ข้อมูลหลักฐานสำคัญในย่านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง เพื่อวิเคราะห์หาพัฒนาการ และลักษณะทางภูมิทัศน์ที่ปรากฏผ่านองค์ประกอบเมือง ผังเมือง ชุมชน สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรมของหลวงพระบาง

ขอบเขตการศึกษาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

ในการศึกษาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ย่านมรดกโลกหลวงพระบางได้ทำการศึกษาในระดับย่านสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยทำการศึกษาลงลึกในประเด็นที่เป็นปัจจัยสำคัญทางสังคม วัฒนธรรม จากการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ ประกอบกับการลงสำรวจภาคสนาม เพื่อทำการศึกษาลักษณะทางกายภาพของ ภูมิสถาปัตยกรรมในพื้นที่ภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์เมืองเก่าหลวง

พระบาง โดยพบว่าสามารถเลือก ถนน และย่านที่มีอาคารทรงคุณค่า และมีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรม พร้อมทั้งมีความสัมพันธ์กันระหว่างพื้นที่ สะท้อนถึงมรดกทางวัฒนธรรม โดยใช้เป็นรูปแบบ และลักษณะของภูมิทัศน์ตัวแทนเพื่ออธิบายภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบางได้ โดยสามารถจำแนกขอบเขตของการศึกษาภูมิทัศน์ โดยมีการศึกษาลงลึกตามลักษณะของพื้นที่เช่น: ศาสนาสถาน (เขตวัด) ที่พักอาศัย พาณิชยกรรม สำนักงาน ส่วนราชการ พื้นที่สาธารณะประกอบกิจกรรมของเมืองต่างๆ โดยมีการแบ่งพื้นที่สำหรับการศึกษาออกไปโดยอิงตามการแบ่งเขตของเมือง และถนนสายสำคัญ 3 สาย ดังนี้

- เขตหัวเมือง ได้แก่ บ้านเชียงทอง บ้านโพนเฮือง บ้านคิลี บ้านวัดแสน บ้านวัดหนอง
- เขตท้องเมือง ได้แก่ บ้านเชียงม่วน บ้านจุมคล่อง บ้านป่าขาม
- เขตหางเมือง ได้แก่ บ้านหอเสียง บ้านวัดธาตุ บ้านทุ่งจะเลิน
- เขตฟากภู ได้แก่ บ้านขามย่อง บ้านอาฮาม บ้านอะไฟ บ้านวิซุน บ้านหมื่นนา
- ถนนโพธิสาราช ถนนเจ้าฟ้างุ่ม ถนนศรีสว่างวงศ์ ถนนสักกะลิน (Phothisarath, Chao Far Ngeum, Sisavangvong, Sakkaline Roads)
- ถนนกิตสาราช (Kitsarath Road)
- ถนนริมแม่น้ำโขง (KhaemKhong Road) และถนนสายรองต่างๆ

ภาพที่ 60: แสดงขอบเขตการศึกษาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบางตามลักษณะถนนสายสำคัญของเมือง

กายภาพของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

ในช่วงระยะแรกในฐานะเมืองมรดกโลกทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งการปกป้องรักษา การออกกระเบียกกฎหมายเพื่อควบคุมเมืองมรดก ถือว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการศึกษา และปรับปรุงเครื่องมือต่อการรับมือเพื่อปฏิบัติการรักษามรดกเมืองเอาไว้ให้สมบูรณ์มากที่สุด ด้วยประวัติศาสตร์ และเอกลักษณ์อันทรงคุณค่า ความงดงามของเมืองหลวงพระบาง และลักษณะของเมืองที่เกิดจากผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมในยุคอาณาจักรล้านช้างกับสถาปัตยกรรมที่ถูกสร้างขึ้นในยุคอาณานิคมฝรั่งเศสได้มีส่วนที่เหมาะสม และกลมกลืนกันอย่างลงตัว ซึ่งถือว่าหลวงพระบางยังคงมีลักษณะที่สมบูรณ์มากๆ อันเป็นหนึ่งในเหตุผลต่อการเป็นมรดกโลก แต่อย่างไรก็ตามด้วยความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม วิถีชีวิต ความสงบเรียบง่ายงดงาม และวัฒนธรรมได้กลายเป็นที่น่าประทับใจ ชาวโลกอันนำมาซึ่งการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน

ในขณะที่หลวงพระบางกำลังปรับตัวทางด้านการปกครอง และเศรษฐกิจสังคมนั้น มรดกโลกหลวงพระบางมีบทบาทสำคัญต่อการผลักดันให้เศรษฐกิจเติบโตขึ้นเป็นอย่างมากด้วยรายรับจากการจัดการการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนชาวหลวงพระบางเองก็มีช่องทางที่สามารถสร้างรายรับเข้าครอบครัวจากการบริการการท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย แต่ด้วยหลวงพระบางอยู่ในสถานะเมืองที่พร้อมจะอ่อนไหวคล้อยตามสถานการณ์ต่างๆ และภาวะทางเศรษฐกิจนั้นมีบทบาทที่สำคัญในการแปรรูปของอาคารดั้งเดิม สร้างแรงกดดันจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง และมีอาคารหลายแห่งที่ได้รับการแปรสภาพเป็นอาคารพาณิชย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ บางหลังก็ถูกสร้างขึ้นใหม่ ถึงแม้การเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้ชาวเมืองสามารถสร้างรายได้ก็ตาม ยังเกิดความเสี่ยง และสร้างผลกระทบต่อภูมิทัศน์เมืองด้วยหลายปัจจัย ซึ่งเป็นผลกระทบที่มีระดับความเสี่ยงสูงต่อด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงยังนำไปสู่วิถีชีวิตแบบร่วมสมัย แต่คนส่วนใหญ่ก็ยังได้อาศัยอยู่ในสังคมแห่งพระพุทธศาสนาอันถือเป็นมรดกสืบทอดกันมาที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวของชุมชนดั้งเดิมอันเป็นภาพสะท้อนของความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมดั้งเดิม

หลวงพระบางตั้งอยู่บนผืนดินแหลมของภูมิประเทศ ลักษณะที่ตั้งของเมืองมีความพิเศษมาตั้งแต่อดีตเพาะเป็นเมืองที่ตั้งบนผืนดินแห่งยุทธศาสตร์ ลักษณะทางภูมิประเทศ และปัจจัยทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่ได้กำหนดให้เมืองมีรูปร่างโดดเด่นอันแฝงด้วยคติความเชื่อของมนุษย์ เมืองหลวงพระบางได้มีสายน้ำคานที่ไหลมาจากทางทิศตะวันออก และแม่น้ำโขงมีลักษณะทิศทางการไหลคู่ขนานตัวเมืองโดยได้มาบรรจบกันในบริเวณหัวเมือง มีภูเขาตั้งอยู่ใจกลางเมือง (ภูสี) จึงทำให้เมืองมีลักษณะตั้งอยู่บนที่เนินดินลูกฟูก ลักษณะผืนดินมีความลาดชันลงสู่แม่น้ำทั้งสองสาย เมืองหลวงพระบางเป็นที่รู้จักกันดีสำหรับภาพซ้อนทับที่ไม่มีความซ้ำกันของภูมิทัศน์เมืองหลวงพระบางอันซึ่งเป็น

ส่วนผสมกันระหว่างสถาปัตยกรรมแบบลาวดั้งเดิม และอาณานิคมฝรั่งเศสที่มีหลากหลาย การอยู่ร่วมกันในสภาพแวดล้อมเดียวกันอย่างกลมกลืน และลงตัว

ภาพที่ 61: ลักษณะที่ตั้งของเมืองหลวงพระบาง (ภาพถ่ายทางอากาศ เมื่อปีค.ศ.2016)

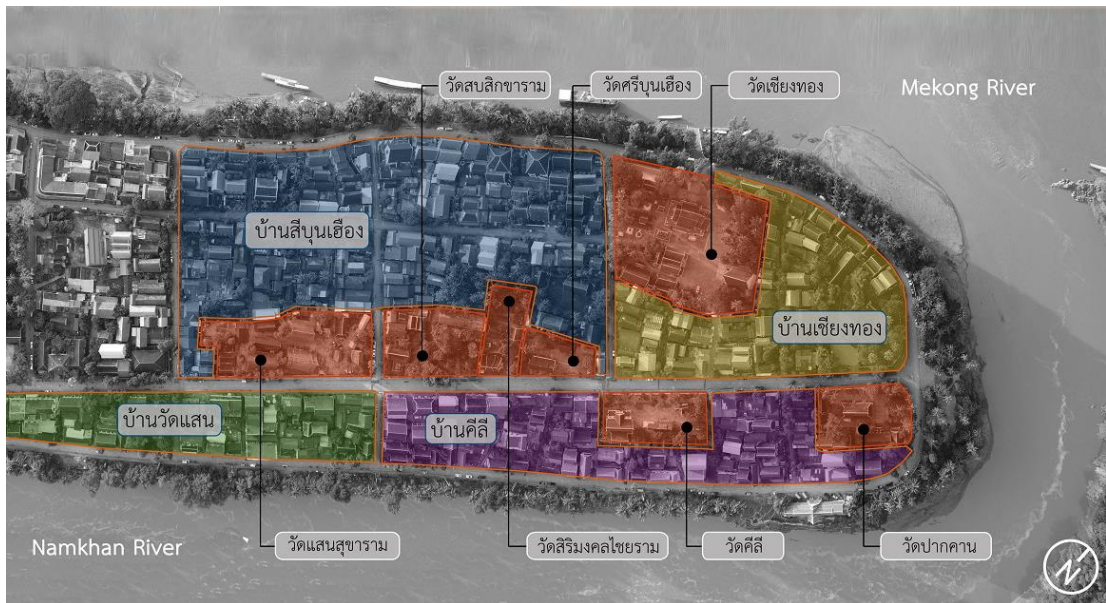
ผังเมืองหลวงพระบาง ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์แห่งหุบเขาริมแม่น้ำโขง

รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

เมืองหลวงพระบางมีลักษณะของการตั้งถิ่นฐานที่พิเศษ อันเนื่องมาจาก รูปร่าง ทางภูมิศาสตร์ ตัวเมืองได้ถูกตั้งขึ้นอยู่ติดกับแม่น้ำโขง และมีแม่น้ำคานที่ไหลมาจากทางทิศตะวันออกมีความคดเคี้ยวได้ไหลมาบรรจบกันกับแม่น้ำโขงในบริเวณเขตหัวเมือง หรือเขตวัดเชียงทอง และมีภูเขาที่ชื่อว่า “ภูสี” ตั้งอยู่ใจกลางเมือง ในอดีตได้มีการตั้งชุมชนแต่แรกเริ่มอยู่ตรงบริเวณเขตหัวเมืองและเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ เมื่อตัวเมืองมีการขยายตัวมีความหนาแน่นของผู้อยู่อาศัย ชุมชนจึงมีการกระจายตัวออกไปทางทิศใต้เลียบไปตามแม่น้ำ และอยู่ตามบริเวณล้อมรอบภูสี จนเกิดมีชุมชนใหม่ขึ้นมาเช่น ชุมชนเขตท้องเมือง ชุมชนเขตหางเมือง และชุมชนเขตฟากภูสี ตัวมีการวางตัวยาวนานไปตามแม่น้ำโขง ลักษณะชุมชนในอดีตไม่ได้ถูกวางโครงสร้างถนน และทางเดินให้เป็นรูปร่างที่ชัดเจน ทางเดินที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นผลที่เกิดขึ้นด้วยความเคยชินจากการใช้งาน การเดินผ่านเป็นประจำจากเรือนสู่เรือนจากชุมชนถึงชุมชน อย่างมีความต่อเนื่อง อีกหนึ่งเอกลักษณ์ของชุมชนเมืองหลวงพระบาง ทุกหลังคาเรือนจะมีรั้วไม้กั้นล้อมรอบด้วยตัวเองเพื่อแสดงถึงขอบเขตกรรมสิทธิ์ที่ดินของตนเอง แต่บ้านเรือนทุกหลัง ไม่ถูกตัดขาดออกจากกันแต่อย่างใดเหมือนกับสังคมในยุคปัจจุบัน เพราะว่าในอดีต

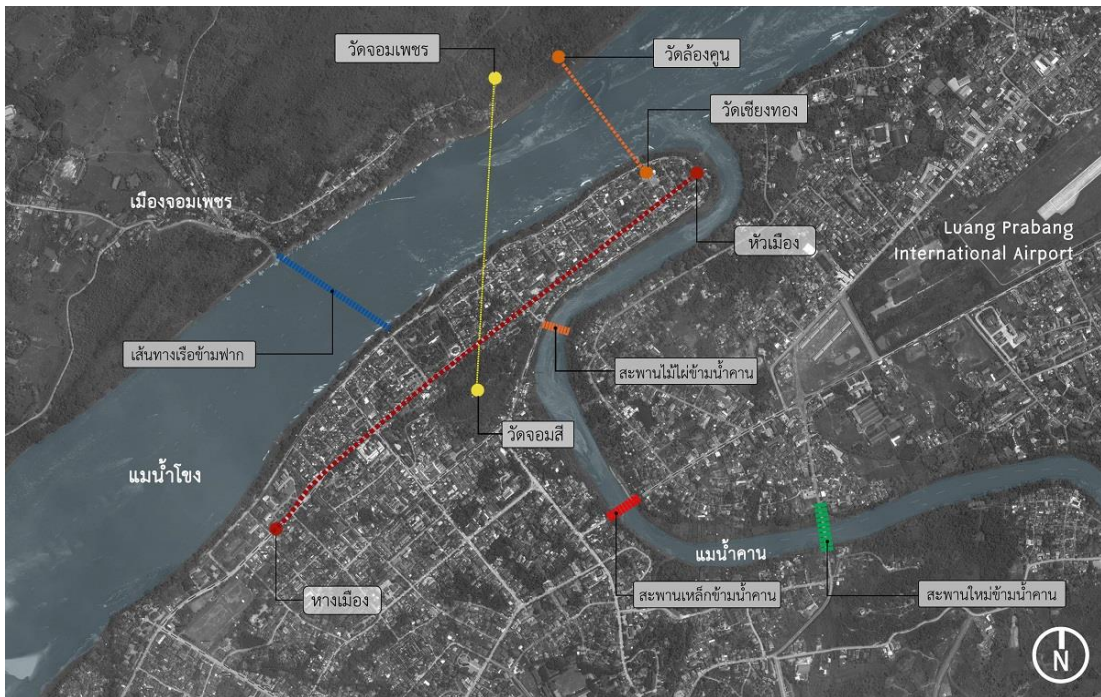
ถึงแม้ว่าอาคารแต่ละหลังจะถูกล้อมรอบด้วยรั้วก็ตามก็มักจะมีทางออก 2-3 ทางเช่น ทางเดินหลักเข้าสู่เรือน ทางเดินด้านข้าง และทางเดินด้านหลัง ที่เชื่อมต่อกับเรือนหลังอื่นๆ เพื่อการไปมาหาสู่กัน เพราะชุมชนในหลวงพระบางเองมีการอาศัยอยู่แบบสังคมเครือญาติที่เรียกว่า “บ้านใกล้เรือนเคียง บ้านได้บ้านเหนือ”

การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์นั้นเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสภาพแวดล้อม การตั้งถิ่นฐานคือรูปแบบที่มองเห็นได้อย่างชัดเจนจากลักษณะทางภูมิประเทศผ่านสู่การสร้างสรรค และการจัดการด้วยฝีมือของมนุษย์ จนกลายเป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์กับพื้นที่ในอดีต ในด้านการเชื่อมโยงระหว่างสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ และการครอบครองพื้นที่ ตัวเมืองหลวงพระบางมีวัดอย่างมากมายกระจายไปทั่วเมือง มีถนนน้อยใหญ่สามารถเข้าถึงซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีวัดอยู่ตำแหน่งใดนั้นก็จะมีหมู่บ้านในบริเวณนั้น และส่วนมากมักจะตั้งชื่อของหมู่บ้านตามชื่อของวัด ในการสังเกตลักษณะของหมู่บ้าน ตามความเชื่อของชาวลาว โดยเฉพาะเมืองหลวงพระบางเองการตั้งหมู่บ้านมักจะยึดเอาศาสนาสถานเป็นหลักสำคัญของตำแหน่งหมู่บ้านซึ่งลักษณะหมู่บ้านจะสร้างวัดไว้ทางเหนือหรือพื้นที่ที่สูงกว่า ส่วนบ้านเรือนประชาชนจะเกาะกลุ่มกันอยู่ทางใต้ หรือพื้นที่ที่ต่ำกว่า เพราะมีความเชื่อว่าวัดนั้นคือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ซึ่งต้องเคารพบูชากราบไหว้ในพุทธศาสนา ชุมชนในหลวงพระบางแบบดั้งเดิมเป็นกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในพื้นที่ หรืออาณาเขตบริเวณหนึ่ง (Geographic Area) ซึ่งลักษณะชุมชนแบบนี้หมายถึงว่ามีกลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันในอาณาเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีความเหมาะสมในการเลือกที่ตั้งชุมชน โดยมักจะคำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ทางนิเวศวิทยา และสิ่งแวดล้อมที่สามารถประกอบอาชีพ หรือดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม และสามารถอาศัยอยู่แบบถาวรซึ่งมักจะเลือกตั้งชุมชนของตนตามริมฝั่งแม่น้ำ หรือบริเวณใกล้แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง เพราะน้ำเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต บางชุมชนนิยมตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่สูงเพื่อป้องกันน้ำท่วม คนในชุมชนในอดีตนิยมเลือกที่ตั้งด้วยเหตุผลที่สำคัญคือ เพื่อการทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์สำหรับการเพาะปลูก และตามสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม ขณะเดียวกันชื่อบ้านหรือหมู่บ้านมักจะบอกความหมายของชุมชนที่เลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หรืออาณาเขตต่างๆ (ดูภาพที่ 62)

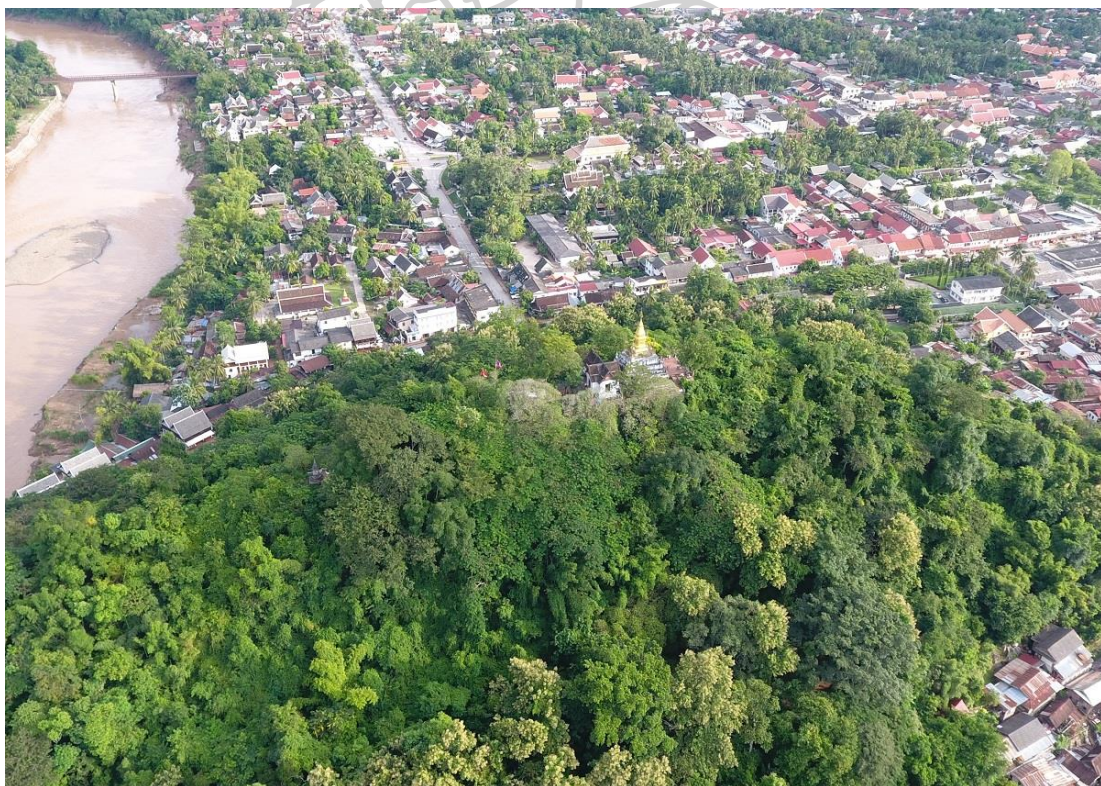

ภาพที่ 62: แผนผังแสดงความสัมพันธ์ระดับชุมชนที่มีคติความเชื่อในการวางผังระหว่างศาสนสถานและหมู่บ้าน เมืองหลวงพระบาง

ลักษณะของเมืองหลวงพระบางมีทิศทางแนวแกนของเมืองหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และการตัดถนนผ่านตามลักษณะของที่ตั้งเมือง มีการสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบทางภูมิประเทศและความสัมพันธ์ในระดับโครงสร้างผังเมืองหลวงพระบางกับสองฝั่งแม่น้ำโขงเช่น วัดเชียงทองทางหัวเมืองกับวัดล่องคุณถูกสร้างขึ้นในทิศทางใกล้เคียงกัน แต่อยู่ฝั่งตรงกันข้ามกันในเขตเมืองจอมเพชร และองค์ประกอบทางภูมิประเทศเช่นการสร้างศาสนสถานบนภูเขาเช่น วัดจอมสี่ และวัดจอมเพชร ที่มีความคล้ายกันทางด้านตำแหน่งที่ตั้ง รูปแบบการวางผังอาคาร การวางผังเมืองตามคติความเชื่อ ตรงตามความต้องการในการใช้สอย ในการตั้งถิ่นฐานของชาวลาวตอนต้น อารามถูกขนานกับแม่น้ำล้อมรอบไปด้วยกลุ่มหมู่บ้าน อันที่แสดงถึงความเป็นลาวแบบโบราณ มีชีวิตชีวาด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และบทบาททางสังคมของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีการสร้างความเชื่อมโยงระดับเขต และพื้นที่ เช่นโครงข่าย (Network) เรือข้ามฟาก การสร้างสะพานข้ามฟากด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้าน เช่น สะพานไม้ไผ่ ผ่านสู่ยุคอาณานิคมฝรั่งเศสยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงก็ได้สร้างสะพานเหล็กข้ามแม่น้ำคาน เพื่อเชื่อมโยงสองเขตฟากน้ำคานเข้าหากันไม่ว่าจะทางด้านการดำรงชีวิต การค้าขาย วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ (ดูภาพที่ 63)

ภาพที่ 63: ลักษณะความสัมพันธ์ระดับโครงสร้างผังเมืองหลวงพระบาง ที่แสดงถึงหลักความคิด และคติความเชื่อในการวางผังเมือง

ภาพที่ 64: ภาพถ่ายทางอากาศแสดงลักษณะภูมิทัศน์วัดจอมสิ (ภูสี)

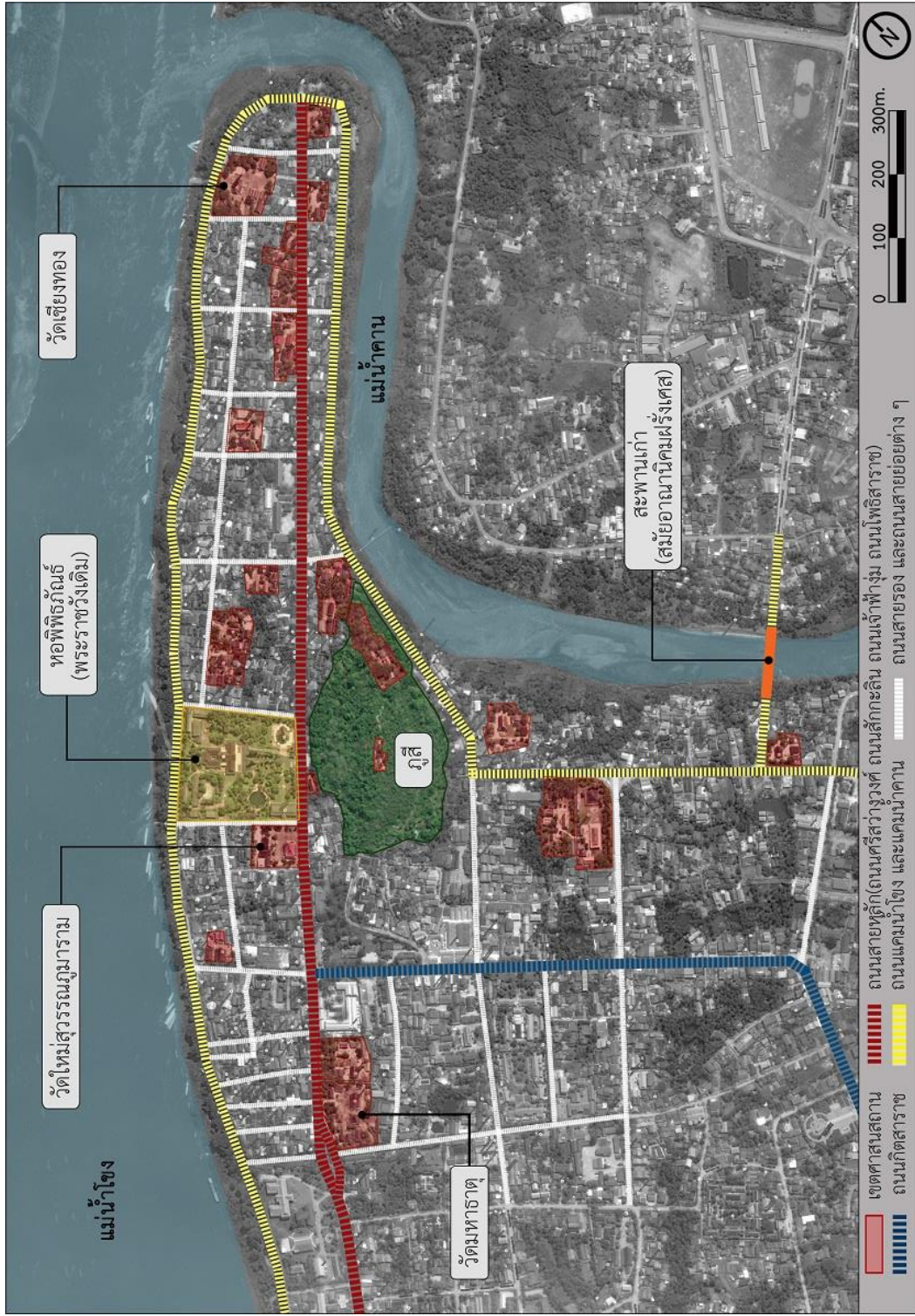
ภาพที่ 65: ลักษณะภูมิทัศน์วัดจอมเพชร เมืองจอมเพชร

การวางผังเมืองในสมัยอาณานิคม

การวางผังเมืองหลวงพระบางในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสได้สร้างปรากฏการณ์ที่เป็นตัวแปรใหม่ในพื้นที่เมืองอย่างมากอันได้แก่ การตัดถนนตามผังเมืองตะวันตก การก่อสร้างอาคารแบบอาณานิคม “Colonial Building Styles” อาคารราชการ ที่พักอาศัย และอาคารเชิงพาณิชย์กรรมต่างๆ หลักความคิดแบบตะวันตกถูกวางซ้อนทับลงบนพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม พื้นที่ทางสังคมในอดีตถูกแทนที่โดยชุมชนเมืองที่เป็นระเบียบเรียบร้อย โครงสร้างถนนแบบตาราง (Grid Road System) ก็เป็นหนึ่งในลักษณะที่โดดเด่นที่ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนด และจัดระเบียบของชุมชน โดยได้ทำให้สิ่งปลูกสร้างได้ตั้งอยู่มีความเป็นระเบียบ โดยมีถนนสายสำคัญที่ปัจจุบันคือ ถนนสีสว่างวงศ์มีบทบาทความสำคัญทางวัฒนธรรม ประเพณีจึงมีการขยายถนนจากความกว้างเดิมซึ่งได้ทำให้พื้นที่วัดลดทอนลง และยังสามารถสร้างถนนสายย่อยเพื่อเชื่อมต่อกันเหมือนตาข่าย ง่ายแก่การจดจำ และการวางผังกายภาพของเมืองมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นระบบยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างสะพานเหล็กเชื่อมสองฝั่งแม่น้ำคาน การวางโครงสร้างผังเมืองของหลวงพระบางที่โน้มตัวให้สอดคล้องกับภูมิสัณฐานของพื้นที่ที่ทอดตัวยาวไปตามชายฝั่งลำน้ำโขง จากทิศตะวันตกเฉียงเหนือแล้วอ้อมวงลงมา

ทางทิศตะวันออกเลียบริมแม่น้ำคาน อันถือเป็นความพิเศษของแม่น้ำ และแนวภูเขาที่โอบล้อมทุกด้านเป็นกำแพงเมืองธรรมชาติ และการสร้างโครงข่ายเดินเรือข้ามฟากต่างๆ นอกจากนี้เมืองยังมีพืชพันธุ์อย่างมากมายที่ได้ถูกเขตอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวเพื่อสร้างความร่มรื่น เสริมสร้างภูมิทัศน์เมืองหลวง พระบางให้สวยงาม อย่างไรก็ตามโลกทัศน์ของชาวตะวันตกก็ยังไม่สามารถลบเลือนความเชื่อ และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวพื้นเมืองหลวงพระบางได้ทั้งหมด ทำให้ชุมชนสองลักษณะเกิดขึ้น และเติบโตซ้อนทับกันในบริบททางกายภาพเมืองแบบใหม่ of เมืองหลวงพระบาง ก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นดังเช่นภาพในปัจจุบัน

เมืองหลวงพระบางได้รับการวางผังเมืองสมัยใหม่จากฝรั่งเศส โดยทั่วไปมักจะนิยมทำถนนกว้างใหญ่ บางแห่งปลูกต้นไม้ริมถนน หรือบนเกาะกลางถนนที่เรียกว่าถนนหลวง (Boulevard) แต่ด้วยเหตุเพราะเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองที่ไม่ใหญ่ ถนนจึงไม่กว้างมาก และปลูกต้นไม้สองข้างถนน และเขตเมืองเก่าหลวงพระบางเองก็ปรากฏถนนที่มีลักษณะการสร้างเกาะกลางถนน และขนาดของถนนที่กว้างก็คือถนนเจ้าฟ้าร่ม และถนนโพธิสารราช ในอดีตก่อนยุคอาณานิคมฝรั่งเศสชุมชนเมืองหลวงพระบางได้มีอาคารสิ่งปลูกสร้างสำคัญอย่างมากมายเช่น ศาสนสถาน พระราชวัง สำนักงาน อาคารที่พักอาศัยจำนวนมาก ซึ่งการปลูกสร้างอาคารเหล่านี้ไม่ได้ถูกวางอย่างเป็นระบบโดยเน้นความเป็นชุมชนแบบดั้งเดิมมากกว่า ถนนในเมื่อก่อนมีขนาดที่แคบ และคดโค้งเป็นบางส่วน การสร้างถนนใหม่แบบตะวันตกจึงมีข้อจำกัดของขนาดอันเนื่องจากถนนถูกวางทับลงบนพื้นที่ที่สำคัญเช่น ศาสนสถานต่างๆ ฉะนั้นการสร้างถนนภายในเมืองเก่าจึงไม่กว้างมาก และการตัดถนนแบบ Boulevard ถูกทำเพื่อความสง่างามของพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่ที่เป็นสถานที่ราชการ แต่อย่างไรก็ตามถนนในเมืองเก่าหลวงพระบางยังมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเมืองเก่าอย่างลงตัว (ดูภาพที่ 66)

ภาพที่ 66: ลักษณะโครงสร้างผังเมืองหลวงพระบาง ที่ได้รับอิทธิพลระบบความคิดแบบตะวันตกในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

ในอดีตหลวงพระบางได้สร้างคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมอย่างมากมาย ซึ่งได้ปรากฏให้ได้พบเห็นในปัจจุบันอย่างชัดเจนโดยเฉพาะมรดกประเภทสถาปัตยกรรมที่มีอย่างหลวงหลายที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เช่นพุทธศาสนาสถาน สำนักงาน ที่พักอาศัย และอาคารพาณิชย์กรรม แต่การเปลี่ยนแปลงของของอาคารในเมืองหลวงพระบางได้รับการทำเพื่อรองรับการทำงานใหม่ๆ และความหลากหลายของวิสาหกิจ หรือเชิงพาณิชย์ โดยมีการปรับปรุงบางส่วนเพื่อการตอบสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยในปัจจุบัน รวมถึงประโยชน์ของการสร้างรายได้ในฐานะที่เป็นกลยุทธ์การอยู่รอดสำหรับคนที่มีรายได้น้อย เจ้าของเรือนส่วนใหญ่ได้ปรับเปลี่ยนเรือนเพื่อรองรับธุรกิจท่องเที่ยวเนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจ และการเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพ การเปลี่ยนแปลงของอาคารดั้งเดิมสามารถปรับตัวไปให้เหมาะสมกับความต้องการของประชาชน ความปรารถนาที่จะปรับปรุงบ้านทำให้ผู้คนใช้วัสดุก่อสร้างที่ทันสมัย ผ่านกระบวนการแปรรูปดังกล่าวประเภทของเรือนแบบใหม่ได้เกิดขึ้น ผลกระทบจากการขยายตัว และอิทธิพลของแนวคิดสมัยใหม่ของสังคมผู้บริโภคมิผลกระทบต่อทุกๆ สังคม ในฐานะเมืองมรดกโลกผู้ที่อาศัยอยู่จำเป็นต้องรักษาวัฒนธรรม และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เรือนแบบดั้งเดิมของลาวมีลักษณะเป็นไม้ หลังคาไม้ และหลังคามุงหญ้า ถูกสร้างขึ้นสูงจากพื้นดินโดยยึดไม้เนื้อแข็งไว้กับพื้นหรือบนก้อนหิน ปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่ภายในเรือนที่ผันแปรคือ การผสมผสานของวัสดุอิฐ และไม้กับหลังคากระเบื้องดินเผา ชั้นล่างเป็นกำแพงอิฐที่มีฉาบปูนฉาบ ชั้นที่สองเป็นผนังไม้ และหลังคาเป็นกระเบื้องดินเผาที่มีความคงทนกว่า

ในฐานะเป็นเมืองเก่าของหลวงพระบางที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ที่สมดุลของการอยู่ร่วมกันของคนกับแหล่งศิลปกรรม และธรรมชาติอย่างกลมกลืน อันเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวัน การบริหารจัดการที่เหมาะสมของเมืองเก่าภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของหลวงพระบางแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมนี้เป็นจุดทำให้ได้รับเลือกเป็นเมืองเก่าแห่งแรก เป็นที่ยอมรับในข้อดีเด่นที่มีจากคณะกรรมการ

ในการบริหารจัดการซึ่งมีคณะอนุกรรมการอนุรักษ์ และพัฒนาเมืองเก่าหลวงพระบาง ทำหน้าที่กำหนดทิศทาง และวางกรอบการทำงานการติดตามประเมินทุกอย่าง การสรรหาบุคคลขึ้นมาเป็นคณะอนุกรรมการสำคัญ หรือแต่งตั้งมาจากหน่วยงานราชการ แต่เป็นสิ่งที่ชาวหลวงพระบางที่ควรรับรู้ ต้องเลือก ต้องตามดู ต้องกำกับเป็นแหล่งเรียนรู้ และสืบทอดเอกลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีแบบหลวงพระบางให้กับประชาชนชาวหลวงพระบาง และการรักษามรดกที่ติงามของเมืองหลวงพระบางเอาไว้ให้ลูกหลานรุ่นต่อไปเป็นจุดเริ่มต้นของการร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์ และพัฒนาของหลวงพระบางที่เป็นพื้นที่ตัวอย่างที่ต้องสงวน รักษา อนุรักษ์ และพัฒนา ฉะนั้นสำนักงาน ยูเนสโก และหน่วยรับผิดชอบจึงได้ออกข้อกำหนดนโยบายแนวทางการดูแลรักษา และพัฒนาพื้นที่ที่สำคัญนี้ อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะของเมือง เอกลักษณ์ของพื้นที่ มีหน้าที่จัดทำผังแม่บทการอนุรักษ์มรดก และการพัฒนา (PSMV) เพื่อเป็นเครื่องมือด้านกฎระเบียบที่มีผลบังคับใช้ และทำงาน

เพื่อรักษามรดกเมืองไว้ตามลำดับความสำคัญ บังคับใช้เครื่องมือด้านกฎระเบียบให้มีประสิทธิภาพต้อง
ใช้ ความมุ่งมั่นของหน่วยงานท้องถิ่น และความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาที่ไม่เกิด
ความสูญเสียความโดดเด่น คุณค่าความสำคัญของเมืองประวัติศาสตร์

ลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมบนถนนสายสำคัญ

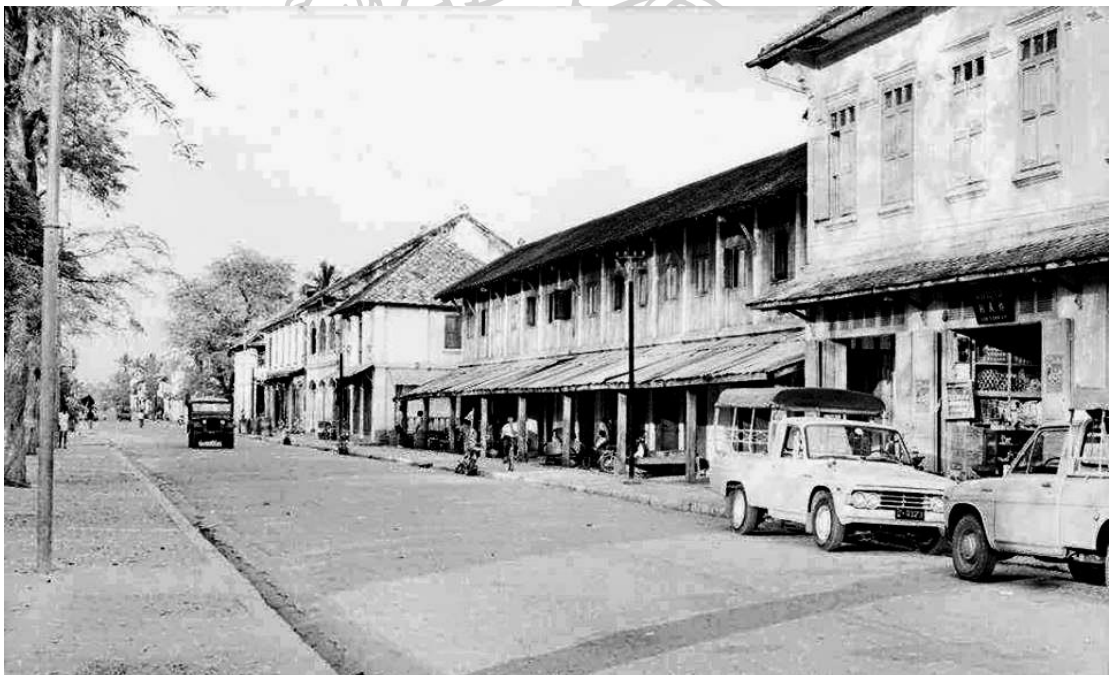
ถนนศรีสว่างวงศ์

ถนนศรีสว่างวงศ์ถูกสร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรฝรั่งเศสโดยนักสำรวจชาวฝรั่งเศส ผู้สำรวจ
ดินแดนบริเวณฝั่งแม่น้ำโขงมีนามว่า “โอกุสต์ ปาวี” และบางครั้งถนนสายนี้มักถูกเรียกว่า “ถนนปา
วี” เป็นถนนสายแรกที่มีสำคัญที่สุดในหลวงพระบาง โดยถูกสร้างตัดผ่านกลางตัวเมืองไปตามลักษณะ
ภูมิประเทศคู่ขนานไปกับแม่น้ำโขงโดยมีองค์ประกอบผังเมืองที่สำคัญเกาะกลุ่มกับตามถนนสายนี้เช่น
ศาสนสถาน พระราชวัง อาคารสำนักงาน อาคารที่พักอาศัยและอาคารพาณิชย์กรรมต่างๆ ภายหลัง
ถนนสายนี้ถูกแบ่งออกเป็นสี่ถนน ถนนสักกะลิน ถนนศรีสว่างวงศ์ ถนนเจ้าฟ้าจุ่ม ถนนโพธิสารราช เพื่อ
สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ด้วยรูปลักษณะสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น และ
ความสำคัญในการใช้งานถนนสายนี้จึงกลายเป็นถนนที่สำคัญทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี โดยมีการ
ใช้พื้นที่ถนนเพื่อขบวนแห่งานบุญประเพณีต่างๆ มาอย่างยาวนานได้แก่ เทศกาลบุญปีใหม่ลาว
เทศกาลบุญช่วงเรือ เทศกาลบุญออกพรรษา รวมถึงการตัดบาตรในวันสำคัญต่างๆ อีกด้วย จนถูก
ประกาศให้เป็นถนนวัฒนธรรมในปัจจุบัน เนื่องจากว่าเป็นถนนที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรฝรั่งเศส
และอยู่ในช่วงเวลาเดียวกันกับการพัฒนารูปแบบอาคารตามแนวคิดแบบตะวันตกจึงพบเห็นอาคาร
รูปแบบอาณาจักรเกิดขึ้นอย่างมากมายบนถนนสายนี้ อันมีบทบาทความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ
สังคม ที่มีความหลากหลาย นอกจากนี้ยังการเกิดมีอาคารใหม่ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้งาน
อาคารเพื่อกิจการการค้า และอาคารที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นมามากมาย และแตกต่างกัน

ถนนศรีสว่างวงศ์เป็นถนนสายสำคัญ เปรียบเหมือนกระดูกสันหลังของเมืองหลวงพระบาง
โดยมีโครงสร้างผังเมืองที่ประกอบด้วยพื้นที่และมีสถาปัตยกรรมที่สำคัญมากมายเช่น ภูสี ศาสนสถาน
พระราชวัง อาคารสำนักงาน และอาคารที่พักอาศัยมากมายเกาะกลุ่มอยู่ตามถนนสายนี้ ถึงแม้ว่าถนน
จะมีอายุการสร้างน้อยกว่าสถานที่สำคัญอื่นๆ แต่การเกิดขึ้นของถนนสายนี้ได้สร้างปรากฏการณ์ทาง
สังคมเมืองได้อย่างชัดเจน เช่น การเป็นศูนย์รวมทางศาสนา การพักอาศัย และการค้าขายมีความ
หลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม มีความเป็นสมัยใหม่ซ้อนทับอยู่กับมรดกดั้งเดิม อันเป็นการ
สร้างสรรค์ผลงานจากฝีมือมนุษย์ขึ้นที่มีความเจริญรุ่งเรืองนับตั้งแต่สมัยอาณาจักรลาวล้านช้างจนถึงยุค
ปัจจุบัน

ภาพที่ 67: ลักษณะองค์ประกอบโครงสร้างผังเมืองของชุมชนเขตวัดเชียงทอง

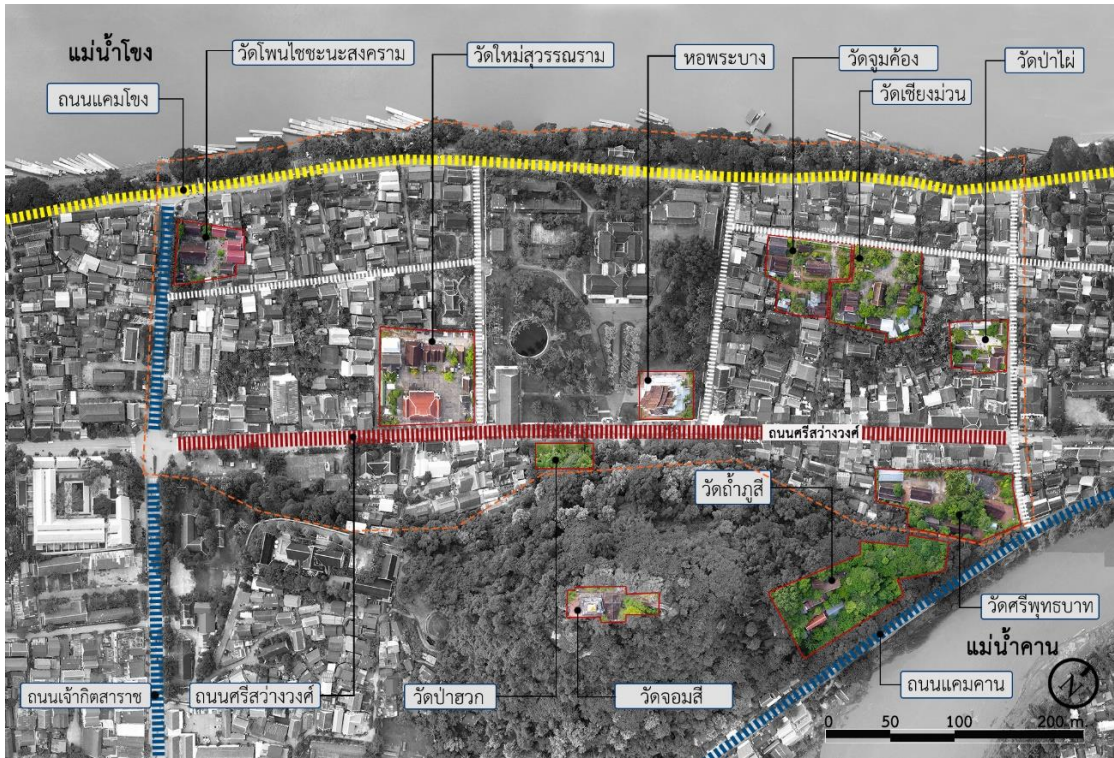
ภาพที่ 68: ภูมิทัศน์ถนนสักกะลินและสถาปัตยกรรมสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสปีค.ศ.1971
ที่มา: สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient (EFO, 2443))

ภาพที่ 69: ภูมิทัศน์ถนนสักกะลินบริเวณวัดสบสุขาราม วัดศรีมงคล วัดศรีบุญเรือง

ภาพที่ 70: ภูมิทัศน์ถนนสักกะลิน บริเวณวัดแสนสุขาราม

ภาพที่ 71: ลักษณะองค์ประกอบโครงสร้างผังเมืองของชุมชนเขตวัดใหม่สุวรรณาราม

ภาพที่ 72: ภูมิทัศน์ถนนศรีสว่างวงศ์บริเวณบ้านจุมคองและบ้านเชียงม่วนปีค.ศ.1971
 ที่มาจาก : สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient (EFEO, 2443))

ภาพที่ 73: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนศรีสว่างวงศ์เขตวัดใหม่บริเวณบ้านเชียงใหม่

ภาพที่ 70 แสดงความหลากหลายทางสังคมบนท้องถนนศรีสว่างวงศ์บริเวณนี้เป็นชุมชนแห่งการค้าขายแลกเปลี่ยน อาคารแต่ละหลังมีความแตกต่างกันทางด้านลักษณะและรูปทรงของอาคาร อันประกอบไปด้วย อาคารรูปทรงโคโลเนียล อาคารสมัยใหม่ระยะต้น (ได้รับอิทธิพลตะวันตก) และอาคารที่ได้รับอิทธิพลจากจีนและเวียดนาม อาคารยังมีกิจกรรมการใช้งานที่แตกต่างกันเช่น การใช้อาคารเป็นที่พักอาศัย ร้านค้า โรงแรม ร้านอาหาร และศูนย์บริการการท่องเที่ยวต่างๆ

จากการบันทึกหลักฐานสภาพและวิถีชีวิตภายในเมืองหลวงพระบาง และในรูปของการเขียนการวาดรูปสายเส้นของเดอลาปอร์ต (De La Porte) ในปีพ.ศ.2410 (ค.ศ.1867) ทำให้เห็นบรรยากาศของวัดใหม่สุวรรณภูมิ ซึ่งมีต้นไม้ร่มรื่น และอุดมสมบูรณ์ พอถึงในช่วงปีค.ศ.1920 ลักษณะภูมิทัศน์ถนนหน้าวัดใหม่สุวรรณภูมิได้มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลงานครั้งประวัติศาสตร์ของอาณาจักรฝรั่งเศส นอกจากจะสร้างสรรค์ผลงานทางสถาปัตยกรรมแล้วยังได้สร้างถนนสายสำคัญคือ “ถนนศรีสว่างวงศ์” หรืออีกชื่อหนึ่งเรียกว่า ภูถนนปาวี” โดยถนนนี้ถูกสร้างตัดผ่ากลางเมืองแต่เหนือถึงใต้ วางตัวไปตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ หรือสร้างขนานกับสายน้ำ ถนนถูกสร้างตามรูปแบบตะวันตก ถนนมีความกว้างถึง 7-8 เมตร มีทางเดินขนาด 1.5 เมตร ทั้งสองฟากทาง มีต้นไม้ใหญ่สองข้างทางเพื่อสร้างความร่มรื่น และสร้างภูมิทัศน์ท้องถนนให้สวยงาม จากหลักฐานจากภาพถ่ายเป็นภาพถ่ายของบริเวณหน้าวัดใหม่สุวรรณภูมิ วัดถูกสร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2339 ภายหลังจึงมีการตัดถนนสายนี้ขึ้นมา จากภาพถ่ายได้สันนิษฐานว่ากำแพงวัดถูกปิดจากถนนสร้างทับบนพื้นที่วัด โดย

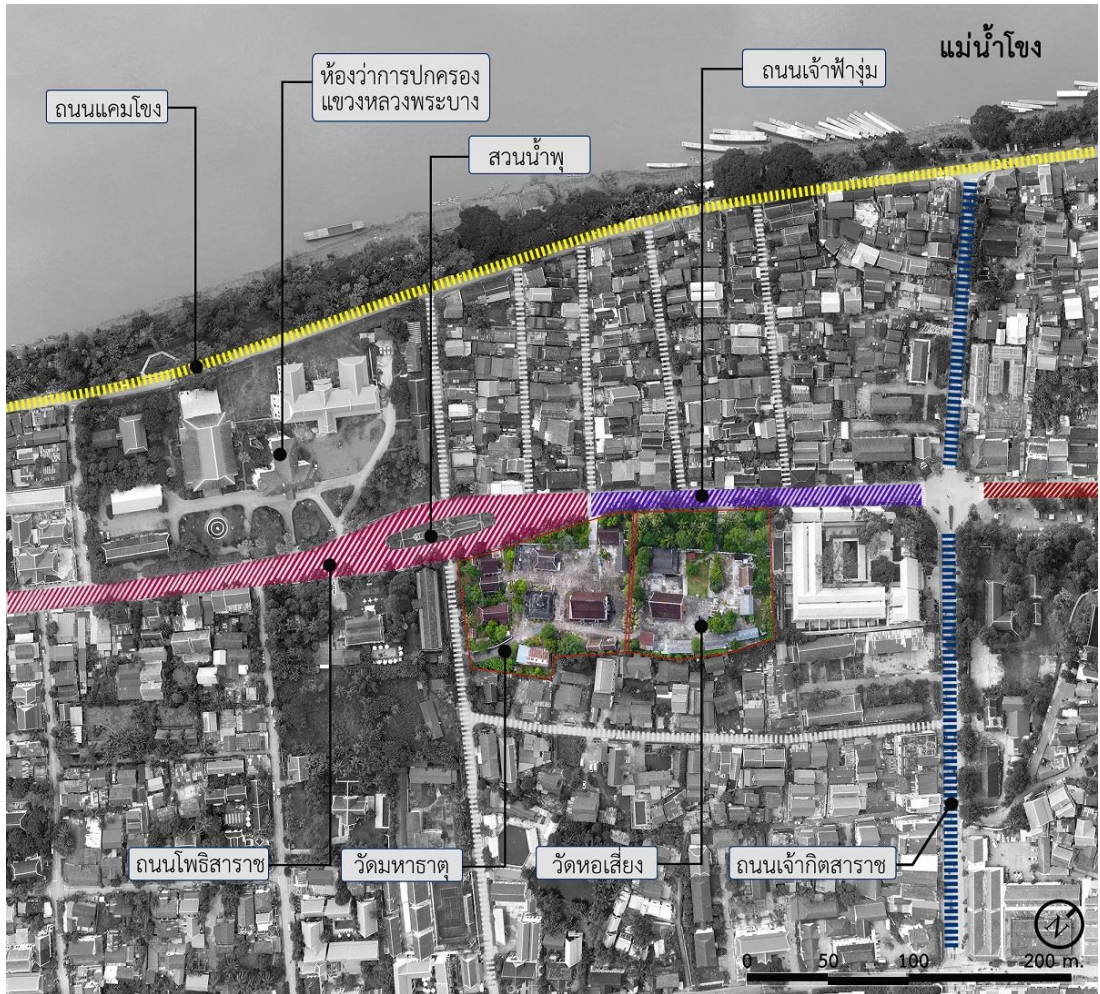
สังเกตเห็นว่าหอไตรถูกวางกรอบบนกำแพงด้านหน้าของวัดติดกับถนนศรีสว่างวงศ์ ก่อนภายหลังจะถูกย้ายออกไปแล้วสูญหายไป

ภาพที่ 74: ถนนศรีสว่างวงศ์ ถนนที่สำคัญของหลวงพระบาง ในปีค.ศ.1920
ที่มา: หนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง: 2000, 144

ถนนโพธิสาราช และถนนเจ้าฟ้าร่มเขตหางเมือง

ถนน และสวนในเกาะกลางถนนถูกสร้างขึ้นราวเมื่อปีค.ศ.1969-1970 โดยพระยาปริลักษ์ ราชกิต ขุนพิทักษ์ และตำรวจโท บุญคง ปะติตจิต ผู้เป็นซึ่งเจ้าครองหลวงพระบางในช่วงเวลานั้น ด้วยการระดมทุนจากพ่อค้า ชาวลาว และจีน สวนน้ำพุ เกาะกลางถนนโพธิสาราช เป็นหนึ่งเครื่องหมายของเมืองหลวงพระบางตั้งอยู่เขตหางเมือง ถนนบริเวณสวนน้ำพุมีขนาดใหญ่กว่าถนนจุดอื่นๆ ด้วยความสำคัญอันนี้สวนน้ำพุจึงถูกเลือกเป็นจุดเริ่มต้นของขบวนการแห่งงานประเพณี และงานเฉลิมฉลองต่างๆ จากหางเมืองสู่หัวเมือง

ภาพที่ 75: ลักษณะองค์ประกอบโครงสร้างผังเมืองของชุมชนเขตวัดมหาธาตุ

ภาพที่ 76: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนโพธิสาราช บริเวณเกาะกลางถนน ภาพถ่ายปีค.ศ.1973
ที่มา: สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient (EFEO, 2443))

ภาพที่ 77: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนโพธิสาราช บริเวณเกาะกลางถนนปีค.ศ.2017

ผังเมืองหลวงพระบางปรากฏรูปแบบของถนนที่สร้างขึ้นครั้งสมัยตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส การสร้างถนนมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งถนนสายแรกที่ถูกสร้างขึ้นคือ ถนนศรีสว่างวงศ์ (ถนนปาวี) ต่อเนื่องกับถนนสักกะลิน ถนนเจ้าฟ้าร่ม ถนนโพธิสาราชนับตั้งแต่เขตหัวเมือง (วัดเชียงทอง) สู่เขตหางเมือง (เขตวัดมหาธาตุ) มีลักษณะผ่าใจกลางเมืองเปรียบเหมือนกระดูกสันหลังของเมืองหลวงพระบาง หลวงพระบางเป็นเมืองขนาดเล็กที่มีการสร้างศาสนสถานขึ้นอยู่กระจายอยู่หลายแห่งทั่วเมือง อันเป็นลักษณะร่วมของวัฒนธรรมการตั้งถิ่นฐานของชาวลาว ที่มักจะกำหนดเอาศาสนสถานเป็นศูนย์กลางของชุมชนการเลือกตำแหน่งที่ตั้งศาสนสถานจึงมีความสำคัญ มีความพิเศษและตั้งอยู่ในพื้นที่ที่สูงกว่าบ้านเรือนประชาชน แต่ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของหลวงพระบางเป็นผืนดินลูกฟูการสร้างถนนผ่านใจกลางเมืองจึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางภูมิทัศน์ ถนนถูกสร้างทับลงพื้นที่ทางศาสนสถาน และพื้นที่ของชุมชนเดิมทำให้อาคาร สิ่งปลูกสร้างที่สำคัญสูญหายไปหลายแห่ง ถนนศรีสว่างวงศ์เป็นถนนที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม สังคม ด้วยเหตุนี้ผังเมืองหลวงพระบางจึงมีการแทรกการอยู่ร่วมกันของภูมิทัศน์ชุมชนแบบดั้งเดิมและชุมชนแบบอาณานิคมฝรั่งเศสโดยแสดงออกผ่านรูปแบบทางสถาปัตยกรรมได้แก่ สถาปัตยกรรมรูปแบบดั้งเดิมสถาปัตยกรรมรูปแบบอาณานิคม ได้กลายเป็นมรดกของการสร้างสรรค์ของสองอารยธรรม เนื่องจากถนนสายนี้ความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาถูกนำมาใช้เป็นพื้นที่ในการจัดงาน และการปฏิบัติทางศาสนาต่างๆ เช่นงานบุญประเพณีปีใหม่ลาว ขบวนแห่ขอ ขบวนแห่นางสังขาร ผสมกับความโดดเด่นของถนนสัมพันธ์กับการท่องเที่ยว ทั้งนี้ ในปัจจุบันประเพณีการตักบาตรทำให้ถนนสายนี้มีความสำคัญยิ่งขึ้น เป็นที่น่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาทำบุญ ภาพเหล่านี้ได้เสริมสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของเมืองแห่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ ตลอดแนวของถนนสายนี้ถูกกำหนดให้เป็นถนนที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ถนนศรีสว่างวงศ์ปรากฏภูมิพื้นที่ที่มีกิจกรรมเพื่อบริการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย เช่น การเกิดขึ้นของตลาดกลางคืนในบริเวณด้านหน้าพระราชวัง และกิจกรรมอื่นๆ

ภูมิทัศน์ถนนแคมน้ำคาน

ถนนแคมน้ำคานตลอดแนวของเขตหัวเมืองที่ต่อเนื่องมาจากเขตปากภูได้ติดกับแม่น้ำคาน นับตั้งแต่อดีตนอกจากวิถีการดำรงชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับแม่น้ำแล้ว ชาวหลวงพระบางยังมีความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานเช่น ประเพณีบุญแข่งเรือที่น้ำคาน เห็นได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบันเข้ากันอย่างแน่นแฟ้น ทั้งนี้ ใน

ปัจจุบันประเพณีการแข่งขันเรือได้กลายเป็นที่รู้จัก และแพร่ขยายไปเมืองอื่นๆ เกือบทั่วทั้งประเทศ เป็นที่จดจำกัน และปฏิบัติกันอย่างเข้มงวดเพื่อรักษาเอกลักษณ์เอาไว้ ทั้งเป็นที่รู้จักกันของนักท่องเที่ยวทั้งภายใน และต่างประเทศ ในเขตหัวเมืองนอนอยู่ในเขต Zpp-Ua (เขตอนุรักษ์เมืองเก่าที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งในฐานะเมืองมรดกโลกของหลวงพระบาง) ซึ่งเป็นเขตที่ได้รับความใส่ใจ การดูแลรักษาตามข้อระเบียบกฎหมายที่วางไว้อย่างเข้มงวดในการควบคุมพื้นที่เพื่อรักษาคุณค่าของมรดกโลกไม่ว่าในมิติรูปธรรม และนามธรรม ซึ่งมีกระบวนการปฏิบัติให้เห็นได้อย่างชัดเจน ในฐานะเมืองมรดกโลกมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรับมือกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ช่วยส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจสังคม แน่แน่นอนว่าการท่องเที่ยวนั้นก็นำมาซึ่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์เมือง ในการควบคุมการเปลี่ยนแปลงลักษณะของภูมิทัศน์ยังมีความเข้มงวดและหนักแน่นยิ่งขึ้น

ภาพที่ 78: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนแคบคาน และตลาดขนาดเล็กข้างถนน ในช่วงปีค.ศ.1971
ที่มา: สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient (EFEO, 2443))

ภาพที่ 79: ภูมิทัศน์สถาปัตยกรรมบนถนนแควมคานเขตหัวเมือง

ในภาพที่ 79 แสดงให้เห็นบริบทชุมชนพื้นที่ถูกซ้อนทับของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ และสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมภายในภูมิทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำคานบริเวณชุมชนบ้านวัดแสน

ภาพที่ 80: ภูมิทัศน์ถนนแควมคานเขตหัวเมืองบริเวณบ้านคิลีจุดเชื่อมต่อกับบ้านวัดแสน

ลักษณะชุมชนบ้านคีลี และบ้านวัดแสนถนนแควมคานตั้งอยู่บนพื้นที่ลาดชัน ด้วยชุมชนที่มีความหนาแน่นวางตัวอยู่ร่วมกับมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมทางหลากหลายเกาะตัวอยู่กับถนนสักกะลิน และถนนแควมคาน โดยมีการวางอาคารพื้นที่ที่ต่างระดับกัน (Platform) ในขอบเขตที่ดินของตัวเอง ด้วยวิถีการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในอดีตนั้นได้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ขึ้นบนภูมิทัศน์ของชุมชน เช่น ทางเดินในที่มีลักษณะเชื่อมลงสู่แม่น้ำถูกปรับปรุงและพัฒนาคืนกลับ เมื่อปีพ.ศ.2542 โดยมีความต่อเนื่อง และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับถนนสายสำคัญต่างๆ เมื่อมองในแง่มุมเปรียบเทียบแล้วมีความคล้ายๆกับระบบสายเลือดในร่างกายมนุษย์เราเช่น มีถนนใหญ่ และถนนเล็กกระจายไปทั่วเมืองการทำให้เป็นทางเดินที่ปูด้วยอิฐ สร้างบันไดต่างๆ ตามระดับหน้าดิน การก่อสร้างและปรับปรุงถนนในชุมชนเป็นผลสำเร็จที่ยิ่งใหญ่เป็นผลลัพธ์ที่ดีต่อภูมิทัศน์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

ภูมิทัศน์ถนนแควมน้ำโขง

ถนนแควมน้ำโขงเป็นถนนสายที่มีบทบาทสำคัญ ถูกสร้างขึ้นตามหลักความคิดการวางผังเมืองของฝรั่งเศส มีลักษณะเลาะเลียบบตัวเมืองติดกับแม่น้ำโขงนับตั้งแต่หัวเมืองที่ต่อเนื่องมาจากถนนแควมคานจนถึงเขตทางเมือง มีความกว้างถึง 6 เมตร มีทางเท้า (Footpath) ทั้งสองข้างถนนปูด้วยอิฐตามรูปแบบของมรดกโลกเท่านั้น ด้วยความเป็นชุมชนเมืองมีการอาศัยอยู่มาอย่างยาวนาน บนถนนแควมน้ำโขงจึงมีสิ่งปลูกสร้างที่เก่าแก่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเกิดขึ้นบนถนนสายนี้ อาคารมีรูปแบบที่แตกต่างกันโดยทั่วไปเช่น สถาปัตยกรรมลาวแบบดั้งเดิม สถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล และสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ระยะต้น นอกจากนี้ยังมีอาคารลักษณะทั่วไปที่ถูกพัฒนาแบบมาจากอาคารรูปแบบโคโลเนียล แต่ถูกลดทอนรายละเอียดลงมีกระจายอยู่ทั่วเมือง เดิมอาคารบนถนนสายนี้เป็นอาคารที่พักอาศัยจำนวนมาก และอาคารบางส่วนก็เป็นอาคารพาณิชย์กรรม ภายหลังปีพ.ศ.2538 หลวงพระบางกลายเป็นเมืองมรดกโลกก็มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมผู้คนทั่วโลกรู้จักมากขึ้น จึงกลายเป็นหนึ่งช่องทางในการผันตัวเองมาทำธุรกิจประเภทต่างๆ เพื่อบริการการท่องเที่ยวเช่น การเกิด และเพิ่มขึ้นของโรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า ศูนย์บริการต่างๆ เพื่อตอบสนองการใช้งานจึงเกิดมีการปรับเปลี่ยนจากอาคารที่พักอาศัยมาเป็นโรงแรม ร้านอาหารมากขึ้น ขยายตัวไปตามถนนแควมน้ำโขง และริมฝั่งน้ำ เพื่อควบคุมการเปลี่ยนที่จะส่งผลกระทบต่อเมืองมรดกโลกหน่วยงานท้องถิ่นจึงเข้ามาจัดการตามแนวทาง UNESCO เพื่อรักษาภูมิทัศน์เมืองเก่าให้คงคุณค่าเดิมเอาไว้ โดยหน่วยงานท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลสิ่งปลูกสร้างเดิม ควบคุมสิ่งปลูกสร้างใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยออกข้อกำหนดให้เป็นไปตามทิศทางที่เหมาะสม ไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบ

ความหลากหลายทางสถาปัตยกรรมบนถนนแคมโงงที่พบเห็นในหลวงพระบางในปัจจุบัน เนื่องมาจากสาเหตุเดียวกันคือ ในอดีตยุคอาณานิคมฝรั่งเศสได้สร้างให้เมืองมีความหลากหลายสังคม เชื้อชาติ และวัฒนธรรม บางส่วนก่อทำอาชีพค้าขาย บางส่วนก็เป็นช่างก่อสร้างเช่นช่างชาวเวียดนาม และเงินที่ถูกฝรั่งเศสกวาดต้อนมาเมื่อครานั้น ส่วนคนลาวหลวงพระบางก็ทำการเกษตร งานช่างฝีมือที่เป็นภูมิปัญญาเช่น การปั้นหม้อหล่อไห การจักสาน การตำหูกทอไหม และเกษตรกรต่างๆ บางส่วนก็มีอาชีพเป็นพนักงานราชการ บางส่วนก็เป็นพ่อค้าชาวขายทั่วไปทั้งภายใน และตามตัวเมืองอื่นๆ อาคารมีการนำใช้เทคนิคในการก่อสร้างแบบตะวันตกที่ใช้วัสดุก่อสร้าง และผนัง เสาฉาบเรียบ และทาสี เป็นวิธีการสมัยใหม่สามารถสร้างได้เร็วกว่า การใช้งานสะดวกทำให้ชาวเมืองให้ความสนใจ

สถาปัตยกรรมโดยส่วนใหญ่ที่พบเห็นในถนนแคมโงงคือ อาคารรูปทรงโคโลเนียล ผลลัพธ์ของการออกแบบของชาวฝรั่งเศสเพื่อให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเขตร้อนขึ้นจากการผสมผสานรูปแบบทางสถาปัตยกรรมลาวกับวัสดุ และเทคนิคการก่อสร้างแบบตะวันตก อย่างไรก็ตามรูปแบบอาคารยังคงรักษารายละเอียดในการตกแต่งที่เป็นเอกลักษณ์ของเรือนลาวดั้งเดิมเอาไว้เช่น ลวดลายบริเวณหน้าบัน และเสา โดยมีลักษณะของการผสมผสานทางสถาปัตยกรรมเช่น มีระเบียง และพื้นที่ล่างไม่เปิดโล่ง โดยจะถูกก่อสร้างเป็นห้องเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย ฐานเสาและผนังอาคาร ช่วงเอวอาคารมีลวดลายปูนประดับซึ่งเรียกว่าบัว บริเวณประตูหน้าต่าง ชุ่มประตูทรงโค้ง บริเวณหน้าบันมีรายละเอียดการตกแต่งเป็นแบบตะวันตก ขณะเดียวกันหน้าบันยังคงรักษาช่องลมแบบเรือนลาวเอาไว้ อาคารบางหลังมีระเบียงทางเดินล้อมรอบอาคาร บางอาคารมีระเบียงเพียงบริเวณด้านหน้าเท่านั้น อาคารรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศสหลายแห่งในเขตเมืองเก่าของเมืองหลวงพระบางได้รับการอนุรักษ์ให้เป็นเมืองมรดกโลกในปีพ.ศ.2538 บางอาคารได้ถูกจดทะเบียนกับมรดกทางวัฒนธรรมขององค์การยูเนสโกเพื่อการอนุรักษ์ไว้ นอกจากนี้เพื่อความยั่งยืนของอาคารบางแห่งได้รับการปรับปรุงเพื่อเปลี่ยนการใช้งานของอาคาร เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจรองรับการท่องเที่ยว รูปแบบอาคารแบบอาณานิคมฝรั่งเศสยังคงมีอิทธิพลต่อสถาปนิกท้องถิ่น โดยพบเห็นประเภทอาคารใหม่ๆ ที่สร้างถูกขึ้นมา

ภาพที่ 81: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนแคมโขง และชุมชนบ้านเชียงทองบริเวณบันไดสิงห์ของวัดเชียงทอง
เมื่อปีค.ศ.1971

ที่มา: สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient (EFEO, 2443))

ภาพที่ 82: ลักษณะถนน และอาคารที่ได้รับอิทธิพลอาณานิคมฝรั่งเศส ตั้งอยู่ถนนสายแคมน้ำโขงใน
บริเวณชุมชนบ้านโพนเฮือง

ภาพที่ 83: ภูมิทัศน์สถาปัตยกรรม ในบริบทพื้นที่ซ้อนทับหลักความคิดแบบตะวันตกลงในบริบทพื้นที่ดั้งเดิมบนถนนแคมน้ำโขง ในบริเวณชุมชนบ้านวัดหนองรอยต่อติดกับชุมชนบ้านโพนเฮือง

ภาพที่ 84: ลักษณะถนนแคมโขงเขตวัดใหม่สุวรรณภูมาราม ในบริเวณด้านหลังหอพิพิธภัณฑ (พระราชวัง)

ภาพที่ 85: ลักษณะภูมิทัศน์สองฝั่งถนน บริเวณท่าเรือเมริมแม่น้ำโขงรอยต่อระหว่างชุมชนวัดใหม่ และชุมชนวัดมหาธาตุ

ที่มา: สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient (EFEO, 2443))

ภาพที่ 86: ลักษณะถนนแคบโขง ในบริเวณสามแยกประชา(ร้านกาแฟโบราณประชา) รอยต่อระหว่างชุมชนวัดใหม่ และชุมชนวัดมหาธาตุ

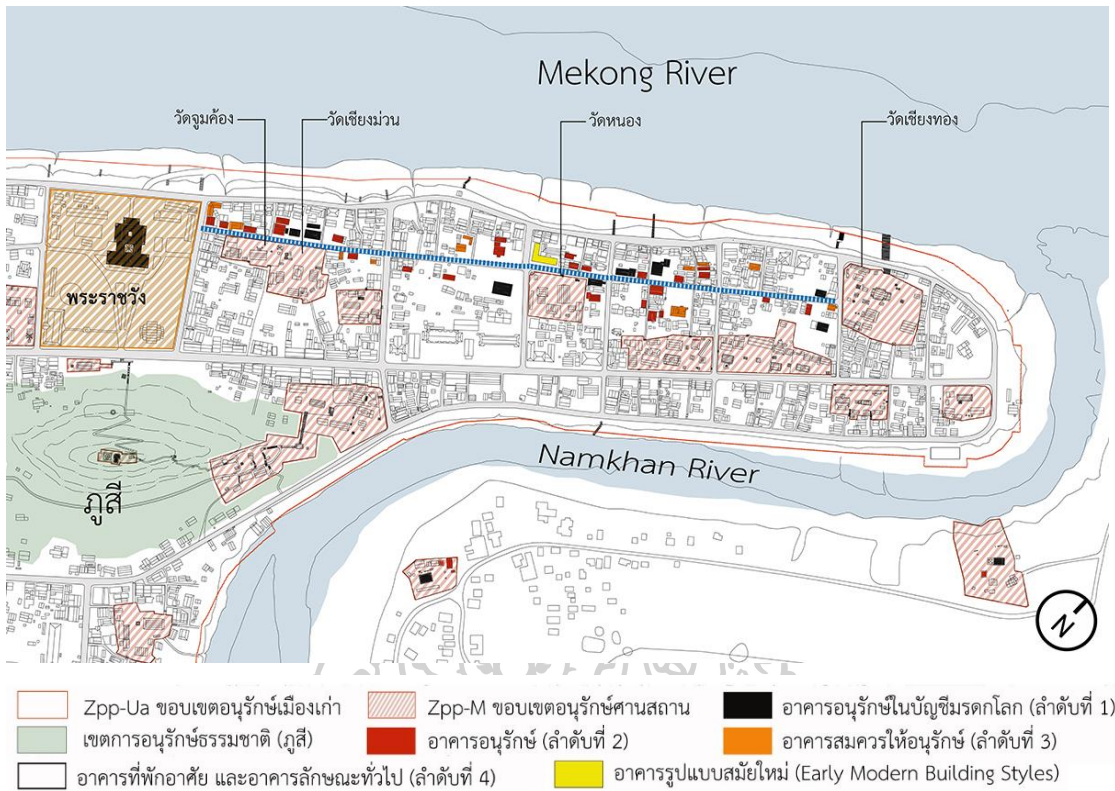

ภาพที่ 87: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนแควมโขงเขตวัดมหาธาตุ

ในภาพที่ 87 แสดงให้เห็นถนนแควมโขงเป็นถนนที่มีขนาด 6-7 เมตร เนื่องจากชุมชนมีความหนาแน่น และถูกจำกัดด้วยขนาดของพื้นที่ผสมกับการสร้างพื้นที่ริมแม่น้ำให้เป็นพื้นที่บริการการท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านค้า ที่พักชมวิวดังกล่าว อำนวยให้เกิดการแทรกแซงของพื้นที่จอร์จริมถนน

ภูมิทัศน์ถนนชุมชนชาว

ถนนชุมชนชาวถนนสายย่อยภายในชุมชนเขตหัวเมือง และเขตท้องเมืองเป็นถนนที่เชื่อมต่อโยงระหว่างชุมชนตั้งแต่วัดเชียงทอง ที่มีลักษณะคู่ขนานกับแม่น้ำโขงจนถึงพระราชวัง โดยผ่านสี่หมูบ้านด้วยกันเช่น บ้านโพธิ์เฮือง บ้านวัดหนอง บ้านเชียงม่วน และบ้านจุมค้อง เนื่องจากเป็นชุมชนที่เก่าแก่ ถนนสายนี้จึงมีสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ และมีความสำคัญอย่างมากมาย และมีลักษณะที่แตกต่างกัน เกาะอยู่ตามถนนสายนี้ ในลักษณะทางฝั่งเมืองถนนชุมชนชาวยังมีหน้าที่จัดแบ่งพื้นที่ภายในชุมชนเพื่อลดการเกิดปัญหาความแออัดของชุมชนอีกด้วย

ภาพที่ 88: แผนผังแสดงลักษณะโครงสร้างถนนสายย่อย และภูมิทัศน์ถนนชุมชนในชุมชนเขตวัดเชียงทองซึ่งเป็นถนนที่เชื่อมโยงตั้งแต่วัดเชียงทองจนถึงพระราชวังเขตวัดใหม่สุวรรณภูมิาราม

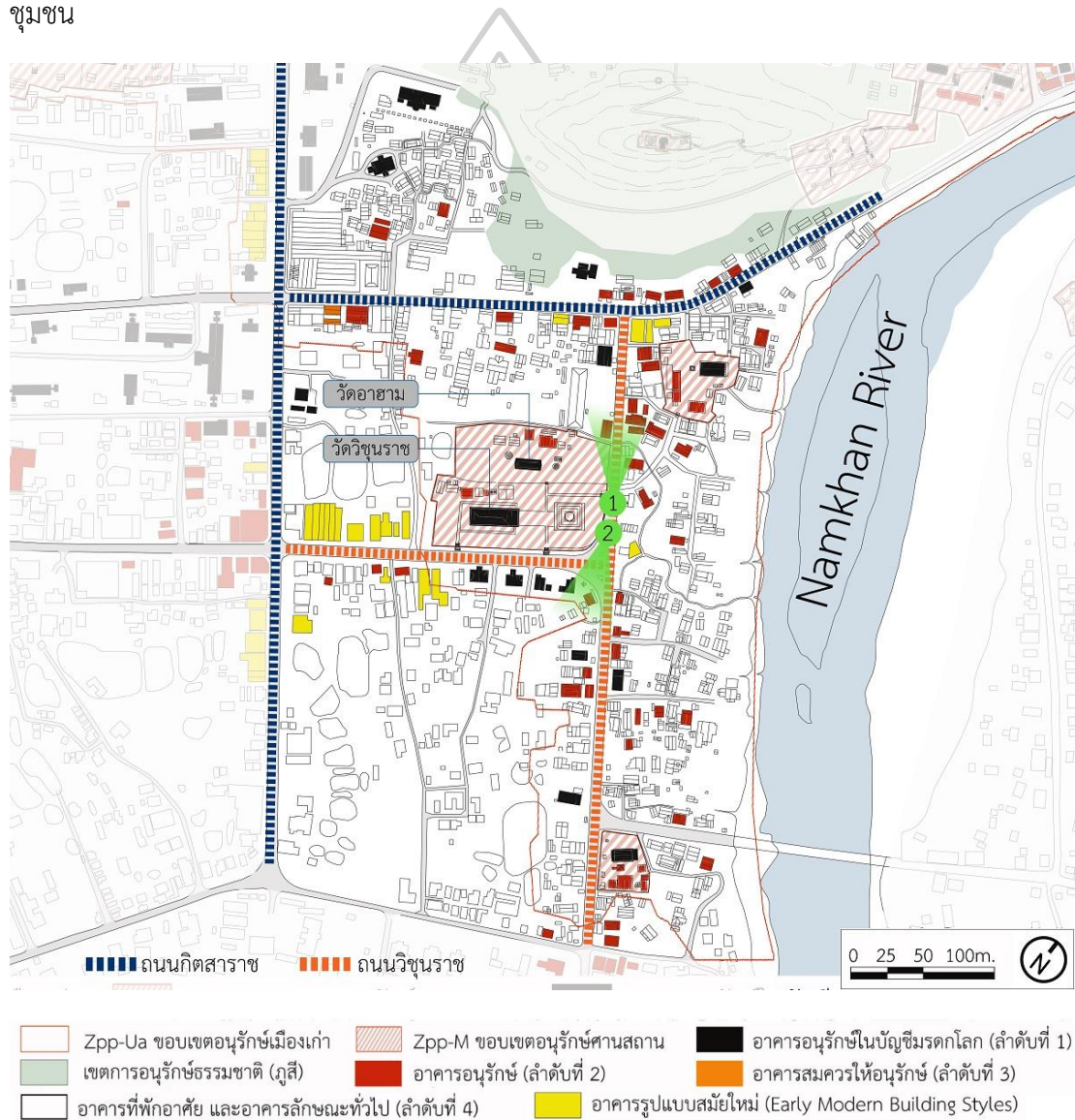
ภาพที่ 89: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนชุมชนในเขตหัวเมืองบริเวณบ้านโพนเฮืองถึงบ้านวัดหนอง

ลักษณะภูมิทัศน์สองฝั่งของถนนกิตสารราชและถนนวิษุณราช

บริเวณสามแยกเขตวัดวิษุณราช โดยพื้นฐานลักษณะชุมชนในหลวงพระบางเริ่มจากภูมิปัญญาในการพัฒนาชุมชนที่พักอาศัยด้วยวัสดุท้องถิ่นผสมกับคติความเชื่อ และพฤติกรรมในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะสิ่งปลูกสร้างด้วยไม้ไผ่ และไม้เนื้อแข็งอันได้แก่ เรือน เล้าข้าว (ยุงข้าว) รวมไปถึงรั้วบ้าน โดยลักษณะชุมชนลาวแบบดั้งเดิมเป็นสังคมอยู่รวมกันเป็นกลุ่มอย่างมีขอบเขตของตัวเอง ด้วยการ

สร้างรั้วไม้ไผ่ล้อมรอบเรือนตัวเองมีประตูรั้วเชื่อมกับถนน และเรือนหลังอื่นๆ จากภาพถ่ายถนนบริเวณบ้านอาไฟ ในช่วงเมื่อปีค.ศ.1866 คือลักษณะของถนนที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงแรกมีขนาดที่ไม่กว้างมากนัก ภายหลังจากได้มีการระดมทุนจากทุนจากชาวเมืองซื้ออิฐดินเผามาปูทางเดินเท้าตามถนนหลัก และถนนสายน้อยใหญ่ทั่วเมือง

นอกจากนี้สภาพแวดล้อม และพืชพันธุ์ในท้องถิ่นยังสามารถบ่งบอกถึงลักษณะ ช่วงเวลาของเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งจากภาพถ่ายเก่าได้แสดงให้เห็นว่าชุมชนเขตวัดวิษุภราชนี้มีต้นมะพร้าวจำนวนมากกระจายไปทั่วบริเวณเพื่อประโยชน์กินผล และส่วนผสมปรุงแต่งอาหาร ถือได้ว่าเป็นต้นไม้มงคลคู่ชุมชน

ภาพที่ 90: ลักษณะภูมิทัศน์สองฝั่งของถนนกิตติสารราชและถนนวิษุภราช

ภาพที่ 91: ถนนสายสำคัญรอยต่อเขตบ้านวิชนและบ้านอาไพหลวงพระบาง ในปีค.ศ.1866 มุมมองจากจุดที่ 1
ที่มา: จากหนังสือ In Laos and Siam (White Lotus, 1995)

ภาพที่ 92: ลักษณะภูมิทัศน์ถนนวิชนราช มุมมองจากจุดที่ 1

ภาพที่ 93: ลักษณะภูมิทัศน์สามแยกวัดวิสุนราช เมื่อปีค.ศ.1971 มุมมองจากจุดที่ 2
ที่มา: สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient (EFEO, 2443))

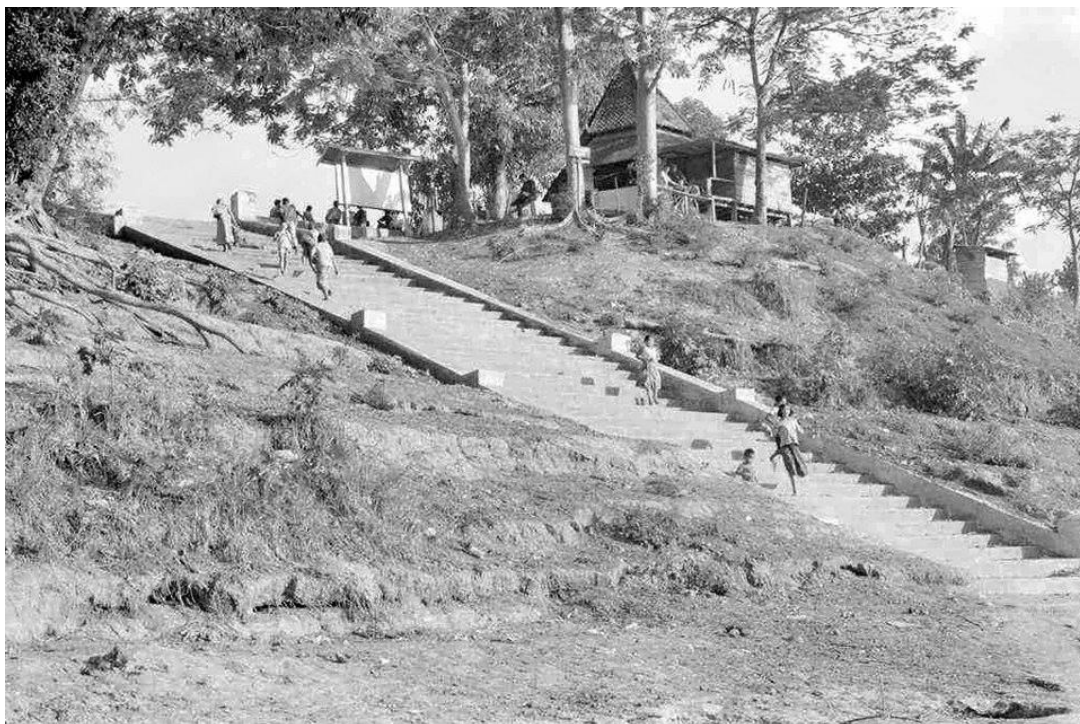
ภาพที่ 94: ลักษณะภูมิทัศน์สามแยกวัดวิสุนราช มุมมองจากจุดที่ 2 ในปัจจุบัน

ลักษณะภูมิทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำในเขตเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

ในเมืองหลวงพระบางประกอบด้วยแม่น้ำสองสายคือ แม่น้ำโขง และน้ำคานที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวหลวงพระบางมาแต่ช้านานโดยริมฝั่งแม่น้ำได้มีพืชพันธุ์นานาชนิดที่สรรค์สร้างแต่งเติมความสวยงามให้แก่เมือง จนถูกบันทึกเป็นพื้นที่อนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติ (Zpp-N) หรือทางนิเวศวิทยา ในอดีตบริเวณริมฝั่งน้ำได้เป็นพื้นที่ทางการเกษตรกรรมเช่น ปลูกพืชผัก หอม หัวมันต่างๆ เป็นพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญ และสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตของชาวหลวงพระบางมาชั่วยาวนาน ในปัจจุบันพื้นที่เหล่านั้นได้หายไป ถูกซ้อนทับด้วยพื้นที่การบริการการท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านค้าทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามทางด้านหน่วยดูแลส่วนท้องถิ่นก็ได้ออกมาตราการควบคุมภูมิทัศน์ ได้กำหนดขอบเขตเพื่อการอนุรักษ์ และทำให้มีคุณค่าของเขตริมฝั่งแม่น้ำโขง และแม่น้ำคานที่เต็มไปด้วยระบบนิเวศ พืชพันธุ์ต่างๆ ที่หนาแน่นตลอดแนวริมฝั่งน้ำคานทั้ง 2 ฝั่งตลอดจนถึงแม่น้ำโขง การออกกฎหมายบังคับภาคส่วนนี้ ก็เพื่อรักษาลักษณะทางธรรมชาติและความสะดวกสบายของเมือง ก็คือนอกจากจะอนุรักษ์อาคารแล้วยังให้การปกป้องรักษาพืชพันธุ์ที่ปกคลุมอยู่ตามบริเวณริมฝั่งน้ำ ข้อห้าม และข้อปฏิบัติของผู้อยู่อาศัยก็ได้ออกมาตราการควบคุมการปล่อยน้ำเสีย ตรวจตราการติดตั้งระบบทำความสะอาดต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดเป็นมลพิษต่อสภาพแวดล้อมของเมือง โดยในมาตราที่ 1 ว่าด้วยการแบ่งเขตของ ที่ธรรมชาติและป่าไม้ เขตชุมชน เขตริมฝั่งแม่น้ำ เขตภูเขานั้นเพื่อแสดงถึงความเข้มงวดของการทำงานและความสะดวกในการทำงาน และอิงตามมาตราที่ 2 ข้อห้ามทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่รับผิดชอบเขตธรรมชาติ จะต้องรักษาธรรมชาติให้คงสภาพที่สมบูรณ์ บรรดาอาคารที่ปลูกสร้างสิ่งปลูกสร้างที่มีอยู่แล้ว สามารถเก็บรักษาไว้ได้ (อาคารที่ทรงคุณค่าเท่านั้น) และสามารถปรับปรุงบูรณะได้ ตามขั้นตอนของข้อกำหนดที่วางไว้ โดยต้องผ่านการอนุญาตการปลูกสร้าง ขนาดของพื้นที่อาคาร วัสดุในการก่อสร้างต่างๆ ภายหลังจากการออกกฎหมายควบคุมอาคารที่ผ่านการอนุญาตให้สร้างได้ในเขตธรรมชาติได้มีเพียงลักษณะของอาคารเป็นอาคารชั่วคราวใช้วัสดุที่เบาบาง และมีเทคนิคการก่อสร้างแบบพื้นเมืองไม่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อม และ ตามมาตราที่ 13 ว่าด้วยพื้นที่ว่างและการปลูกต้นไม้ยังระบุไว้ว่าในเขตอนุรักษ์ มีข้อห้ามตัดต้นไม้ใหญ่ ชนิดต่างๆ ที่ยังไม่ได้รับการอนุญาต และในกรณีที่จะปลูกเพิ่มจะต้องเป็นไปตาม รูปแบบความเหมาะสม กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิม ห้ามการนำพืชพันธุ์แปลกใหม่มาปลูกที่เขตการอนุรักษ์ เพราะอาจเป็นหนึ่งช่องทางที่ทำให้ภูมิทัศน์เมืองหรือธรรมชาติของเมืองเปลี่ยนไป

นอกจากนี้ริมฝั่งน้ำโขง และน้ำคานยังมีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และการดำรงชีวิตการสร้างท่าเรือของเรือสินค้า เรือข้ามฝาก และทำนบกกลายเป็นพื้นที่สำหรับของชุมชนนับตั้งแต่อดีตสายน้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญกับการตั้งถิ่นฐานของชาวลาวที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติกันมาเช่น งานประเพณีบุญออกพรรษาก็มีการลอยกระทงตามแม่น้ำ ประเพณีบุญ

ช่วงเรื่อน้ำคาน รวมไปถึงพิธีกรรมต่างๆ ในปัจจุบันพื้นที่เหล่านั้นถูกแทรกแซงด้วยพื้นที่การบริการ การท่องเที่ยวเช่น ร้านอาหาร ร้านค้า และท่าเรือท่องเที่ยว ด้วยลักษณะความสูงชันของฝั่งน้ำ ชาวเมือง ผู้ประกอบการทางธุรกิจจึงได้สร้างบันไดขึ้นมาเพื่อเชื่อมลงสู่แม่น้ำ อย่างไรก็ตามด้วย เหตุการณ์ทางธรรมชาติที่มีน้ำหลากในฤดูฝนยังเป็นปัญหาต่อการพัฒนาเขตริมแม่น้ำไม่ว่าจะเป็นการ ปลุกพืชพันธุ์ หรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมต่างๆ

ภาพที่ 95: ลักษณะบันไดปูนลงสู่ท่าเรือเมล์ ริมน้ำโขงสร้างขึ้นในสมัยอาณานิคม
ที่มา: สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient (EFEO, 2443))

ภูมิทัศน์ริมน้ำถูกจัดอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติ (Zpp-N) เช่นเดียวกับกับภูมิทัศน์ถนน แคมโงและถนนแคมคาน ในอดีตพื้นที่ริมน้ำเป็นพื้นที่ทางการเกษตรและท่าเรือของคนในชุมชน ในปัจจุบันพื้นที่เหล่านี้ได้รับการจัดการ ดูแลควบคุมด้วยสำนักงานมรดกโลก ซึ่งได้มีการกำหนด ระเบียบเพื่อป้องกันการรุกราน การปลูกสร้างอาคารห้ามก่อสร้างอาคารที่มีขนาดใหญ่มีลักษณะเป็น อาคารถาวร สิ่งปลูกสร้างที่สามารถสร้างได้คืออาคารที่มีลักษณะชั่วคราวหรือระเบียบที่ไม่มีหลังคาปก คลุม สามารถนำใช้อุปกรณ์ที่สามารถเก็บได้หลังการใช้งาน และไม่อนุญาตให้ตกแต่งด้วยวัสดุที่แปลกตา อันเป็นผลกระทบต่อลักษณะภูมิทัศน์ (ดูภาพที่ 97) ในพื้นที่สีเขียวริมน้ำเป็นพื้นที่เปราะบาง มักจะ ได้รับผลกระทบเป็นประจำจากการท่องเที่ยว การระบายน้ำเสียต่างๆ นอกจากนี้ยังได้รับผลกระทบ จากภัยธรรมชาติโดยเฉพาะในฤดูน้ำหลากส่งผลต่อการสูญเสียระบบนิเวศ สร้างความสูญเสียแก่ถนน และทางเท้ามีการทรุดตัวลง (ดูภาพที่ 98)

ภาพที่ 96: ภาพถ่ายทางอากาศ ลักษณะภาพภูมิทัศน์ชุมชนแคมแม่น้ำโขง

ภาพที่ 97: ลักษณะสิ่งปลูกสร้างริมแม่น้ำโขง ประเภทร้านอาหาร

ภาพที่ 98: ผลกระทบจากภัยธรรมชาติที่มีต่อสิ่งปลูกสร้างริมฝั่งน้ำคานปีค.ศ.2017

ลักษณะภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์แหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง

ลักษณะภูมิทัศน์ศาสนสถาน

การตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมแต่แรกเริ่มก่อนที่ชุมชนได้ขยายตัวออกไปตามรูปลักษณะของเมือง ซึ่งจากประวัติศาสตร์ปรากฏเห็นว่าวัดสภิกขารามเป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่กว่าวัดอื่นๆ ในขอบเขตการอนุรักษ์มรดกโลก โดยสร้างขึ้นในปีพ.ศ.2028 (1485) ภายหลังในเขตหัวเมืองก็ได้มีการสร้างวัดเชียงทองขึ้น เป็นวัดที่ตั้งอยู่จุดคั่นระหว่างน้ำโขง และน้ำคานเป็นวัดที่เก่าแก่วัดหนึ่งในบันด้าวดวารามในหลวงพระบาง ประวัติของวัดเชียงทองได้มีความพัวพันกับพงศาวดารของการก่อสร้างตัวเมืองแรกแห่งนี้ วัดเชียงทองสร้างขึ้นในปีพ.ศ.2103 (1560) ด้วยลักษณะอันพิเศษของที่ตั้ง ความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์ และลักษณะอันโดดเด่น สวยงามทางรูปทรง และภาพจิตรกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับพงศาวดาร เรื่องเล่าของเมืองหลวงพระบาง ฉะนั้นวัดเชียงทองได้ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางของเขตหัวเมือง มีความสัมพันธ์กับแม่น้ำโขงซึ่งในอดีตวัดเชียงทองที่มีท่าเรือเดิมที่สัมพันธ์ทางการค้า ก่อนถูกย้ายมาตั้งอยู่บริเวณเขตท้องเมืองโดยใช้เป็นท่าเรือข้ามฟากสู่เมืองจอมเพชร และเป็นท่าเรือโดยสารขึ้นสู่ปากแบ่ง เขตหัวเมืองเป็นเขตที่มีวัดมากกว่าเขตอื่นๆ โดยได้ตั้งอยู่เรียงราย และเกาะกลุ่มกันตามถนนสักกะลิน อย่างสวยงาม เป็นลักษณะพิเศษของเมืองจนถูกขนานนามว่าเป็นเมืองแห่งอารยธรรมทางพุทธศาสนา (Civilization of Buddhism)

ภาพที่ 99: ลักษณะตำแหน่งและการวางผังวัดในเขตหัวเมือง

ประเด็นเรื่องการวางทิศของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนพักอาศัยของชาวลาวที่สัมพันธ์กับสายน้ำยังได้รับการพัฒนาแนวคิดต่อเนื่องและเสนอให้เห็นความซับซ้อนของชุดความคิดที่เกี่ยวข้องกับการวางผัง ดั้งการศึกษาของ Chantane Chiranthanut ซึ่งศึกษาการวางผังและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยของชาวลาวที่บ้านปากชี ซึ่งอยู่ใต้เมืองหลวงพระบางลงมาตามลำแม่น้ำโขง โดยมีข้อเสนอว่า ในการวางทิศทางของเรือนพื้นถิ่นของชาวลาวยังกำหนดให้ทิศทางด้านน้ำเปรียบเป็นทิศเหนือเสมือน และทางทิศทำนน้ำเปรียบเป็นทิศใต้เสมือน ในกรณีนี้ในตำแหน่งแห่งที่ของหมู่บ้านนั้น ไม่ได้เอื้อให้สามารถวางตัวอยู่ในทิศเหนือ-ใต้จริง ซึ่งทำให้บ้านเรือนของชาวลาวนั้นหันหน้าไปยังทิศเหนือเสมือนดังกล่าวด้วย (Chantane Chiranthanut, 2010) เช่นเดียวกันกับการวางผังวัดในเมืองหลวงพระบางจากข้อเสนอของโซฟี เคลมมอท์-ชาร์ ปองติเออร์ และปีแอร์ เคลมมอท์ ที่ทั้งสองกรณีศึกษาได้เสนอแนวคิดเรื่องคติในการวางผังเรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวลาวว่าให้ความสำคัญกับแนวทางการไหลของสายน้ำที่ชุมชนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ และการกำหนดทิศทาง “หัวเมือง” หรือ “หัวบ้าน” หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็น “ทิศเหนือเสมือน” นั้นกำหนดตาม “ทิศทางด้านน้ำ” ในขณะที่ “หางเมือง” หรือ “หางบ้าน” หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็น “ทิศใต้เสมือน” นั้นกำหนดจาก “ทิศทำนน้ำ” ที่น้ำไหลไป ทำให้มีการกำหนดทิศทางในการวางแกนของเรือนให้วางตัวในแนวเดียวกับสายน้ำ และมักให้ด้านหน้าของอาคารหันไปทางด้านน้ำ (ดูภาพที่ 100)

ภาพที่ 100: ผังบริเวณวัดเชียงทอง

วัดในหลวงพระบางโดยส่วนมากมักจะตั้งอยู่บนที่สูงจึงเกิดมีข้อได้เปรียบในด้านการออกแบบ การสร้างจุดเชื่อมต่อ นอกจากความเป็นอาคารรูปแบบลาวดั้งเดิมแล้วที่พิเศษยิ่งกว่านั้นคือการออกแบบที่ผสมผสานกันกับคติความเชื่อ โดยองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ การสร้างทางเดิน กำแพงรั้ว ประตูโขง และบันไดเพื่อเชื่อมระหว่างชุมชน หรือพื้นที่ที่ต่ำกว่าขึ้นสู่พื้นที่ส่วนวัด แม้แต่ในบริเวณวัดเองยังมีการแบ่งเขตเช่น เขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส เขตพุทธาวาสนั้นก็มักจะสร้างอยู่บนที่สูงกว่าเขตสังฆาวาสนั่นก็คือสาเหตุในการออกแบบจัดการตามความเชื่อ และด้วยเส้นทางที่ชันภูสมีลักษณะคดเคี้ยวจึงเกิดท่วงทีในการออกแบบคือ การสร้างจุดเปลี่ยนถ่ายขึ้น ขณะเดียวกันก็สร้างขึ้นเพื่อเป็นจุดพักผ่อน ชมวิวเมือง นอกจากนี้ความเชื่อในเรื่องของพญานาค 15 ตระกูลผู้ซึ่งคอยเฝ้ารักษาเมืองที่กระจายอยู่รอบเมืองก็มีอิทธิพลต่อการออกแบบ และมักจะพบเห็นรูปปั้นพญานาคอยู่ตามวัดต่างๆ ทั่วเมืองหลวงพระบาง ในบริเวณบันไดวัด แม้กระทั่งปูนปั้นตกแต่งอาคารต่างๆ ภายในศาสนสถาน (ดูภาพที่ 101-102)

ภาพที่ 101: ภาพถ่ายทางอากาศ ลักษณะภูมิทัศน์วัดเชียงทองปีค.ศ.2017

ภาพที่ 102: ลักษณะภูมิทัศน์บริเวณด้านหน้าวัดมหาธาตุปีค.ศ.2017

จากข้อสังเกตตามคติความเชื่อเห็นว่าศาสนสถานจะสร้างขอบเขตของตัวเองอย่างชัดเจน เช่นการสร้างกำแพงอิฐ ฉาบปูนส่วนผสมแบบดั้งเดิมล้อมรอบศาสนสถานมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป แต่ยังเว้นประตูเข้าออกเพื่อเชื่อมกับชุมชน หรือถนนสาธารณะสายหลัก ศาสนสถานเป็นอาคารที่มีลักษณะโดดเด่นสวยงาม เป็นอาคารที่คงคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม จึงถูกสงวนรักษาเอาไว้ให้ทรงคุณค่า และมีการให้ความสำคัญในการอนุรักษ์เป็นอันดับหนึ่ง โดยเฉพาะ สิม (วิหาร) รวมไปถึงองค์ประกอบสำคัญของแต่ละวัดในขอบเขตรวดโลก คุณค่าสำคัญอันดับที่สอง ได้แก่ อาคารประเภทพิพิธภัณฑสถาน สำนักงานที่มีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม และมีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี คุณค่าสำคัญอันดับที่ 3 ได้แก่ อาคารที่พักอาศัยที่มีพัฒนาการ ความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม วิถีชีวิต คติความเชื่อ วัฒนธรรม และสังคม และคุณค่าสำคัญอันดับที่สี่ได้แก่ พื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ พื้นที่ทางพิธีกรรม พื้นที่ทางสังคม นอกจากนี้ยังรวมเอาพื้นที่สีเขียวทางธรรมชาติอีกด้วย เหล่านี้เป็นองค์ประกอบโครงสร้างเมืองที่สำคัญ อันทำให้เมืองมีพัฒนาการที่ปรากฏให้ประจักษ์ได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 103: ภาพถ่ายทางอากาศ ลักษณะภูมิทัศน์วัดใหม่สุวรรณภูมารามปีค.ศ.2017

ภาพที่ 104: ภูมิทัศน์วัดใหม่สุวรรณภูมาราม บนถนนศรีสว่างวงศ์ ในปีค.ศ.2017

ภาพที่ 102 จากหลักฐานข้อมูลภาพถ่ายเก่าใน หนังสือมรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง และ ภาพเขียนของ Louis Delaporte ชาวฝรั่งเศสในหน้าที่ 50 เห็นได้ว่าชุมชนเขตวัดใหม่สุวรรณภูมารามเป็นชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ และร่มรื่นเป็นอย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันนี้ได้มีความเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ต้นไม้ริมถนนที่หายไป

ภูสี เป็นเขตพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ใจกลางเมืองหลวงพระบาง ตั้งอยู่ติดกับถนนศรีสว่างวงศ์ มีทางขึ้นหลักทางด้านหน้าของพระราชวัง มีความสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบผังเมืองกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ในการจัดหมวดหมู่ของยูเนสโกภูสีถูกจัดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติ (Zpp-N) ซึ่งในบริเวณภูสีนี้ได้มีพืชพันธุ์ท้องถิ่นนานาชนิดอันเป็นผลมาจากการเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และการออกแบบตึกแต่ดั้งขึ้นมาบนภูเขาแห่งนี้ โดยเปรียบเสมือนปอดของเมือง และยังเป็นที่อยู่ของสัตว์บางจำนวน ด้วยความสำคัญอันนี้การออกกฎหมายควบคุมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อป้องกันการขยายตัวของชุมชน ควบคุมการรุกล้ำ การตัดทำลายพรรณไม้ในพื้นที่ทางธรรมชาติ (ดูภาพที่ 104)

ภาพที่ 105: ภาพถ่ายทางอากาศ ลักษณะทางภูมิทัศน์ภูสีพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติ (Zpp-N)

ภูสีเป็นหนึ่งในผลลัพธ์ของสภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง มีลักษณะที่โดดเด่นทางภูมิศาสตร์ มีความสูงสง่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บนภูเขาจึงถูกเลือกให้เป็นที่ตั้งของศาสนสถานมากมายในบริเวณภูสีเช่น วัดจอมสีที่ตั้งอยู่ด้านบนยอดภูสวยสง่าด้วยพระธาตุภูสี และมีวัดป่าฮวก วัดถ้ำภูสี วัดศรีพุทธบาทตั้งอยู่รายรอบภูสี ด้วยลักษณะพิเศษ และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ภูสีจึงกลายเป็นหนึ่งสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นหลวงพระบางเช่นเดียวกับวัดเชียงทอง ด้วยลักษณะสูงชันของภูสีจึงมีเกิดมีการสรรค์สร้างภูมิทัศน์ขึ้นที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างพื้นที่ศาสนสถานกับพื้นที่ทางธรรมชาติ เช่น การสร้างบันไดขึ้นสู่วัดจอมสี การสร้างจุดพักผ่อน และจุดเปลี่ยนถ่ายกิจกรรมต่างๆ การออกแบบภูมิทัศน์ภูสือนั้นยังได้แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ การสร้างภาพแทนในตำนาน ความเชื่อพญานาค 15 ตระกูลผู้ปกป้องรักษาเมือง สิ่งสำคัญเหล่านี้ถูกนำมาสร้างเป็นภาพแทนด้วยรูปปั้น ภาพจิตรกรรมต่างๆ ที่มักจะพบเห็นได้ตามศาสนสถาน หรือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จุดต่างๆ ในเมืองหลวงพระบาง (ดูภาพที่ 105-106)

ภาพที่ 106: ลักษณะการออกแบบภูมิทัศน์ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บนภูสี

ภาพที่ 107: ลักษณะภูมิทัศน์บันไดทางเดินบนภูสี วัดถ้ำภูสีทางด้านฝั่งทิศตะวันออก

ลักษณะภูมิทัศน์ชุมชนที่พักอาศัย

ชุมชนเขตหัวเมือง (ชุมชนเขตวัดเชียงทอง)

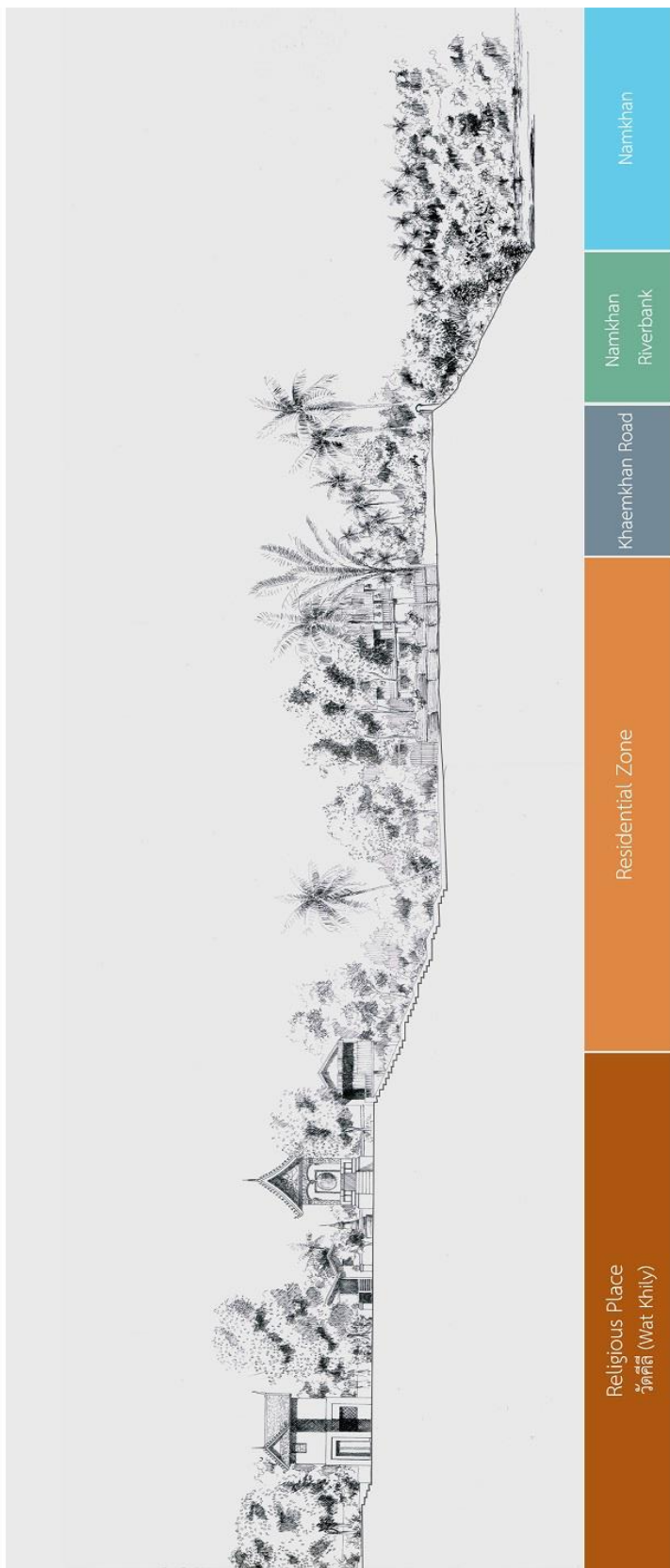
ชุมชนเขตวัดเชียงทองเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญตั้งแต่แรกเริ่มประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวหลวงพระบาง โดยได้ประจักษ์หลักฐานให้เห็นผ่านมรดกที่ถูกลังเลกันมาแต่เมื่อครั้งอดีตเช่นความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานถ้ำดิงเมืองปากอู แขวงหลวงพระบาง และสถาน อาคารสำนักงาน อาคารที่พักอาศัยที่เป็นอาคารอาคารอนุรักษ์คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางวัฒนธรรมภายในตัวเมืองเก่า ในปัจจุบันเขตหัวเมือง มีอาคารที่มีคุณค่าอันได้ถูกนำเข้าบัญชีการอนุรักษ์ของมรดกโลก และอาคารที่อนุรักษ์ไว้เพื่อให้ทรงคุณค่าพร้อมทั้งเป็นอาคารแบบอย่าง และแนวทางของรูปแบบอาคารให้กับอาคารอื่นๆ อย่างมากมาย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของเมืองหลวงพระบางมีลักษณะผืนดินลูกฟูก มีความลาดชันลงสู่แม่น้ำ อันเป็นหนึ่งในเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อกับลักษณะภูมิทัศน์ และการออกแบบ การจัดวางตำแหน่งของอาคาร โดยภาพรวมแล้วเมืองมีความโดดเด่นสวยงามด้วยการเกาะกลุ่มกันอยู่ ชุมชนมีอาคารอยู่ควบคู่กับสภาพแวดล้อมได้อย่างลงตัว และกลมกลืน ลักษณะการสร้างอาคารมีการปรับปรุงพื้นที่ให้ราบพอดีกับตัวอาคารบนพื้นที่ลาดชันตามลำดับ และมีวัดที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่สูง หรือมีความพิเศษมากกว่าอาคารประเภททั่วไป ด้วยความโดดเด่นทางภูมิศาสตร์จึงสะท้อนให้เห็นองค์ประกอบภูมิทัศน์เมืองได้อย่างชัดเจนเช่น ลักษณะของหลังคาเรือนที่ขนานกับสายน้ำที่มีความลาดหลั่นกันสลับกับพืชพันธุ์พื้นเมืองไปตามลักษณะทางภูมิศาสตร์อันสวยงาม โดยการตั้งถิ่นฐานของชาวหลวงพระบางตั้งแต่อุดมมานั้นไม่ได้มีเพียงความเชื่อเท่านั้นยังมีประเด็นทางสภาพแวดล้อมอีกด้วย หลวงพระบางตั้งอยู่ในภูมิอากาศเขตร้อนชื้น มีลมมรสุม มีฝนตกตามฤดูกาล การสร้างเรือนจึงถูกสร้างให้มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ จึงพบเห็นว่าเรือนลาวแบบดั้งเดิมหลวงพระบางนั้นเป็นเรือนไม้ มีหลังคาจั่ว มีเสาวางบนก้อนหิน ยกพื้นเรือนให้สูงขึ้น มีพื้นที่เรือนครัว และระเบียงเรือน (เขี้ยวเฮือน) เมื่อได้รับอิทธิพลจากอาณานิคมฝรั่งเศส รูปแบบของอาคารก็เปลี่ยนไป เช่น มีการเพิ่มเติม และปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือพื้นที่การใช้งานบางส่วน มีการนำเอาวัสดุ และเทคนิคการก่อสร้างแบบสมัยใหม่เข้ามาผสมกับอาคารแบบลาวแบบดั้งเดิม รวมไปถึงการเกิดมีอาคารรูปแบบสมัยใหม่ขึ้นมา ในปัจจุบันอาคารในหลวงพระบางปรากฏมีสี่รูปแบบด้วยกันเช่น รูปแบบลาวดั้งเดิม (Lao Traditional Style) รูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) รูปแบบสมัยใหม่ (Modern Style) และรูปแบบอาคารที่ได้รับอิทธิพลจากอาคารรูปแบบโคโลเนียล

ภาพที่ 108: ภาพถ่ายทางอากาศ ลักษณะชุมชนเขตหัวเมือง

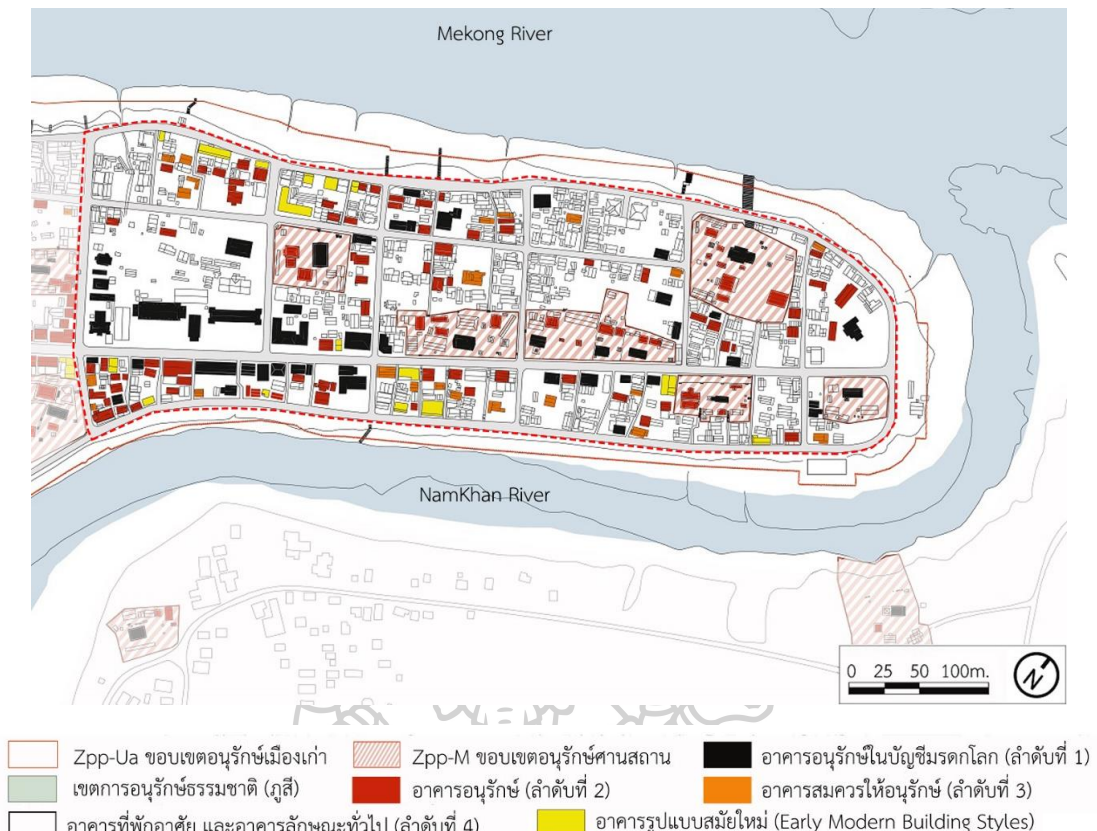
ภาพที่ 107 ในอดีตชุมชนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำเป็นอย่างมากเพราะความเกี่ยวโยงกัน ทางด้านการดำรงชีวิต เช่นการทำมาหากิน การเกษตรกรรมริมแม่น้ำต่างๆ ในปัจจุบันหน้าที่และความสำคัญเหล่านั้นได้ลดน้อยลงอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการบริการ การท่องเที่ยวอันถือได้ว่าเป็นแรงจูงใจต่อการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมการใช้งานเช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ที่เป็นช่องทางในการทำรายได้แก่ประชาชน อาคารเหล่านี้ถูกวางทับลงบนวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวหลวงพระบาง

ภาพที่ 109: รูปตัดลักษณะภูมิทัศน์ชุมชนบ้านคิสิในเขตหัวเมืองแสดงความสัมพันธ์กับระหว่างสิ่งแวดล้อมสร้างสรรค์ในพื้นที่ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์
ที่มา: หนังสือ Luang Prabang: An Architectural journey, โดย Ateliers de la Peninsule: 2004, 47

ชุมชนเขตวัดเชียงทองประกอบด้วย บ้านเชียงทอง บ้านคิสี บ้านโพนเฮือง บ้านวัดแสน บ้านวัดหนอง ตั้งอยู่ทางตอนเหนือสุดของเขตหัวเมืองหลวงพระบาง ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งที่เป็นตำนานของเมืองที่มีถ้ำสี่ห้ององค์ กล่าวได้ว่าได้วางเครื่องหมายหลักเมืองเอาไว้ที่จุดบรรจบกันของแม่น้ำโขงและน้ำคาน ในปัจจุบันได้มีโรงแรมแห่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมา โดยมีการเปลี่ยนแปลงประเภทของอาคารหลายๆ หลังที่เคยอยู่ในพื้นที่ จากอาคารที่เป็นเรือนพักอาศัยปรับเปลี่ยนมาเป็นโรงแรม หรืออาคารประเภทต่างๆ ที่มีการส่งเสริมทางด้านธุรกิจ และการรองรับการท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่ในบริเวณเขตหัวเมืองนอกจากจะเป็นพื้นที่ที่ทรงคุณค่า และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังเป็นที่ตั้งของสำนักงานมรดกโลกหลวงพระบางอีกด้วย ในบริเวณวัดเชียงทอง วัดปากคาน และวัดคิสี เป็นเขตที่มีเพียงอาคารรูปแบบลาวดั้งเดิม และอาคารรูปแบบลาวผสมตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ในการอนุรักษ์มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบางมีความจำเป็นอย่างมากเพื่อให้ยั่งยืน การอนุรักษ์นั้นเป็นการคงรักษา รูปแบบ และวัฒนธรรมเดิมเอาไว้เพื่อเป็นแบบอย่าง แนวทางที่เหมาะสมของมรดกโลกหลวงพระบาง เป็นทิศทางของการพัฒนาเมืองที่ไม่ส่งผลกระทบต่อ ไม่บดบังคุณค่าความสำคัญที่ได้สืบทอด และสั่งสมกันมาแต่เมื่อครั้งอดีต เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทาง วิธีการดำรงชีวิต และวัฒนธรรมประเพณีของชาวหลวงพระบาง

ในเขตวัดเชียงทองมีอาคารเก่าแก่ที่สำคัญจำนวนมากกว่าเขตอื่นๆ โดยเฉพาะ อาคารในการอนุรักษ์ในบัญชีมรดกโลกแสดงด้วยสีดำจำนวน 53 แห่ง ในนั้นมีอาคารทางศาสนสถาน 8 แห่ง อาคารราชการ 5 แห่ง อาคารอนุรักษ์เพื่อคงคุณค่าความสำคัญแสดงด้วยสีแดงจำนวน 99 แห่ง ในนั้นมีอาคารทางศาสนสถาน 25 แห่ง อาคารราชการ 2 แห่ง นอกจากนี้ยังมีอาคารที่มีคุณค่าเห็นสมควรให้การอนุรักษ์จำนวน 20 แห่ง และอาคารสมัยใหม่ 16 แห่ง จากหลักฐานทางกายภาพเมืองสามารถสรุปได้ว่าเขตวัดเชียงทองมีอาคารสำคัญมากเป็นอันดับที่ 1 ของหลวงพระบาง (ดูภาพที่ 109)

ภาพที่ 110: ความสำคัญของประเภทอาคารในการควบคุม และดูแลรักษาของสำนักงานมรดกหลวงพระบาง เขตหัวเมือง

การวางผังอาคารในพื้นที่ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางถูกกำหนดให้มีความสัมพันธ์กันกับสภาพแวดล้อม เนื่องจากลักษณะผืนดินมีระดับที่แตกต่างกันซึ่งพบเห็นในชุมชนริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน การตั้งถิ่นฐานมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งต่อสิ่งแวดล้อม การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีการอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสนับสนุน จึงมีการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมเพื่อความ ต้องการทำเลที่มีความปลอดภัยต่อการวางอาคารลงในพื้นที่ ซึ่งมีการดัดแปลงสภาพที่ดิน ตัดเส้นทางคมนาคมขึ้นมา ด้วยลักษณะภูมิประเทศผสมกับหลักความคิดในการตั้งถิ่นฐานของชาวลาว อาคารจึงถูกวางทิศทางตามแนวยาวของสันหลังคาอาคารขนานกับสายน้ำ การวางอาคารขวางทางน้ำอันส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อระบบนิเวศและระบบธรรมชาติอื่นๆ จึงเกิดมีกระบวนการจัดการเพื่อลดผลกระทบต่อภูมิทัศน์ได้แก่ การสร้างทางเดิม การเว้นพื้นที่ การสร้างวางระบาย แต่อย่างไรก็ตามด้วยความโดดเด่นของภูมิศาสตร์ผสมกับหลักการวางตามความเชื่อ และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมทำให้เมืองหลวงพระบางเกิดผลลัพธ์ที่น่าพอใจ สร้างความโดดเด่นแก่ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง (ดูภาพที่ 111, 112, 113)

ภาพที่ 111: ลักษณะภูมิทัศน์ชุมชนบนถนนสายรองเขตวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 112: ลักษณะภูมิทัศน์ชุมชนบ้านวัดแสนสิขาราม บนถนนแคมคาน

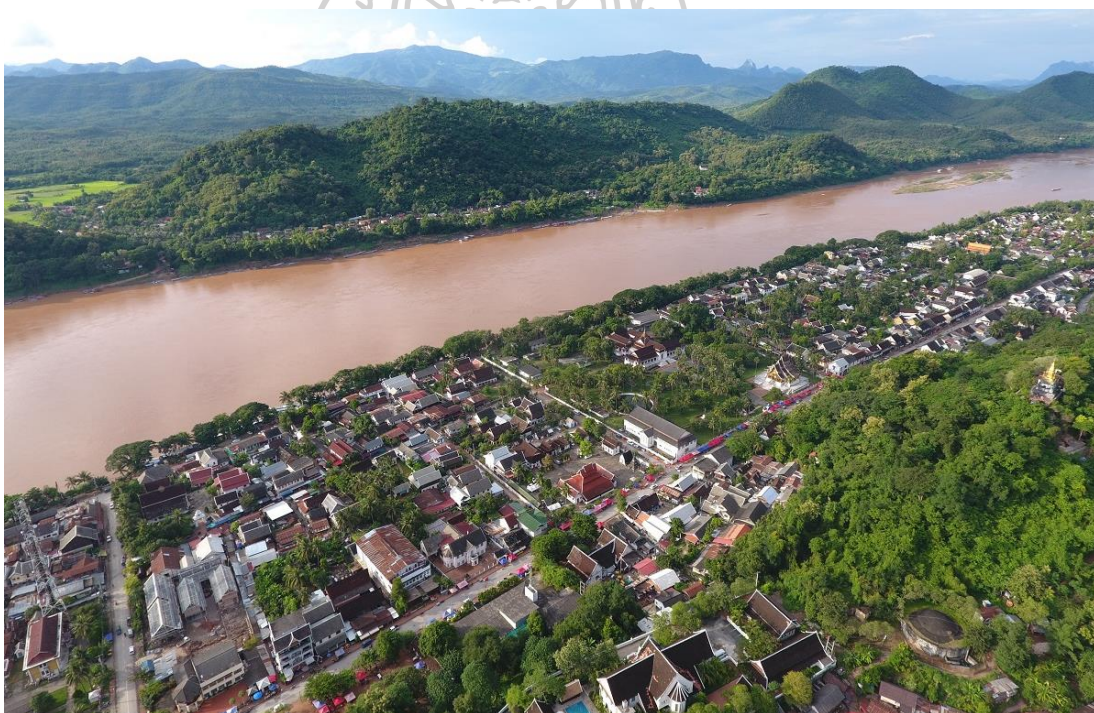
ภาพที่ 113: ลักษณะชุมชนเขตวัดแสนบนถนนแค่มคาน

สำหรับเขตเชียงใหม่ เมืองหลวงพระบาง เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจตั้งแต่ ค.ศ. 1995 หลังจากหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนอยู่ในบัญชีของมรดกโลก จากกระแสดังกล่าว ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสู่หลวงพระบางเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ชาวหลวงพระบางทั้งผู้หญิงผู้ชายจำนวนหนึ่งออกมาทำงานในด้านธุรกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้หญิงต้องเปลี่ยนบทบาทจากการดูแลครอบครัว และการผลิตที่ไม่มีราย ได้มาสู่การทำงานที่มีรายได้ (ธารทิพย์ ไกรธรรมฤทธิ์: 2546) สิ่งที่ปรากฏให้เห็นจากกระแสการท่องเที่ยวนี้ก็ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง และลักษณะภูมิทัศน์เมืองที่แสดงออกผ่านองค์ประกอบเมืองเช่น ร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรม หรือธุรกิจบริการอื่นๆ ซึ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ถูกนำมาผสมเข้ากับสิ่งที่มีอยู่แล้ว มักจะเกิดขึ้นกับอาคารที่มีคุณค่า และอาคารทั่วไป แต่ว่าทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายการควบคุมของหน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่น

ชุมชนเขตท้องเมือง (เขตวัดใหม่สุวรรณภูมาราม)

เขตวัดใหม่มีความสำคัญทางด้านการปกครองในอดีตเช่น พระราชวัง สำนักงาน และบ้านเรือนของประชาชน เจ้าขุนมูลนายที่ตั้งอยู่รายรอบ ในปัจจุบันจะพบเห็นว่ามီးเรือนเก่าแบบดั้งเดิมจำนวนหลายหลัง บางอาคารก็ถูกอนุรักษ์ ปรับปรุง เอาไว้ให้ทรงคุณค่าเดิมเอาไว้ บางอาคารก็ถูกต่อเติม หรือเปลี่ยนหน้าที่การใช้งานใหม่ อาคารในเขตวัดใหม่นี้มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น อาคารในรูปทรงโคโลเนียล อาคารในรูปทรงลาวดั้งเดิม อาคารในรูปทรงที่ทันสมัยแบบตะวันตก ด้วยความโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สวยงาม พร้อมทั้งทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม จึง

ปรากฏให้เห็นว่ามีอาคารที่ได้รับการอนุรักษ์ในบัญชีมรดกโลก และมีอาคารเก่าบางส่วนที่ยังคงแสดงถึงเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมจึงถูกเก็บรักษาไว้ เป็นภาพสะท้อนลักษณะเมืองหลวงพระบางในอดีตเพื่อเป็นแบบอย่าง แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างถูกต้องและเหมาะสมมากที่สุด เขตวัดใหม่ในอดีตเปรียบเหมือนหัวใจหลักของเมืองหลวงพระบาง ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ภูสีตั้งอยู่ใจกลางเมือง อันมีความโดดเด่นสวยงาม มีพระราชวังเดิมเป็นศูนย์กลางของวิถีการดำรงชีวิต และมีวัดใหม่สุวรรณภูมิรามารามเป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนาของเขตท้องเมือง ด้วยความสำคัญทางพุทธศาสนาวัดใหม่สุวรรณภูมิรามารามที่มีความโดดเด่นสวยงามทางด้านรูปทรง และลวดลายการตกแต่ง มีค่าความสำคัญนับตั้งแต่ประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันวัดใหม่สุวรรณภูมิรามารามจึงถูกขนานนามว่าเป็นศูนย์กลางของเขตท้องเมืองเหมือนกับเขตหัวเมืองเช่นวัดเชียงทอง โดยศูนย์กลางของเขต หรือเมืองนั้นไม่จำเป็นว่าจะต้องมีตำแหน่งที่ตั้งอยู่จุดใจกลางของเมืองเสมอไป และในการแบ่งเขตของเมืองในหลวงพระบางให้ความสำคัญกับคุณค่าความสำคัญทางด้าน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี

ภาพที่ 114: ภาพถ่ายทางอากาศลักษณะชุมชนเขตท้องเมือง ปีพ.ศ.2560

ชุมชนเขตวัดใหม่สุวรรณภูมิรามาราม เป็นชุมชนที่เก่าแก่โดยเฉพาะบริเวณริมแม่น้ำโขงที่อยู่ทางทิศใต้ของพระราชวัง ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน คือ บ้านเชียงม่วน บ้านจุมคอง และบ้านป่าขาม โดยสามหมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ติดกับภูสีทางฝั่งแควน้ำโขง หรือควบคุมพื้นที่ตั้งอยู่เรียงกันตั้งแต่ทางทิศเหนือหาทิศตะวันตกของภูสี เขตท้องเมืองมีความสำคัญอย่างมากต่อเมืองหลวงพระบางเนื่องจากนับตั้งอดีตได้มีพระราชวังเป็นศูนย์กลางอำนาจการปกครองด้วยระบบการปกครองด้วยองค์กษัตริย์ บริเวณ

ใกล้เคียงก็มีบ้านเรือนของเจ้าขุนมูลนายต่างๆ มากมาย และมีตลาดเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนซื้อขาย สืบเนื่องมาถึงปัจจุบันพระราชวังได้กลายเป็นพิพิธภัณฑ์แห่งชาติหลวงพระบาง ในปัจจุบันยังคงความเป็นชุมชนที่ครึกครื้นมีชีวิตชีวาตลอดเวลา โดยชุมชนนี้ได้มีศาสนสถานของชุมชนด้วยกันสองแห่งคือ วัดใหม่สุวรรณภูมาราม และวัดชัยชนะสงคราม เนื่องจากชุมชนเขตวัดใหม่สุวรรณภูมารามนี้เป็นชุมชนเก่าแก่ มีความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม ได้ทำให้มีพฤติกรรมการอยู่อาศัย และกิจกรรม มีความแตกต่างกันเกิดขึ้นภายในชุมชน มีสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่และสำคัญอย่างมากมาย รวมทั้งสถาน อาคารสำนักงาน เรือนพักอาศัย และอาคารพาณิชย์กรรมต่างๆ จากการสำรวจข้อมูลของหน่วยงาน UNESCO ได้จัดแบ่งหมวดหมู่ของอาคารตามเกณฑ์ความสำคัญ สามารถจำแนกได้เช่น มีอาคารการอนุรักษ์ในบัญชีมรดกโลกจำนวน 36 ประเภทอาคารการอนุรักษ์ไว้ให้คงคุณค่าดั้งเดิมจำนวน 75 แห่ง ประเภทอาคารที่สมควรให้การอนุรักษ์จำนวน 8 แห่ง ซึ่งจากข้อมูลเบื้องต้นทางด้านประวัติศาสตร์ และข้อมูลทางกายภาพเห็นได้ว่าเขตวัดใหม่สุวรรณภูมารามเป็นชุมชนที่มีความสำคัญ และเก่าแก่เป็นอันดับสองรองจากเขตวัดเชียงทอง (ดูภาพที่ 114)

ภาพที่ 115: ความสำคัญของประเภทอาคารในการควบคุม และดูแลรักษาของสำนักงานมรดกหลวงพระบาง เขตท้องเมือง

ชุมชนเขตท้องเมืองเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่น และมีพื้นที่บริเวณเรือน้อยจึงมีข้อจำกัดในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะชุมชนบ้านป่าขามบริเวณล้อมรอบภูสี พบเห็นว่าในบริเวณนี้มีการสร้างอาคารที่ผิดแปลกกับสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของบริบทโดยรอบเช่น การสร้างบ้านชั้นเดียว และนำใช้วัสดุสมัยใหม่ วัสดุมุงหลังคาด้วยกระเบื้อง และอาคารบางหลังเมื่อมีความต้องการพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนก่อเกิดมีการต่อเติมอาคารโดยไม่เป็นระบบ และมักจะใช้วัสดุมุงหลังคาด้วยสังกะสีและกระเบื้อง ถึงแม้ว่าอาคารจะตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เข้าถึงได้ยากก็ตามในมุมมองของผู้วิจัยเห็นว่าการรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในบริบทเมืองมรดกโลกนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการควบคุมการแพร่กระจายของอาคารลักษณะนี้ (ดูภาพที่ 115)

ภาพที่ 116: ลักษณะสิ่งปลูกสร้างทั่วไปในชุมชนบ้านป่าขาม ปีพ.ศ.2560

ในเขตวัดใหม่สุวรรณภูมารามพบว่า บนถนนศรีสว่างวงศ์ มีอาคารอยู่จำนวน 2 หลัง โดยมีรูปแบบของอาคารที่ไม่ได้อยู่ในเกณฑ์ที่อนุญาตไว้ ในอาคารดังกล่าว ได้รับการก่อสร้างก่อนที่หลวงพระบางจะถูกจัดทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลก อาคารดังกล่าวตั้งอยู่บริเวณสี่แยกตลาดมืด หรือตลาดกลางคืนของเขตวัดใหม่สุวรรณภูมาราม โดยอาคารอาคารแรกคือ Indigo House เป็นอาคารรูปแบบสมัยใหม่ ซึ่งถูกเปลี่ยนการใช้งานเป็นโรงแรม และร้านอาหาร มีความสูงถึง 4 ชั้น มีขนาดบนหน้าดิน 192 ตร.เมตร ซึ่งตามกฎหมายการควบคุมการก่อสร้างที่ประกาศใช้ว่า อาคารสิ่งปลูกสร้างในหลวงพระบางโดยเฉพาะพื้นที่การอนุรักษ์ หรือเขต (Zpp-Ua) ได้กำหนดประเภท และขนาดของอาคารเอาไว้ ตามมาตราที่ 10 ซึ่งอาคารมีจำนวนไม่เกิน 2 ชั้น หรือความสูงรวมกันนับจากพื้นชั้นล่างถึงฝ้าเพดานชั้น 2 โดยไม่รวมหลังคามีความสูงไม่เกิน 7 เมตร. อาคารที่สองคือ โรงแรมดอกไม้ลาว เป็น

อาคารรูปแบบสมัยใหม่เช่นเดียวกัน เป็นอาคารสองชั้นโดยมีข้อแตกต่างจากอาคารหลังแรกคือมีพื้นที่ของอาคารบนหน้าดินมากกว่า โดยประมาณ 684 ตร.เมตร อิงตามข้อมูลการควบคุมประเภทอาคารของห้องการมรดกหลวงพระบาง อาคารสองหลังนี้ถูกจัดเข้าในประเภทอาคารที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ โดยเนื่องมีจากรูปร่างและขนาดของอาคารที่ไม่อยู่ในกรอบการกำหนดของกฎหมาย (ดูภาพที่ 116)

ภาพที่ 117: ลักษณะอาคารที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

ชุมชนเขตทางเมือง (ชุมชนเขตวัดมหาธาตุ)

เขตวัดมหาธาตุเป็นชุมชนที่มีศูนย์กลางชุมชนคือวัดมหาธาตุ โดยมีชุมชนตั้งอยู่ล้อมรอบด้วยกัน 3 ชุมชนได้แก่ บ้านหัวเซียง บ้านวัดธาตุ และบ้านทุ่งเจริญ ซึ่งวัดมหาธาตุเป็นวัดประจำหมู่บ้านวัดธาตุ และวัดหอเสียงเป็นวัดประจำหมู่บ้านหัวเซียง ส่วนบ้านทุ่งเจริญไม่มีวัดประจำหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตามผู้คนในชุมชนก็ยังสามารถไปวัดอื่นๆ ได้เพื่อเติมเต็มศรัทธา เพื่อศึกษาพระธรรม เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ จากหลักฐานข้อมูลทางกายภาพเห็นว่า เขตทางเมืองมีชุมชนดั้งเดิมคือชุมชนบ้านวัดธาตุ และวัดหัวเซียงด้วยเหตุผล และหลักความคิด คติความเชื่อของการตั้งถิ่นฐานของชาวหลวงพระบางในอดีตเช่น การตั้งชุมชนใกล้กับบริเวณแม่น้ำเพื่อประโยชน์การใช้น้ำในชีวิตประจำวัน และการทำการเกษตรกรรมต่างๆ การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อน การวางทิศทางของหลังคาเรือนขนานกับสายน้ำ มีสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมจำนวนมากภายในชุมชนเขตนี้ ที่มีคุณค่าสำคัญทาง

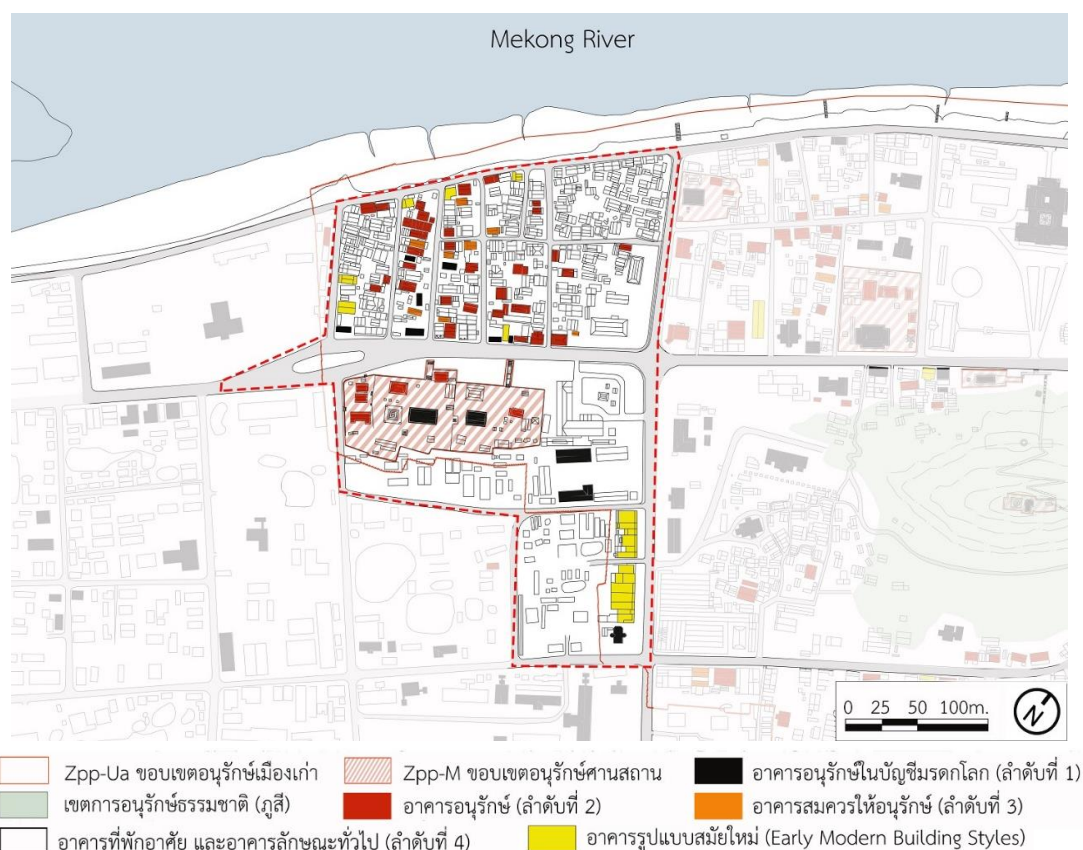
ประวัติศาสตร์ เป็นมรดกอันล้ำค่าของเมืองหลวงพระบาง อาคารบางหลังถูกจัดเข้าเป็นอาคารอนุรักษ์ ในบัญชีมรดกโลก (Inventory of UNESCO) และอาคารบางส่วนก็ถูกให้การอนุรักษ์เพื่อรักษาคุณค่าดั้งเดิมของชุมชนเอาไว้

ภาพที่ 118: ภาพถ่ายทางอากาศลักษณะชุมชนเขตหางเมืองปีค.ศ.2017

ชุมชนหางเมืองเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นที่ตั้งอยู่ในเขตปกปักรักษาเมืองเก่า (Zpp-Ua) เป็นพื้นที่รอยต่อกับเขตป้องกันล้อมรอบเมืองเก่า (Zpp-Ub) เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงในการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางภูมิทัศน์เช่น การเกิดขึ้นของอาคารใหม่ รูปแบบอาคารสมัยใหม่ที่เรียกว่า (Luang Prabang style: คืออาคารที่ถูกปรับแบบ และได้อิทธิพลเมืองจากอาคารรูปแบบโคโลเนียล แต่มาใช้วัสดุ เทคโนโลยี วิธีการก่อสร้างแบบสมัยใหม่ ซึ่งปัจจุบันกำลังแพร่หลายในหลวงพระบาง) นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนต่อเติมอาคาร การปรับเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาของอาคารจำนวนมาก จากการสังเกตจากภาพถ่ายทางอากาศเห็นว่า หลังคาอาคารมีสีที่แตกต่างกัน เช่นอาคารที่มีหลังคาสีน้ำตาลเข้มเป็นวัสดุแบบดั้งเดิม อาคารที่มีหลังคาสีเทาคืออาคารที่ได้รับการปรับปรุง และบางอาคารก็ถูกสร้างขึ้นใหม่แต่ยังคงความกลมกลืนรักษาความเป็นรูปแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด อาคารหลังคาสีเทาขาว และสีน้ำตาลเข้มเป็นอาคารที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ อาคารบางหลังมุงด้วยสังกะสีเป็นสี

น้ำตาล และอาคารหลังคาสีแดงเป็นอาคารใหม่ที่มุงด้วยกระเบื้อง ด้วยทิศทางทางด้านเศรษฐกิจ สังคมบนพื้นที่เมืองมรดกโลก อาคารได้มีการปรับตัวกลายมาเป็นอาคารประเภทบริการการท่องเที่ยว เช่น ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว บ้านพัก โรงแรม ร้านค้า ร้านอาหารเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมี อาคารอาคารสำนักงานไปรษณีย์ อาคารศูนย์บริการลาวโทรคม และอาคารประกอบกิจการรายย่อย ต่างๆ นอกจากนี้ข้อมูลทางกายภาพเห็นว่านอกจากเขตอนุรักษ์มรดกโลกแล้ว ยังมีอาคารในการอนุรักษ์ในบัญชีมรดกโลกจำนวนมากภายในเขตป้องกันล้อมรอบเมืองเก่า (Zpp-Ub)

ภาพที่ 119: ความสำคัญของประเภทอาคารในการควบคุม และดูแลรักษาของสำนักงานมรดกหลวงพระบาง เขตทางเมือง

ภาพที่ 120: สถาปัตยกรรมลาวดั้งเดิมบนถนนโพธิสาราช ภาพถ่ายปีค.ศ.1973
ที่มา: สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient: EFEO)

ภาพที่ 121: สถาปัตยกรรมลาวดั้งเดิมบนถนนโพธิสาราช ภาพถ่ายปีค.ศ.2017

ภาพที่ 122: ลักษณะทางภูมิสถาปัตยกรรมบนถนนเจ้าฟ้างาม

ในฐานะเมืองมรดกโลกจึงได้รับการเอาใจใส่ดูแลควบคุม และฟื้นฟูพื้นที่ต่างๆ อาคารสิ่งปลูกสร้างสำคัญ พื้นที่ศาสนสถานให้คงคุณค่า และมีความสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการฟื้นฟูสวนสาธารณะให้แก่ชุมชน การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานทำให้สภาพทางกายภาพสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางปรับเปลี่ยนไปจากเดิมที่เคยเป็นมา การเป็นเมืองมรดกโลก และการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชน พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นปัจจัยที่สำคัญ ป้องกันผลกระทบจากมลภาวะสิ่งแวดล้อมของเมืองมรดกโลกไม่ให้เสื่อมโทรมในอนาคต รักษาลักษณะของเมืองให้คงคุณค่าพัฒนาไปอย่างถูกต้อง และเหมาะสม ปรับปรุงแนวทาง และนโยบายการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

ชุมชนเขตปากภู (เขตวัดวิษุขราช)

เขตวัดวิษุขราชเป็นพื้นที่ที่มีความเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่การก่อสร้างวัดวิษุขขึ้นในสมัยพระเจ้าวิษุขราช เมื่อปี 1512 โดยเฉพาะพื้นที่เขตวัดวิษุขราชที่ได้เป็นศูนย์รวมศิลปะ และอารยธรรมของอาณาจักรลาวล้านช้างเมื่อครั้งอดีต และยังคงเป็นสถานที่ประดิษฐานของ “พระบาง” ในเมื่อครั้งถูกอัญเชิญมายังเมืองหลวงพระบางครั้งแรก เขตวัดวิษุขราชเป็นพื้นที่ชุมชนปากภูสี และมีการตั้งถิ่นฐานมีชุมชนมาแต่ยาวนาน โดยอาศัยอยู่รอบศาสนสถาน ลักษณะทางกายภาพของเขตวัดวิษุข โดยตั้งอยู่ปากภูสี มีความลาดชันของระดับดินบริเวณภูสีบ้างเล็กน้อย และมีบ้านเรือนตั้งอยู่ตามเขตดินภูสีที่กระจายตัวออกไปตามพื้นที่ทางด้านทิศตะวันออก และติดกับแม่น้ำคาน ในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส

บริเวณเขตวิซุนราชกลายเป็นที่ทำการของอาณานิคมฝรั่งเศส และค่ายทหาร จากหลักฐานทางแผนผังเมืองหลวงพระบางเมื่อปีค.ศ.1887 จากหนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง หน้าที่ 142 จนมาถึงเมื่อปีค.ศ.1971 โดยหลักฐานภาพถ่ายเก่าจากสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient: EFEO) ภายหลังจากการสร้างถนนสายสำคัญต่างๆ ภายในเมือง และการแพร่ขยายของอิทธิพลตะวันตกที่มีต่อกายภาพเมืองหลวงพระบาง โดยเฉพาะอาคาร และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ มากมายที่ปรากฏได้อย่างชัดเจน ซึ่งอาคารในบริเวณนี้ที่ถูกสร้างขึ้นในเวลานั้นโดยส่วนใหญ่เป็นอาคารสมัยใหม่ระยะต้น และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกระจายตัวอยู่ตามจุดต่างๆ ตามบริเวณวัดวิซุนราช จนถึงบริเวณวัดมโนรมย์ แต่อย่างไรก็ตามการกระจายตัวของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่นั้นมักจะเกาะตัวอยู่ตามถนนใหญ่ อันเนื่องมาจากลักษณะการใช้งาน และวิถีการดำรงชีวิตภายในอาคารมีความแตกต่างกันกับอาคารพื้นถิ่นหลวงพระบาง

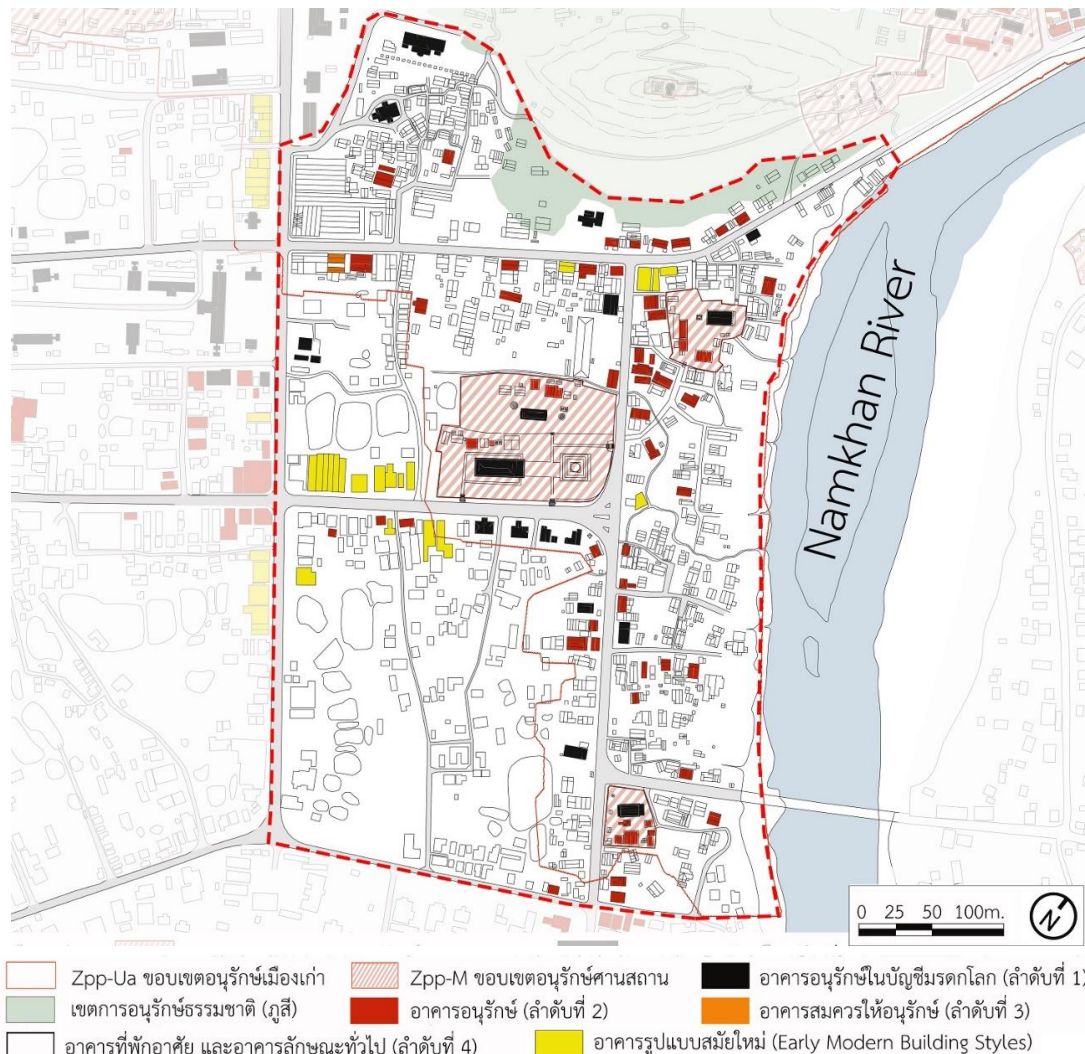
ภาพที่ 123: ลักษณะชุมชนเขตวัดวิซุนราช ในช่วงบงปีค.ศ.1971

ที่มาจาก : สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient: EFEO)

ภาพที่ 124: ภาพถ่ายทางอากาศเขตวัดวิชุนราช ภาพถ่ายทางอากาศ เมื่อปีค.ศ.2017

เขตวัดวิชุนราชเป็นหนึ่งในชุมชนที่มีภูมิสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นสวยงาม โดยมีวัดวิชุนราชเป็นศูนย์กลางชุมชน มีอาคารเก่าที่อนุรักษ์ในบัญชีมรดกโลก และอาคารอนุรักษ์เพื่อทรงความสำคัญไว้จำนวนมากจัดในชุมชนที่มีอาคารเก่าอันดับที่ 3 ภายหลังจากปีค.ศ.1975 ผังเมืองมีการขยายตัวมีการตัดถนนใหม่จำนวนมากโดยเฉพาะในเขตพื้นที่กันชน(เขตป้องกันล้อมรอบเมืองเก่า: Zpp-Ub) เนื่องจากเป็นพื้นที่รอยต่อจึงมีการเพิ่มขึ้นของอาคารใหม่มีอย่างมากมาย ซึ่งเป็นหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อลักษณะภูมิทัศน์เมืองเก่าหลวงพระบางเช่น อาคารที่มีลักษณะทั่วไปอันเป็นผลจากการพัฒนารูปแบบมาจากรูปทรงลาวแบบดั้งเดิม และรูปทรงโคโลเนียล กลายเป็นอาคารมีลักษณะก้ำกึ่ง หรือเรียกว่าอาคารรูปแบบหลวงพระบาง(Luang Prabang Building Styles) นอกจากนี้ยังมีอาคารเดิมรูปแบบสมัยใหม่ระยะต้นที่เกิดขึ้นในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสที่แสดงด้วยสัญลักษณ์สี่เหลี่ยม กระจายตัวตามถนนใหญ่บริเวณวัดวิชุนราช เกาะตัวไปตามถนนเป็นส่วนใหญ่จนถึงถนนเลขที่ 13 เหนือ

ภาพที่ 125: ความสำคัญประเภทอาคารในการควบคุม และดูแลรักษาของสำนักงานมรดกหลวงพระบาง เขตปากภูสี (เขตวัดวิษณุราช)

ชุมชนบ้านขามหย่อง มีลักษณะการตั้งชุมชนอยู่เกาะกลุ่มกันอยู่บริเวณภูสี อาคารได้วางตัวไปตามลักษณะภูมิศาสตร์ โดยลักษณะของชุมชนดั้งเดิมของหลวงพระบางแล้วการตั้งชุมชนมักจะเกาะกลุ่มกัน (Cluster) อยู่โดยรอบ หรือพื้นที่ด้านลุ่มของเขตศาสนสถาน และชุมชนบ้านขามหย่องก็เป็นชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่รายรอบศาสนสถานคือ วัดจอมสี เมื่อพิจารณาจากภาพถ่ายทางอากาศ จะพบรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ราบลุ่มรอบวัดลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่อยู่กระจายตัวตามลักษณะภูมิศาสตร์ ในอีกกรณีหนึ่ง คือ กลุ่มของชุมชนบริเวณวัดจอมสี เป็นกลุ่มหมู่บ้านที่ไม่มีวัดประจำหมู่บ้าน จึงสันนิษฐานว่าการแบ่งเขต และจัดตั้งหมู่บ้านเกิดขึ้นมาในภายหลัง ทำให้ชุมชนไม่มีวัดประจำชุมชน ประกอบกับการตั้งชื่อของหมู่บ้านที่ตั้งตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ในชุมชนมี

ทั้งอาคารเก่า และอาคารใหม่ จากการสังเกตเห็นว่าอาคารส่วนมากของชุมชนนี้ไม่ได้สร้างตามแบบแผนความคิดเชิง โดยมีการวางแผนของอาคารที่ยึดหลักทางกายภาพ และขอบเขตที่ดินมากกว่า ลักษณะของรูปแบบอาคารที่พบเห็นมี อาคารรูปแบบโคโลเนียล อาคารที่พัฒนารูปทรงมาจากอาคารรูปแบบโคโลเนียล และอาคารลักษณะทั่วไป โดยใช้วัสดุการก่อสร้างสมัยใหม่ เช่น อาคารที่มุงหลังคาด้วยกระเบื้องและสังกะสี เป็นชุมชนที่ค่อนข้างมีความแออัดอันเนื่องมาจากสภาพทางกายภาพที่มีพื้นที่ที่จำกัด หรือการต่อเติมอาคารทำให้มีลักษณะที่ไม่ชัดเจน

ภาพที่ 126: ลักษณะผังชุมชนบ้านขามหย่องในเขตตัวชุมชนราช ภาพถ่ายทางอากาศปีค.ศ.2017

ภาพที่ 127: ลักษณะสิ่งปลูกสร้างของชุมชนบ้านขามหย่องในเขตวัดวิชนราชบริเวณภูสี

ลักษณะภูมิทัศน์พื้นที่สำนักงานราชการ (อาคารในกำกับของภาครัฐ)

ในสมัยอาณาจักรฝรั่งเศสได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย นอกจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแล้ว ฝรั่งเศสยังคงให้ความสำคัญกับรูปแบบการออกแบบทางภูมิทัศน์ตามแนวคิดแบบตะวันตก ภูมิทัศน์ในพระราชวังก็เป็นหนึ่งผลงานการออกแบบ การสร้างแนวแกนของถนน ใช้รูปแบบสวเนเรชาคณิต (Geometry) และออกแบบพื้นที่ด้านหน้าด้วยการเลือกใช้พรรณไม้ที่สร้างจุดนำสายตาอย่างมีความสมมาตร (Symmetry) สัมพันธ์กับอาคาร ในปัจจุบันการออกแบบภูมิทัศน์ในพื้นที่ทางราชการถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายโดยเสริมสร้างลักษณะให้เกิดความรู้สึกแข็งแรง เครื่องขิมของอาคาร พรรณไม้ที่พบเห็นในภูมิทัศน์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางโดยส่วนใหญ่เป็นพรรณไม้มงคลในท้องถิ่นเช่น ต้นมะม่วง ต้นลำไย ต้นมะพร้าว ต้นตาล

ภาพที่ 128: ลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมหอพิพิธภัณฑ์ (พระราชวัง)

ลักษณะภูมิทัศน์พื้นที่สาธารณะ

ตลาดมืด หรือตลาดกลางคืน ที่ตั้ง ถนนศรีสว่างวงศ์ ตั้งแต่ตรงสี่แยกที่ทำการไปรษณีย์แขวงหลวงพระบางไปจนถึงพิพิธภัณฑ์หลวงพระบาง เป็นแหล่งซื้อขายผลิตภัณฑ์พื้นเมืองที่ทำจากฝีมือและภูมิปัญญาของหลวงพระบาง มีขนาดใหญ่เป็นอีกแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับพ่อค้าชายขาย ทั้งยังช่วยเสริมสร้างและถ่ายทอดศิลปะฝีมือของชาวหลวงพระบางผ่านสินค้าอีกด้วย โดยสินค้ามีตั้งนี้เสื้อยืดสกรีนภาษาลาว เครื่องเงิน ผ้าทอ ผ้าไหม ปลอกหมอน โคมไฟที่ทำจากกระดาษสา ภาพวาดต่าง ทุกสินค้าได้แสดงออกถึงความเป็นพื้นเมืองของลาวโดยเฉพาะเมืองหลวงพระบางเอง ตลาดมืดยังได้สื่อถึงตลาดในอดีตของหลวงพระบาง ในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสที่มีทั้งชาวเมือง และต่างชาติเข้ามาทำการแลกเปลี่ยนซื้อขาย ซึ่งจากหลักฐานทางภาพถ่ายในหนังสือ มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบางสังเกตเห็นได้ว่าตลาดได้ตั้งอยู่บริเวณใกล้กับภูสี จิงสันนิษฐานว่าตั้งอยู่บนถนนศรีสว่างวงศ์ (ชื่อถนนในปัจจุบัน) โดยตั้งถัดขึ้นมาทางด้านเหนือจากพระราชวังเขตบ้านเชียงม่วน มีอาคารประกอบที่เป็นอาคารรูปแบบโคโลเนียล ในปัจจุบันในฐานะเมืองมรดกโลกการควบคุม และออกระเบียบนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อไม่ให้พื้นที่ขนาดใหญ่นี้ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์เมือง โดยอยู่ในหน้าที่ และความรับผิดชอบของสำนักงานແຂວງຂ່າວ และวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง มีการจัดสรรขนาดพื้นที่ สิ่งจัดสร้างชั่วคราวของแต่ละร้าน การสัญจร รวมไปถึงรูปแบบสินค้าโดยไม่ให้มี

สินค้าที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของเมืองมรดกโลก เพื่อให้ไม่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาภายในเมืองทางหน่วยงานรับผิดชอบก็ได้ออกกำหนดเวลาในการเปิดตลาดคือเริ่มเปิดร้านตั้งแต่วันที่ 15:00-22:00 น. ของทุกๆ วัน

นอกจากนี้ยังมีตลาดท่าเรือเม เป็นตลาดเช้า และตลาดอาหารช่วงเวลากลางคืนตั้งอยู่ทางซอย (ฮ่อม) ด้านข้างวัดใหม่จนถึงบริเวณด้านหลังวัดใหม่ และบริเวณถนนริมแม่น้ำโขง โดยติดกับถนนศรีสว่างวงศ์ เป็นตลาดที่เก่าแก่คู่ชุมชนเมืองเก่าหลวงพระบางที่นำผลิตผลทางการเกษตร สำหรับขายตากแห้ง ขนมหวาน ของป่า ปลาสด ปลาตากแห้ง หรือมีแม่กระทิงสัตว์ป่าที่จะเห็นวางเรียงราย ส่วนในช่วงเวลา 17:00-22:00 จะมีแม่ค้าขายประเภทอาหารสุก ขนมหวานต่างๆ มากมายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเดียวกันกับส่วนตลาดมืด

ภาพที่ 129: แผนที่แสดงตำแหน่งของ ตลาดกลางคืน พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

ภาพที่ 130: ลักษณะของตลาดมืด(ตลาดกลางคืน)

ภาพที่ 131: ตลาดเช้าท่าเรือเม ในชุมชนบ้านป่าขาม

รูปแบบสถาปัตยกรรมในแหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง

รูปแบบที่ 1: อาคารสำนักงานราชการ

โดยส่วนใหญ่อาคารประเภทนี้มีลักษณะเป็นอาคารหลังเดี่ยวมีทั้ง อาคารชั้นเดียว และสองชั้น ถูกสร้างขึ้นในยุคอาณานิคมเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นอาคารเหล่านี้จะเป็นอาคารรูปแบบอาณานิคม ถูกก่อสร้างด้วยวัสดุ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สร้างได้ง่าย ลวดเร็ว วัสดุหลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ลักษณะหลังคามีรูปแบบที่แตกต่างกันเช่น แบบทรงจั่วธรรมดา แบบทรงจั่วหักมุมองศา แบบทรงตะเข้สั้น แบบทรงจั่วผสมทรงตะเข้สั้น ยกเทิบหลังคาสองชั้น อาคารเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นกระจายอยู่ทั่วเมือง แต่หากไม่ได้ถูกสร้างมาเพื่อรูปแบบการใช้งานในปัจจุบันโดยทั้งหมด ซึ่งจะพบเห็นว่าอาคารเก่าจำนวนมากถูกเปลี่ยนหน้าที่การใช้งานเช่น การปรับเปลี่ยนอาคารที่พักอาศัย และที่ทำการของฝรั่งเศสในเมื่อก่อนมาเป็นสำนักงาน

ภาพที่ 132: สำนักงานมรดกหลวงพระบาง เมื่อปีค.ศ.2009

ภาพที่ 133: หอสมุดแขวงหลวงพระบาง

ภาพที่ 134: โรงเรียนประถมสมบูรณ์หลวงพระบาง (Primary School of Luang Prabang)

ภาพซ้ายมือเป็นภาพถ่ายเมื่อปีพ.ศ.2552 ตั้งแต่เดิมเป็นอาคารรูปแบบโคโลเนียล ลักษณะสี่เหลี่ยมยาว มุงด้วยกระเบื้องดินเผา มีรายละเอียดการตกแต่งบัวอาคารเล็กน้อย กาลเวลาผ่านไปส่วนหลังคาของอาคารเสื่อมโทรมสภาพจึงมีการเปลี่ยนมาใช้สังกะสีเป็นวัสดุมุงแทน ภายหลังจากเป็นเมืองมรดกโลกก็ได้รับการบูรณะครั้งใหม่เพื่ออนุรักษ์ความเป็นดั้งเดิมเอาไว้ ภาพขวามือเป็นภาพถ่ายสภาพปัจจุบันหลังการบูรณะใหม่ (วัสดุมุงหลังคา และทาสีใหม่)

ภาพที่ 135: โรงเรียนอนุบาลหลวงพระบาง (Kindergarten of Luang Prabang)

ภาพถ่ายนี้เป็นภาพถ่ายเมื่อปีพ.ศ.2552 ตั้งแต่เดิมเป็นอาคารรูปแบบโคโลเนียล ลักษณะสี่เหลี่ยมยาวแต่มีความโดดเด่นสวยงามกว่าโรงเรียนปทุมสมบูรณ์หลวงพระบาง ภายหลังการเป็นเมืองมรดกโลกก็ได้รับการบูรณะครั้งใหม่เพื่ออนุรักษ์ความเป็นดั้งเดิมเอาไว้เช่นเดียวกัน ภาพขวามือเป็นภาพถ่ายสภาพปัจจุบันหลังการบูรณะใหม่ (วัสดุผนังหลังคา และทาสีใหม่) อาคารเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคมฝรั่งเศสผสมสถาปัตยกรรมแบบลาวดั้งเดิม มีรูปทรง และการตกแต่งบัวอาคารที่สวยงาม ทางด้านการออกแบบมีจังหวะที่สวยงาม และถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในหลวงพระบางเท่านั้น

รูปแบบที่ 2: อาคารที่พักอาศัยทั่วไป

อาคารลักษณะนี้มีกระจายอยู่ทั่วไป เป็นอาคารที่ถูกพัฒนารูปทรงโคโลเนียล ถ้าถูกสร้างขึ้นบนถนนสายสำคัญอาคารจะถูกปรับ หรือต่อเติมด้านหน้าเพื่อเป็นร้านค้าต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่เป็นอาคารสองชั้น อาคารชั้นเดียวมีไม่มากแต่จะพบเห็นในบริเวณชุมชนแออัดไม่ติดกับถนนสายใดๆ นอกจากทางฮ่อมเช่น ชุมชนป่าขามหย่อง เขตวัดวิชัยนราช ตัวอย่าง เรือนห้องแถวชั้นเดียว ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าวัดแสน ซ้ายมือคือภาพถ่ายเมื่อปีค.ศ.1971 และภาพขวามือลักษณะอาคารในปัจจุบันเป็นอาคารลักษณะทรงแฝดชั้นเดียว มีลักษณะคล้ายเรือห้องแถวชั้นเดียว มีการออกแบบเพื่อปรับใช้พื้นที่ส่วนใต้หลังคา ในปัจจุบันอาคารหลังนี้ยังคงหลงเหลืออยู่ และปรับปรุงบางส่วนเช่น วัสดุผนังหลังคา ทาสี ปรับพื้นที่การใช้งานภายใน

ภาพที่ 136: การเปรียบเทียบลักษณะอาคารที่พักอาศัยทั่วไปบนถนนสีสะเกษ
ที่มา: สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient: EFEO)

รูปแบบที่ 3: อาคารเรือนห้องแถวเดียว

อาคารเรือนห้องแถวเป็นอาคารรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) อาคารมีการตกแต่งเพียงเล็กน้อย อาคารโคโลเนียลบางส่วนนิยมออกแบบด้านหน้าอาคารเป็นซุ้มโค้ง (Arch) ที่ก่อสร้างด้วยวัสดุสมัยใหม่ ลักษณะหลังคา แบบทรงจั่วเดี่ยว แบบทรงจั่วเดี่ยวมีเพียบยื่นปกคลุมระเบียง แบบทรงตะเข้สัน โดยอาคารลักษณะนี้พบเห็นมากตามถนนสายสำคัญได้แก่ ถนนศรีสว่างวงศ์ ถนนสีสะเกษ ถนนเจ้าฟ้าร่ม ถนนแค่มโฆง และถนนแค่มคาน อาคารเหล่านี้มีการใช้งานที่แตกต่างกันเช่น เป็นอาคารเชิงพาณิชย์ โรงแรม ร้านอาหาร และศูนย์บริการการท่องเที่ยว

ภาพที่ 137: อาคารรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) แบบหลังเดี่ยวลักษณะที่ 1-2

ภาพที่ 138: อาคารรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) แบบหลังเดียวลักษณะที่ 3-4

ภาพที่ 139: อาคารรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) แบบหลังเดียวลักษณะที่ 5-6
ที่มาจาก : สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient: EFEO)

รูปแบบที่ 4: อาคารตึกแถวยาว (Commercial Buildings)

อาคารเป็นรูปแบบโคโลเนียล อาคารลักษณะนี้พบเห็นได้เพียงอยู่ถนนสักกะลิน และถนนศรีสว่างวงศ์เท่านั้น โดยเฉพาะตึกแถวไม้ที่ตั้งอยู่ด้านหน้าของโรงเรียนอนุบาลหลวงพระบาง เป็นอาคารที่มีความโดดเด่น สวยงาม สร้างด้วยวัสดุ และเทคนิคการก่อสร้างใหม่ผสมความเป็นลาวเช่น ผนังไม้ โครงสร้างหลังคา และวัสดุฉนวน ทำให้มีคุณค่าความสำคัญจนถูกอนุรักษ์ไว้ในบัญชีมรดกโลก อาคารลักษณะนี้เป็นอาคารเชิงพาณิชย์กรรม ชั้นหนึ่งเป็นร้านค้า ชั้นสองเป็นที่พักอาศัย

ภาพที่ 140: อาคารเรือนห้องแถวไม้โดยมี 16 ห้องด้วยกัน

ภาพที่ 141: ตึกแถวยาวปูน

(ภาพที่ 140 และ 141 มีความแตกต่างกันบางส่วนกับตึกแถวไม้คือผนังด้านหน้า มีเทิบหลังคายื่นปลอกคลุมด้านหน้าอาคาร และลักษณะการวางช่องหน้าต่างต่าง

รูปแบบที่ 5: อาคารตึกแถวจีนแบบชั้นเดียว

ตึกแถวจีนชั้นเดียวเป็นอาคารที่มีลักษณะที่ไม่เหมือนใคร มีหลังคาเดี่ยว และเพียบยื่นปกคลุมด้านหน้า แต่ยังมีกลิ่นอายความเป็นลาวดั้งเดิมเช่น ลวดลายตกแต่งบนหลังคา บัวหัวเสา มีการใช้งานเชิงพาณิชย์กรรมเช่นเดียวกัน ด้านหลังร้านเป็นที่พักอาศัย อาคารลักษณะนี้โดยทั่วไปมักถูกเลือกสร้างขึ้นอยู่กับถนนสายหลัก ด้วยความโดดเด่น มีลักษณะที่แตกต่างกับอาคารอื่นๆ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ตึกแถวจีนหลังนี้จึงถูกอนุรักษ์ในบัญชีมรดกโลก

ภาพที่ 142: อาคารเรือนแถวจีน บนถนนศรีสว่างวงศ์ในเขตวัดใหม่บริเวณบ้านป่าขาม

รูปแบบที่ 6: เรือนลาวดั้งเดิม

เรือนลาวดั้งเดิมเป็นหนึ่งในตัวแทนของอาคารที่พักอาศัยที่มีลักษณะแบบลาวดั้งเดิม ตั้งอยู่บนถนนศรีสว่างวงศ์ มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น สวยงามด้วยรูปทรงของตัวอาคาร เรือนมีลักษณะหลังคาทรงจั่ววางตัวขนานกับทิศทางของสายแม่น้ำโขง ขณะเดียวกันก็ยังขนทนกับแนวถนนอีกด้วย มีหลังคายื่นปกคลุมระเบียง หรือเขียนบ้าน ยกพื้นสูง นี่เป็นอีกหนึ่งลักษณะของเรือนในหลวงพระบาง สภาพของอาคารในปัจจุบันได้รับการเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการทางการใช้งาน เช่น การเปลี่ยนหน้าที่การใช้งาน การเพิ่มพื้นที่ของการใช้งาน โดยประเภทพื้นที่ที่มักเกิดขึ้นกับอาคารที่พักอาศัยคือ การต่อเติมส่วนเรือนครัว ห้องน้ำ ปรับเปลี่ยนเพื่อเป็นพื้นที่ทางการค้าขาย พื้นที่ทางสังคม ศูนย์วางแสดงต่างๆ รวมถึง ธุรกิจบ้านพัก (Guesthouse) ขนาดเล็กเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 143: ลักษณะภูมิทัศน์เรือนลาวดั้งเดิม บริเวณด้านหน้าวัดใหม่สุวรรณภูมิารามหลังการบูรณะ
ภาพถ่ายเมื่อปี .พ.ศ.2560

ภาพที่ 144: ลักษณะรูปทรงอาคารแบบโคโลเนียล

ที่มา: สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient: EFEO)

ภาพที่ 137 เป็นอาคารที่ถูกพัฒนาจากอาคารรูปทรงลาวดั้งเดิมยกพื้น หลังคาทรงจั่ว ผนังอาคารเป็นผนัง “ต้อกซี” ในอดีตมีการใช้งานเป็นอาคารที่ทำการ ปัจจุบันกลายเป็นอาคารส่วนบุคคลที่เปลี่ยนรูปแบบการใช้งานมาเป็นอาคารบริการการท่องเที่ยว

รูปแบบที่ 7: อาคารสมัยใหม่ระยะต้น (Early Modern Buildings)

อาคารสมัยใหม่ระยะต้นเป็นประเภทอาคารที่เกิดขึ้นในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง เป็นอาคารเรียบง่ายไม่มีความต้องการในการตกแต่งมาก ตรงกับหลักความคิดแบบสมัยใหม่ มีการใช้วัสดุในการก่อสร้างที่ทันสมัยเช่น คอนกรีตเสริมเหล็กมีวิธีการก่อสร้างได้ง่าย และรวดเร็วกว่าอาคารลักษณะอื่น มีความนิยมในการสร้างกันสาดยื่นออกมาเพื่อกันแดดกันฝนได้ และอาคารบางหลังสร้างพื้นที่ยื่นออกมาเพื่อเป็นพื้นที่ระเบียงที่ใช้ประโยชน์ได้ โดยอาคารที่มีลักษณะสองชั้นมีความสูง 7-8 เมตร กว้าง 3-3.5 เมตร และอาคารที่สูงสามชั้นมีความสูง 10-12 เมตร มีการใช้งานอาคารเชิงพาณิชย์กรรมเช่น พื้นที่บริเวณด้านหน้าของชั้นล่างใช้เป็นพื้นที่ขายของ ด้านหลังบ้านเป็นพื้นที่ครัว ส่วนชั้นบนเป็นพื้นที่พักอาศัย

ภาพที่ 145: อาคารสมัยใหม่ระยะต้น (Early Modern Style) ลักษณะที่ 1

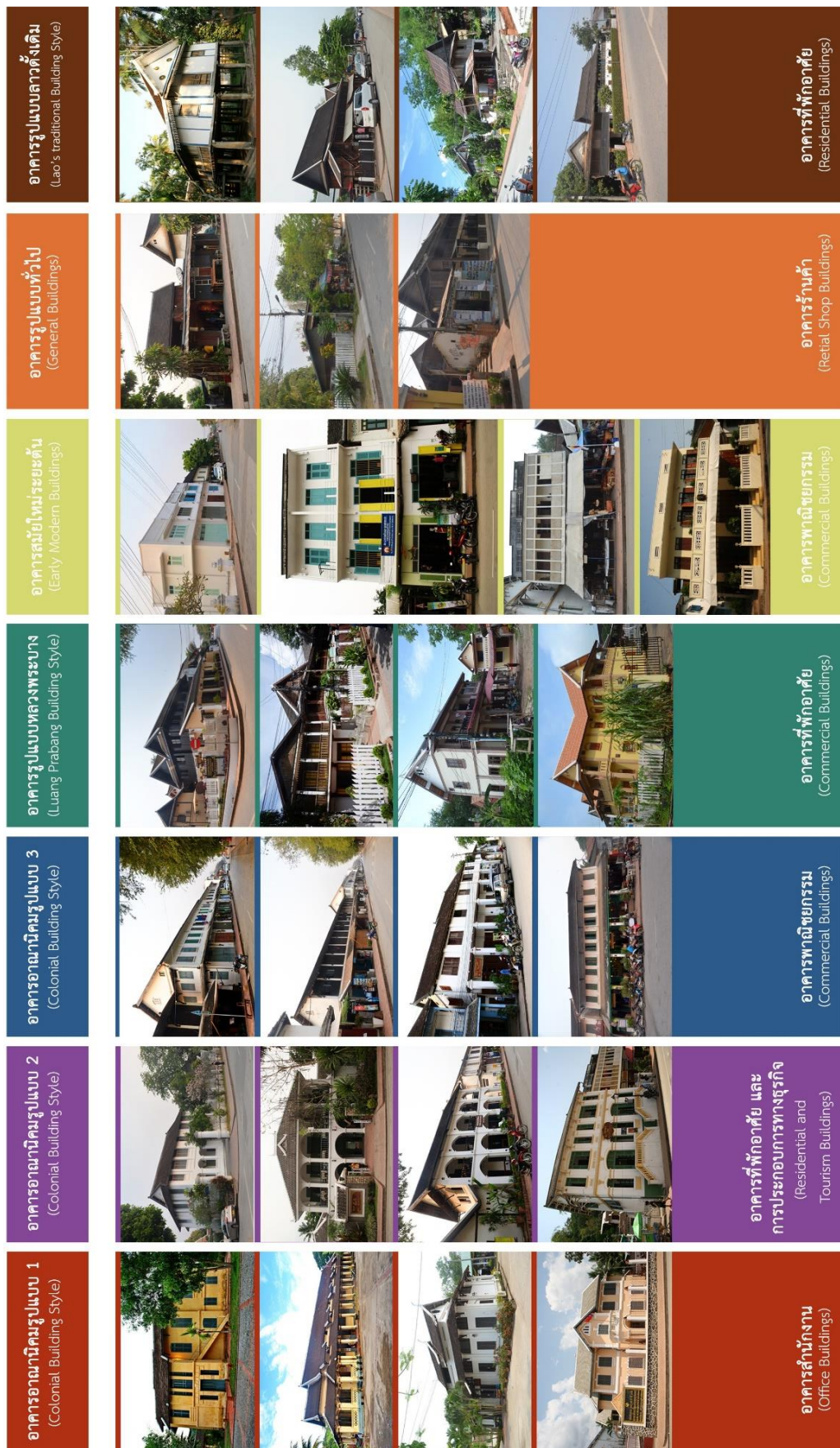
ภาพที่ 146: อาคารสมัยใหม่ระยะต้น (Early Modern Style) ลักษณะที่ 2

อาคารสมัยใหม่ระยะต้นตั้งอยู่บนถนนศรีสว่างวงศ์ เป็นอาคาร 3 ชั้น โดยเรียกว่า แต่ยังคงเอกลักษณ์เฉพาะตัวเช่น การใช้ประตูบานเฟี้ยมไม้ และหน้าต่างบานเกล็ด ซึ่งจะแตกต่างจากที่อื่นที่ใช้ประตูเหล็กยัด อาคารตึกแถวเป็นมีการใช้งานเชิงพาณิชย์กรรม

ภาพที่ 147: โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยบนถนนศรีสว่างวงศ์เมื่อปีค.ศ.1971

โรงเรียนในปัจจุบันได้รับการปรับปรุงกลายเป็นโรงแรม ดอกไม้ลาว เนื่องจากรูปแบบการใช้งานสำหรับโรงเรียนในเมื่อก่อนอาคารจึงมีขนาดใหญ่แตกต่างอาคารรูปแบบอื่นๆ
ที่มา: สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient: EFEO)

ภาพที่ 148: สรุปภาพรวมทางด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองเก่า

ลักษณะอาคารอนุรักษ์ในพื้นที่ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์แหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง

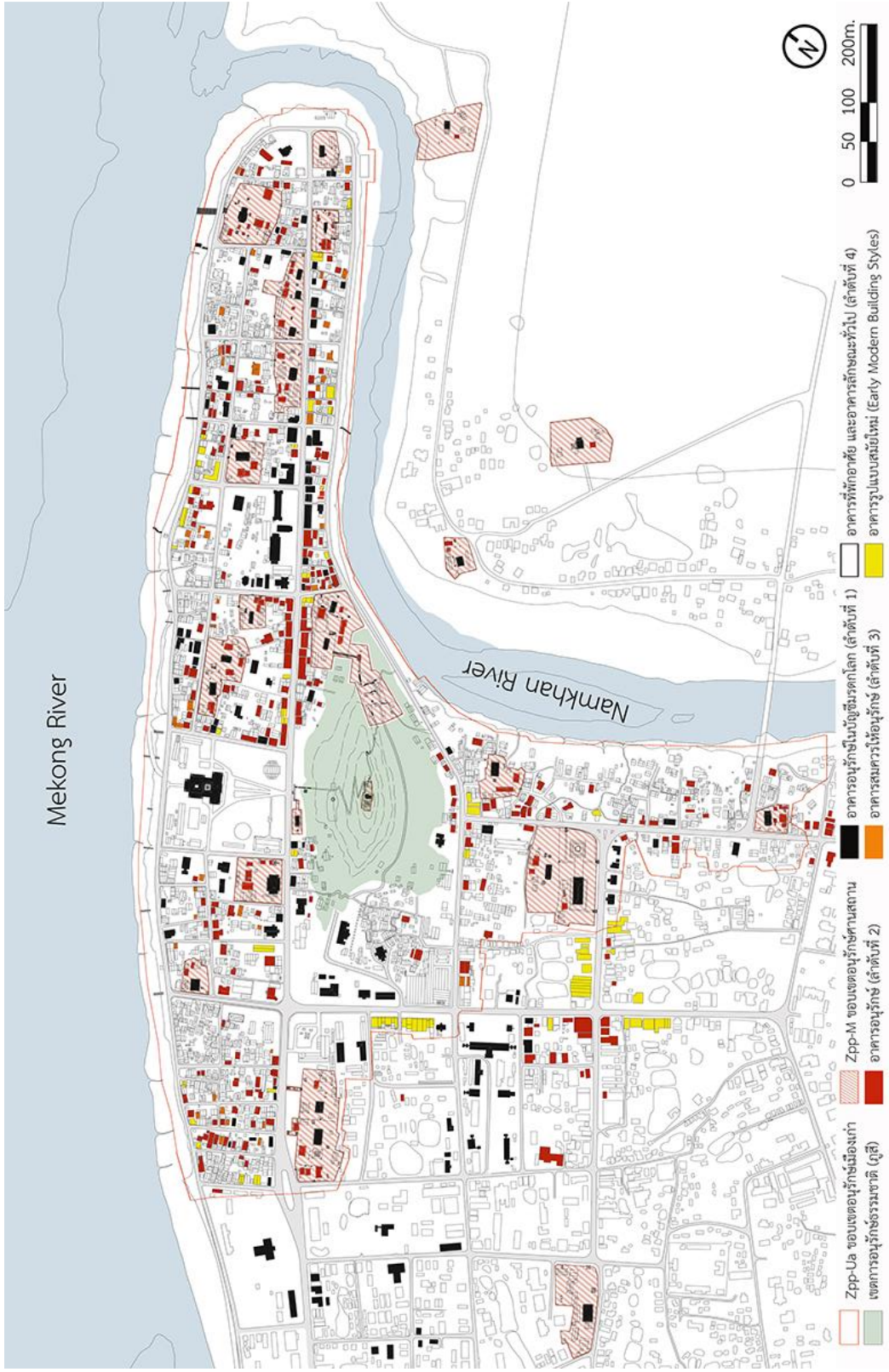
ลักษณะกายภาพของเขตการปกปักรักษา (Zpp-Ua) เป็นเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นมีถนนสายสำคัญตัดผ่านที่เปรียบเหมือนกระดูกสันหลังของเมืองตั้งแต่หัวเมืองถึงหางเมือง อุดมไปด้วยทรัพยากรที่เกิดขึ้นจากฝีมือมนุษย์ (อันได้แก่ สถาปัตยกรรม และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ) และทรัพยากรทางธรรมชาติ(อันได้แก่ ภูเขา สายน้ำ พืชพันธุ์นานาชนิด) โครงข่ายของตัวเมืองได้ประกอบไปด้วย พื้นที่ทางศาสนสถานที่สำคัญอย่างมากมาย มีอาคารสำนักงานเก่าแก่ เรือนลาวแบบดั้งเดิม เรือนห้องแถว อาคารรูปแบบโคโลเนียลที่ได้รับอิทธิพลจากอาณานิคมฝรั่งเศสได้เกาะตัวอยู่กับถนนสายสำคัญต่างๆ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเหล่านี้คือเอกลักษณ์อันพิเศษของเมืองหลวงพระบาง

ในการพัฒนา และอนุรักษ์ในเขตมรดกโลกเกิดมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวหลวงพระบาง เช่นการปฏิบัติตามนโยบาย กฎระเบียบ ของยูเนสโก รัฐบาล และหน่วยงานส่วนท้องถิ่น โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญต่อการพัฒนา การอนุรักษ์ และการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์ของเมืองหลวงพระบางในอนาคต ให้มีรูปแบบที่เหมาะสม และสอดคล้องกับการพัฒนา เพื่อความสะดวกในการจัดการ การจัดทำแผนที่ และจำแนกพื้นที่หลวงพระบางออกเป็นเขตการใช้ที่ดินสี่ประเภทตามเกณฑ์ความสำคัญของเมืองมรดก ได้แก่ เขตอนุรักษ์เมืองเก่า เขตประวัติศาสตร์ เขตวัด และเขตธรรมชาติ สร้างความชัดเจนที่นำมาซึ่งการพิทักษ์รักษาพื้นที่แหล่งอารยธรรมหลวงพระบางให้ยั่งยืน ให้เป็นมรดกของชาติ (National Heritage) ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน อันเป็นที่ประจักษ์พยานที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ และรากฐานความเป็นมาของชาติให้มีความสำคัญกับภารกิจด้านการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ทั้งอาคารอนุรักษ์ (Heritage Building) และพื้นที่อนุรักษ์ (Heritage Sites)

จากการสำรวจ และเก็บก้าข้อมูลทางกายภาพของเมืองปรากฏเห็นว่าหลวงพระบางมีอาคารอันทรงคุณค่าอย่างมากมาย โดยเฉพาะประเภทอาคารที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมลาวแบบดั้งเดิม อาคารทางศาสนสถานที่มีคุณค่าความงาม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าความหายากได้ถูกจัดเข้าในกลุ่มอาคารอนุรักษ์ในบัญชีมรดกโลก (Inventory of UNESCO) ที่มีค่าความสำคัญเป็นอันดับที่หนึ่ง โดยเฉพาะในเขตอนุรักษ์เมืองเก่า และประเภทอาคารที่ยังคงมีความเป็นดั้งเดิมทั้งรูปทรง และวัสดุในการก่อสร้างมีลักษณะที่ค่อนข้างสมบูรณ์โดยอิงตามเกณฑ์ในการอนุรักษ์ถูกจัดเข้าในกลุ่มอาคารที่มีค่าความสำคัญเป็นอันดับที่สอง(Conservation building) และอาคารที่เห็นสมควรอนุรักษ์ไว้ให้คงคุณค่าทางเอกลักษณ์มีค่าความสำคัญเป็นอันดับที่สาม (Should be conservation buildings) นอกจากนี้ชนบททำเนียบ ประเพณี ภูมิปัญญาการก่อสร้างแบบลาวดั้งเดิมก็ถูกรักษาเอาไว้ ซึ่งอาคารที่มีคุณค่าอันนี้หมายถึง อาคารที่เข้าเกณฑ์ที่กำหนดในทางสากลที่ใช้ในนานาประเทศ ได้แก่

การมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงยุคสมัยในอดีตในด้านโครงสร้าง รูปแบบ ลักษณะ การตกแต่ง และศิลปกรรม นอกจากนี้ยังมีเกณฑ์พิจารณาทางประวัติศาสตร์ ซึ่งหมายถึงอาคารที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือเหตุการณ์สำคัญในอดีต และเกณฑ์ทางด้านการโบราณคดี หมายถึงอาคาร และสถานที่นั้นเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในวิชาการโบราณคดี ซึ่งว่าด้วยการค้นหาเรื่องราวของมนุษย์ในอดีต โดยอาศัยหลักฐานที่ค้นพบ และสุดท้ายคือเกณฑ์ด้านอายุ ซึ่งตามหลักสากลนับที่อายุมากกว่า 50 ปี แต่ไม่ได้หมายความว่าอาคารทุกหลังที่อายุมากกว่า 50 ปีจะเป็นอาคารสำคัญ จะต้องพิจารณาเกณฑ์ด้านอื่นประกอบด้วย

ภาพที่ 149: ประเภทความสำคัญของอาคารของเมืองหลวงพระบาง ปี ค.ศ. 2017

บทบาทสำคัญในการควบคุมลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของชุมชนแบบดั้งเดิมของหลวงพระบาง โดยเฉพาะภูมิทัศน์เมือง สถาปัตยกรรม ต้องอยู่ภายใต้ระเบียบข้อบังคับการสงวนมรดกของเมืองเอาไว้โดย UNESCO ได้กระตุ้นการอนุรักษ์ปกป้องการสูญเสียลักษณะเฉพาะของชุมชนแบบดั้งเดิมในช่วงยุคก่อน เมื่อเมืองมีการเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้น รัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องอนุมัติออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการสร้างมรดกทางวัฒนธรรม “Plan de sauvegarde et de mise en valeur de Luang prabang” ในปี 2544 เพื่อรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรม และควบคุมการเติบโตของเมือง และการควบคุมเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม การฟื้นฟูต้องเป็นไปตามข้อกำหนดทางสถาปัตยกรรม การใช้งานอาคาร ขนาดอาคารสูง หลังคา วัสดุสิ่งตกแต่ง และสีสันทนของตัวอาคาร รวมทั้งการนำใช้ที่ดินตามลำดับความสำคัญของแต่ละขอบเขต เพื่อรักษาอาคารประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืนในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของเมือง

จากฐานข้อมูลจากสำนักงานมรดกโลกหลวงพระบาง ได้จัดเก็บข้อมูลอาคารที่ทรงคุณค่าทางด้านเอกลักษณ์ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าความหายากอันเป็นมรดกของชาติ เพื่อเก็บรักษาเอาไว้เป็นมรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบางตามลำดับความสำคัญของแต่ละประเภทอาคารดังนี้

อาคารที่ถูกอนุรักษ์ไว้ในบัญชีมรดกโลก (World Heritage Conservation Buildings)

อาคารที่ถูกอนุรักษ์ไว้ในบัญชีมรดกโลกโดยได้แสดงประเภทอาคารด้วยสัญลักษณ์สีดำ ซึ่งมีความสำคัญของประเภทอาคารเป็นอันดับ 1 ซึ่งในเขตการอนุรักษ์มรดกโลกได้ประกอบด้วยอาคารทางศาสนาที่มีคุณค่าความเป็นแท้ทางด้านวัสดุในการก่อสร้าง มีเนื้อหาสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีคุณค่าทางความงามโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางสถาปัตยกรรม และจิตรกรรม นอกจากนี้ยังมีอาคารประเภทที่พักอาศัย และอาคารสำนักงานต่างๆ ที่มีคุณค่าทางด้านรูปแบบ คุณค่าทางวัฒนธรรม มีความโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นอาคารที่ผ่านเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ มีขนบธรรมเนียม และมีลักษณะที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง อาคารที่ถูกอนุรักษ์ไว้ในบัญชีมรดกโลกจะต้องมีความสำคัญตรงกับเกณฑ์การอนุรักษ์มีค่าระดับความสำคัญถึง 90-100% อาคารกลุ่มแรกนี้มีกฎหมายการควบคุมไว้อย่างเด็ดขาด โดยไม่การเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปทรง การต่อเติมพื้นที่ใช้สอย รวมไปถึงวัสดุการก่อสร้าง ถึงแม้จะได้รับการบูรณะก็ต้องอยู่ภายใต้การดูแล และอนุญาตด้านต่างๆ จากสำนักงานมรดกหลวงพระบาง

ภาพที่ 150: วัดเชียงทอง

ภาพที่ 149 วัดเชียงทองศูนย์กลางเขตหัวเมืองเป็นวัดที่เก่าแก่วัดหนึ่งในบันดาวิฑวาอารามในหลวงพระบาง ประวัติของวัดเชียงทองได้มีความพิพพันกับพงศาวดารของการก่อสร้างตัวเมืองแรกแห่งนี้ วัดเชียงทองสร้างขึ้นในปีค.ศ.1560 อาคารมีรูปทรงแบบลาวล้านช้างที่สมบูรณ์มากที่สุดในหลวงพระบาง

ภาพที่ 151: ห้องการแถลงข่าว วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง

ภาพที่ 150 ห้องการแถลงข่าว วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง อาคารมีรูปทรงแบบตะวันตกผสมรูปทรงแบบลาวดั้งเดิม ลักษณะหลังคายกชั้นขึ้นรองรับด้วยคอสอง มีหลังคาสองชั้น มีองค์ประกอบตกแต่งหลังคาด้วยโถง (ช่อฟ้า) หลังคามุงด้วยดินเผาแบบท้องถิ่น ผนัง และหน้าบันมีองค์ประกอบตกแต่งแบบตะวันตก ประตู และหน้าต่างแบบบานเกล็ดไม้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในหลวงพระบาง

ภาพที่ 152: อาคารระหา ศูนย์ผลิตภัณฑ์ฝ้ายลาว

ภาพที่ 151 อาคารระหา ศูนย์ผลิตภัณฑ์ฝ้ายลาวและเป็นศูนย์บริการนวดแผนโบราณ เป็นอาคารรูปทรงโคโลเนียลตั้งอยู่บนถนนศรีสว่างวงศ์ เขตวัดใหม่ มีลักษณะยกฐานสูง และมีองค์ประกอบพิเศษที่ตกแต่งลวดลายแบบตะวันตก มีโครงสร้างประตูหน้าต่างรูปทรงโค้ง (Arch) และใช้บานประตูหน้าต่างแบบบานเกล็ด เป็นลักษณะเฉพาะ เป็นอาคารสีดำซึ่งเป็นหนึ่งตัวอย่างที่สำคัญของประเภทอาคารรูปแบบโคโลเนียลที่ได้รับการอนุรักษ์ในบัญชีมรดกโลก

ภาพที่ 153: เอือนจัน สถาปัตยกรรมรูปแบบดั้งเดิมประเภทที่พักอาศัย

ภาพที่ 152 เอือนจัน (เรือนจันทร) เป็นหนึ่งของแบบอย่างเรือนในหลวงพระบางที่ยังคงความสมบูรณ์ของความเป็นเรือนแบบดั้งเดิมที่สวยงาม ที่สะท้อนให้เห็นภาพ และเนื้อหาสำคัญทางประวัติศาสตร์ เรือนจันทรเป็นอาคารขนาดใหญ่ มีองค์ประกอบตกแต่งอาคารที่แสดงถึงฐานะของผู้อยู่อาศัย

อาคารที่ถูกอนุรักษ์ไว้ให้คงคุณค่า (Conservation Buildings)

อาคารที่ถูกอนุรักษ์ไว้ให้คงคุณค่า และเพื่อรักษาลักษณะของภูมิทัศน์เมือง โดยได้แสดงประเภทอาคารด้วยสัญลักษณ์สีแดง มีค่าความสำคัญอันดับ 2 เป็นอาคารที่มีคุณค่าทางความงาม เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม มีความเป็นดั้งเดิมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประเพณีของการดำรงชีวิตผ่านหลายช่วงเวลา อาคารกลุ่มนี้ที่ถูกอนุรักษ์ไว้ให้คงคุณค่า จะต้องมีความสำคัญตรงกับเกณฑ์การอนุรักษ์มีค่าระดับความสำคัญถึง 70-90%

ภาพที่ 154: อาคารเรือนห้องแถวบนถนนศรีสว่างวงศ์ เขตวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 153 อาคารเรือนห้องแถวบนถนนศรีสว่างวงศ์ เขตวัดเชียงใหม่ มีการใช้งานถึงที่พักอาศัย และกิจการบริการการท่องเที่ยว บางห้องถูกทำเป็นร้านค้า อาคารได้รับอิทธิพลแบบตะวันตก ผสมผสานกับช่างฝีมือของชาวจีน และเวียดนาม

อาคารที่เห็นสมควรให้การอนุรักษ์ (Should be Conservation Buildings)

อาคารที่เห็นสมควรให้การอนุรักษ์ไว้เพื่อรักษาลักษณะของภูมิทัศน์เมือง โดยได้แสดงประเภทอาคารด้วย สัญลักษณ์สีแดง มีความสำคัญอันดับ 3 เป็นอาคารที่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงมาช่วงหนึ่ง แต่ยังมีโครงเค้าแบบดั้งเดิมอยู่ หรือเป็นอาคารเก่าที่มีความซุทธธรม รวมถึงอาคารที่ไม่มีคนพักอาศัย แต่ยังเป็นอาคารที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพ หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และอาคารที่จะถูกรับอนุรักษ์ไว้ให้คงคุณค่าโดยเฉพาะกลุ่มนี้ จะต้องมีค่าความสำคัญตรงกับเกณฑ์การอนุรักษ์มีค่าระดับความสำคัญถึง 60% ขึ้นไป ซึ่งอาคารประเภทนี้มีความเสี่ยงต่อการถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบของอาคาร การเปลี่ยนแปลงวัสดุในการก่อสร้าง และพื้นที่การใช้งานสูง อันเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมรอบข้าง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การนำมาซึ่งความทันสมัยทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ วิธีการก่อสร้าง และวัสดุอาคารต่างๆ โดยเห็นว่าจำเป็นต้องให้การอนุรักษ์เพื่อป้องกันการเสื่อมสภาพของอาคารรวมถึงการเปลี่ยนแปลงส่วนต่างๆ ของอาคาร

โดยจากฐานข้อมูลของ (PSMV) ด้วยเป็นอาคารสองชั้นที่มีหลังคาทรงจั่วทั่วไป แต่เป็นอาคารที่เก่าแก่ มีอายุการใช้งานราว 70-100ปี นอกจากนี้ยังมีความโดดเด่นในเรื่องการใช้วัสดุการก่อสร้าง

ในปัจจุบันหลังคาถูกเปลี่ยนมาใช้สังกะสี ต่อหลังคายื่นคลุมพื้นที่ริมถนน อย่างไรก็ตามจากการพิจารณาอาคารหลังนี้ถูกจัดให้เป็นอาคารที่สมควรให้การอนุรักษ์เอาไว้ เพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าทางด้านรูปทรง และวัสดุในการก่อสร้าง เห็นสมควรอนุรักษ์คุณค่าความงามของภูมิทัศน์

ภาพที่ 155: อาคารที่พักอาศัยบนถนนแค่มคานเขตวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 156: อาคารที่พักอาศัยบนถนนแค่มโขงเขตวัดใหม่

ภาพที่ 156 อาคารที่พักอาศัยที่ถูกปรับหน้าที่การใช้งานเป็นร้านค้า ร้านอาคาร เพื่อบริการ การท่องเที่ยว อาคารหลังนี้ตั้งอยู่บนถนนแควมโขง ติดกับพระราชวังเดิมทางด้านทิศเหนือ มีอายุการใช้งานที่เก่าแก่ จากการสังเกตเห็นว่าอาคารมีวัสดุในการก่อสร้างแบบดั้งเดิม 60-70% และพื้นที่ บางส่วนถูกต่อเติมด้วยวัสดุสมัยใหม่

อาคารที่พักอาศัย และสิ่งปลูกสร้างทั่วไป (Residential and General Buildings)

อาคารที่พักอาศัย และอาคารทั่วไปได้แสดงประเภทอาคารด้วย สัญลักษณ์สีขาว มีความสำคัญอันดับ 4 เป็นอาคารที่มีลักษณะทั่วไป ที่ไม่มีความโดดเด่น หรือการสื่อถึงเอกลักษณ์ของ พื้นที่แบบดั้งเดิม ซึ่งจะเป็นอาคารที่ได้รับการสร้างขึ้นใหม่ แต่ก็ยังคงได้รับการออกแบบที่มีรูปแบบ ของอาคารไม่แตกต่างออกไป เช่นการได้อิทธิพลมาจากอาคารโคโลเนียล มีวัสดุการก่อสร้างสมัยใหม่ เป็นต้นมีความสำคัญตรงกับเกณฑ์การอนุรักษ์ได้จัดแบ่งให้มีค่าระดับความสำคัญ 50% ขึ้นไป และ เป็นอาคารที่ผ่านการอนุญาตการปลูกสร้าง

อาคารที่พักอาศัยโดยทั่วไปของหลวงพระบาง ที่ได้รับอิทธิพลของรูปทรงอาคารแบบลาว ดั้งเดิมยุคทองให้ตอบสนองตามวัตถุประสงค์ของการใช้งานในยุคปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามอาคารทุก หลังที่นอนอยู่ภายในเขตการคุ้มครอง และอนุรักษ์ของสำนักงานมรดกโลกหลวงพระบาง จะต้อง เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายการควบคุมที่วางออกอย่างเข้มงวด โดยส่วนใหญ่เรือนในหลวงพระ บางอาคารที่จะสร้างขึ้นใหม่จะเป็นอาคารสองชั้น หรือเป็นบ้านยกพื้นสูงเพื่อนำใช้ประโยชน์พื้นที่ชั้น ล่าง อันเป็นรูปแบบและวิถีการดำรงชีวิตที่ถูกสืบทอดเอกลักษณ์มาแต่อดีต ส่วนประเภทของอาคาร ชั้นเดียวที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ถูกกำหนดให้เป็นอาคารอนุสรณ์ ประสงค์ หรือสำนักงาน และโรงเรียนต่างๆ

ภาพที่ 157: รูปแบบอาคารที่พักอาศัยโดยทั่วไปของหลวงพระบาง

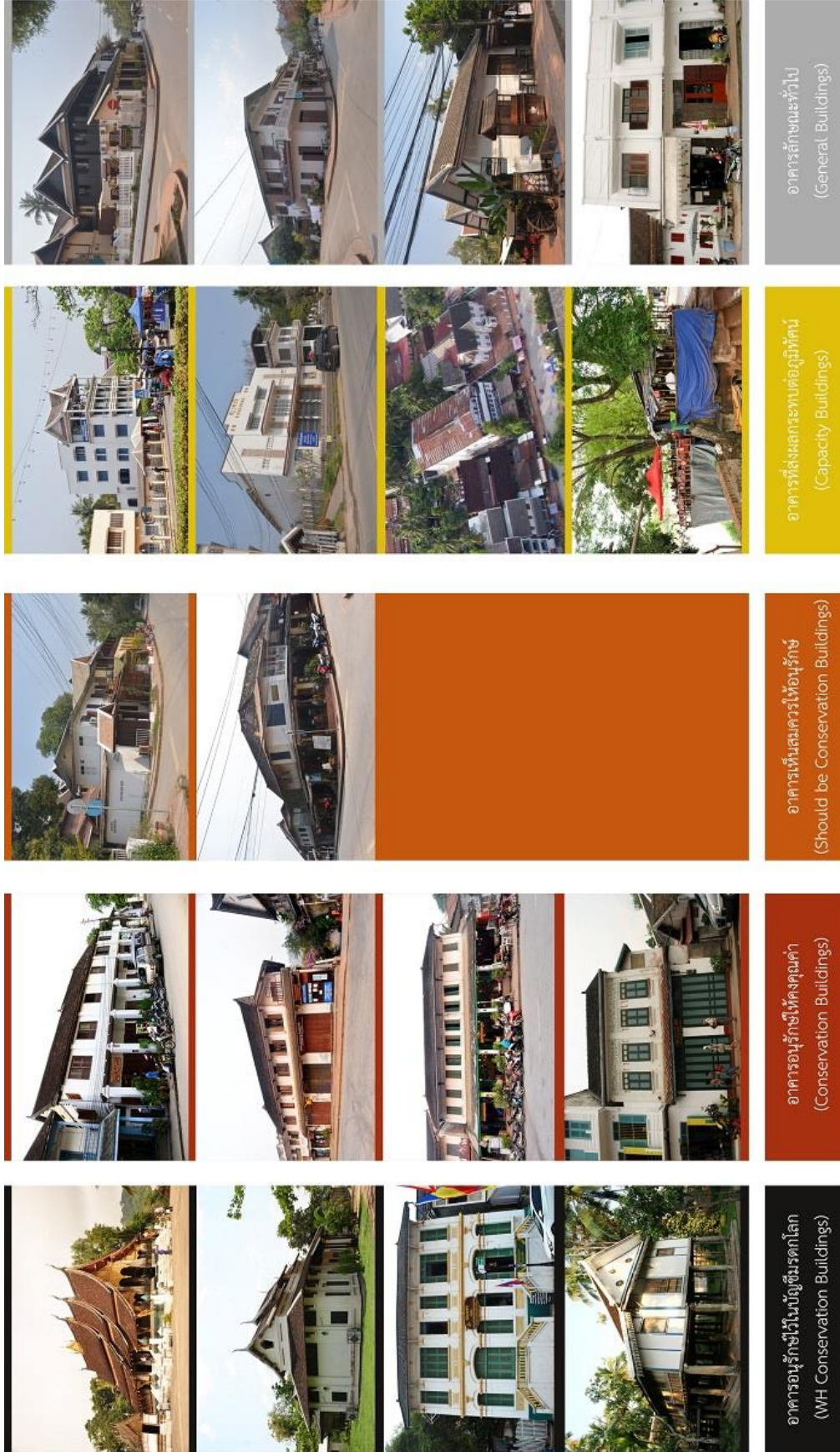
อาคารที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์

อาคารที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ได้แสดงประเภทอาคารด้วย สัญลักษณ์สี่เหลี่ยม เป็นอาคารที่ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน และไม่มีความสัมพันธ์กันกับบริบทของท้องถิ่นที่มีความเป็นดั้งเดิม เป็นอาคารที่มีการใช้วัสดุสมัยใหม่ หรือมีความสูงเกินข้อกำหนดไว้ ทั้งนี้ บางกรณีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมก็ไม่ใช่เป็นปัญหามาก ทว่าถูกสร้างขึ้นผิดพื้นที่จึงส่งผลกระทบต่ออาคารสำคัญอื่นเช่น ถูกสร้างขึ้นใกล้กับบริเวณอาคารทางศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีประเภทอาคารที่ได้รับการต่อเติมพื้นที่การใช้งานส่วนด้านหลังอาคารที่ไม่มีความสัมพันธ์กับอาคารเดิม และอาคารที่สร้างรุกล้ำพื้นที่อนุรักษ์ทางธรรมชาติอันได้สร้างความแออัดทั้งยังทำลายคุณค่าความงามทางภูมิทัศน์อีกด้วย

ตัวอย่างโรงแรมอินดิเฮาส์เป็นอาคารสมัยใหม่ มีความสูงถึงสี่ชั้น หรือประมาณ 12 เมตร เป็นอาคารขนาดใหญ่ จากฐานข้อมูลของ (PSMV) ได้ศึกษาและพิจารณาถึงเอกลักษณ์ และความสำคัญของเมืองมรดกโลกโลกหลวงพระบางเห็นว่าเป็นอาคารที่มีความแตกต่างที่ไม่กลมกลืนกับบริบทโดยรอบ อย่างไรก็ตามอาคารหลังนี้ยังคงดำเนินกิจการต่อไป ซึ่งหน่วยงานที่ดูแล และคุ้มครองเมืองมรดกก็ไม่ได้เข้าไปเปลี่ยนแปลงสภาพอาคารใดๆ แต่ได้อธิบาย และชี้ให้เห็นความสำคัญของเมืองมรดกโลกหลวงพระบางว่าอาคารในรูปลักษณะแบบนี้ไม่สมควรที่จะนำมาเป็นแบบอย่าง หรือก่อสร้างในอนาคต เพราะจะส่งผลกระทบต่อลักษณะของภูมิทัศน์เมืองหลวงพระบาง

ภาพที่ 158: โรงแรมอินดิเฮาส์ (Indigo houses)

ภาพที่ 159: สรุปภาพรวมทางด้านความสำคัญของแต่ละประเภทอาคารที่ได้รับการอนุรักษ์ในพื้นที่เมืองเก่า

ในฐานะเมืองมรดกโลกจึงได้รับการเอาใจใส่ดูแลควบคุม และฟื้นฟูพื้นที่ต่างๆ อาคารสิ่งปลูกสร้างสำคัญ พื้นที่ศาสนสถานให้คงคุณค่า และมีความสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการฟื้นฟูสวนสาธารณะให้แก่ชุมชน การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานทำให้สภาพทางกายภาพสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางปรับเปลี่ยนไปจากเดิมที่เคยเป็นมา การเป็นเมืองมรดกโลก และการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชน พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นปัจจัยที่สำคัญ ป้องกันผลกระทบจากมลภาวะสิ่งแวดล้อมของเมืองมรดกโลกไม่ให้เสื่อมโทรมในอนาคต รักษาลักษณะของเมืองให้คงคุณค่า พัฒนาไปอย่างถูกต้อง และเหมาะสม ปรับปรุงแนวทาง และนโยบายการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

การอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นในเขตอนุรักษ์เมืองหลวงพระบาง ถือได้ว่าเป็นงานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการมีบทบาทของการเข้าไปเป็นมรดกโลก และยูเนสโก การศึกษา และรวบรวมจำนวนของเรือนลาวที่ได้รับการอนุรักษ์ และก่อสร้างขึ้นมาใหม่นั้นมีความจำเป็นต่อการควบคุมการเปลี่ยนแปลง หรือการเกิดใหม่ของอาคารต่างๆ ภายหลังการเป็นมรดกโลกของหลวงพระบาง เมืองมีความหนาแน่นของการอยู่อาศัยโดยมีจำนวนอาคารเพิ่มขึ้น ซึ่งมีลักษณะการก่อสร้างที่คำนึงถึงคุณค่าความสำคัญ การสืบทอดเอกลักษณ์ของเมืองเอาไว้ หรืออาคารบางหลังถูกสร้าง และปรับปรุงเพื่อตอบรับการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวที่แสวงหาธรรมชาติที่มีต่อความเป็นพื้นถิ่นอีกด้วย ซึ่งจากมุมมองของคนลาวเองสิ่งที่เกิดขึ้นกับการอนุรักษ์เรือนลาวไม่ได้เป็นเพียงการอนุรักษ์ทางด้านรูปแบบเท่านั้น แต่ยังเป็นการคำนึงถึงจิตวิญญาณของการอยู่อาศัย ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

ผลสรุปพัฒนาการและลักษณะทางภูมิทัศน์ ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นในพื้นที่ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง จากการศึกษาพัฒนาการ หลักฐาน และลักษณะทางภูมิทัศน์ที่พบจากการสำรวจพื้นที่เมืองเก่าหลวงพระบางนั้นได้อธิบายถึงปัจจัยและที่มาความสำคัญ เพื่อชี้แจงให้เห็นถึงรูปแบบและลักษณะของเมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางดังนี้

พัฒนาการภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

จากข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์เช่น เรื่องเล่า วรรณกรรม ภาพเขียน ผังเมืองเก่า ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ และโบราณสถานที่ยังปรากฏขึ้นในพื้นที่ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางนี้ สามารถกล่าวสรุปได้ว่าตั้งแต่แรกเริ่มของการตั้งถิ่นฐานนั้นได้ตั้งอยู่บริเวณเขตหัวเมืองเป็นจุดแรกอันเนื่องมาจากชุดข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานและสิ่งปลูกสร้างมีจำนวนมากและอายุที่เก่าแก่ ด้วยเหตุผลของที่ตั้งเป็นพื้นที่ที่มีชัยภูมิที่ดีเช่น มีภูเขาล้อมรอบเมือง มีแม่น้ำโขงและแม่น้ำคานไหลมาบรรจบกับในบริเวณหัวเมืองซึ่งเรียกได้ว่าเป็นกำแพงเมืองทางธรรมชาติ เหล่านี้ผสมเข้ากับเชื่อในการเลือกพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานของชาวลาวที่มักจะเลือกที่ตั้งชุมชนในพื้นที่บริเวณใกล้กับสายน้ำเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เมื่อชุมชนมีการขยายตัวมีจำนวนเรือน และประชากรในชุมชนมากขึ้นก็มีการขยายตัวไปตามทิศทางของเมืองโดยขยายไปตามแนวแม่น้ำโขง และแม่น้ำคาน การการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะรูปแบบการตั้งชุมชนของชาวลาวหลวงพระบางสมัยโบราณนั้นมีความสัมพันธ์กับสายน้ำ มีการกำหนดการวางผังชุมชนสัมพันธ์กับภูมิประเทศ และทิศทางการไหลของน้ำโขง โดยเฉพาะการวางทิศทางของตัวเรือนนั้นยังมีความเชื่อของผู้อยู่อาศัย นอกจากนี้การปรากฏรูปแบบถนนในอดีตนั้นเกิดขึ้นตามจินตนาการ จากวัตถุประสงค์ของการใช้งาน และความเคยชินจากการใช้งานของคนในชุมชน

การเข้ามาของอิทธิพลตะวันตกในปีค.ศ.1909 ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากได้แก่ การสร้างถนนตามรูปแบบตะวันตก การเกิดขึ้นใหม่ของอาคารสมัยใหม่จำนวนมาก สิ่งเหล่านี้ถูกวางแทรกลงพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม นอกจากนั้นยังปรากฏมีสังคมเมืองและกิจกรรมที่หลากหลายขึ้นในเมืองแห่งนี้ อันเป็นผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ การสร้างถนนในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสนั้นยังคงรื้อล้าพื้นที่สำคัญต่างๆ มากมายโดยเฉพาะการสร้างถนนทับลงพื้นที่ทางศาสนสถานทำให้สิ่งปลูกสร้างสำคัญสูญหายไปหลายแห่ง

ด้วยความโดดเด่น และเป็นที่ประจักษ์คุณค่าความสำคัญของพื้นที่ในภายหลังศาสนา
 สถานส่วนใหญ่จึงถูกอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดีโดยมีขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตที่
 สัมพันธ์กับความเชื่อและการนับถือในพระพุทธศาสนานั้นยังถูกรักษาไว้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งถนนที่ถูก
 สร้างขึ้นใหม่ จะตัดผ่านบริเวณด้านหน้าวัดเดิมที่เป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งมีความสำคัญในพื้นที่
 พร้อมกับเชื่อมต่อพื้นที่ดังกล่าวกับอาคารทางราชการหรืออาคารที่มีความสำคัญในยุคอาณานิคมทำให้
 ชุมชนเดิมที่วางตัวอยู่ล้อมรอบวัดยังคงอยู่บริเวณเดิม เพียงแค่ถูกล้อมรอบโดยถนนตัดใหม่และชุมชน
 แบบอาณานิคมที่เพิ่มเติมเข้ามา ส่วนงานสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกปรากฏใน
 ส่วนของวัสดุการก่อสร้าง แต่รูปแบบงาน สถาปัตยกรรมยังใกล้เคียงรูปแบบเดิมอยู่มาก รวมถึงอาคาร
 อาณานิคมที่ดำเนินการก่อสร้างโดยชาวต่างชาติ ยังมีลักษณะการผสมผสานกับอาคารแบบดั้งเดิม ทั้ง
 ในเรื่องวัสดุพื้นถิ่น รูปทรงหลังคา และผังอาคาร

ลักษณะภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์แหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง

การศึกษาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง จากหลักฐานสำคัญ และ
 มรดกอันทรงคุณค่าที่ถูกสั่งสมมาแต่อดีตที่ต่างยุคต่างสมัยที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องทั้งใน
 แบบรูปธรรม และนามธรรม ซึ่งพบเห็นในปัจจุบัน สามารถกำหนดได้ถึงคุณค่า และลักษณะโดดเด่น
 ของศิลปะ ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตนไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะทางภูมิ
 สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณีที่ยังคงรักษาไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุดในภาคพื้นเอเชีย
 ตะวันออกเฉียงใต้ โดยลักษณะภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง มีลักษณะ
 เฉพาะที่แตกต่างจากภูมิทัศน์ของชุมชนเมืองอื่นๆ เพราะรูปแบบของภูมิทัศน์มีการก่อตัวขึ้นจากคติ
 ความเชื่อผสมกับหลักความคิด สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และบริบททางสังคม วัฒนธรรมที่มี
 ความเฉพาะตัวสูงในเมือง

เมืองมรดกโลกหลวงพระบางนั้นเป็นผลลัพธ์ของสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์อันได้แก่ ลักษณะ
 รูปร่างทางภูมิประเทศ และความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติประกอบเข้ากับวิถีการดำรงชีวิตของชาว
 หลวงพระบางบนหลักความคิด ภูมิปัญญา และคติความเชื่อของมนุษย์ที่ได้ก่อร่างสร้างสรรค์เมือง
 หลวงพระบางออกมาอย่างทรงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และทางประวัติศาสตร์ มีเอกลักษณ์
 กลายเป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษ และมีความศักดิ์สิทธิ์ ด้วยการวางผังอาคารบนผืนดินที่มีลักษณะเป็น
 ลูกฟูกที่เป็นพื้นที่แหลมคาบมหาสมุทรที่มีแม่น้ำสองสายมาบรรจบกัน มีภูเขา(ภูสี) ตั้งอยู่ใจกลางเมือง
 และภูเขาใหญ่นอกเมืองที่มีลักษณะเหมือนเป็นกำแพงเมืองนั้นเป็นยุทธศาสตร์ที่พิเศษของการตั้งถิ่น
 ฐานที่ดีในครั้งอดีต

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของเมืองหลวงพระบางได้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถถ่ายทอดผ่านผลงานทางภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมเข้ากับความเข้มแข็งทางหลักความคิด และคติความเชื่อแบบดั้งเดิม เช่น การเลือกที่ตั้งชุมชนโดยมีศาสนสถานเป็นศูนย์กลางชุมชน ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีองค์ประกอบ และลักษณะที่พิเศษโดดเด่นบนหลักความคิดทางพุทธศาสนา เลือกตำแหน่งที่ตั้งที่มักจะตั้งอยู่พื้นที่ที่สูงกว่า การวางด้านหน้าของอาคารไปทางทิศตะวันออก และทิศตะวันออกเสียงเหนือขณะเดียวกัน หลังคาอาคารยังคงถูกวางแนวขนานกับสายน้ำ และมีอาคารที่พักอาศัยที่มีลักษณะสวยงามเป็นเอกลักษณ์ สอดคล้องกับวิถีชีวิต และสภาพแวดล้อม โดยจะเกาะกลุ่มกันอยู่บริเวณพื้นที่ที่ต่ำกว่า หรือรอบๆ ศาสนสถาน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยลักษณะการวางผังเรือนที่ถูกกำหนดตามคติความเชื่อโดยให้หลังคาเรือนขนานกับสายน้ำ และถนนเป็นหลักสำคัญ

นอกจากนี้หลักความคิด และคติความเชื่อแบบดั้งเดิมยังแสดงออกผ่านการวางผังวัดในเมืองหลวงพระบางอีกด้วย จากข้อเสนอของโซฟี เคลมมอนด์-ชาร์ ปองติเออร์ และปีแอร์ เคลมมอนด์ และ Chantane Chirantanut ที่เสนอแนวคิดเรื่องคติในการวางผังเรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวลาวว่าให้ความสำคัญกับแนวทางการไหลของสายน้ำที่ชุมชนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ และการกำหนดทิศทาง “หัวเมือง” หรือ “หัวบ้าน” หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็น “ทิศเหนือเสมือน” นั้นกำหนดตาม “ทิศทางต้นน้ำ” ในขณะที่ “หางเมือง” หรือ “หางบ้าน” หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็น “ทิศใต้เสมือน” นั้นกำหนดจาก “ทิศท้ายน้ำ” ที่น้ำไหลไป ทำให้มีการกำหนดทิศทางในการวางแกนของเรือนให้วางตัวในแนวเดียวกับสายน้ำ และมักให้ด้านหน้าของอาคารหันไปทางต้นน้ำ ทว่าข้อเสนอดังกล่าวนี้ใช้ในการอธิบายสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัย

สมัยอาณานิคมฝรั่งเศสเป็นระยะแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมากโดยเฉพาะการแทรกแซงของชุมชนเมืองแบบตะวันตก นอกจากนี้จะมีบทบาททางด้านการปกครองแล้วยังสร้างผลผลิตอย่างมากมายอันได้แก่ การตัดถนนใหม่บนหลักความคิดการวางผังเมืองแบบตะวันตก (Grid Road System) การสร้างอาคารพระราชวัง และอาคารสำคัญอย่างมากมายในรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Building Styles) นอกจากนี้ยังมีอาคารรูปแบบสมัยใหม่ในระยะต้น (Early Modern Buildings) กระจายอยู่ทั่วเมืองโดยเฉพาะเกาะตัวอยู่กับถนนสายสำคัญ ในอดีตอาคารบางหลังถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ทำการ ค่ายทหาร และอาคารที่พักอาศัยของชาวฝรั่งเศส บางส่วนถูกสร้างเพื่อการใช้งานเชิงพาณิชย์กรรม เพื่อส่งเสริมการค้าขายแลกเปลี่ยนขึ้นภายในเมือง การเกิดขึ้นของอาคารเชิงพาณิชย์กรรมที่นอกเหนือจากอาคารประเภทที่พักอาศัยนั้นได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง โดยส่วนใหญ่อาคารพาณิชย์กรรมได้ตั้งอยู่ตามถนนสายสำคัญโดยเฉพาะถนนศรีสว่างวงศ์ ซึ่งเป็นผลจากความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม การพัฒนาขึ้นของรูปแบบถนนแบบตารางที่ได้รับอิทธิพลมาจากอาณานิคมฝรั่งเศส ซึ่งขณะเดียวกันระบบของถนนก็ยังเป็นการจัดระบบโครงสร้างผังเมืองให้เป็นระเบียบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดวางอาคาร ระบบ

สาธารณูปโภค ระบบสาธารณูปการ และการสัญจรต่างๆ ให้เป็นไปตามแนวคิดผังเมืองแบบตะวันตก มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของลักษณะภูมิทัศน์ชุมชนดั้งเดิม การแทรกแซงทางด้านหลักความคิดแบบอาณานิคมฝรั่งเศสถูกซ้อนทับอยู่กับภูมิทัศน์ชุมชนแบบดั้งเดิมกลายเป็นชุมชนรูปแบบใหม่ขึ้นมา แต่อย่างไรก็ตามการเข้ามาของอาณานิคมฝรั่งเศสนั้นไม่สามารถที่จะลบเลือนภูมิทัศน์ชุมชนแห่งพุทธศาสนา และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไปได้ลง ด้วยความยึดมั่น และความเข้มแข็งทางด้านความคิดความเชื่อที่ยังคงสืบทอด และปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่โดดเด่นของเมืองหลวงพระบางนั้นยังทำให้มีข้อได้เปรียบ และท่วงทีในการออกแบบ และการจัดวางทางด้านภูมิทัศน์ และสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นมรดก และหลักฐานที่สำคัญที่เชื่อมต่อความสำคัญระหว่างอดีตกับปัจจุบันเข้าด้วยกันผ่านกระบวนการทางความคิด ความเชื่อ ศิลปะ และการออกแบบอย่างประณีตสวยงาม โดยเฉพาะการผสมผสานกันขององค์ประกอบภูมิทัศน์แบบตะวันตก และชุมชนแบบลาวดั้งเดิม การออกแบบทางเดินในชุมชน กำแพงรั้ว ประตูโขง และบันไดเพื่อเชื่อมระหว่างชุมชนกับชุมชน และชุมชนกับศาสนสถาน ที่แสดงถึงลักษณะความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความเคยชินในการดำรงชีวิตในอดีต ถึงแม้จะถูกสร้างขึ้นด้วยเทคนิค และวัสดุแบบใหม่ก็ตาม

การออกแบบ การจัดวางองค์ประกอบภูมิทัศน์ผ่านคติความเชื่อได้สรรค์สร้างภูมิทัศน์เมืองกายเป็นพื้นที่แห่งความศักดิ์สิทธิ์ มีคุณค่า และความพิเศษในตัว ในความเข้มแข็งของความศรัทธา และเคารพบูชาในพุทธศาสนา ทำให้มีการเกิดขึ้นของสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง อันได้แก่ศาสนสถานต่างๆ กระจายอยู่ทั่วมืองที่สะท้อนถึงเรื่องราวทางอารยธรรม ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมของเมือง การผสมผสานระหว่างการออกแบบภูมิทัศน์ และความเชื่อ เรื่องเล่า พญานาคผู้พิทักษ์รักษาเมือง ถูกนำมาประกอบสร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทน ผ่านงานศิลปะ การออกแบบ และการตกแต่งในสถาปัตยกรรมที่สำคัญอันได้แก่ รูปปั้นพญานาค ที่เป็นองค์ประกอบภูมิทัศน์ การสร้างบันไดพญานาคในศาสนสถาน และเป็นองค์ประกอบตกแต่งหน้าบัน หลังคาอาคารต่างๆ ที่แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ในการปกป้องรักษาเมือง ด้วยเหตุนี้ ลักษณะทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง จึงได้กลายเป็นผลลัพธ์ของการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม

การสร้างเครื่องมือเพื่อการควบคุมภูมิทัศน์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง มีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อการจัดระเบียบหมวดหมู่ของมรดก พร้อมให้การอนุรักษ์ รักษา เพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแห่งนี้ให้ยั่งยืนด้วยหลวงพระบางนั้นมีลักษณะที่ยังคงรักษาลักษณะความเป็นอัตลักษณ์ และคุณลักษณะเฉพาะ (Identity and Character) รวมทั้งมีบุรณภาพ และความเป็นของเดิมแท้ (Integrity and Authenticity) จนกลายเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ ทั้งในส่วนที่

เป็นรูปธรรม(Tangible heritage) และส่วนที่เป็นนามธรรม (Intangible heritage) จึงเห็นได้ว่าพื้นที่ซึ่งจะเป็นย่านเก่า หรือเมืองเก่าได้นั้นเป็นพื้นที่ซึ่งมีความพิเศษที่หาได้ยาก จึงควรได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเหมาะสม เพื่อที่จะสามารถดำรงคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติไว้ได้ พร้อมไปกับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เพื่อคงไว้ซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศเมือง และประโยชน์สุขของประชาชน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

หลวงพระบางนับว่าเป็นเมืองที่มีพัฒนาการและอารยธรรมมาอย่างต่อเนื่องมาจากรากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีพัฒนาการในความเป็นเมืองตามกาลเวลามาอย่างต่อเนื่อง ถึงหลวงพระบางจะผ่านเหตุการณ์และช่วงเวลาความเสื่อมโทรม การถูกทำลายเนื้อเมืองของกลุ่มฮ่อธงดำหรือยุคการเปลี่ยนแปลงสมัยอาณานิคมในอดีตหรือในลักษณะต่างๆ รวมทั้งการขาดการจัดการทางเศรษฐกิจสังคมที่เหมาะสม จนถึงปัจจุบันก็มีการพัฒนา การปรับใช้ประโยชน์ ทั้งยังมีการเสริมสร้างคุณภาพทางด้านสาธารณูปการและสาธารณูปโภคของเมืองอีกด้วย เหล่านี้ได้เป็นมูลเหตุที่ส่งอิทธิพลให้รูปแบบ ลักษณะ และบรรยากาศของเมืองเปลี่ยนแปลงไปและสูญหายไป

ความสำคัญทางการเมืองการปกครอง ศาสนาความเชื่อ ระบบเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติตนของคนในชุมชนให้มีความสอดคล้อง สมดุลกับสภาพแวดล้อมยังสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมของพื้นที่อย่างชัดเจน ในสถานการณ์ปัจจุบันภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต (Dynamic) ที่ทุกๆ สิ่งนั้นมีผลกระทบซึ่งกัน และกัน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางภูมิทัศน์ที่ได้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง โดยเฉพาะประเภทการอยู่อาศัยนั้นเกิดขึ้นจากการ “แทนที่ (Replace)” “การหายไป (Disappear)” “การสร้างใหม่ (New Development)” และ “การเคลื่อนย้าย (Displace)”

การท่องเที่ยวเป็นประเด็นกานตกเถียงถึงการส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบางในปัจจุบัน เนื่องการท่องเที่ยวของหลวงพระบางขยายตัวอย่างรวดเร็ว หลวงพระบางได้รับการประกาศเป็นเมืองมรดกโลก พร้อมกับการปฏิรูปทางเศรษฐกิจแนวจินตนาการใหม่ การกำหนดให้หลวงพระบางเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ความต้องการอนุรักษ์และฟื้นฟูประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม การผลักดันการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ท้องถิ่น ได้แก่ การจัดระเบียบพื้นที่แบบใหม่ พื้นที่ทางสังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นถูกทดแทนด้วยกระบวนการควบคุม และครอบครองทางพื้นที่ใหม่ด้วยอำนาจทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวการเกิดกิจกรรมแบบใหม่แทรกตัวอยู่ในท้องถิ่น การรุกรานของสิ่งสร้างในพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาตินอกจากนี้ยังมีผลกระทบจากภัยธรรมชาติโดยเฉพาะพื้นที่เปราะบางรอยต่อชุมชนกับธรรมชาติ ส่งผล

ต่อการสูญเสียระบบนิเวศ พืชพันธุ์พื้นถิ่นต่างๆ พื้นที่ริมแม่น้ำมีความเสี่ยงในช่วงฤดูน้ำหลากส่งผลกระทบต่อตัวของผืนดิน ทำให้ถนนและสิ่งปลูกสร้างบางส่วนหักพังอีกด้วย

อย่างไรก็ตามด้วยคุณค่า และความสำคัญของเมืองหลวงพระบาง (1) ด้านสุนทรียภาพ ความสวยงาม ซึ่งแบบอย่างความสำเร็จในการออกแบบหรือการก่อสร้างในสมัยหนึ่งๆ มีความพิเศษ และมีคุณค่าด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม และวิศวกรรม (2) ด้านตัวแทน อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่เป็นตัวแทนของรูปแบบทางศิลปะสถาปัตยกรรมและวิศวกรรมที่แพร่หลาย เช่น เรือนแบบลาวที่ผสมผสานกับแบบตะวันตก (3) ด้านความหายาก อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะพิเศษ แปลกไม่มีที่อื่นในโลก เนื่องจากเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละยุคสมัย (4) ด้านความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้อง และมีความสำคัญในสมัยใดสมัยหนึ่งหรือเหตุการณ์หนึ่งในประวัติศาสตร์ (5) ด้านความสำคัญทางวัฒนธรรม อาคารสถานที่ ขนบธรรมเนียมประเพณี แนวปฏิบัติ วิถีชีวิตของผู้คน กลุ่มเชื้อชาติ การสักการบูชาและพิธีกรรมทางศาสนาที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรมสำหรับชุมชน ทำให้หลวงพระบางยังคงความสมบูรณ์ของมรดกอันล้ำค่านี้ไว้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทำให้มีพิธีประกาศตั้งนครหลวงขึ้น ในวันที่ 15 เมษายน ปีพ.ศ.2561 โดยมีนาย บุนยัง วรจิต เลขานุการใหญ่ ประธานประเทศแห่ง สปป.ลาว พร้อมด้วยคณะกรรมการนำของภาครัฐชั้นสูงทั้งภายใน และต่างประเทศ ตลอดจนประชาชนชาวหลวงพระบาง โดยดำรัสของนายกรัฐมนตรี เลขที่126/นย วันที่ 11 เมษายน 2561 ว่าด้วยการสร้างตั้งนครหลวงพระบาง โดยเฉพาะการสร้างตั้งเมืองหลวงพระบางที่มีเขตการปกครอง การดูแล การจัดการ และการปฏิบัติการกิจของรัฐ ที่แยกไปดำเนินงานในพื้นที่นอกเขตนครหลวง ทั้งเป็นศูนย์กลางการปกครองทางภาคเหนือของ สปป.ลาว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในท้องที่ในฐานะตัวแทนของราชการบริหารส่วนกลางที่ประกอบมี แขวง เมือง และบ้าน โดยมีประชากรอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น และอันเนื่องมาจากศักยภาพของเมืองหลวงพระบางในฐานะเมืองหลวงเก่าที่มีความสำคัญนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเมืองแห่งการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้กลายเป็น “นครหลวงพระบาง”

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาขั้นต่อไป

1. พบว่าการเปลี่ยนแปลงลักษณะภูมิทัศน์นั้นเกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงและการต่อเติมพื้นที่การใช้งาน จึงควรมีการศึกษาวิจัยในบริบทผังบริเวณของอาคาร โดยเฉพาะประเภทที่พักอาศัย
2. การศึกษาครั้งนี้ยังไม่สามารถครอบคลุมการศึกษาในประเด็นข้อกำหนด และนโยบายของควบคุมการปลูกสร้างอาคารใหม่ในพื้นที่การปกปักรักษา
3. ควรศึกษาถึงสภาพสังคม และเศรษฐกิจเพิ่มเติม เพื่ออธิบายถึงที่มาของของการเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์ รวมถึงวัสดุการก่อสร้างต่างๆ

รายการอ้างอิง

- Chantanee Chiranthanut. (2010). *Considerations on Spatial Formation and Transformation of Tai-Lao Villages and dwellings in the Central Mekong Basin, Thailand and Laos.*, University of Shiga Prefecture, Japan,
- EFEO. (2443). สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ (ฝรั่งเศส: École française d'Extrême-Orient หรือ EFEO). In.
- ICOMOS. (1998a). Charter for the conservation of historic towns and urban areas (Washington Charter 1987). International Charters for Conservation and Restoration. Stockholm: ICOMOS. 9.
- ICOMOS. (1998b). International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Site (The Venice Charter 1964). (Stockholm, September 11th), 2-4.
- ICOMOS and the Authors. (1993a). The resolutions of Bruges: Principles governing the rehabilitation of historic towns. Historic Towns. Sri Lanka: The State Printing Corporation. 89.
- ICOMOS and the Authors. (1993b). Resolutions of the international symposium on the conservation of smaller historic towns. Historic Towns. Sri Lanka: The State Printing Corporation. 92.
- ICOMOS and the Authors. (1993c). Resolutions on the regeneration of historic urban sites. Historic Towns. Sri Lanka: The State Printing Corporation.
- ICOMOS and the Authors. (1993d). UNESCO-Recommendation concerning the safeguarding and contemporary role of historic areas. Historic Towns. Sri Lanka: The State Printing Corporation. 110-118.
- Kevin Lynch. (1977). *The City Image and Its Elements.*
- Louis Delaporte. (1867). ภาพเขียนทิวทัศน์เมืองหลวงพระบาง. In.
- Somsanouk Mixay. (2004). *Luang Prabang: An Architectural Journey: Les Ateliers de la Péninsule.*
- UNESCO. (1995). เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง.
- UNESCO. (2011). RECOMMENDATION ON THE HISTORIC URBAN LANDSCAPE, p. 3.

UNESCO. (2515). “Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage”: Paris.

เกรียงไกร เกิดศิริ. (2559). บทความแปล “ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์”. การออกแบบชุมชนเมือง ภูมิสถาปัตยกรรม และการผังเมือง, 30 (มกราคม - ธันวาคม), D-27-36.

เกรียงไกร เกิดศิริ. (2561). คู่มือการนำเสนอ “แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติเป็นแหล่งมรดก” อี.ที.พับลิชชิง ช.ลาดพร้าว 128/1: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กรรณิการ์ สุริรัตนภิรมย์. (2548). พัฒนาการความคิด และวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กษม อมันตกุล. (2554). การออกแบบสัญลักษณ์ในเมืองมรดกโลก “หลวงพระบาง” และอัตลักษณ์ที่ยังคงอยู่. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม)(ปีที่ 3).

คณะกรรมการแห่งชาติลาว. (2002). มรดกอันล้ำค่าของหลวงพระบาง. เวียงจันทน์: สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติลาว.

จรัญ ชัยประทุม. (2556). ผ้าทอหลวงพระบาง: มิติทางวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) (ปีที่ 5).

ชาร์ปองเตียร์ เคลมองท์, & ปีแอร์ เคลมองท์. (2546). “เรือนลาว: ในเขตเวียงจันทน์ และหลวงพระบาง”.

ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์. (2012). ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติการตั้งถิ่นฐาน. มหาวิทยาลัยศิลปากร,

ธาดา สุทธิธรรม. (2533). ทฤษฎี และแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี.

กรุงเทพฯ: บริษัท หิรัญพัฒน์ จำกัด.

วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์. (2548). ชื่นชมสถาปัตยกรรม: วัดในหลวงพระบาง: เมืองโบราณ.

วรรัฐ ลาซโรจน์, & เบญจวรรณ กองสาสนะ. (2005). “แบบแผนของผังวัดในเมืองหลวงพระบาง”. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่นปี.

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2553a). หลวงพระบางในจักรวาลวิทยาแบบรัฐจารีต: พื้นที่พิธีกรรม และกระบวนการกลายเป็นราชธานีของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง. อารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน, 35.

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2553b). หลวงพระบางในจักรวาลวิทยาแบบรัฐจารีต: พื้นที่พิธีกรรม และกระบวนการกลายเป็นราชธานีของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง. อารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน, 62-65.

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2553c). หลวงพระบางในจักรวาลวิทยาแบบรัฐจารีต: พื้นที่พิธีกรรม และ

กระบวนการกลายเป็นราชธานีของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง. อารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน,
45.

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2553d). หลวงพระบางในจักรวาลวิทยาแบบรัฐจารีต: พื้นที่พิธีกรรม และ
กระบวนการกลายเป็นราชธานีของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง. อารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน,
66.

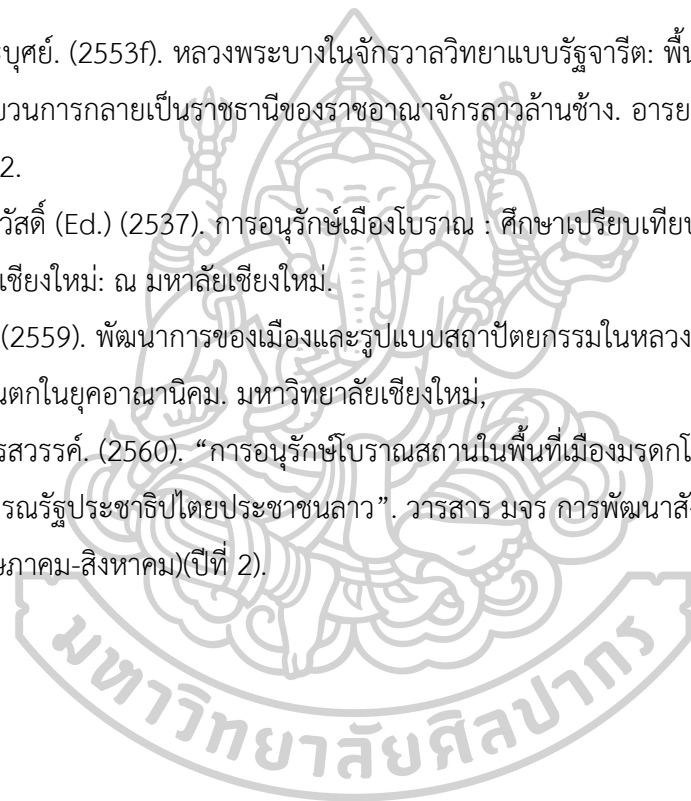
ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2553e). หลวงพระบางในจักรวาลวิทยาแบบรัฐจารีต: พื้นที่พิธีกรรม และ
กระบวนการกลายเป็นราชธานีของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง. อารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน,
55.

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2553f). หลวงพระบางในจักรวาลวิทยาแบบรัฐจารีต: พื้นที่พิธีกรรม และ
กระบวนการกลายเป็นราชธานีของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง. อารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน,
31-32.

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ (Ed.) (2537). การอนุรักษ์เมืองโบราณ : ศึกษาเปรียบเทียบเมืองหลวงพระบางและ
เมืองเชียงใหม่: ณ มหาลัยเชียงใหม่.

อนล ชัยมณี. (2559). พัฒนาการของเมืองและรูปแบบสถาปัตยกรรมในหลวงพระบาง ภายใต้อิทธิพล
ตะวันตกในยุคอาณานิคม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

อุ้นเฮือน เพชรสวรรค์. (2560). “การอนุรักษ์โบราณสถานในพื้นที่เมืองมรดกโลกแขวงหลวงพระบาง
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, ฉบับที่ 2
(พฤษภาคม-สิงหาคม)(ปีที่ 2).

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	Mr. Nittha BOUNPANY
วัน เดือน ปี เกิด	11 March 1992
สถานที่เกิด	Nazou, Kasi district, Vientiane Province, Lao PDR
ที่อยู่ปัจจุบัน	10, N:13 Road, Nazou, Kasi District
รางวัลที่ได้รับ	<p>2017 ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จากเงินงบประมาณแผ่นดิน (หมวดเงินอุดหนุนทั่วไป) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปีงบประมาณ 2560</p> <p>2010-2014 ได้รับใบประกาศเกียรติคุณ “ผู้มีผลงานการเรียนดี สาขาสถาปัตยกรรม” ตลอดระยะเวลา 5 ปี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุพานุวงศ์ หลวงพระบาง สปป.ลาว</p> <p>2013 ได้รับรางวัล “มหาชนผู้ก้าวหน้า” ประจำปี 2013 โดยคณะชาวนุ่มประจำมหาวิทยาลัย สุพานุวงศ์</p> <p>2012 ได้รับทุนสนับสนุนผลงานการศึกษาดีเด่น จากรัฐบาลญี่ปุ่น ประจำปี 2012</p> <p>2012 ได้รับรางวัล รองชนะเลิศอันดับ 1 และใบประกาศเกียรติคุณ ในโครงการประกวดออกแบบบ้านสีเขียว</p> <p>2011 ได้รับทุนสนับสนุนผลงานการศึกษาดีเด่น ประจำปี 2011 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุพานุวงศ์</p> <p>2011 ได้รับรางวัลชนะเลิศ “รายการถามตอบคำถามวิทยาศาสตร์” ประเภททีม ในระดับมหาวิทยาลัย ประจำปีภาคเรียน ปี 2011</p> <p>2010 ได้รับความการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี “ทุนการศึกษาจากรัฐบาล” ศึกษาใน สาขาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัย สุพานุวงศ์ ตลอดระยะเวลา 5 ปี</p> <p>2004-2009 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นนักเรียนดีเด่นตลอดระยะเวลา 6 ปี</p>